

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE YEREL GAZETE ÖRNEĞİ:
DEMOKRAT AKŞEHİR GAZETESİ (1952-1960)

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Merve ASLAN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Cahide
SINMAZ SÖNMEZ

Çanakkale - 2020

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Demokrat Parti Döneminde Yerel Gazete Örneği: Demokrat Akşehir Gazetesi (1952-1960)**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını, özgünlüğünü ve bir başka mecraya sunulmadığını, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu ve yararlandığım kaynak ve verilerde hiçbir bir çarpıtma yapmadığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

30.01.2020

Merve ASLAN

ÖZET

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE YEREL GAZETE ÖRNEĞİ: DEMOKRAT AKŞEHİR GAZETESİ (1952-1960)

II. Dünya Savaşı'ndan sonra demokratikleşme hareketleri hız kazanmış ve Türkiye tarihinde önemli dönüm noktalarından biri yaşanarak ülkede çok partili hayata geçilmiştir. 7 Ocak 1946'da muhalefet partisi olarak kurulan Demokrat Parti, 1950 seçimleriyle iktidara geçmiştir. 1950-1960 yıllarındaki Demokrat Parti iktidarı birçok alanda çalışmalara konu olsa da bu dönemde çıkarılmış olan iktidar lehine propaganda yapan demokrat gazeteler yeterince incelenmemiştir. Ayrıca Akşehir'in de coğrafyası, iklimi, mimarı eserleri ya da eski dönemlerdeki yeri birçok tez çalışmasında araştırılmış fakat Demokrat Parti dönemindeki Akşehir'in durumu ele alınmamıştır.

Demokrat gazetelerden biri olan “*Demokrat Akşehir Gazetesi*” 26 Haziran 1952 tarihinde Şükran Benderlioğlu sahipliğinde Akşehir'de yayın hayatına başlamış ve tezin temel kaynağı olarak belirlenmiştir. “*Demokrat Parti Döneminde Yerel Gazete Örneği: Demokrat Akşehir Gazetesi (1952-1960)*” adlı tez çalışmamızda Türkiye genelinde yaşanan siyasi, sosyal, ekonomik gelişmelerin Akşehir'e nasıl yansdığı Demokrat Akşehir Gazetesi'nin bakış açısıyla anlatılmaya çalışılmıştır. Bununla beraber iktidar ve muhalefet arasındaki ilişkiler karşısında yayın hayatı boyunca Demokrat Parti'yi destekleyen gazetenin Akşehir'de oluşturmaya çalıştığı kamuoyu da ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Akşehir Gazetesi, Akşehir, Konya, Basın, Yerel Basın Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi

ABSTRACT

LOCAL NEWSPAPER EXAMPLE IN THE DEMOCRAT PARTY PERIOD: AKŞEHİR DEMOCRAT NEWSPAPER (1952-1960)

After World War II, the movements of democratization gained speed then one of the major turning point in Turkey's history occurred and multiparty system started in the country. The Democrat Party, was founded as an opposition party on January 7, 1946, came to power in the 1950 elections. Although the Democratic Party power in 1950-1960 was subject to studies in many areas, Democrat newspapers that made propaganda in favor of the ruling issued during this period were not examined sufficiently. In addition, the geography, climate, architectural works of Akşehir or its place in the old periods were studied in many thesis, but the situation of Akşehir in the Democratic Party period was not discussed.

Demokrat Akşehir Newspaper, which was one of the Democrat newspapers, started its publication in Akşehir under the ownership of Şükran Benderlioğlu on June 26, 1952 and was identified as the main source of this study. In this thesis, with the title of “*Demokrat Parti Döneminde Yerel Gazete Örneği: Demokrat Akşehir Gazetesi (1952-1960)*”, how political, social and economic developments, which occurred throughout Turkey, are reflected in Akşehir, is tried to be explained from the point of view of Demokrat Akşehir Newspaper. Additionally, in the face of the relations between the government and the opposition, the public opinion that the Demokrat Akşehir newspaper, which supported the Democratic Party throughout its life, tried to form in Akşehir was also tried to be revealed.

Key Words: Demokrat Akşehir Newspaper, Akşehir, Konya, Press, Local Press, Democrat Party, Republican People's Party

ÖNSÖZ

Türk siyasi tarihinde oldukça önemli bir yere sahip olan Demokrat Parti dönemi birçok araştırmaya konu olmuştur. Demokrat Parti iktidarının ilk yıllarında yaşanan özgürlükçü uygulamalarla beraber ülkenin çeşitli yerlerinde iktidar lehine haber yapan “*demokrat*” adında gazeteler çıkmaya başlamıştır. Demokrat gazeteler kendi bakış açıları ile olayları ele alarak izledikleri politika neticesinde değerlendirme yapmışlardır. Cumhuriyet Halk Partisi’ne olan muhalif tutumları sebebiyle yaşanan olayları sert bir şekilde eleştirmişlerdir.

Bu tez çalışmasında Demokrat Parti döneminde ülkede meydana gelen siyasi, sosyal, ekonomik olayların Akşehir yereline nasıl yansıdığı ve partilerin Akşehir’deki icraatlarının ne şekilde değerlendirildiği ele alınmıştır. Çalışmada Akşehir’in sözcülüğünü yapan “*Demokrat Akşehir Gazetesi*” temel kaynak olarak kullanılmıştır. Tezin hazırlanmasında inceleme ve araştırma eserlerin yanında, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi ve TBMM zabıt ceridelerinden de yararlanılmıştır. Hazırlanan bu çalışma ile Akşehir yerel basın tarihindeki eksikliklerin giderilmesi hedeflenmiştir.

Çalışmanın giriş bölümünde Türk basınının tarihsel süreci ve Konya’daki yerel basının gelişimine yer verilmiştir. Birinci bölümde çok partili hayata geçişe neden olan etkenler, Demokrat Parti’nin kuruluşu ve 1950 seçimine kadar yaşanan gelişmeler üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise Demokrat Parti döneminde basın üzerinde uygulanan liberal ve baskıcı politikalar ele alınmış ve Demokrat Akşehir Gazetesi hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde Demokrat Parti döneminde meydana gelen iç ve dış politikadaki siyasi gelişmelerin Akşehir’e yansımaları incelenmiştir. Dördüncü bölümde de iktidarın izlediği tarım, sanayi, imar, eğitim ve sağlık politikalarının Akşehir’deki uygulanma şekli ve bu dönemde yaşanan sosyal gelişmeler aktarılmaya çalışılmıştır. Sonuç bölümüne gelindiğinde ise Demokrat Akşehir Gazetesi’nin yayım politikası ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışmalarım boyunca bilgi ve deneyimleriyle yoluma ışık tutan, bana eksikliklerimi gösterip onları tamamlayabilmem için sabırla yardımcı olan değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Cahide Sınmaz Sönmez’e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca her zaman yanımda olup beni destekleyen eşim Süleyman Aslan’a ve aileme çok teşekkür

ederim. Son olarak tezimi hazırlarken bana yardımcı olan arkadaşlarıma da teşekkürü bir borç bilirim

Merve ASLAN

2020, Çanakkale

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR	vii
GİRİŞ	1
1. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'de Basının Gelişimi	2
2. Konya'da Yerel Basın Yayın Hayatının Gelişimi.....	5
BİRİNCİ BÖLÜM	
TÜRKİYE'DE ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ SÜRECİ VE DEMOKRAT PARTİ'NİN KURULMASI	
1.1. Çok Partili Hayata Geçiş Denemeleri	8
1.2. Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçişini Hazırlayan Etkenler	13
1.2.1. Çok Partili Hayata Geçişte Dış Etkenler	13
1.2.2 Çok Partili Hayata Geçişte İç Etkenler	15
1.3. Demokrat Parti'nin Kuruluşu ve Muhalefet Yılları.....	21
İKİNCİ BÖLÜM	
DEMOKRAT PARTİ İKTİDARI BASIN İLİŞKİLERİ VE DEMOKRAT AKŞEHİR GAZETESİ	
2.1. Demokrat Parti Basın Politikası.....	31
2.1.1. Demokrat Parti Dönemi Liberal Politikalar	31
2.1.2. Demokrat Parti Dönemi Baskıcı Politikalar	32
2.2. Demokrat Akşehir Gazetesi ve Benderlioğlu Ailesi.....	37
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ SİYASİ GELİŞMELERİN DEMOKRAT AKŞEHİR GAZETESİ'NE YANSIMALARI	
3.1. 1952-1954 Dönemi Gelişmelerinin Demokrat Akşehir Gazetesi'ne Yansımaları	42
3.1.1. Hükümetin İlk Uygulamaları.....	42
3.1.2. Demokrat Akşehir Gazetesi'nin Yayınlanması ve C.H.P.'ye Yönelik Yapılan Eleştiriler	44

3.1.3. Ahmet Emin Yalman Suikastı	46
3.1.4. Millet Partisi'nin Kapatılması	49
3.1.5. C.H.P.'nin Mallarına El Konulması	50
3.1.6. Genel Seçimler Öncesinde Çıkarılan Kanunlar ve 1954 Genel Seçimleri ...	51
3.2. 1954-1957 Dönemi Gelişmelerinin Demokrat Akşehir Gazetesi'ne Yansımaları	57
3.2.1. Hükümetin İlk Uygulamaları.....	57
3.2.2. Yerel Seçimler	58
3.2.3. İspat Hakkı Tartışmaları ve Hürriyet Partisi'nin Kuruluşu	60
3.2.4. Muhalefete Karşı Alınan Tedbirler ve Muhalif Partiler Arası İşbirliği Çalışmaları	62
3.2.5. 1957 Genel Seçimleri	65
3.3. 1957-1960 Dönemi Gelişmelerinin Demokrat Akşehir Gazetesi'ne Yansımaları	67
3.3.1. Vatan Cephesi'nin Kurulması	68
3.3.2. Ülke Çapında Meydana Gelen Olaylar	70
3.3.3. 27 Mayıs Askeri Darbesi	77
3.4. 1950-1960 Dönemi Dış Politik Gelişmelerin Demokrat Akşehir Gazetesi'ne Yansımaları	79
3.4.1. Kore Savaşı.....	79
3.4.2. Kıbrıs Meselesi	81

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ AKŞEHİR'DE YAŞANAN SOSYO-EKONOMİK GELİŞMELERİN DEMOKRAT AKŞEHİR GAZETESİ'NE YANSIMALARI

4.1. Sanayi Faaliyetleri	86
4.2. Tarım ve Hayvancılık Faaliyetleri	88
4.3. İmar Faaliyetleri	95
4.4. Eğitim ve Sağlık Faaliyetleri	101
4.5. Sosyal Faaliyetler	105
SONUÇ.....	116
KAYNAKÇA.....	123
EKLER.....	133
ÖZGEÇMİŞ	160

KISALTMALAR

ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	:Adı Geçen Eser
BCA	:Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
Bkz.	:Bakınız
CHP	:Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP	:Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
CMP	:Cumhuriyetçi Millet Partisi
Çev.	:Çeviren
DP	:Demokrat Parti
Ed.	:Editör
EOKA	:Kıbrıs Mücadelesi Ulusal Örgütü
Haz.	:Hazırlayan
HP	:Hürriyet Partisi
MKP	:Milli Kalkınma Partisi
MP	:Millet Partisi
NATO	:North Atlantic Treaty Organization
No.	:Numara
s.	:Sayfa
ss.	:Sayfa Sayısı
S.	:Sayı
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBMM ZC	:Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi

GİRİŞ

Tarih araştırmalarında meydana gelen olayların siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik açılardan değerlendirilmesinde basın oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Genel anlamıyla basın, belirli aralıklarla basılan her çeşit haber ve fikirleri insanlara ulaştırarak toplumu bilgilendirme, kamuoyu oluşturma görevlerini yerine getiren yayın ürünlerinin tamamıdır¹. Basın, her zaman toplumun ihtiyaç ve isteklerini nasıl objektif şekilde yöneticilere aktaramıyorsa yöneticilerin icraatlarını da bütün yönüyle ele alarak topluma aktaramamaktadır. Çünkü basın, toplum ile siyasi iktidar arasında köprü vazifesini yerine getirirken sahip olduğu siyasi, sosyal, ekonomik ve ideolojik kaygılardan ötürü objektiflik ilkesinden uzaklaşabilmektedir. Tarih boyunca iktidar sahipleri, iktidarlarını sürdürmek ve meşruiyetlerini sağlamak amacıyla kamuoyunun desteğini sağlamaya çalışmışlardır. Sahip oldukları gücü, ekonomik veya politik nedenlerden dolayı kaybetmeye başlayınca basına yönelik daha yaptırımcı tavır sergileyerek çeşitli kanunlarla sınırlamalar getirmişlerdir².

İnsanlık tarihinin ilk çağlarından itibaren başlayan haber verme arzusu son yapılan arkeolojik çalışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. İlk gazete olan belge M.Ö. 1500'lerde Mısır'da pişmiş bir kil tablet olarak bulunmuştur. Burada tuğla gazetelerden ayrı olarak papirüslere yazılmış gazeteler de rastlanmıştır. Mısır'dan başka ilk gazetenin Mezopotamya'da olduğu da söylenmektedir. Enver Behnan şapolyo'ya göre Sümer Türkleri, önemli olayları halka iletmek amacıyla basit bir matbaa ile çamur üzerine çivi yazısıyla gazete çıkarmışlardır. M.Ö. 59'da Roma İmparatorluğu'nda da halka siyasi ve sosyal gelişmeleri duyurmak amacıyla Acta Diurna'lar yayımlanmıştır³. Orhan Koloğlu'na göre ise M.S. 2. yüzyılda Çin'de ilk matbaa kurulmuş ve Tang Hanedanı döneminde (618-906) yönetimin emirlerini memurlara iletmek için gazete çıkarılmıştır. Çin'deki gazete zamanla diğer uygarlıklara geçmeye bařlamıştır⁴.

1440 yılına gelindiğinde modern matbaanın temeli oluşturan teknoloji, Alman Johann Gensfleisch Gutenberg tarafından bulunmuş ve böylece baskı sanatında önemli

¹ Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, İ.İ.T.İ.A. Nihad Sayar-Yayın ve Yardım Vakfı Yayınevi İşletmesi Yayınları, İstanbul 1978, ss. 19-20.

² Ahmet Oktay, *Toplumsal Değişme ve Basın*, Bilim Felsefe Sanat Yayınları, İstanbul 1987, s. 14.

³ Enver Behnan şapolyo, *Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü İle Basın*, Güven Matbaası, Ankara 1971, s. 11.

⁴ Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2006, s. 12.

adımlar atılmıştır. Bu buluş kısa sürede gezici Alman basım ustaları aracılığıyla bütün Avrupa'ya yayılmıştır⁵. 1609'da günümüz gazetelerinin ilk örneği olan “*Relationoder Zeitung*” yayınlanmıştır⁶. 19. yüzyılda buhar gücünün matbaaya uygulanması, gazete kâğıdı için ağaç hamurunun kullanılması gibi gelişmeler yaşanmış bu durumda gazete fiyatlarının düşmesine neden olmuş ve böylece gazeteler daha geniş kitlelere ulaşmaya başlamıştır⁷.

1. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'de Basının Gelişimi

Avrupa'da modern matbaanın icadından yaklaşık 300 yıl sonra Osmanlı Devleti'nde matbaalar kurulmaya başlamıştır. Fakat matbaanın kurulması ilk olarak Avrupalılara din, soy gibi bağlarla yakın olan gayrimüslimler arasında olmuştur. İlk matbaa İspanya'dan İstanbul'a gelen Yahudi David ve Samuel Nahmes kardeşler tarafından 1490'da kurulmuştur. 1557'de Sivaslı Apkar tarafından ilk Ermeni matbaası, 1627'de Rahip Nikodimus Metaxes tarafından da ilk Rum matbaası kurulmuştur⁸.

İlk Türk matbaasının kuruluşunda ise devlet adamları önemli rol oynamıştır. Fransa Kralı XV. Louis nezdine elçi olarak tayin edilen Yirmisekiz Çelebi Mehmet, oğlu Sait Efendi ile birlikte Paris'e gitmiştir. Sait Efendi, Batı medeniyetlerinin gelişiminde basının yararlarını inceledikten sonra 1724'de İstanbul'a dönerek İbrahim Müteferrika ile matbaanın kurulması için çalışmalarına başlamıştır. Gerekli izinlerin alınması için hazırladıkları “*Vesiletü't-Tıbaa*” adlı risaleyi Padişah III. Ahmet'e sunmuşlar ve Şeyhülislam Abdullah Efendi'nin din kitaplarının basılmaması şartıyla verdiği fetva sonrasında “*Darü't-Tıbaatü'l-Amire*” isimli matbaayı faaliyete geçirmişlerdir⁹.

20 Kasım 1828 tarihinde Osmanlı Devleti'nin ilk Türkçe gazetesi Mehmet Ali Paşa tarafından Kahire'de “*Vekayı-i Mısriyye*” adıyla basılmıştır¹⁰. Türk basın tarihinin başlangıcı olarak bilinen ve Padişah II. Mahmut'un emriyle devletin ilk resmi gazetesi olarak kurulan “*Takvim-i Vekayi*” ise 1 Kasım 1831'de İstanbul'da yayın hayatına başlamıştır. Ardından William Churchill tarafından 1 Ağustos 1840'da ilk yarı resmi

⁵ Nuri İnuğur, a.g.e., s. 49.

⁶ A.g.e., s. 56.

⁷ Enver Behnan Şapolyo, a.g.e., s. 24.

⁸ Hamza Çakır, *Osmanlı'da Basın İktidar İlişkileri (Azımlık Basını, Türkçe Basın ve Dış Basını)*, Siyasal Kitapevi, Ankara 2002, s. 5.

⁹ Nuri İnuğur, a.g.e., ss. 145-146.

¹⁰ Orhan Koloğlu, a.g.e., s. 26.

gazete olan “*Ceride-i Havadis*” yayınlanmıştır. Gazetelerin sahibinin devlet görevlisi olması sebebiyle gazetede yazılarda eleştiriden ziyade övgü yazılarına yer verilmiştir¹¹.

18 Şubat 1857’de matbaaların düzenlenmesi için “*Matbaalar Nizamnamesi*” kabul edilmiştir. Nizamnamenin yürürlüğe girmesiyle birlikte matbaaların açılması izne bağlanmış ayrıca kitap ve broşürler basımdan önce sansüre tabi tutulmuştur. Orhan Koloğlu’na göre bu nizamname basın davaları için özel mahkeme kurulacağı için ileri bir adım olsa da yöneticilere, memurlara, yabancı hükümdarlara dokunulmazlık tanıdığı için kısıtlayıcı bir uygulamadır¹².

Osmanlı Devleti’ndeki ilk özel gazete 21 Ekim 1860’da Agâh Efendi tarafından “*Tercüman-ı Ahval*” adıyla çıkarılmıştır. Devletten yardım almadan açılan gazete, devleti eleştirmesiyle Türk basın tarihinin ilk fikir gazetesi olmuştur. Hatta Ziya Paşa’nın yazdığı eleştiri yazısından dolayı gazete iki hafta kapatılmıştır. Gazetenin çıkmasında büyük katkısı olan İbrahim Şinasi, gazeteden ayrılarak 27 Haziran 1862’de kendi fikir gazetesi olan “*Tasvir-i Efkâr*” gazetesini çıkarmıştır. Bu gazeteler fikir gazeteciliğini yaygınlaştırmış kısa bir süre sonra Muhbir, İbret, Basiret gibi gazeteler yayınlanmıştır¹³.

Fikir gazetelerinin sayısının artmasıyla Avrupa’da hükümetleri sarsan basının, Osmanlı’da aynı etkileri yaratmaması için devlet bu konuda önlemler almaya başlamıştır. Öncelikle 1864’te 35 maddelik “*Matbuat Nizamnamesi*” hazırlanmıştır. Bu nizamname ile yabancı ülkelerde basılan devlete karşı taarruz ve husumet havası taşıyan gazetelerin ithali yasaklanmıştır. Nizamnamenin ikinci bölümünde; ruhsatsız gazete çıkarma, resmi yazıları yayınlamama, padişaha saldırı niteliğinde yazı yayınlama, devlet büyükleri-kurumları aleyhine eleştiriler yazma ve iç güvenliği bozacak şekilde kışkırtıcı haberler yapma sonucunda alınacak cezalara yer verilmiştir. 1867’de çıkarılan “*Kararname-i Âli*” ile 1864 nizamnamesi kapsamı dışındaki durumlarda da hükümete gazete kapatma yetkisi verilmiştir. Girit meselesi üzerine yazılan eleştirilerden dolayı birçok gazete kapatılmış ve gazeteciler sürgün edilmiştir. 23 Aralık 1876’da I. Meşrutiyet ilan edilmiş ve çıkarılan matbuat nizamnameleri yürürlükte tutularak basın özgür bırakılmıştır. Gazeteciler sürgünden dönmüş ve yeni gazeteler açılmaya başlamıştır¹⁴.

¹¹ Hıfzı Topuz, *II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitapevi, İstanbul 2003, ss. 15-18.

¹² Orhan Koloğlu, a.g.e., s. 60.

¹³ Enver Benhan Şapolyo, a.g.e. ss. 115-126.

¹⁴ Hıfzı Topuz, a.g.e., ss. 44-48.

1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'nın başlamasıyla yazılan yalan haberlerin yanlış algı yarattığı düşüncesiyle basın üzerindeki sansür artırılarak devlete olağanüstü yetkiler verilmiştir. Basın üzerindeki sansür 24 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanıyla kaldırılmıştır. Meşrutiyet'in ilk 7 ayında ülkedeki gazete sayısı 120'den 730'a yükselmiştir. Ancak 31 Mart Olayı'nın yaşanmasıyla devlet yeniden gazete kapatma uygulamalarına geri dönmüştür. Böylece gazetelerden ziyade düşünceler bastırılmaya çalışılmış ve ifade özgürlüğünün sınırları iktidar tarafından belirlenmiştir¹⁵.

Türk basını Milli Mücadele döneminde İtilaf Devletleri, padişah yanlısı “*İstanbul Basını*” ve milli mücadele destekçisi “*Anadolu Basını*” olarak ikiye ayrılmıştır. İstanbul basınının etkilerini azaltmak isteyen Mustafa Kemal Paşa, İstanbul gazetelerinin Anadolu'ya girişini yasaklamış ardından da ulusal birliği tehlikeye düşürecek yalan haberlere karşı halkı uyanık tutmak ve mücadele ile ilgili kararları halka zamanında bildirmek amacıyla “*Anadolu Ajansı*”nı kurmuştur. 7 Haziran 1920'de Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi'nin kurulmasıyla ajans bu örgüte bağlanmıştır¹⁶.

Cumhuriyetin ilanından sonra 20 Nisan 1924'te kabul edilen Anayasa ile basına karşı özgürlükçü bir anlayış benimsenmiştir. Ancak daha sonraki süreçte gelişen Şeyh Sait isyanı 4 Mart 1925 tarihinde Takrir-i Sükûn'un kabul edilmesine ve basın özgürlüklerinin yeniden kısıtlanmasına sebep olmuştur. 1930'lu yıllarda iktidardaki Cumhuriyet Halk Fırkası ile yine o dönemde kurulmuş olan Serbest Cumhuriyet Fırkası arasındaki çekişmeler basının ayrışmasına neden olmuştur. Durumdan memnun olmayan Cumhuriyet Halk Fırkası, basını kontrol altında tutmak için 25 Temmuz 1931 tarihinde Cumhuriyet döneminin ilk basın yasası olan “*Matbuat Kanunu 'nu*” çıkarmıştır¹⁷. Bu kanunla gazete ve dergi çıkarmak isteyenlerin ruhsatname alması zorunluluğu getirilmiştir. Bakanlar Kurulu genel anlamda ülkenin siyasetini bozacak olan gazete ve dergileri kapatabilme yetkisine sahip olacak ve kapatılan gazete yöneticileri cezaları bitmeden başka bir isimle tekrar gazete çıkaramayacaklardı¹⁸.

Matbuat Kanunu, basını tam anlamıyla güdümlü hale getirmiştir. Basının üzerindeki bu baskıyı kontrol etmek için 1933 yılında İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak

¹⁵ Bünyamin Ayhan, “İkinci Meşrutiyet Döneminde İttihat ve Terakki”, *İkinci Meşrutiyet Devrinde Basın ve Siyaset*, (Ed. Hakan Aydın), Palet Yayınları, Konya 2010, ss. 53-55.

¹⁶ İzzet Öztoprak, *Kurtuluş Savaşı'nda Türk Basını*, Türk İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1981, ss. 40-41.

¹⁷ Atilla Girgin, *Türkiye'de Yerel Basın*, Der Yayınları, İstanbul 2009, ss. 200-201.

¹⁸ T.C. Resmi Gazete, 8 Ağustos 1931, S. 1867, s. 735.

Matbuat Umum Müdürlüğü kurulmuş ve bu müdürlük bazen bir telefonla gazete veya dergi kapatabilecek yetkilerle donatılmıştır¹⁹. Haziran 1938’de Matbuat Kanunu’nda yapılan değişiklikle gazete yayınlamak isteyenlerin yüksekokul, lise veya dengi okullardan mezun olması şartı getirilmiştir. Bu şartları yerine getirenlerin yayını çıkartacakları yerin nüfusuna göre bir bankadan 1000 ila 5000 lira teminat mektubu almaları zorunlu tutulmuştur²⁰. Kısacası Tek Partili yönetim döneminde otoriter yapısını koruyan iktidar her alanda etkin olan basını çok sıkı bir denetim altına almıştır.

II. Dünya Savaşı sırasında basın iktidar ilişkileri farklı bir boyuta taşınmıştır. Savaşla birlikte önem kazanan dış politikanın sağlıklı bir biçimde işlenmesi ve halk arasında paniğe neden olmamaya çalışılması amacıyla basın daha çok kontrol edilmiştir. 22 Kasım 1940 yılında bir ay süre ile ilan edilen sıkıyönetim daha sonra üçer aylık dönemlerle uzatılarak 1947 yılına kadar devam etmiştir. Bu dönemde uygulanan sıkıyönetim kararları ile gazeteler uyarılmış veya kapatılmıştır²¹.

II. Dünya Savaşı’nın sona ermesi ve ülkenin çok partili siyasi hayata geçmesinden sonra radyonun ve resmi ajansın Cumhuriyet Halk Partisi’nin sözcülüğünü yapmasından dolayı basın, daha fazla hak ve hürriyet getireceğine inandığı Demokrat Parti desteklemiş ve partiyi iktidara taşımıştır. 1945’te ülkede 145 olan gazete sayısı 1946’da 202’ye ulaşmış, Demokrat Parti’nin iktidara gelmesiyle birlikte de basında yaşanan gelişmelerle süreli yayın sayısı 1950 yılı içerisinde 538’e kadar yükselmiştir²².

2. Konya’da Yerel Basın Yayın Hayatının Gelişimi

Yerel basın, büyük şehirlerin dışında il veya ilçelerde günlük, haftalık, aylık olarak yayımlanan, yörenin haberlerine geniş yer veren, halkın sorunlarını dile getirirken istek ve şikâyetlerini de ilgili mevkilere aktarmayı amaçlayan yazılı basın organlarıdır²³. Osmanlı Devleti’nde 2 Kasım 1864’te “*Vilayet Nizamnamesi*”nin çıkarılmasıyla her vilayette bir vilayet matbaasının kurulmasına karar verilmiştir. Yerel basının gelişmesini sağlayan bu nizamnameden dolayı yerel gazeteler eski dönemlerde vilayet gazeteleri, taşra gazeteleri ya da Anadolu gazeteleri şeklinde anılmıştır²⁴.

¹⁹ Hıfzı Topuz, a.g.e., s. 159.

²⁰ Hıfzı Topuz, a.g.e., s. 167.

²¹ Cemil Koçak, *İkinci Dünya Savaşı ve Türk Basını*, Tarih ve Toplum, Sayı: 35, Kasım 1986, s. 29.

²² Orhan Koloğlu, a.g.e., ss. 121-125.

²³ Atilla Girgin, a.g.e., s. 235.

²⁴ Hıfzı Topuz, a.g.e., s. 381.

Böylece Konya'nın basın hayatı, Konya Valisi Burdurlu Ahmet Tevfik Paşa zamanında 1867'de şehre getirilen vilayet matbaası ile başlamıştır. Bu matbaada şehrin ilk gazetesi olma niteliğini taşıyan “*Konya Vilayet Gazetesi*” 2 Kasım 1870'den 1932 tarihine kadar basılmıştır²⁵. Sonraki süreçte şehirde özel matbaalar açılmaya devam etmiştir. 1909'da *Rehber*, *Meşrik-i İrfan*, 1910'da *Babalık*, 1917'de *Öğüt*, 1919'da *Islah-ı Medaris*, 1920'de *İbret* ve 1923'de *Halk matbaaları* kurulmuştur. Cumhuriyetle birlikte matbaaların sayıları artmış ve 1928'de *Erkek Muallim Mektebi*, 1929'da *Yeni*, 1932'de *Yeni Anadolu*, *Sür'at*, 1934'te *Haşim*, *Selçuk*, *Yenises*, 1935'te *Ekekon*, 1937'de *Yıldız*, 1938'de *Temiziş*, *Ülkü*, *Birlik*, *Yeni Kitap*, 1947'de *Atademir* matbaaları açılmıştır²⁶. Demokrat Parti döneminde ise 1952'de *Kanaat* ve *Yıldız*, 1953'te *Sebat*, 1954'te *Sabah* ve *Güven*, 1955'te *İleri*, 1957'de *Azim*, 1958'de *Işık* ve *Gürcan*, 1959'da *Üstüniş*, 1960'ta *Yenidoğmuş* matbaaları açılarak Konya basınına hizmet vermiştir²⁷.

II. Meşrutiyet döneminde ülke genelinde yayınlar artmaya başlamıştır. Milli Mücadele döneminde basının gelişmesine gerek Konya'nın sürgün yeri olması sebebiyle getirilen aydınlar gerekse güvenli görülen Konya'ya dışarıdan gelen gazeteciler katkıda bulunmuşlardır. Bu dönemde Konya'da yayınlanan gazeteler; *Anadolu* (1908-1909), *Hakem* (1908-1910), *Meşriki-i İrfan* (1908-1913), *Çiftçi* (1909-1910), *Şems* (1909), *Babalık* (1910-1952), *Meram* (1910-1911), *Konya Osmanlı Gazetesi* (1911-1915), *Tekâmül* (1914), *Hançer* (1917), *Telgraf Haberleri* (1918-1919), *Öğüt* (1917-1923), *İntibah* (1919-1920), *İbret* (1919-1920) ve *Halk* (1923) olmuştur²⁸.

1950'ye kadarki dönemde yayın hayatına başlayan diğer gazeteler; *Hedef* (1924), *Zaman* (1925-1933, 1934-1936, 1949-1949, 1960-1961), *Duygu* (1930), *Yeni Anadolu* (1932-1934), *Konya Ticaret Gazetesi* (1933), *Yeni Ses* (1934-1939), *Yeni Ses Babacan* (1939-1940), *Çağ* (1934-1936), *Ekekon* (1935-1950), *Yeni Babacan* (1941), *Selçuk* (1945-1950), *Akyokuş* (1947-1949), *Küme* (1948-1949), *Yeni Konya* (1949-...) gazeteleridir²⁹. Akşehir'de ise Ağâh Müfit Yalçın'ın çıkardığı *Akşehir Gazetesi* (1948-1950) ve Tarık

²⁵ Caner Arabacı, “Vilayet Matbaaları ve Konya Vilayet Matbaası”, *Selçuk Üniversitesi İletişim Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2, Konya 2002, s. 117.

²⁶ Mehmet Önder, *Konya Matbuat Tarihi*, Ülkü Basımevi, Konya 1949, s. 8.

²⁷ Muammer Gül, “*Sosyo Ekonomik ve Siyasal Olayların Konya ve Kayseri Basınına Yansımaları (1950-1960)*”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 2011, s. 26.

²⁸ Adem Demirsoy, “*Konya'da Basının Gelişmesi ve Yeni Konya Gazetesi*”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2003, s. 7.

²⁹ Muammer Gül, a.g.e., s. 25.

Buğra ile Mahmut Nedim Ertuğrul'un çıkardığı *Nasrettin Hoca Gazetesi* (1949-1951) yayınlanmaya başlamıştır³⁰.

Demokrat Parti'nin iktidara geçmesinden sonra Konya basınında bir hareketlilik yaşanmıştır. Bu dönemde; *İleri* (1950-?), *Meram* (1950), *Yeni Meram* (1950-....), *Öğüt* (1950-1952), *Gürses* (1950-1952), *Okul Postası* (1951), *Konya Bayram* (1951), *Genova* (1951), *Mihrak* (1951), *Bizim Şehir* (1952), *Mengene* (1952), *Demokrat Konya* (1952, 1955), *Beşpınar* (1952), *Bizim Mengene* (1953), *Ney-Sanat-Edebiyat* (1953), *Durak* (1953-1954), *Hür Fikir* (1954), *Kervan* (1954, 1962-1963), *Ebegümece* (1956), *Anadolu* (1956), *Öz Demokrat Konya* (1957-1960), *Konya Esnaf Gazetesi* (1958), *Işık* (1958-1964), *Halkçı Konya* (1960) ve *Sabah* (1960-1969) adında gazeteler yayınlanmıştır³¹. Akşehir'de ise Ahmet Şener *Doğrulukta Pervasız*'ı (1953), Orhan Drahon ve Ahmet Şener *Demokrat Sultandağ*'ı (1955-1959), Üzeyir Şirvancı ve Tacettin Yaltırık *Yeni Akşehir*'i (1954), Ahmet Karataşlı ve A. Zühtü Artan da *İleri Akşehir*'i (1958) son olarak da tezin ana konusu olan *Demokrat Akşehir Gazetesi*'ni (1952-1960) Nadir Benderlioğlu ve Şükran Benderlioğlu çıkarmıştır³².

³⁰ Muharrem Bayar, *Akşehir Tarihi*, Akşehir Belediyesi Yayinevi, Akşehir 2018, s. 418.

³¹ Adem Demirsoy, a.g.e., s. 8.

³² Muharrem Bayar, a.g.e., s. 418. EK-1.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ SÜRECİ VE DEMOKRAT PARTİ'NİN KURULMASI

1.1. Çok Partili Hayata Geçiş Denemeleri

Demokrasinin oluşumunda siyasi partilerin varlığı önemli bir yer kapladığı halde Türkiye Cumhuriyeti, 1923-1946 yılları arasında tek partili rejimle yönetilmiştir. İki kez muhalefet partisinin kurulmasına olanak sağlayan Mustafa Kemal, çok partili siyasal düzenin taraftarı olduğunu gösterse de ülkenin toplumsal yapısı ve devrimleri koruma düşüncesi nedeniyle ülkeyi bir süre tek parti ile yönetmek durumunda kalmıştır. Fakat dünyanın değişen şartları karşısında tek partili sistem yerini 1946 yılında çok partili hayata bırakacak, 1950 yılına gelindiğinde ise yapılan genel seçimlerle 27 yıllık Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı yönetimi Demokrat Parti'ye geçecektir³³.

23 Nisan 1920'de toplumun her kesiminin temsil edildiği çoğulcu yapıya sahip olan I. Türkiye Büyük Millet Meclisi Ankara'da açılmıştır. Çoğulcu yapı, çeşitlilik içinde birliği sağlamayı öngördüğünden dolayı meclis içindeki tüm mebuslar tek ve asıl gaye olan bağımsızlık düşüncesi etrafında toplanmıştır. Bu düşünce yapısı kişileri ittihatçılık, itilafçılık, İslamcılık, tarafsızlık, inkılapçılık gibi ideolojilerinden kısmen uzaklaştırmış olsa da birbirine yakın düşünce tarzına sahip mebuslar zamanla birbirine yaklaşmış ve ortak hareket etme amacıyla gruplaşmışlardır. Böylece mecliste; Tesanüt Grubu, İstiklal Grubu, Müdafaa-i Hukuk Grubu, Halk Zümresi ve Islahat Grubu adları altında çeşitli gruplar oluşmaya başlamıştır³⁴. Meclisi oluşturan kişi ve grupların sosyoekonomik ve kültürel yapılarından kaynaklanan düşünce ayrılıkları, muhafazakâr kesimin TBMM'yi geçici bir meclis olarak görmesi ve Mustafa Kemal'in siyasi kişiliği ile ilgili ortaya çıkan tereddütler meclisi gruplaşmaya götürmüştür³⁵.

Yasama, yürütme ve zaman zaman da yargı görevini üstlenen TBMM'de meydana gelen gruplaşma yasa çıkartılmasının güçleşmesine sebep olmuştur. Meclisteki grupların karar almada çoğunluğu sağlayamaması bir süre sonra işleyişi olumsuz etkilediği için

³³ Ahmet Demirel, *Birinci Mecliste Muhalefet (İkinci Grup)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2007, s. 211.

³⁴ İhsan Güneş, *I. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Düşünsel Yapısı (1920-1923)*, Anadolu Üniversitesi Basımevi, Eskişehir 1985, ss. 117-119.

³⁵ Ahmet Demirel, a.g.e., s. 217.

Mustafa Kemal bu küçük grupları birleştirerek 10 Mayıs 1921’de Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu’nu oluşturmuştur. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu başkanlığına Mustafa Kemal Paşa, başkan vekilliğine de Edirne Milletvekili Şeref Bey getirilmiştir. Grubun kuruluş amacı mecliste parti disiplinini sağlamak olarak ifade edilse de asıl amaç oyların bölünmesini önleyerek karar almayı kolaylaştırmaktır³⁶.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu’nun oluşum sürecinde dikkat çeken noktalardan birisi çoğu mebusun grubun dışında bırakılmış olmasıdır. Mustafa Kemal, kendisi gibi düşünenlerle birlikte hareket ederek muhalifleri karşısına almaya başlamıştır. Ali Yaşar Sarıbay, İkinci Grubun çoğunluğunun hilafet ve saltanat taraftarı olduğunu³⁷, İhsan Güneş ise muhalefeti kendisine ilke edinen, mecliste sahip olduğu yeri koruyamayan, yeni çıkan yasaların getirdiği düzene karşı çıkan, Mustafa Kemal ve arkadaşlarından memnun olmayanların bu grupta toplandığını belirtmektedir³⁸. Bu görüşlere karşılık Ahmet Demirel, İkinci Grubun hilafet ve saltanat yanlısı olduğu fikrine karşı çıkarak asıl meselenin rejimin nasıl işleyeceği konusunda yaşanan fikir ayrılıkları olduğunu savunmaktadır³⁹. Bir yıla aşkın süre örgütsüz olarak faaliyette bulunan muhalif mebuslar, 1922’de İkinci Grubu kurarak mücadeleyi örgütlü devam ettirmiştir. TBMM’nin demokratik yapısını göstermesi bakımından önemli bir işleve sahip olan bu grup 1923 seçimlerine katılmayarak siyasal yaşamdan silinmiştir⁴⁰.

Mustafa Kemal, 6 Aralık 1922’de Hâkimiyet-i Milliye, Yenigün ve Öğüt gazetelerine verdiği demeçle “*En mütevazı bir ferdi devlet sıfatıyla hayatımı, sonuna kadar vatan hayrına vakfeylemek emeliyle sulhun istikrarını müteakip halkçılık esası üzerine müstenit ve Halk Fırkası adıyla yeni bir fırka teşkil etmek*” niyetinde olduğunu açıklamıştır⁴¹. Mustafa Kemal’in parti kurmasındaki amaç, giderek artan muhalefeti tamamen ortadan kaldırarak meclise tamamen egemen olma isteğidir⁴². TBMM’de görüş birliğinin sağlanması ve yapılan yeniliklere destek bulunması amacıyla meclisin yenilenmesine karar verilmiştir. 8 Nisan 1923’te Mustafa Kemal, Anadolu ve Rumeli

³⁶ Naki Cevat Akkerman, *Demokrasi ve Türkiye’de Siyasi Partiler Hakkında Kısa Notlar*, Ulus Basımevi, Ankara 1950, s. 34.

³⁷ Ali Yaşar Sarıbay, *Türkiye’de Demokrasi ve Politik Partiler*, Alfa Yayınları, İstanbul 2001, s. 45.

³⁸ İhsan Güneş, a.g.e., s. 145.

³⁹ Ahmet Demirel, a.g.e., s. 231.

⁴⁰ Naki Cevat Akkerman, a.g.e., s. 35.

⁴¹ *Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri-II*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1997, ss. 46-48.

⁴² Ömür Sezgin, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Siyasal Rejim Sorunu*, Birey Toplum Yayıncılık, Ankara 1984, s. 111.

Müdafaa-i Hukuk Grubu'nun Halk Partisi'ne dönüşeceğini açıklayan “*dokuz umde*” bildirisini yayınlamıştır. Seçim yasasının kabul edilmesiyle birlikte 16 Mayıs 1923'te meclis tarihi görevini tamamlamıştır. Seçimlerden ve II. TBMM'nin faaliyetlerine başlamasından sonra 9 Eylül 1923'te Mustafa Kemal'in imzasıyla İçişleri Bakanlığı'na verilen bir dilekçe ile “*Halk Fırkası*” kurulmuştur⁴³.

Meclisteki ilk tartışma Mübadele, İmar ve İskân Bakanlığı'nın çalışmalarına yönelik Menteşe Mebusu Esat Efendi'nin bir gensoru önerisiyle ortaya çıkmıştır. Lozan Antlaşması hükümleri gereğince yapılan Rum ve Türk mübadelesi esnasında göçmenlerin yerleşimleri ve Rumlardan kalan malların paylaşılmasında yolsuzluk yapıldığı dile getirilmiş ancak ilerleyen konuşmalarda bu sorun cumhuriyet tartışması haline dönüşmüştür⁴⁴. Görüşmeler sonunda meclis soruşturması önerisi reddedilmiş ve 8 Kasım 1924'te 19 oya karşı 148 oyla İsmet Paşa Hükümeti güvenoyu almıştır. Ertesi gün Halk Fırkası'ndan istifalar başlamıştır. İstifa eden ilk 10 kişinin arasında; Dr. Adnan (Adıvar), Rauf (Orbay), Refet (Bele), Feridun Fikri (Düşünsel) gibi isimler yer almaktadır. Milli Mücadele'nin önemli isimlerinin bulunduğu muhalifler 17 Kasım 1924 tarihinde “*Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*”nı kurmuşlardır⁴⁵. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası genel başkanlığına Kazım Paşa, genel başkan yardımcılığına Adnan (Adıvar) ve Rauf (Orbay), genel sekreterliğe ise Ali Fuat Paşa seçilmiştir. Yönetim kurulu üyeleri; Muhtar Bey, İsmail (Canpolat), Halis Turgut, A. Şükrü Bey, Necati Bey, Faik Bey ve Rüştü Paşa olmuştur. Çok partili siyasal hayata ilk geçiş denemesi olduğu için Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması oldukça önemlidir⁴⁶.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın, Halk Fırkası'na muhalefeti ekonomi ve din alanında yoğunlaşmıştır. Ekonomik açıdan Halk Fırkası'nın devletçilik politikalarına karşı Batı tipi liberalizmi benimsemiştir. Din-kültür açısından ise Halk Fırkası'nın laiklik anlayışını sert ve katı bulmuş ve bu nedenle programında “*dinsel düşünce ve inançlara saygılı*” ifadesine yer vermiştir. Ayrıca parti liberal felsefesine uygun olarak yerinden

⁴³ Kemal Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010, ss. 128-129.

⁴⁴ Ahmet Yeşil, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, ss. 11-12.

⁴⁵ Mete Tunçay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2005, ss. 105-107.

⁴⁶ Kemal Karpat, a.g.e., s. 132.

yönetim (adem-i merkezîyet) ilkesine dayanan bir idari yapıyı savunmuş ve merkezi yönetimin güçlenmesini de eleştirmiştir⁴⁷.

Partinin kuruluşundan kısa bir süre sonra Doğu'da patlak veren Şeyh Sait İsyanı ile rejimin güvenliği ve devletin bütünlüğü tehlikeye düşmüş, bunun üzerine çıkartılan Takrir-i Sükûn Kanunu ile Doğu Anadolu'daki bazı illerde sıkıyönetim ilan edilmiş ve iki tane de İstiklal Mahkemesi kurulmuştur. Alınan bu önlemlerle muhalefetin kesin bir şekilde susturulmasının zemini oluşturulmuş ve tek parti yönetiminin kurulması yönünde de en önemli adım atılmıştır⁴⁸. Ardından Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nda yapılan değişiklikle dinin siyasi amaçlar doğrultusunda kullanılmasının suç sayılması, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasına giden yolu açmıştır. Parti, programında yer alan "*fırkanın düşünce ve inanca saygılı olduğu*" ifadesinin gericiliği kışkırttığı ve dinin siyasete alet edildiği ileri sürülerek 3 Haziran 1925'te kapatılmıştır⁴⁹. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılması ile Türkiye'de çok partili hayata geçişin ilk denemesi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. 1926 yılında İzmir'de Mustafa Kemal'e yapılması planlanan suikast girişiminin Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası üyeleri ile ilişkilendirilmesi de muhalefetin susturulması bakımından önemli bir aşamadır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasının ardından cumhuriyetin liderleri toplumu modernleştirme, ülkeyi sanayileştirme ve kalkındırmaya yönelmiş ve muhalif hareketlerin çalışmalarına engel olmasını istememiştir⁵⁰.

1929 yılına gelindiğinde dünyada yaşanan ekonomik krize paralel olarak Türkiye'de büyük bir durgunluk ve ekonomik sıkıntı baş göstermiştir. Dönemin şartları gereği bütçenin büyük bir bölümü savunma ve demiryolları inşasına ayrılırken tarım ve ihracat yeterince desteklenmemiş, uygulanan yanlış ekonomi politikaları ise toplumda huzursuzluğa neden olmuştur. Bu durum sindirilmiş muhalefetin tekrar ortaya çıkaracağı endişesini beraberinde getirmiştir. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal, yurt gezileri sırasında halkla yaptığı görüşmelerle ekonomik bunalım sonucunda yoksullaşan halkın yönetimden soğuduğunu fark etmiştir. Bu şartlar sonucunda ortaya çıkabilecek muhalif bir hareketin

⁴⁷ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasi Partiler (1859-1952)*, Arba Yayınları, İstanbul 1995, ss. 616-617.

⁴⁸ Zafer Üskül, *Siyaset ve Asker: Cumhuriyet Dönemi'nde Sıkıyönetim Uygulamaları*, İmge Kitapevi, İstanbul 1997, ss. 83-84.

⁴⁹ Erik Jan Zürcher, *Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Siyasal Muhalefet Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (1924-1925)*, (Çev. Gül Çağalı Güven), İletişim Yayınları, İstanbul 2001, s. 117.

⁵⁰ Mete Tunçay, a.g.e., s. 172.

halktan destek almasının kaçınılmaz olduğu düşünün Mustafa Kemal, kontrolü sağlamak amacıyla yeni bir partinin kurulmasını bizzat kendisi gündeme getirmiştir⁵¹.

Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması, tek parti dönemindeki ikinci önemli muhalefet denemesidir. Ancak bu parti, kapatılan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'ndan hem kuruluş hem de kapanış özellikleri bakımından ayrılmaktadır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Halk Fırkası içindeki doğal bir muhalefet hareketinin partiden ayrılması ile kurulmuş, Serbest Cumhuriyet Fırkası ise tamamen bazı şartların zorlaması ile Mustafa Kemal'in isteği doğrultusunda kurulmuş bir muhalefet partisidir. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal ve o ana kadar bakanlık ve başbakanlık yapmış olan Ali Fethi Bey arasında yapılan görüşmelerden sonra 12 Ağustos 1930 yılında güdümlü muhalefet olarak adlandırılan "*Serbest Cumhuriyet Fırkası*" kurulmuştur⁵².

Üzerinde durulması gereken önemli noktalardan birisi de bu yapay oluşum hazırlanırken ileride iktidara gelebileceği ihtimali düşünülmemiş olmasıdır. Halk Fırkası'nın ekonomik politikalarını eleştirmesi ve ekonomide liberal sistemi benimsemesi muhalif grupların bu parti etrafında toplanmasına neden olmuştur. Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın halk tarafından beklenenin çok üstünde bir ilgiyle karşılanması ve yerel seçimlerde önemli bir başarı sergilemesi iktidara gelme arzusunu uyandırmış bu da partinin sonunu hazırlayan etken olmuştur. Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kanunsuz işler yaptığı ve baskıcı bir siyaset izlediği için iktidarı giderek ağırlaşan suçlamalarla eleştirmesi, partinin Mustafa Kemal'e muhalefet olmasına neden olmuş ve ardından Fethi Bey partisini feshetme kararı almıştır⁵³.

Serbest Cumhuriyet Fırkası, üç ay gibi kısa bir süre varlığını devam ettirmiş olmasına rağmen çok partili hayata geçiş için henüz erken olduğunu göstermesi bakımından demokrasi tarihimizde önemli bir yere sahiptir. Partinin feshi ile çok partili demokrasi yolunda atılan ikinci adım da başarısız olmuştur.

⁵¹ Necdet Ekinçi, *Türkiye'de Çok Partili Düzene Geçişte Dış Etkenler*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 1997, ss. 77-79.

⁵² Kemal Karpat, a.g.e., s. 330.

⁵³ Tefik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi(1839-1950)*, İmge Kitabevi, Ankara 2004, ss. 333-334.

1.2. Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçişi Hazırlayan Etkenler

1.2.1. Çok Partili Hayata Geçişte Dış Etkenler

Türkiye’nin çok partili parlamenter sistemi benimsemesindeki başlıca dış etken Sovyet tehdidi olmuştur. Sovyetler Birliği Türkiye’nin stratejik noktalarında özellikle Boğazlar üzerindeki emellerini sürekli olarak gündeme getirmekteydi. Bununla beraber Sovyetler Birliği, 1925’te imzalanan Türk-Sovyet Dostluk Anlaşması’nı bozmuş, antlaşmanın yenilenmesini ise Doğu sınırında kendisi yararına değişiklik yapılması, Boğazlarda Sovyetlere kara ve deniz üssü verilmesi, Montreux Antlaşması’nın ikili olarak değiştirilmesi gibi şartlara bağlamıştır⁵⁴. Türk hükümetinin bu istekleri reddetmesi üzerine Sovyetler, Türkiye üzerinde siyasi baskılara yönelmiş ve Ermenileri kullanarak Türkiye’yi zor duruma sokmaya çalışmıştır. Sovyetler Birliği bir taraftan da Türkiye’nin rejimini eleştirerek demokratik olmadığı yönünde basın yoluyla propagandalar yapmaya başlamıştır⁵⁵.

Üzerindeki bu yoğun Sovyet tehdidi karşısında Türkiye, kendisini desteleyecek güçlü müttefiklere ihtiyaç duymuştur. Fakat Türkiye’nin Sovyetlere karşı Amerika Birleşik Devletleri’nin desteğini sağlayabilmesi için ülkedeki tek parti yönetimine son verip çok partili sisteme geçmesi gerekmiştir. Çünkü ABD, anti-demokratik uygulamalarından dolayı Türkiye’ye iyi gözle bakmamıştır. Özellikle, Türkiye siyasetinde kendini gösteren parti-devlet bütünleşmesi hatta değişmez milli şef uygulaması totaliter rejimlere benzetilmiştir. Türkiye, Batılı demokrasilerin eleştiri konularının başında gelen Varlık Vergisi uygulamasını da 15 Mart 1944’te kaldırarak Müttefiklerin tepkilerini azaltmaya çalışmıştır⁵⁶.

1945 yılına gelindiğinde savaşı demokratik cephenin kazanacağı kesinleşmiş ve Müttefikler siyasal değerlerini tüm dünyaya egemen kılmak amacıyla San Francisco Konferansı’nı toplamaya hazırlanmışlardır. Bu sıralarda Sovyet notası ile karşı karşıya kalan Türkiye ise uluslararası alanda yalnız kalmıştır. Sovyetlerin, Türk hükümeti üzerindeki baskı politikası sürerken Milli Şef İsmet İnönü bu aşamada partiyi liberalleştirmeye yönelmiştir. Saraçoğlu Hükümetini güvenoyu oylamasını gizli olarak

⁵⁴ Gothard Jaeschke, “I. Ve II. Dünya Savaşlarında Türkiye’nin Dış Politikası”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 16, s. 801.

⁵⁵ Necdet Ekinçi, a.g.e., s. 264.

⁵⁶ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoneix Yayınevi, Ankara 2004, s. 41.

yapmış ve oylamada 57 güvensizlik oyu almıştır. Bu durum meclis içinde ortaya çıkacak muhalefetin doğmasına göz yumulduğu şeklinde yorumlanmıştır⁵⁷.

San Francisco Konferansı'na Türkiye'yi temsilen katılan Hasan Saka, burada Müttefiklere Türkiye'nin yakın zamanda demokratik idareye geçeceğine dair güvence vermiştir. Birleşmiş Milletler Teşkilatı'na katılabilme şartı olarak “*rejimi demokratikleştirme*” hükmünün konulmasıyla Batı'nın desteğini almak isteyen Türkiye'nin çok partili demokratik düzene geçmesi adeta zorunlu olmuştur⁵⁸. Bunların yanında II. Dünya Savaşı öncesinde revaçta olan totaliter rejimlerin savaştan sonra eski prestijini kaybetmesi ve savaşı demokratik cephenin kazanmış olması, Türkiye'nin bu cephede yer alabilmesi için siyasal düzenini değiştirme gerekliliğini daha da artırmıştır⁵⁹.

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra Soğuk Savaş'ın giderek şiddetlenmesi üzerine ABD için Türkiye ve Yunanistan stratejik olarak önem kazanmaya başlamıştır. Savaş sonrasında ekonomik bunalımın içinde bulunan Türkiye, Sovyet tehdidine karşı 600.000 kişiden oluşan ordusunu silahaltında tutmaya devam etmek zorunda kalmıştır⁶⁰. ABD, Sovyet Rusya'nın Doğu Akdeniz ve Balkan ülkeleri üzerinde ideolojik bir yayılma izlemesi tehdidi üzerine Türkiye ile ilişkilerini daha da geliştirme yoluna girmiştir. Çünkü ABD, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu'nun bağımsızlığının Türkiye'nin bütünlüğünün korunması ile mümkün olduğunu düşünmekteydi⁶¹. Bu amaçla ABD Başkanı Truman yaptığı konuşmasında, Yunanistan ve Türkiye'nin özgür olarak ayakta kalabilmesi için ABD'nin ekonomik yardımının gerekli olduğunu belirtmiştir⁶². Böylece ABD Başkanı Truman, Türkiye ve Yunanistan'a 400 milyon dolar maddi yardım yaparak ekonomilerini düzeltme ve bu sayede onları Sovyetler Birliği'nden uzak tutma politikasına yönelmiştir⁶³.

Amerika Senatosu'nda 22 Nisan 1947'de kabul edilen Truman Doktrini, 12 Temmuz 1947'de ABD ve Türkiye arasında imzalanan bir anlaşma ile uygulanmaya konulmuştur. Cumhurbaşkanı İnönü yardım tasarının imzalanmasının ardından Amerikan halkına bir teşekkür mesajı göndererek bu yardımın savaş sonrasında ortaya çıkan

⁵⁷ Necdet Ekinci, a.g.e., ss. 271-272.

⁵⁸ Yaşar Özüçetin, “Demokrasiye Geçiş, Demokrat Parti'nin Kuruluşu, 1946 Seçimleri”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 16, s. 766.

⁵⁹ Şükrü Karatepe, *Tek Parti Dönemi*, İz Yayıncılık, İstanbul 1997, ss. 110-111.

⁶⁰ Ayşegül Sever, *Soğuk Savaş Kuşatmasında Türkiye, Batı ve Ortadoğu (1945-1958)*, Boyut Yayınları, İstanbul 1997, s. 43.

⁶¹ Cüneyt Akalın, *Soğuk Savaş ABD ve Türkiye-1, Olaylar ve Belgeler (1945-1952)*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2003, s. 216.

⁶² Çetin Yetkin, *Karşıdevrim (1945-1950)*, Kilit Yayınları, Ankara 2011, ss. 348-349.

⁶³ Cüneyt Akalın, a.g.e., ss. 215-219.

ekonomik güçlüğü kısmen telafisinde ferahlatıcı bir etken olacağını söylemiştir. Truman Yardımları Türkiye’de genel itibariyle olumlu bir şekilde karşılanırsa da bu yardımlar yoluyla ABD’nin Türkiye’yi ekonomik olarak kontrol altında tutabileceğini, Türkiye’den bazı askeri ayrıcalıklar elde edebileceğini hatta Türkiye’deki üstleri kullanma hakkı kazanacağını düşünenler de olmuştur⁶⁴.

ABD’nin mali yardım yaparak Sovyet tehlikesini engelleme çalışmalarının ikincisi Marshall Planı’dır. ABD Dışişleri Bakanı Marshall, 7 Haziran 1947’de Harvard Üniversitesi’nde bir konuşma yaparak planını açıklamış, konuşmasında Avrupalı devletlerin işbirliği içinde geleceklerini planlamaları gerektiğini ve bu sayede Avrupa’nın ekonomik kalkınmasının sağlanacağını belirtmiştir. Marshall Planı çerçevesinde Avrupa’ya yapılan yardımların karşılıksız bağış ve ödünç verme olmasına karar verilmiştir. İngiltere 4,2 Milyar dolar ile en çok yardım alan ülke olmuş, İngiltere’yi 2,7 Milyar dolar ile Fransa izlemiştir. Toplam yardımların dağılımı oransal olarak İngiltere %24,4, Fransa %20,3, İtalya %11, Federal Almanya %10,1, Hollanda %8,3 ve geri kalan ülkeler ise %25,9 şeklinde olmuştur⁶⁵.

Türkiye’nin durumuna bakıldığında ise savaş dışı kaldığından dolayı Avrupa’nın içinde bulunduğu durumdan farklı olarak öncelikli yardım alması gereken ülkeler arasında sayılmamıştır. ABD, Türkiye’nin ekonomik yardım kapsamına alınmasına taraflar olmadığı gibi Türkiye’nin Avrupa ülkelerine yardım edemeyeceğini düşünmüştür. Fakat Türkiye, Marshall yardımlarından yararlanmak isteğini dile getirmiş ve uzun ikna çalışmalarından sonra Marshall yardımlarından yararlanmıştır⁶⁶.

1.2.2 Çok Partili Hayata Geçişte İç Etkenler

Türkiye’nin savaş dışı kalmasına rağmen Sovyetler Birliği ve Almanya tehdidinden dolayı seferberlik ilan ederek her an savaşa katılacakmış gibi hazır halde bir ordu beslemesi hükümeti kaynak biriktirmek zorunda bırakmış, ekonomiyi ve orduyu ayakta tutacak tedbirler alındığından her türlü sosyal-siyasal faaliyet kontrol altında tutulmuştur. İzlenen bu politika doğrultusunda hükümet ile halkın arası giderek açılmıştır⁶⁷. Savaş yıllarında genç ve dinamik nüfustan büyük bir ordu oluşturulması, çalışabilir nüfusun bu

⁶⁴ İlhan Turan, *İsmet İnönü Konuşma, Demeç, Mesaj ve Söyleşiler (1944-1950)*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2003, s. 170.

⁶⁵ Cüneyt Akalın, a.g.e., ss. 231-233.

⁶⁶ Ayşegül Sever, a.g.e., ss. 54-55.

⁶⁷ Cem Eroğul, *Demokrat Parti (Tarihi ve İdeolojisi)*, İmge Kitapevi, Ankara 1990, s. 3.

şekilde saf dışı kalmasına ve genç nüfusun tüketici hale gelmesine sebep olmuştur. Bununla beraber tarımsal faaliyetlerde büyük bir düşüş yaşanmış ve böylece ülke ekonomisi olumsuz etkilenmiştir. Dönemin önemli tanıklarından Metin Toker, savaş sırasında yaşanan en büyük sorunların yiyecek, giyecek temini ve karaborsa olduğunu belirtmektedir⁶⁸. Savaş sırasında yaşanan ekonomik güçlükler nedeniyle ülkede baş gösteren bunalım oldukça geniş bir kesimi etkilemiş, hükümetin uygulamaya koyduğu fakat başarısızlıkla sonuçlanan ekonomi politikaları ve alınan sert tedbirlerle halkın büyük çoğunluğunu temel hak ve özgürlüklerinden mahrum kalmıştır. Bu durum tek parti yönetimine verilen tepkileri artırmıştır⁶⁹.

Savaş yıllarında yönetime geçen hükümetler ekonomik güçlükleri çözmek için çeşitli yollar denemişlerdir. Refik Saydam Hükümeti, sorunu tarım ürünlerine düşük fiyatta el koymakla çözmeye çalışmış ve bu doğrultuda 18 Ocak 1940 tarihli “*Milli Koruma Kanunu’nu*” çıkartmıştır⁷⁰. Bu kanun ile olağanüstü dönemlerde ulusal ekonomiyi ve savunmayı ilgilendiren konularda yetkiyi alan hükümet, ekonomik hayata geniş bir müdahale hakkı elde etmiştir⁷¹. Devlet tarımsal alanda ne ekileceğini belirleyebilecek hatta 500 hektardan fazla araziye gerekirse tazminat ödeyerek işletebilecek, ticari alanda ise fiyat kontrolü ve piyasaya alıcı olarak girebilme hakkına sahip olacak ve temel ihtiyaç maddelerine bedelini ödemek koşuluyla el koyabilecekti. Fiyat kontrolü yapmaktaki amaç karaborsayı önlemek ve ordunun ihtiyacı olacak stokları temin etmek olduğundan kontrol daha çok yiyecek ve giyim maddelerine uygulanmıştır⁷². Hükümetin ülkede yaşanan ekonomik bunalımı, halkın geçim zorluğunu, yükselen fiyatları, mal darlığını, alım zorluğunu önlemek amacıyla çıkardığı bu kanun, fiyat tespitinde denetimin sağlanamaması ve halkın ihtiyaç duyduğu ürünleri fazla fiyata da olsa temin etmeye çalışması nedeniyle karaborsacılığı arttırmıştır⁷³.

Milli Korunma Kanunu, dar gelirli vatandaşın ve işçi sınıfının aleyhine gelişerek alınan tüm önlemlere rağmen hayat pahalılığı ve yiyecek sıkıntısına engel olamamıştır.

⁶⁸ Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları (1944-1973) Tek Partiden Çok Partiye (1944-1950)*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1998, s. 23.

⁶⁹ Osman Akandere, *Milli Şef Dönemi Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler*, İz Yayıncılık, İstanbul 1998, ss. 117-118.

⁷⁰ T.C. Resmi Gazete, 26 Ocak 1940, S. 4417, s. 13213.

⁷¹ Osman Akandere, a.g.e., s. 148.

⁷² Günver Güneş, “Türkiye’de Savaş Ekonomisi Uygulamaları ve Toplumsal Yaşama Etkileri”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 17, Ankara 2002, s. 616.

⁷³ Taner Timur, a.g.e., s. 183.

Ortaya çıkan vurgunculuğu önlemek isteyen hükümet, çayda ve kahvede tekel uygulamasına giderek ekmeğin karne ile satılmasına başlamış ve böylece yiyecek dağıtımını düzenleyecek önlemler almıştır. Ayrıca Milli Korunma Kanunu bir kısım toprak ağasının, ticaretle uğraşan kesimin ve memurun işine yaramıştır. Taner Timur'un “*harp zenginleri*” olarak adlandırdığı bu zümre, normal vergi gelirleriyle savunma masraflarını karşılamada güçlük çeken hükümetin hedefi olmuş ve ardından Varlık Vergisi ile Toprak Mahsulleri Vergisi adıyla döneme damgasını vuran kanunlar çıkarılmıştır⁷⁴.

Hükümetin topluma huzur getireceğine inandığı önlemlerden biri olan savaş zenginlerinin servetlerinden ve olağanüstü kazançları üzerinden bir kereye mahsus vergi almayı amaçlayan “*Varlık Vergisi Kanunu*” 11 Kasım 1942’de kabul edilmiştir. Savaşta en çok parayı kazanan tüccarların yanında, geliri 2500 lirayı geçen emlak sahipleri ve büyük çiftçiler para toplanacak başlıca kaynaklar olarak belirlenmiştir. Kanuna göre; kimden hangi oranda vergi alınacağını belirleyen komisyonun kararları kesin olacak, bu karara dair hukuki itiraz hakkı olmayacaktı. Ayrıca yükümlüler kararın tebliğinden sonra 15 gün içinde vergilerini ödemek zorunda olup zamanında ödenmeyen vergilere gecikme zammı uygulanacak, ödeme yapmayan yükümlüler borçlarına karşılık olarak hizmet sektöründe çalıştırılacaktır⁷⁵. Varlık Vergisi ile ekonomiye egemen olan yabancı güçlerin piyasadaki etkinliği azaltmaya çalışılmıştır⁷⁶.

Maliye Bakanlığı, defterdarlıklara gönderdiği genelge ile savaş dolayısıyla fazla kazanç elde ettiği iddia edilen kimselerin cetvelinin yapılmasını, M (Müslümanların), G (Gayr-ı Müslimlerin), D (Dönmelerin) ve E (Ecnebilerin) harfiyle işaretlenmesini istemiştir⁷⁷. Azınlıklar genel nüfus içinde oran olarak çok az olmalarına rağmen vergiden elde edilen gelirin %60’ını ödemekle yükümlü tutulmuşlardır. Ödeme güçlerinin çok üstünde vergilendirildiklerinden dolayı ödemede zorluk çekmişler ve toplumsal yapıdaki yerleri sarsılmıştır⁷⁸. Ayhan Aktar, Varlık Vergisi’ni milli devletin kurulma aşamalarından biri sayarak azınlık karşıtı bir politika olarak değerlendirip toplumun her kesiminde

⁷⁴ A.g.e., s. 184.

⁷⁵ T.C. Resmi Gazete, 12 Kasım 1942, S. 5255, s. 3965-3966.

⁷⁶ Necdet Ekinci, “İnönü Dönemi ve II. Dünya Savaşı Yılları”, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: 16, Ankara 2002, s. 713.

⁷⁷ Faik Ökte, *Varlık Vergisi Faciası*, Nebioğlu Yayınları, İstanbul 1952, s. 47.

⁷⁸ Osman Akandere, a.g.e., s. 176.

uygulanmaya çalışılan “*Türkleştirme*” politikasının bir sonucu olarak ortaya çıktığını dile getirmiştir⁷⁹.

Varlık Vergisi Kanunu’nun en ilgi çekici noktalarından biri de çalışma mükellefiyetidir. Vergi borcunu ödemeyenler için çıkartılan bu kanun 12 Ocak 1943’te kabul edilmiştir⁸⁰. Ödeme süresinin dolduğu 20 Ocak 1943 gününden sonra borçlarını ödemeyenler Erzurum Aşkale’deki çalışma kamplarına gönderilmişlerdir⁸¹. Bedeni mükellefiyet sistemi ile vergi sisteminin daha iyi işleyeceği düşünülmüş ve tahsilâtın hızlandırılması amaçlanmıştır. Mükellefleri, bedeni mükellefiyet yolu ile vergilerini ödemeye zorlamak tam olarak istenilen sonucu vermemiş olsa da büyük ölçüde işe yaramıştır. Varlık Vergisi uygulaması sırasında müfettiş olarak görev yapan ve bu dönemin yaşayan son uygulayıcısı olarak bilinen, bir dönemin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı olarak görev yapan Cahit Kayra’nın verdiği rakamlara göre bedeni mükellefiyet uygulaması sayesinde yalnızca İstanbul’dan 130 milyon liralık gelir sağlanmıştır. Buna rağmen Varlık Vergisi uygulaması ile toplanması planlanan paranın ancak bir bölümü toplanabilmiş ve uygulamaya 15 Mart 1944’te son verilmiştir⁸².

4 Haziran 1943 yılında ise çiftçi kesimini kapsayan “*Toprak Mahsulleri Vergisi*” çıkarılmıştır⁸³. Verginin amacı, İkinci Dünya Savaşı sırasında devlet hazinesine gelir sağlamak ayrıca köylü kesimini vergilendirerek Varlık Vergisi’ne karşı oluşan tepkileri azaltmaktır. Osman Akandere’ye göre, verginin esas yükünü piyasaya tam açılmamış, savaştan dolayı üretimi düşmüş küçük çiftçiler çekmiştir⁸⁴. Bu kanun ile Türkiye’de yetiştirilen tarım ürünleri vergilendirilmiş; arpa, buğday, yulaf, çavdar, mısır, bezelye, fasulye mercimek, nohut, pamuk, patates, fındık gibi ürünlerden vergi alınması kararlaştırılmıştır. Toprak Mahsulleri Vergisi’nin afyon, narenciye, patates, pancar, tütün ve kendir ürünlerinden para olarak, hububat, bakliyat, zeytin, incir, fındık, pamuk, üzüm gibi ürünlerden ise ürün olarak alınması uygun görülmüştür⁸⁵.

⁷⁹ Ayhan Aktar, *Varlık Vergisi ve Türkleştirme Politikaları*, İletişim Yayınları, İstanbul 2006, s. 138.

⁸⁰ T.C. Resmi Gazete, 12 Ocak 1943, S. 5302, s. 4258.

⁸¹ Rıdvan Akar, *Aşkale Yolcuları (Varlık Vergisi ve Çalışma Kampları)*, Mephisto Kitapevi, İstanbul 2006, ss. 193-195.

⁸² Cahit Kayra, *Savaş Türkiye Varlık Vergisi*, Tarihçi Kitapevi, İstanbul 2011, s. 166.

⁸³ T.C. Resmi Gazete, 7 Haziran 1943, S. 5423, s. 5242.

⁸⁴ Osman Akandere, a.g.e., s. 168.

⁸⁵ İbrahim İnci, “1923-1960 Döneminde Türkiye’de Tarım Faaliyetleri Üzerinden Alınan Vergiler”, *Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Dergisi*, Cilt: 11, 2009, s. 118.

Kanuna göre, yükümlünün ödeyeceği vergi miktarının belirlenmesi ve tahsilâtın yapılması devlet tarafından görevlendirilen memurlar aracılığı ile gerçekleşecekti. Toprak Mahsulleri Vergisi'nde verginin miktarının belirlenme zamanı olarak ürünün olgunlaşma dönemi uygun görülmüştür. Ürün hasat edilmeden önce üreticiden elde edebileceği ürün miktarını tahmini olarak tespit eden devlet, ürün elde edildikten sonra ortaya çıkabilecek açıkların hesabını üreticiden sorabilme hakkına sahip olmuştur⁸⁶.

Toprak Mahsulleri Vergisi mecliste tartışmalara neden olmuş ve bu vergi Osmanlı Devleti döneminde alınan aşar vergisine benzetilmiştir. Eskişehir Milletvekili Emin Sazak, Cumhuriyet'in en önemli icraatlarından birinin aşarın kaldırılması olduğunu fakat bugünkü olağanüstü şartlardan dolayı aşarın geri geldiğini dile getirmiştir. Başbakan Şükrü Saraçoğlu ise yapılan eleştirilere “*Biz bu toprak mahsullerinden aldığımız vergiyi, eski aşara benzetmemek için elden gelen bütün gayreti sarf etmiş bulunuyoruz.*” diyerek cevap vermiştir⁸⁷. Toprak Mahsulleri Vergisi'nin Osmanlı döneminde uygulanan aşardan farkı, iltizam sistemi ile değil doğrudan devlet eliyle toplanmasıydı. Fakat oran olarak aşar vergisi ile örtüşmesi bunun yanında bir bölümünün mal olarak alınacak olması bu iki verginin birbiri ile kıyaslanmasına ortam hazırlamıştır⁸⁸.

Memur kadrosunun yetersizliği, harmanların çok geniş arazilere yayılmış olması gibi sebeplerden dolayı ölçme ve tahsil işleri gerektiği gibi yapılamamıştır. Hükümet, olağanüstü dönemde alınan geçici bir önlem olarak değerlendirdiği bu vergiden uygulama aşamasında yapılan hatalar nedeniyle istediği sonucu elde edememiştir. 26 Nisan 1944'te kanunda birtakım değişiklikler yapılarak yeni bir Toprak Mahsulleri Vergisi kabul edilmiştir⁸⁹. Kanunun yeni şeklinde, ölçme yoluyla vergi toplamak yerine tahmin yöntemi getirilmiştir. Yine bu kanunla, oluşturulacak heyetlerin ziraattan anlayan kişiler olmasına ve masrafların da asgari düzeyde tutulmasına önem verilmiştir. Ayrıca vergi oranlarının %10 olarak belirlenmesi mecliste tartışmalara yol açmıştır. Daha önceki tasarıda da eleştiride bulunan Emin Sazak, kanunun yeni halini de “*insafsızlık*” olarak değerlendirmiştir⁹⁰. Yeni kabul edilen kanunla yapılan değişikliklerden bir diğeri köy

⁸⁶ Sefer Şener, “İkinci Dünya Savaş Yıllarında Türkiye’de Tarım Politikası Arayışları”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 7, 2004, s. 89.

⁸⁷ TBMM ZC, D. 7, C. 3, 4 Haziran 1943, ss. 15-16.

⁸⁸ Sevilay Özer, “II. Dünya Savaşı Yıllarında Uygulamaya Konulan Toprak Mahsulleri Vergisi ve Köylü Üzerindeki Etkisi”, *Tarihin Peşinde*, Sayı: 5, Nisan 2011, s. 221.

⁸⁹ T.C. Resmi Gazete, 28 Nisan 1944, S. 5693, s. 6810.

⁹⁰ TBMM ZC, D. 7, C. 9, 19 Nisan 1944, s. 66.

ambarlarına ürün teslim uygulamasına son verilmesidir. Kanunda, mükelleflerin ödemekle yükümlü oldukları vergilerin Tahmin Komisyonlarının belirttiği tarihlerde kendi vasıtaları ile teslim etmeleri uygun görülmüştür⁹¹.

Toprak Mahsulleri Vergisi'nin toplanmasında görevli memurların yanlış tahminlerde bulunması veya rüşvet karşılığında düşük bedel göstermesi uygulamada aksaklıklar meydana getirmiştir⁹². Bütün bunların yanında ürünlerin sevk edilmesi sırasında yanlış yapılan uygulamalar yüzünden çok miktarda ürün yağışlar yüzünden çürümüştür. Yiyecek sıkıntısı çeken köylünün emeğinin bu şekilde zayi olması da yönetime karşı tepkilerin doğmasına yol açmıştır⁹³. Sonuç olarak hükümet, Toprak Mahsulleri Vergisi ile hedeflediği miktarı toplayamamış ve kanun 1 Ocak 1946 tarihinde kaldırılmıştır⁹⁴.

Milli Korunma Kanunu, Varlık Vergisi, Toprak Mahsulleri Vergisi gibi ekonomik uygulamaların getirdiği baskı ile halk tek parti yönetimine karşı alternatif bir parti aramaya başlamıştır. Sovyet tehlikesine karşı Batılı devletlere yaklaşan Türkiye'de demokrasi hareketleri hız kazanmış ve ilk olarak Milli Kalkınma Partisi kurulmuştur. Nuri Demirağ, Hüseyin Avni Ulaş, Cevat Rifat Atilhan'ın yer aldığı sağ görüşlü bu parti, İslam birliğini ve Şark federasyonunu hedeflemiş, özel girişimi desteklemiş ayrıca nispi seçim sistemini savunmuştur. Böylece Milli Kalkınma Partisi, II. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan ilk muhalefet partisi olarak tarihe geçmiştir⁹⁵. 6 Temmuz 1945'te kuruluş dilekçesini veren Milli Kalkınma Partisi, kuruluş işlemlerini tamamladıktan sonra 27 Ekim 1945'te resmen açılmış fakat bu parti halk arasında fazla destek bulamamıştır. Ekinci'ye göre bunun nedeni, Milli Kalkınma Partisi'nin programında yer alan liberalizm ve İslamcı karakterin savaş sonrası oluşan dünya düzenine uymamasıydı⁹⁶. Akandere'ye göre ise parti kurucularının milletvekili olmayışları ve ülke çapında bir şöhrete sahip olmamaları basın ve kamuoyunda gerekli desteği sağlamalarını engellemiştir. Ayrıca kurucu kadronun

⁹¹ T.C. Resmi Gazete, 28 Nisan 1944, S. 5693, s. 6811.

⁹² Osman Akandere, a.g.e., s. 170.

⁹³ Süleyman Kocabaş, *İnönü Dönemi 1938-1950*, Bayrak Yayıncılık, İstanbul 2009, s. 230.

⁹⁴ T.C. Resmi Gazete, 26 Ocak 1946, S. 6216, s. 10021.

⁹⁵ Tarık Zafer Tunaya, a.g.e., ss. 638-640.

⁹⁶ Necdet Ekinci, a.g.e., s. 727.

deneyimsiz ve tutarsız düşünce yapısına sahip olması da bu desteğin azalmasında etkili olmuştur⁹⁷.

Görülmektedir ki Türkiye'nin çok partili hayata geçişinde iki önemli faktör vardır. Bunlardan birincisi, savaş döneminde ortaya çıkan ekonomik bunalım ve savaş sonrası daha da belirginleşen Sovyet tehdididir. İkincisi ise Milli Korunma Yasası ile başlayıp, Varlık Vergisi ve Toprak Mahsulleri Vergisi şeklinde devam eden ekonomik önlemler süreci ile halkın perişan olması ve bunun sorumlusu olarak da Cumhuriyet Halk Partisi'ni görmesidir. Bu etkenler gerek parti içinde gerekse kamuoyunda muhalif bir grup doğurmuş ve bu durum ABD ile ilişkileri geliştirme gerekliliğiyle örtüşünce Türkiye'de çok partili hayata geçiş zorunlu hale gelmiştir⁹⁸.

1.3. Demokrat Parti'nin Kuruluşu ve Muhalefet Yılları

Memleket içerisinde artan muhalefet hareketleri üzerine Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 19 Mayıs 1945 tarihinde yapmış olduğu bir konuşmada memleket idaresinde demokratik prensiplerin geçerli olacağını belirtmiştir. Bu nutkunda İnönü şunları söylemiştir:

“Memleketimizin siyasi idaresi Cumhuriyet ile kurulan halk idaresinin her istikamette ilerlemeleri ve şartlarıyla gelişmeğe devam edecektir. Harp zamanlarının ihtiyatlı tedbirlere lüzum gösteren darlıkları kalktıkça memleketin siyaset ve fikir hayatında demokrasi prensipleri daha geniş ölçüde hüküm sürecektir. Büyük meclisin şimdiye kadar parlak bir surette ispat ettiği hakikat halk idaresinin memleketi serbest düşüncelere ve hürriyet hayatına alıştırıp eriştirmesi ve geçmişte olan otoriter idarelerden daha kuvvetli olarak vatandaşa anarşiyi ve sözü ayağa düşürmesi kaldırması olmuştur. Büyük Meclis az zaman içinde büyük inkılâplar geçirmiş bir memleketin, sarsıntılara uğramadan daha ziyade ilerlemesini temin edecektir⁹⁹.”

İnönü'nün bu konuşması, Türkiye'de demokrasiye geçişin sinyallerini vermiştir.

⁹⁷ Osman Akandere, “İkinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Çok Partili Hayata Geçişte Kurulan İlk Muhalefet Partisi Milli Kalkınma Partisi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 4, 1998, ss. 194-195.

⁹⁸ Mustafa Albayrak, a.g.e., s. 24.

⁹⁹ İlhan Turan, a.g.e., ss. 30-32.

Meclisteki fikir ayrılığının temeli 1945 yılı bütçe görüşmelerine dayanmaktadır. Hükümet, 1945 yılının 7 aylık bütçe giderlerini 603.404.824 lira, devletin gelirlerini ise 537.843.525 lira olarak açıklamış, ortaya çıkan bütçe açığı ise Hikmet Bayur, Refik Koraltan, Emin Sazak ve Adnan Menderes tarafından sert bir şekilde eleştirilmiştir. Eleştiriler daha çok artan devlet borçları yüzünden ortaya çıkan bütçe açığı, hayat pahalılığı, vurgunculuk, karaborsa ile vergi sisteminin adaletsizliği gibi konular üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu isimler ülkenin geldiği durumun ve bütçe açığının sorumlusu olarak hükümeti göstermişlerdir¹⁰⁰. Muhalefetin tam anlamıyla ortaya çıkması bu dönemde olsa da örgütlenmesi Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ile oluşmuştur¹⁰¹.

Kanunun amacı arazisi olmayan ya da yetmeyen köylüye toprak sağlamak, toprağı olup fakat işleyecek aracı olmayan üreticiye bu konuda destek olmak ve ülke topraklarının sürekli işlenmesini sağlamak olarak belirtilmiştir¹⁰². Tasarayı hazırlayanlar, ülkede toprak dağılımı konusundaki adaletsizlikleri ortadan kaldırarak köylünün kalkındırılmasını ve sosyal adaletin sağlanmasını amaçlamışlardır¹⁰³. Ancak tasarının 17. ve 21. Maddeleri meclis görüşmelerinde eleştirilere maruz kalmıştır. 17. Maddeyle büyük toprak sahiplerinin 50 dönümden fazla olan toprakları çiftçilere dağıtılmak üzere belirli şartlar ve esaslara göre kamulaştırılmasına, 21. Maddeyle ise kamulaştırma bedellerinin 1944 yılı arazi vergisine göre belirlenmesine karar verilmiştir¹⁰⁴.

Tasarıya karşı olanlar büyük kuruluşların iktisaden daha verimli oluşundan, güvenlik meselesinden ve üretimi düşürmemek için değişikliklerin yavaş yavaş yapılması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Fakat meclisteki bazı milletvekilleri meselenin özünü farklı bir şekilde ifade edip bu karşı çıkışların asıl nedeninin “*kanunun, itiraz edenlerin keselerine dokunması*” olduğunu dile getirmişlerdir. Nitekim Cumhuriyet Halk Partisi içinde reforma karşı çıkan milletvekilleri genellikle büyük toprak sahibi bürokratlar olurken tasarıyı destekleyenler ve soruna toplumsal açıdan yaklaşanlar daha çok asker ve sivil bürokratlar olmuştur¹⁰⁵.

¹⁰⁰ Erdal İnce, *Türk Siyasal Yaşamında Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu*, Libra Kitapevi, İstanbul 2009, s. 131.

¹⁰¹ Metin Toker, a.g.e., s. 40.

¹⁰² T.C. Resmi Gazete, 15 Haziran 1945, S. 6032, s. 8893.

¹⁰³ Erdal İnce, a.g.e., s. 47.

¹⁰⁴ T.C. Resmi Gazete, 15 Haziran 1945, S. 6032, s. 8894.

¹⁰⁵ Erdal İnce, a.g.e., s. 48.

Çiftçi Topraklandırma Kanunu'nun mecliste kabul edildiği 11 Haziran 1945 tarihinden dört gün önce yani 7 Haziran 1945'te dört milletvekili “*Dörtlü Takrir*” adıyla bilinen önergeyi vermişlerdir. Bu önergeyi imzalayan milletvekilleri, İzmir Milletvekili Celal Bayar, Aydın Milletvekili Adnan Menderes, İçel Milletvekili Refik Koraltan ve Kars Milletvekili Fuat Köprülü'dür. Dörtlü Takrir, anayasanın Milli Egemenlik ilkesine işlerlik kazandırmak ve partinin işleyişini demokratik ilkelere uygun olarak yürütülmesini sağlamak amacıyla verilmiştir. Takrirden, savaş sırasında alınan bazı önlemlerin anayasanın işleyişini sınırladığı ve artık savaş bittiğine göre bu sınırlamanın kaldırılması gerektiği üzerinde durulmuş ayrıca kanunlardaki ve parti tüzüğündeki anti-demokratik hükümlerin kaldırılması, meclisin hükümeti denetlemesine imkân verilmesi ve seçimlerin serbestçe yapılması gibi istekler de yer almıştır¹⁰⁶.

Takrir, yedi saat süren görüşmeler sonunda oy birliği ile reddedilmiştir. Önergenin reddi ile ilgili olarak öne sürülen görüşlerden en dikkat çekici olanı Cumhuriyet Halk Partisi'nin kendi içinden gerçek bir muhalefet partisi çıkarmak için önergeyi kasıtlı olarak reddettiği yönündedir. İstekleri yerine getirilmeyen Dörtler, görüşlerini açıkça ifade edebilmek için yeni bir parti kurmaya yönelmişlerdir¹⁰⁷.

Adnan Menderes ve Fuat Köprülü mecliste yaptıkları muhalefeti Vatan ve Tan gazetelerine de taşımışlardır. Adnan Menderes, 13-14 Eylül 1945 tarihli Vatan Gazetesi'nde fikirlerini açıklamış ardından Fuat Köprülü de aynı gazetede çeşitli tarihlerde yazılar yazarak muhalefetini açıkça belirtmiştir. Yazılarda; millet denetiminin sağlanması, insan hak ve hürriyetlerinin güvence altına alınması, anti-demokratik hükümlerin ilgası, baskının kaldırılması gibi konuları liberal ve demokratik nitelikte işlemişlerdir. Yayımlanan yazılardan sonra parti divanı 21 Eylül 1945'te Adnan Menderes'i ve Fuat Köprülü'yü partiden ihraç etmiştir. Bunun üzerine Refik Koraltan da aynı gazetede arkadaşlarını savunan yazı yazmış ve bu sebeple onun hakkında da ihraç kararı alınmıştır. Koraltan kendisini partiden ihraç ettirmek için özellikle bu şekilde hareket etmiştir. Celal Bayar ise bu olaylar karşısında tepkisini Cumhuriyet Halk Partisi'nden istifa ederek göstermiştir. Böylece Demokrat Parti'nin kuruluş süreci başlamıştır¹⁰⁸.

¹⁰⁶ Cem Eroğul, a.g.e., s. 27.

¹⁰⁷ Mustafa Albayrak, a.g.e., ss. 45-46.

¹⁰⁸ M. Serhan Yücel, *Demokrat Parti*, Ülke Kitapları, İstanbul 2001, s. 50.

Celal Bayar, yeni partinin kurulacağını 4 Ocak 1946'da bir basın duyurusu yaparak şu şekilde açıklamıştır: “*Partimizin ismini tespit ettik. Demokrat Parti. Programı ve nizamnamemiz tamamıyla hazırlanmıştır. 80 kadar madde etrafında toplanan programımızı neşretmek üzere, önümüzdeki pazartesi günü basına vereceğiz. Nizamnamemiz, tamamıyla demokratik bir ruhla tanzim edilmiş bulunmaktadır.*” Demokrat Parti'nin kurucuları, 7 Ocak 1946'da parti genel merkezinde bir basın toplantısı düzenleyerek kurdukları partinin programı ve amaçları hakkında kamuoyunu bilgilendirmişlerdir. Parti başkanlığı, gizli oylama ile yapılmış ve beklendiği gibi Celal Bayar seçilmiştir. Celal Bayar'ın parti başkanlığına seçilmesinde Milli Mücadele'nin önemli bir ismi olmasının yanında uzun yıllar Türk siyasi hayatında rol almış, tecrübeli bir siyaset adamı olması da etkilidir¹⁰⁹.

Demokrat Parti'nin programının temel ilkeleri liberalizm ve demokrasi oluşturmuştur. Ekonomide tarıma öncelik verilen bir kalkınma hedefi hazırlanmış ayrıca özel girişim ve sermayeye önem verilmiştir. Programda devletten millete doğru değil, milletten devlete doğru düşüncesi savunulmuştur. Ayrıca halkın yönetime katılmasının tek dereceli seçim sistemi ve seçim güvenliğinin sağlanması ile mümkün olabileceğine inanılmıştır. Laikliğin din karşıtlığı olmadığını da dile getirilerek din özgürlüğü ön plana çıkarılmıştır¹¹⁰.

Demokrat Parti'nin örgütlenmesi oldukça hızlı bir şekilde oluşmaya başlamış, ilk aylarda 40 ilde 200'den fazla ilçede teşkilatını tamamlamıştır. Bu hızlı ilerleyiş karşısında Cumhuriyet Halk Partisi ise durumdan endişe ederek Demokrat Parti'nin gerekli teşkilatlanmayı yapmasını engellemeye çalışmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi ülkeyi 23 bölgeye ayırarak müfettişler yollamış ve Demokrat Parti'ye yapılacak olası geçişleri engellemiştir. Özellikle taşra örgütlenmelerinde yaşanan bu sıkıntılar üzerine Bayar, yöneticilerden yakınlıkla “*hürriyet düşmanlığı yaptıklarını*” dile getirmiş ve partiler karşısında tarafsız kalması gereken hükümetin vasıtalarını kendi menfaatlerine kullandıklarını konuşmasına eklemiştir¹¹¹.

Demokrat Parti ilk yıllarında, üniversite profesörlerinden köylülere kadar bütün sosyal grupları içine alan geniş bir kitleden destek almıştır. Demokrat Parti'ye gösterilen

¹⁰⁹ Kemal Karpat, a.g.e., s. 239.

¹¹⁰ Fehmi Akın, *Çok Partili Hayata Geçiş*, Anekdot Yayınevi, Ankara 2008, s. 101.

¹¹¹ Celal Bayar, *Başvekilim Adnan Menderes*, (Haz. İsmet Bozdağ), Truva Yayınları, İstanbul 2010, s. 68.

bu sempatinin sebebi hem Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı içinde bulunulan muhalif duygular hem de Demokrat Parti'nin bütün muhalif grupları memnun bırakacak yeni bir siyasi hava yaratacağı ümidi olmuştur. Bunların üzerine Cumhuriyet Halk Partisi bir dizi kararlar alarak; öğrencilere örgütlenme hakkı tanımış, üniversitelere özerklik vermiş, basit suçları affetmiş ve kısıtlamaları gevşetmiş, köylüyü ezen bazı vergileri kaldırmış ardından işçiler için sigorta güvencesi getirmiştir. Bu liberalleşme politikasının devamında CHP II. Olağanüstü Kurultayı, 10 Mayıs 1946'da Ankara'da toplanmıştır. Kurultay, Cumhuriyet Halk Partisi'nin yapısında çok partili hayata uyum sağlayacak bazı değişiklikler gerçekleştirmek amacıyla toplanmıştır. Bizzat İnönü'nün verdiği bir önergeyle kendisinin "Milli Şef" ve "Değişmez Genel Başkan" sıfatı kaldırılmıştır. Aynı zamanda, sınıf esasına dayalı derneklerin kurulabileceği kabul edilmiş ve Türk tarihinde ilk kez tek dereceli seçim sistemi onaylanmıştır¹¹².

26 Mayıs 1946 belediye seçimlerine rakipsiz olarak katılan iktidar, çok partili hayatın ilk tek dereceli seçimlerinde yerel yöneticileri değiştirerek genel seçimlere gitmeyi hedeflemiştir. 1947 yılında yapılması planlanan genel seçimler, 10 Haziran 1946'da meclise verilen önerge ile öne alınarak 21 Temmuz 1946'da yapılmasına karar verilmiştir. Boykot yapmakla bir yere varamayacağını anlayan Demokrat Parti, eldeki imkânlarla seçime katılma kararı almıştır. Adnan Menderes, acele alınan bu kararın altında yatan sebebi muhalefete gelişme imkânı bırakmamak olarak değerlendirmiştir¹¹³.

Seçim çalışmaları sırasında Demokrat Parti kadrosuna Fevzi Çakmak gibi ünlü simaları da alarak desteğini arttırmaya çalışmıştır. 21 Temmuz 1946 yılında yapılan erken genel seçimlerde Demokrat Parti, 465 milletvekili için 273 aday göstermiş fakat bunların sadece 66'sı seçilebilmiştir. Seçimlerin hemen ardından Demokrat Partililer, seçimlerde görevli memurların tarafsız davranmadıklarını, açık oy gizli sayım yöntemiyle yapılan seçimlerde usulsüzlük olduğunu ve seçim mazbatalarının değiştirildiğini iddia etmişlerdir. 1946 seçimlerini ezici bir çoğunlukla kazanmasına rağmen seçim sonuçları halkın oyunu göstermediği için Cumhuriyet Halk Partisi, halkın gözünde büyük bir itibar kaybına uğramıştır¹¹⁴.

¹¹² Ahmet Yeşil, a.g.e., s. 63.

¹¹³ M. Serhan Yücel, a.g.e., s. 55.

¹¹⁴ Celal Bayar, a.g.e., s. 86.

Seçim sonucunda İsmet İnönü Cumhurbaşkanı seçilirken, Kazım Karabekir de TBMM Başkanı olmuştur. İnönü, cumhurbaşkanı seçildikten sonra Recep Peker'i hükümeti kurması için görevlendirmiş, yapılan güven oylamasında Recep Peker Hükümeti, 53 ret oyuna karşılık, 378 olumlu oy ile göreve başlamıştır¹¹⁵.

1 Eylül'de de İl Genel Seçimleri yapılmış, Demokrat Parti usulsüzlük yapıldığı gerekçesi ile 56 ilçede seçimlerden çekilmiştir. Seçimlerdeki baskı ve hileler sonucu muhalefetin verdiği tepkiler toplumdaki tepkilerin artmasıyla daha da sertleşmiştir. Bu dönemde meydana gelen devalüasyon nedeniyle yaşanan ekonomik sıkıntılar tepkilerin artmasında önemli ölçüde rol oynamıştır. 1947 yılı bütçe görüşmeleri de oldukça olaylı geçmiş, görüşmeler sırasında Recep Peker'in Adnan Menderes'e söylediği “*Yapılan eleştiriler psikopat bir ruhun ifadesidir*” sözleri Demokrat Parti Grubu'nun meclisi terk etmesine neden olmuştur. İsmet İnönü'nün böyle bir olayın tekrar yaşanmayacağını Celal Bayar'a güvence vermesiyle bunalım çözülmüş ve milletvekilleri meclise geri dönmüştür¹¹⁶.

7 Ocak 1947'de yapılan Demokrat Parti'nin ilk büyük kurultayında “*Hürriyet Misakı*” kabul edilerek Türkiye'de demokrasinin kurulması için gerekli koşulları ileri sürülmüştür. Bu misaka göre; anayasaya aykırı yasaların kaldırılması, anayasanın tam olarak uygulanması, yeni seçim yasasının kabul edilmesi ve cumhurbaşkanlığı ile parti genel başkanlığının birbirinden ayrılması gerekli görülmüştür¹¹⁷. Cumhurbaşkanı İnönü, kongrede Hürriyet Misakı'nın kabul edilmesini, kendisine karşı yapılmış bir hakaret saymış ve bu tehditlere hiçbir zaman boyun eğmeyeceğini belirtmiştir. Başbakan Peker bu konuda daha sert bir tepki göstererek İzmir'de yaptığı bir konuşmasında Demokrat Partililere İstiklal Mahkemeleri Kanunu'nun hala yürürlükte olduğunu hatırlatmıştır¹¹⁸.

Bu tarihten itibaren iktidar-muhalefet mücadelesi had safhaya ulaşmış ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, partiler arasında diyalog sürecini başlatmak için “*12 Temmuz Beyannamesi*” adı ile tarihe geçen belgeyi yayınlamıştır. 12 Temmuz Beyannamesi ile iktidar partisi, muhalefet ile bir arada yaşamayı kabul ettiğini göstermiştir. İsmet İnönü her iki tarafında haklı yönlerinin olduğunu söyleyerek cumhurbaşkanı olarak iki partiye de aynı mesafede durduğunu belirtmiştir. İsmet İnönü'nün çok parti deneyimini devam

¹¹⁵ Mustafa Albayrak, a.g.e., s. 93.

¹¹⁶ Mahmut Goloğlu, *Demokrasiye Geçiş (1946-1950)*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009, s. 148.

¹¹⁷ Celal Bayar, a.g.e., s. 99.

¹¹⁸ Cem Eroğul, a.g.e., ss. 52-55.

ettireceğinin açık bir kanıtı olan bu beyannamenin yayınlanmasından kısa bir süre sonra muhalefete karşı sert duran Recep Peker'in istifa etmesi ve hükümeti kurma görevinin daha ılımlı olan Hasan Saka'ya verilmesi, çok partili düzeni sürdürülmek istendiğinin göstergesidir¹¹⁹.

Sonraki süreçte bu beyanname, Demokrat Partililere güvence vermekle beraber muhalefet içindeki fikir ayrılıklarını da ortaya çıkarmıştır. Muhalefetin, iktidar karşısında tavizkar politika izlediğini düşünen bazı milletvekilleri, Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı cephe alınması gerektiğini savunmuşlar. Hatta Demokrat Parti'nin Cumhuriyet Halk Partisi tarafından kurulan bir muvazaa partisi olduğunu dile getirmişlerdir. Aslında Demokrat Parti'nin meclis kurulu ile genel merkez arasındaki fikir ayrılıkları ilk olarak ödenekler meselesi ile ortaya çıkmış, 1947 Kasım ayında milletvekillerinin ödenek ve yolluklarına zam yapılması ile ilgili kanunun meclisten geçmesi üzerine milletvekillerinin aldığı zamların kullanılma şekli partilileri ikiye ayırmıştır¹²⁰.

Genel merkez, milletvekillerinin aldığı maaş farklarını partiye bırakmalarını isteyince 26 milletvekili bir takrir hazırlayarak bu karara tepki göstermişlerdir. Parti içindeki bu muhalif grup, ödenek meselesi bahane gösterilerek partiden ihraç edilmiş ardından bir kısım milletvekilleri kendi istekleri ile ayrılarak 20 Temmuz 1948'de Millet Partisi'ni kurmuşlardır. Yeni partinin önde gelen isimleri Fevzi Çakmak, Osman Bölükbaşı, Kenan Öner, Yusuf Kemal Tengirşenk, Osman Nuri Köni ve Yusuf Hikmet Bayur olmuştur. Meclisteki Müstakil Demokratlar Grubu ve Afyonkarahisar'daki Öz Demokratlar Partisi üyeleri 1949 yılında Millet Partisi'ne katılmışlardır¹²¹. Partide Fevzi Çakmak, Enis Akaygen ve Osman Bölükbaşı gibi Demokrat Parti'den önemli isimler olsa da partinin ilk genel başkanı Cumhuriyet Halk Partisi kökenli Yusuf Hikmet Bayur'dur. Siyasi alanda liberal görüşleri savunan ancak kültürel konularda muhafazakâr tutum izleyen Millet Partisi, Kenan Öner ve Mareşal Fevzi Çakmak'ın ölümüyle zayıflamıştır¹²².

Demokrat Parti partiden ihraç edilenlerin durumunu görüşmek, 12 Temmuz Beyannamesini değerlendirmek ve 1950 genel seçimlerinde izleyecekleri propagandayı belirlemek üzere 20 Haziran 1949'da II. Büyük Kongresi'ni Ankara'da toplamıştır.

¹¹⁹ Fehmi Akın, "12 Temmuz Beyannamesi'nin Türk Siyasi Tarihindeki Yeri ve Önemi", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 2, Afyon 2005, ss. 99-101.

¹²⁰ Ahmet Yeşil, a.g.e., ss. 107-110.

¹²¹ M. Serhan Yücel, a.g.e., s. 69.

¹²² Kemal Karpat, a.g.e., ss. 507-508.

Kongrede; seçim kanununun değiştirilmesi için gereken hususlara da değinilerek seçimlerde güvenliğin sağlanması için yargı denetimine bağlanması, seçimlere idare, polis ve jandarmanın katılmasının engellenmesi, partilerin radyodan eşit bir şekilde yararlanması istenmiştir. Görüşülen bu konular “*Milli Teminat Andı*” adı altında karara bağlanmıştır¹²³.

Yeni seçim yasa tasarısı, iktidar ile muhalefetin arasını yumuşatmıştır. Yeni Seçim Yasası'nın birinci maddesine göre milletvekili seçimleri tek dereceli olup, çoğunluk sistemine göre genel, eşit ve gizli oyla yapılacaktır. Oy serbest ve şahsidir. Oyların sayılması ve ayrılması ise açık olacaktır. İkinci madde ise her ilin bir seçim çevresi olarak belirlenmesini öngörmektedir. Bu sisteme göre bir seçim çevresinde en çok oyu alan partinin milletvekili listesi, o seçim bölgesinde seçimi kazanmış sayılacaktır. İktidar partisi, bu sistemi getirirken kuşkusuz kendi çıkarlarını düşünerek hareket etmiş fakat sonuç hiç de beklediği gibi olmamıştır. Demokrat Parti ise nispi seçim sistemi istemekle beraber bu tasarıda eleştirecek çok fazla bir konu bulamamıştır. Yeni Seçim Yasası, mecliste görüşülerek 16 Şubat 1950 tarihinde 10 ret oyuna karşılık 336 oyla kabul edilmiştir¹²⁴.

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılacak seçimler için partiler çalışmalarına başlayarak beyannamelerini açıklamışlardır. Demokrat Parti seçim beyannamesinde; bütçede tasarruf politikasına uyulması, denk bütçenin benimsenmesi, hayatı olumsuz etkileyen bürokratik engellerin kaldırılması, özel girişimin hızlandırılması, yabancı sermayenin ülkeye getirilmesi, işçi ve köylü sorunlarının Batı demokrasine göre çözülmesi ve iktidara geldiği zaman devr-i sabık yaratılmaması gibi konularına değinmiştir¹²⁵.

Cumhuriyet Halk Partisi ise seçim beyannamesinde; Anayasa'nın Batılı demokrasilerin temel alınarak düzenlenmesi, zirai kredilerinin fazlalaştırılması, su ve elektrik şebekelerinin çoğaltılması ayrıca fiyatlarının indirilmesi, gıda da fiyat istikrarının sağlanması, konut sorunlarının çözülmesi, köylerde ilköğretim seferberliğinin hızlandırılması, teknik okulların çoğaltılması, özel girişim desteklenmesi, ordunun savunma gücünün artırılması konularına yer vermiştir¹²⁶.

¹²³ Cem Eroğul, a.g.e., ss. 75-77.

¹²⁴ Mahmut Goloğlu, a.g.e., s. 380.

¹²⁵ Mustafa Albayrak, a.g.e., ss. 162-163.

¹²⁶ A.g.e., s. 167.

Katılımın oranının %89.3 olduğu genel seçimlere Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi ve Millet Partisi katılmıştır. Seçimler Demokrat Parti'nin üstünlüğü ile sonuçlanmıştır. (Bkz. Tablo 1.1.)

Parti Adı	Aldığı Oy Toplamı	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
DP	4.391.694.	%55.2	416
CHP	3.148.626	%39.6	69
MP	368.537	%4.6	1
Bağımsızlar	44.537	%0.6	1

Tablo 1.1 14 Mayıs 1950 Genel Seçimleri Sonuçları¹²⁷

14 Mayıs 1950 seçimleri sonucunda Cumhuriyet Halk Partisi 27 yıllık iktidarını kaybetmiş ve bundan sonra Türkiye'de 10 yıl sürecek olan Demokrat Parti dönemi başlamıştır.

¹²⁷ Erol Tuncer, *1950 Seçimleri*, Tesav Yayınları, Ankara 2010, s. 94.

İKİNCİ BÖLÜM

DEMOKRAT PARTİ İKTİDARI BASIN İLİŞKİLERİ VE DEMOKRAT AKŞEHİR GAZETESİ

2.1. Demokrat Parti Basın Politikası

Demokrat Parti, başlangıçta iktidar yanlısı basın yayın organları tarafından olumlu karşılanmıştır. Parti kurucularının Cumhuriyet Halk Partisi'nden ayrılan vekiller olmasından dolayı bu parti, Cumhuriyet Halk Partisi tarafından kontrol edilen bir parti izlenimi oluşturmuştur. Liberalizm ve daha geniş demokratik haklar talebiyle yola çıkan Demokrat Parti kısa sürede baskılardan bunalmış olan basını yanına çekmiştir. Halkın da büyük beğenisini kazanan bu parti, Cumhuriyet Halk Partisi'ni rahatsız etmiştir. Buna karşılık olarak Cumhuriyet Halk Partisi, demokratik nitelikte bazı adımlar atmak zorunda kalmıştır. Hükümete yayın organlarını kapatma yetkisi veren Matbuat Kanunu'nun 50. Maddesi, 14 Haziran 1946 yılında değiştirilerek mahkemelere devredilmiştir. Ardından basın suçları affedilmiştir. Şemsettin Günaltay Hükümeti, Basın Kanunu'nu önemini dile getirerek basın özgürlüğünü güvence altına alacaklarını belirtmiştir. Böylece iktidar, basın muhalefetine hoş görünmeye çalışmıştır¹²⁸.

Demokrat Parti seçim öncesinde ve seçim döneminde sıklıkla iktidara geldiklerinde özgür bir basının oluşması için yeni bir basın kanunu çıkaracaklarını dile getirmiştir. Bu söylemler karşısında basın, Demokrat Parti'yi bir kurtuluş çaresi olarak görmüş, iktidara yakın birkaç gazetenin dışında basın genel anlamda Demokrat Parti'yi desteklemiştir. Nadir Nadi, Cihat Baban ve Mümtaz Faik Fenik, Demokrat Parti'yi destekleyen gazeteciler olarak 1950 genel seçimlerinde Demokrat Parti listesinden bağımsız milletvekili seçilmiştir. Bu atmosfer içinde seçime giren Türkiye, tercihini Demokrat Parti lehine kullanmış ve Demokrat Parti'yi iktidara taşımıştır¹²⁹.

2.1.1. Demokrat Parti Dönemi Liberal Politikalar

Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinde önemli bir rol oynayan basının partiden en büyük beklentisi, yürürlükte olan basın yasasının değişmesi ve oluşturulacak yeni basın

¹²⁸ Nuran Yıldız, "Demokrat Parti ve Basın", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 51, 1997, s. 485.

¹²⁹ Mustafa Albayrak, a.g.e., s. 391.

kanununun basına daha fazla özgürlük hakkı tanınması yönündeydi. Bu çerçevede Demokrat Parti'nin ilk icraatlarından biri basın kanununa el atmak olmuştur. İlk hükümet programında basın ile ilgili düzenlemelere geniş yer vermiştir. Vatandaşların hak ve hürriyetlerini teminat altına almak için tek parti döneminden kalma matbuat ve ceza kanunları gibi bütün anti demokratik uygulamaların kaldırılacağını söyleyen Menderes, ancak mizah ve siyasi tenkit kisvesi altında ülkede tahribat yapmak isteyen sol cereyanlara müsaade etmeyeceklerini, basının fikir ve vicdan hürriyeti perdesi altında hakaret hürriyeti olarak algılanmasına izin vermeyeceklerini söyleyerek daha baştan basın hürriyetinin sınırlarını belirlemiştir¹³⁰.

İlk hükümet programına koyulan basın hürriyeti ve basın suçlarına yönelik bu teklif, basın yayın organları tarafından memnuniyet ile karşılanmıştır. Daha önceki hükümetin yaptığı çalışmalardan da yararlanan Demokrat Parti, yeni basın yasasını hazırlayıp 15 Temmuz 1950'de meclise sunmuş, 21 Temmuz 1950'de de Cumhuriyet Dönemi'nin ilk basın yasası olan 1931 Matbuat Kanunu'nu ve değişikliklerini yürürlükten kaldırmıştır¹³¹. 5680 sayılı "*Basın Kanunu*" ile 1931 Matbuat Kanunu'nun hükümete tanıdığı geniş yetkiler kaldırmıştır. Bir gazetenin kapatılabilmesi için mahkeme kararı şartı getirilmiştir. Artık gazete çıkarmak için en yüksek amirden izin almak yerine sadece bildirimde bulunmak yeterli bulunmuştur. Basın suçlarının Toplu Basın Mahkemeleri'nde yargılanmasına karar verilmiştir. Yazı İşleri Müdürlerinin ve yazarların yazılan yazılardan sorumlu tutulmasına, gazete sahiplerinin ise bu ceza sorumluluğunu taşıması kaldırılmıştır. Kişinin haysiyet ve şerefine dokunan ya da menfaatini etkileyen yayınlar yapılması durumunda o şahsın imzasıyla gönderilecek cevap ve düzeltme yazısının gazetenin sorumlu müdürü tarafından aynen yayınlaması şart koşulmuştur. Ayrıca 1931 Kanunu'ndaki 51. Madde demokratikleştirilerek yurt dışında basılan yayınların Bakanlar Kurulu kararıyla sansürlenmesine karar verilmiştir¹³².

13 Haziran 1952'de dönemin önemli gelişmelerinden biri olan gazetecilerin çalışma koşullarını düzenleyecek olan 5953 sayılı yasa kabul edilmiştir. "*Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun*" adını taşıyan yasayla; gazetecilerin işverenle içinde işin türü, ücret miktarı, gazetecinin kıdemi gibi kayıtların yer aldığı bir yazılı sözleşme yapması zorunluluğu, sözleşmenin feshi

¹³⁰ Naim Arıkanoglu, *Demokrat Parti İktidarında Hükümet-Basın İlişkileri (1950-1957)*, Turgut Özal Üniversitesi SBE Yayınları, Ankara 2014, s. 24.

¹³¹ Nuran Yıldız, a.g.e., s. 487.

¹³² T.C. Resmi Gazete, 15 Temmuz 1950, S. 7564, s. 18808.

halinde önceden bildirilmesi ve tazminat ödenmesi zorunluluğu, haftalık tatil hakkı, sendika kurma hakkı ve sosyal sigortalardan yararlanabilmesi zorunluluğu getirilmiştir. Yasa gazetelerin dini bayramlarda yayımlanması konusunda bir yasak koyarak ortak tatil zamanı yaratmıştır¹³³. Bu yasa 1954’de ve 1961’de geçirdiği iki değişiklik dışında bugün yürürlüktedir. Yasa, o güne kadar hiçbir yasa kapsamında tanımlanmamış gazeteciyi dolaylı da olsa tanımlamış ve yalnızca devlet memurlarına tanınan yıllık ücretli izin hakkı gazetecilere de verilmiştir¹³⁴.

2.1.2. Demokrat Parti Dönemi Baskıcı Politikalar

1950-1953 yılları arasında ekonomi alanında en parlak dönemini yaşayan Demokrat Parti, ülkedeki bütçe açığını önemli oranda geri çekmiş ayrıca enflasyon oranlarını düşürmüş ve milli geliri oldukça artırmıştır. Özellikle dışarıdan alınan yardım ve kredilerin azalması ile baş gösteren ekonomi alanındaki sıkıntılar ve buna karşılık oluşturulan plansız ekonomik uygulamalar ekonomide bir bunalıma dönüşmüş ve bu olumsuz durumun basında sıkça yer alması Demokrat Parti’nin muhalif basına karşı sert tedbirler almasında etkili olmuştur¹³⁵.

Demokrat Parti, muhalefetten gelen tepkilerin önüne geçmek ve bu olumsuz durumun 1954 seçimlerine etkisini azaltmak için muhalefet partilerine karşı da bir takım baskıcı uygulamalarda bulunmuştur. Bunlardan en önemlileri Cumhuriyet Halk Partisi’nin mallarının hazineye devredilmesi ve Millet Partisi’nin irticai faaliyetlerden dolayı kapatılmasıdır. Hükümet, oluşan muhalefeti devlet aygıtlarıyla ne kadar baskı altında tutarsa o derece de etkisinin azalacağını düşünmüştür¹³⁶.

1953’ün sonundan itibaren Demokrat Parti ile basın arasında devam eden bu iyi ilişkiler ekonomik sıkıntılara iç ve dış politikada meydana gelen gelişmelerin ve siyasi anlaşmazlıkların eklenmesiyle bozulmaya başlamış ve bu durum hükümetin basına karşı anti demokratik tavırlar sergilemesine neden olmuştur.

1953 Temmuz’unda, önceleri şikâyete bağlı olarak sıfat ve hizmetlerinden dolayı bakanlara yapılan hakaretin takibi artık savcının, bakanın olurlarını alarak kimseye danışmaksızın takibine bırakılması kabul edilmiştir. Muhalif basın bu düzenlemeyi

¹³³ T.C. Resmi Gazete, 20 Haziran 1953, S.8140, ss. 3961-3963.

¹³⁴ Nuran Yıldız, a.g.e., s. 488.

¹³⁵ Cem Eroğul, a.g.e., s. 150.

¹³⁶ Alpay Kabacalı, *Türk Basınında Demokrasi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999, s. 237.

“iktidarı kaybetmekten korktuğu için, kendi durumunu kurtarmayı tasarlamak”, iktidar yanlısı basın ise “ortalıktaki anarşik manzaraya son vermek” olarak nitelendirmiştir. Bu dönemde Demokrat Parti’nin ekonomik ve siyasal alanda yeterli olmadığını gören basının muhalefetini artırdığı görülmektedir¹³⁷.

1954’te ise iki düzenleme yapılmıştır. Birincisi basın davalarına bakacak mahkemeler konusunu düzenlerken ikincisi yeni yasa çıkartmak olmuştur. 1954 yılının ilk aylarında tasarı olarak getirilen 6334 sayılı “*Neşir Yoluyla Veya Radyo İle İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun*” muhalefetin itirazlarına rağmen 9 Mart’ta kabul edilmiştir. Yasa, özgürlükleri önemli ölçüde sınırlamaktadır. Bu yasaya göre namus, şeref veya haysiyete tecavüz edilmesi, itibar kırıcı yayın yapılması, 6 aydan 3 yıla kadar hapis ve 1000 liradan 10000 liraya kadar para cezası ile cezalandırılabilir. Devletin siyasi ve mali itibarını sarsacak veya halkın telaş ve heyecanlanmasına neden olacak yalan haberlerin yayını bir yıldan üç yıla kadar hapis, 2500 liradan az olmamak üzere para cezası ile cezalandırılacaktır. Üstelik suçlanan gazeteciye de iddiasını ispat etme hakkı da verilmemiştir¹³⁸.

Yapılan değişiklikler beraberinde “*ispat hakkı*” tartışmalarını da başlatmıştır. İspat hakkı, gazetecilere yayınladıkları haberler dolayısıyla haklarında dava açılması halinde haber konusu iddiayı ispat etme hakkını vermeyi ve ispatın davalının durumunu etkilemesini öngörüyordu. 2 Mayıs 1955’de Fethi Çelikbaş önderliğindeki 19 milletvekili meclise “*İspat hakkı*” önergesi vermiştir. Basına bu hak tanınmadıkça milletvekili, devlet memuru gibi devlet görevlilerini kuşku altında bırakacaklarını ileri sürmüşlerdir. Önerge ceza yasalarında da değişiklik gerektirdiği gerekçesiyle reddedilmiştir¹³⁹. Bunun üzerine bu on milletvekili partiden istifa etmiş, dokuz milletvekili de partiden atılmıştır. Bu temizlemenin altında yatan gerçek ise ispatçıların parti içi muhalefeti güçlendirerek Menderes’i kongrede yenilgiye uğratma isteklerinin varlığıydı. Basın bu konuyu uzun süre gündeminde tutmuştur. İspat hakkı konusunda baş gösteren ve giderek derinleşen anlaşmazlık dolayısıyla Demokrat Parti’den ayrılanların 1955 sonlarında Hürriyet Partisi’ni kurmaları ve muhalefetin şiddetini artırması Demokrat Parti ileri gelenlerinin basına, muhalefete ve üniversite çevrelerine sert eleştiriler yöneltmesine yol açmıştır¹⁴⁰.

¹³⁷ Nuran Yıldız, a.g.e., s. 492.

¹³⁸ T.C. Resmi Gazete, 17 Mart 1954, S. 8660, s. 8653.

¹³⁹ TBMM ZC, D. 10, C. 11, 2 Mayıs 1955, ss. 526-527.

¹⁴⁰ M. Serhan Yücel, a.g.e., s. 111.

1954-1957 yılları arasında Demokrat Parti iktidarı ile basın arasındaki ilişkiler iyice bozulmuş ve bu kapsamda basına yönelik daha sert tedbirler alınmaya devam etmiştir. Hükümetin basına yönelik tavır almasındaki önemli olaylardan biri de 6-7 Eylül olaylarıdır. Londra’da Kıbrıs görüşmelerinin yapıldığı ve dünya medyasının İstanbul’da bulunduğu bir sırada Selanik’te Atatürk’ün evinin bombalandığı söylentilerinin hızla yayılmaya başlaması ile Taksim’de toplanan gençler, polisin kontrolünü kaybetmesiyle Rumların dükkânlarına ve mezarlıklarına saldırıp yağmalamışlardır. 6-7 Eylül 1955 olaylarının sorumlusu olarak basın gösterilmiş ve ilan edilen sıkıyönetim ile birlikte basına yönelik ağır yaptırımlar getirilmiştir. Hükümeti tenkit etmek, sıkıyönetimin çalışmaları ve 6-7 Eylül olayları ile ilgili haber ve resimleri yayınlamak getirilen yasaklardandır¹⁴¹. Bu dönemde Ulus ve Medeniyet gazeteleri süresiz, Hürriyet, Tercüman, Hergün, Medeniyet ve Dünya gazeteleri ise 15 gün süreyle kapatılmıştır¹⁴².

1956 yılında TBMM’den geçen iki kanunla basına getirilen kısıtlamalar artırılmıştır. Öncelikle 1954 seçimleri öncesinde kabul edilen Neşir Yoluyla Veya Radyo İle İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun değiştirilerek “*Neşir Yoluyla veya Radyo İle Yahut Toplantılarda İşlenen Bazı Cürümler Hakkında Kanun*” adını almıştır. 7 Haziran 1956’da kabul edilen bu kanunla; namus, şeref ve saygınlığa dokunacak, resmi sıfatı olanları küçük düşürecek nitelikte yayınlarla devletin saygınlığına dokunacak, halkın devlete güvenini sarsacak ve zorunlu ihtiyaç maddelerinin fiyatlarının değişmesine neden olacak tüm yazılara 1 seneden 3 seneye kadar hapis, 3000’den 10000 liraya kadar para ceza verilmesine karar verilmiştir. Kanundaki esneklik yöneticilere yapılan her türlü eleştirinin cezalandırılabilmesine olanak sağlamıştır. Ayrıca yazı işleri müdürlerine ve muhabirlere lise mezunu koşulu getirilmiş ve meclis grubu müzakerelerinin yayımı yasaklanmıştır¹⁴³.

Aynı gün kabul edilen ve ertesi gün yürürlüğe giren 6733 sayılı yasayla Basın Kanunu’nun bazı maddelerinde değişikliklere gidilerek basın özgürlüğü sınırlandırılmış, her türlü yoruma elverişli, dolaylı ve örtülü sansüre yönelik hükümler getirilmiştir. Gazete de sorumlu müdür olabilmek için lise mezunu ve 6 aydan fazla hapis cezasına çarptırılmamış olma şartı getirilmiştir. Ayrıca gizlilik kararı verilen kanun, nizamname ve toplantı görüşmelerinin yayınlanması yasaklanmıştır. Kanuna uymayan yayınların 1’den

¹⁴¹ Hıfzı Topuz, a.g.e., s. 112.

¹⁴² Ayşe Elif Emre Kaya, “Demokrat Parti Döneminde Basın İktidar İlişkileri”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 13, İstanbul 2002, s. 101.

¹⁴³ T.C. Resmi Gazete, 8 Haziran 1956, S. 9327, s. 14505.

3aya kadar mahkeme kararı ile kapatılmasına ve ahlakı, nizamı bozacak şekilde yayın yapan kişilerin 1000'den 10000 liraya kadar para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir¹⁴⁴.

Yapılan bu değişiklikler ile basın özgürlüğü ağır bir darbe almıştır. Çünkü istenilen para ve hapis cezaları gazetecilerin özgürce yazmalarına engel oluşturmuştur. Kanundaki esnek ifadelerden ötürü neredeyse başmakaleler dahi yazılmamaya başlamıştır. Muhalif basın gerek cezai uygulamalar, gerekse de kâğıt yokluğu nedeniyle zor durumda kalmış ve neredeyse iç politika ile ilgili haber yapamaz hale gelmiştir¹⁴⁵. Demokrat Akşehir Gazetesi de muhalif bir gazete olmadığı halde yaşanan gelişmelerden etkilenmiştir. Teknik eksikliklerde dolayı yayın hayatına 1 sene ara vermiştir. Politikasını değiştirmeyeceğini duyursa da başmakalelerinde gözle görülür bir azalma olmuştur¹⁴⁶. 8 Ocak 1959 tarihli gazete sarı renkte, 9 Ocak 1959 tarihli gazete ise kırmızı renkte basılmıştır. Bunun sebebi bakanlıktan tahsis edilen kâğıdın 40 günden beri parası ödendiği halde gönderilmemesi üzerine bedelin üstünde fiyata piyasadan kâğıt tedarik edilmesidir¹⁴⁷.

Baskıcı yasal düzenlemelerden bir diğeri Demokrat Parti'nin isteğiyle İnönü'yü Yeşilhisar'da engelleyen 3 albayın bir gün sonra istifa etmesiyle yapılmıştır. Basına ve orduya güvenmeyen Demokrat Parti, 18 Nisan 1960'ta 2247 sayılı "*Cumhuriyet Halk Partisi Ve Bir Kısım Basının Faaliyetlerini Tahkike Memur Meclis Tahkikat Encümeni'nin Kurulması Hakkında Karar*" çıkartmıştır. Encümenin amacı muhalefetin ve basının faaliyetlerini kontrol etmek olmuştur. Tahkikatın güvenliği açısından meclis görüşmelerinin de dâhil olduğu ilgili her türlü haberin yayınlanması yasaklanmıştır. Meclisteki tartışmalara konulan yayın yasağı üzerine İsmet İnönü "*Artık, sizi ben bile kurtaramam*" demiştir. Yasağın çıktığı gün İnönü'nün meclis konuşmalarını "*meclis müzakerelerinin aleni olması*" esasına dayanarak basan Ulus gazetesinin matbaası sabaha karşı saat beş dolaylarında basılmış ve gazetelere el konulmuştur¹⁴⁸. 27 Nisan 1960 tarihinde 7468 sayılı yasa ile "*Meclis Tahkikat Encümeni'nin Vazife ve Salahiyetleri Hakkında Kanun*" çıkarılmıştır. Yasaklanan haberleri yayımlayan gazete ve dergilerin

¹⁴⁴ T.C. Resmi Gazete, 8 Haziran 1956, S. 9327, ss. 14506-14507.

¹⁴⁵ Barış Bulunmaz, "Türk Basın Tarihi İçerisinde Demokrat Parti Dönemi ve Sansür Uygulamaları", *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hakemli Öneri Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 37, 2012, s. 209.

¹⁴⁶ "Günlük Çıkarırken", *Demokrat Akşehir*, 15 Ağustos 1958, ss. 1-2.

¹⁴⁷ "Devlet Bakanımızın Yüksek Takdirlerine", *Demokrat Akşehir*, 9 Ocak 1959, s. 1.

¹⁴⁸ Nuran Yıldız, a.g.e., s. 498.

basım ve dağıtımının önlenmesine ve tekrar edilmesi halinde kapatılmasına karar verilmiştir¹⁴⁹.

Demokrat Parti çıkardığı liberal ve baskıcı kanunlarla beraber yandaş basını ekonomik olarak gerek daha fazla reklam ve ilan vererek gerekse bankalar aracılığı ile verilen kredilerle ödüllendirmiş, muhalif basını ise bunlarla özendirmeye çalışmıştır. Resmi ilanlar üzerinde yapılan düzenlemelerin yandaş basına kaynak sağlamasıyla duruma tepki gösteren muhalif basın hükümeti sürekli eleştirmiştir. 13 Eylül 1950'de yapılan ilk düzenlemede resmi ilanların dağıtımı ile ilgili gazetenin günlük olması, tirajı ve ebatı gibi konularda bir takım yeni kriterler getirilmiştir. 1951 yılında yapılan ikinci düzenleme ile hükümeti ilanların dağıtımında etkin bir konuma getirmiştir. İlan dağıtımı düzenlemeden önce iç ve dış politika konularını haber yapan gazetelere verileceği söylenmiş fakat düzenlemeden sonra bu tercih bakanlığın takdirine bırakılmıştır. 1953 yılında yapılan üçüncü düzenlemeyle ilan ve reklamların kamu çıkarını savunan her gündelik gazeteyle fark gözetilmeden verilmesine karar verilmiş ancak gazetenin çıkarılması için gerekli şartlara sahip ve geçimlerini en az bir sene sağlayabilen gazeteler hariç en az altı aylık yayın hayatını doldurmayan gazetelere ilan verilmeyeceği hükmü de eklenmiştir. Resmi ilanlarda yapılan düzenlemeler sonucunda gelir kaynakları azalan basının tepkileri daha da artmaya başlamıştır¹⁵⁰.

Demokrat Parti dönemi boyunca Basın İlan Kurumu'ndan; Cumhuriyet 2.653.704, Milliyet 2.271.437, Hürriyet 2.269.643, Vatan 1.641.145, Tercüman 1.139.578, Havadis 1.146.882, Son posta 2.145.394, Yeni İstanbul 1.817.612, Zafer- Akşam Postası 7.114.330, Hürses 1.021.926, Ankara Telgraf 1.083.296, Ulus 930.953, Son Havadis 690.418 lira yardım almıştır¹⁵¹. Bu veriler durumu kanıtlar niteliktedir.

Bu dönemde tutuklanan gazetecilerin sayılarında da ciddi artışlar olmuş ve pek çok gazete belirli süreler ile kapatılmıştır. Ulus gazetesi, 1950-1957 yılları arasında sürekli olarak Demokrat Parti'ye sert muhalefette bulunmuş ve bunun neticesi olarak başta resmi ilan ve reklam paraları olmak üzere birçok konuda baskıya maruz kalmıştır. Cumhuriyet gazetesi ise 1953'ün sonuna kadar Demokrat Parti'yi desteklemiş ancak basına getirilen kısıtlamalardan sonra muhalif basın arasında yerini almıştır. Milliyet gazetesi ise bu

¹⁴⁹ T.C. Resmi Gazete, 28 Nisan 1960, S. 10491, s. 1241.

¹⁵⁰ Süleyman İrvan, "Demokrat Parti Döneminde Türkiye'de Basın Özgürlüğü", *İletişim Yayınları*, Sayı: 7, 2000, ss. 31-32.

¹⁵¹ Alemdar Korkmaz, *İletişim ve Tarih*, İmge Yayınevi, İstanbul 1996, s. 136.

dönemde genellikle ılımlı bir yayın politikası takip etmiş ancak 1957'den sonra Demokrat Parti'ye karşı muhalefet yapmaya başlamıştır. Zafer gazetesi ise 1960 askeri darbesiyle kapatılacağı ana kadar sürekli olarak Demokrat Parti'yi desteklemiş ve icraatlarını halka duyurmuştur. Bunun neticesi olarak da sürekli iktidar tarafından desteklenmiştir¹⁵².

Sonuç olarak büyük umutlarla basının da desteğini alarak iktidara gelen Demokrat Parti, üç dönemlik siyasal yaşamında ilk üç yıl hariç genel anlamda basına karşı bir sindirme politikası uygulamış ve bunun neticesi olarak muhalefetin ve basın yayın organlarının tepkisiyle karşılaşmıştır. Bu karşılıklı restleşmeler ve iktidarın otoriter tutumu 27 Mayıs askeri darbesinin zeminini oluşturmuştur.

2.2. Demokrat Akşehir Gazetesi ve Benderlioğlu Ailesi

Demokrat Parti kuruluşuyla birlikte kısa sürede yerel basında etkisini hissettirmiş ve demokratik görüşleri destekleyen gazeteler çoğalmıştır. Kendi yerel kamuoyunu oluşturmak isteyen Demokrat Parti tarafından ülkenin birçok yerinde “*Demokrat*” adı altında gazeteler yayınlanmaya başlamıştır.

26 Haziran 1952 yılında kurulan “*Demokrat Akşehir Gazetesi*”nin kurucusu Nadir Benderlioğlu ve Şükran Benderlioğlu'dur. Gazetenin kuruluş amacı ilk sayısının birinci sayfasında yer almaktadır. Bu yazıya göre Demokrat Akşehir Gazetesi, merhum Başbakan Refik Saydam'ın “...devlet işlerinde A'dan Z'ye her şey düzelmeye muhtaçtır.” sözünü kendisine ilke edinerek reform taraftarı olmuştur. Demokrasinin uygulanışında eksiklik gören yazarlar, gazetenin bir halk kürsüsü olduğuna inanmışlardır¹⁵³. Ayrıca kamu haklarından, köylünün saadet ve refahından ilham alarak yazılarını kaleme almış ve milletin hakkını savunmayı kendine görev edinmişlerdir¹⁵⁴. Bu sebeple de halkın anlayabileceği sade bir dil kullanmışlardır. Hakikat yolundan ilerlediğini düşünen gazete, hiçbir tehdidin bu yoldan geri dönülmesine sebep olamayacağını dile getirmiştir¹⁵⁵. Demokrat prensipleri desteklemeyi kendine ilke edinen gazete, 1949 yılında demokrat bir gazete çıkarmak amacıyla Mehmet Karcı tarafından kurulan Akşehir Nasreddin Basımevinde basılıp dizilmiştir¹⁵⁶.

¹⁵² Naim Arıkanoglu, a.g.e., s. 90.

¹⁵³ “Niçin Çıkıyoruz”, *Demokrat Akşehir*, 26 Haziran 1952, s. 1. EK-2.

¹⁵⁴ Nadir Benderlioğlu, “1953 Yılına Girerken”, *Demokrat Akşehir*, 1 Ocak 1953, ss. 1-3.

¹⁵⁵ “Bir Açıklama”, *Demokrat Akşehir*, 6 Temmuz 1952, s. 2.

¹⁵⁶ EK-3.

Benderlioğlu ailesinin kökeni Tuna boylarında bulunan Bender Kalesi'ndeki Benderli Ali Paşa'ya dayanmaktadır. Nadir Benderlioğlu'nun babası Hasan Tahsin Benderlioğlu, annesi Mehri Benderlioğlu'dur. Babasının askerlik mesleğinden dolayı sık sık yer değiştirmişler ve bu sebeple Nadir Benderlioğlu 1 Temmuz 1890'da Alanya'da doğmuştur¹⁵⁷. Ama her zaman halk tarafından bir Akşehirli olarak kabul edilmiştir. Harbiye Mektebi'nde henüz öğrenciyken 1906 tarihinde Yemen'de başlamış olan isyanın bastırılması için görevlendirilmiştir. Sonraki süreçte Cihan Harbi'nin başlamasıyla Sarıkamış'a gönderilmiş hatta burada tek kurşunla iki bacağından yaralanmıştır. Osmanlı'nın İtilaf Devletlerine teslim olduğu zamanda İstanbul'daki cephaneliğin boşaltılması için atların ayaklarına keçe sararak birliği ile gizlice Anadolu'ya kaçımıştır. Kurtuluş Savaşı'nda ise Afyon Cephesi'nde makineli tüfek müfreze komutanı olarak yer almış. Afyon cephesinden doğru da Seferihisar'a ilk girenler arasında bulunmuştur. Kurtuluş Savaşı'nın sona ermesinden sonra Fransızca öğretmenliği, avukatlık mesleklerine geçmiş en son olarak da gazeteciliğe başlamıştır. Gazetenin sahibi Şükran Benderliođlu¹⁵⁸, Nadir Benderlioğlu'nun kızıdır. 1931 doğumlu Şükran Benderlioğlu öğretmenlik yaparken gazetede çalışmaya başlamıştır¹⁵⁹.

Nadir Benderlioğlu'nun torunu Ayşin Hanım gazetenin dağıtılmadan önce geçirmiş olduğu işlemleri şu sözlerle dile getirmiştir.

“Diğer kızı olan Turhan Benderlioğlu'da gazetenin teknik işleri ile ilgilenirdi. Bütün aile gazetenin düzenlenmesi için evde uğraşırdık. Gazeteler basılmadan önce evdekiler tarafından imlâ hatası olup olmadığı kontrol edilirdi. Hatta dedem bana “Hangi kelimeler yanlış bana bir tahsil et” derdi. Elime verdiği kırmızı kalemle yanlışları bulmaya çalışırdım. Sonra beni odasına çağırıp yeşil bir kalemle “Bu kelimenin hatalı olduğu bulmuşsun ama bak doğrusu da budur” şeklinde gösterirdi. Gazeteler basıldıktan sonra eve getirilir sonra da yere serilerek kurutulurdu. Kuruduktan sonra gazeteyi üçe katlayıp üstünden istakalarla geçip sağlamlaştırırdık. Gazetenin üzerine şerit çekilerek adres yazılırdı. Şeritlerin yapıştırılması için daha uygun olduğu için tabi suda nişasta pişirilirdi.”¹⁶⁰

¹⁵⁷ EK-4, EK-5, EK-6.

¹⁵⁸ EK-7, EK-8.

¹⁵⁹ Ayşin Benderlioğlu ile yapılan 15 Kasım 2019 tarihli görüşme. EK-9.

¹⁶⁰ Ayşin Benderlioğlu ile yapılan 15 Kasım 2019 tarihli görüşme. Akşehir'deki ev için bkz. EK-10.

İktidar yanlısı basının verilen kredilerle ödüllendirildiği meselesinin gündeme geldiği zamanlarda başyazar Nadir Benderlioğlu, gazetenin çıktığı günden beri iktidarı övdüğü kadar mebusları da tenkit ettiğini söylemiştir. Hiçbir türlü iktidardan bahşiş almadıklarını vurgulayarak “*Defterlerimiz açık, minnetsiz, ilişiksiz yolumuza devam ederek her belaya göğüs gereceğiz*” demiştir¹⁶¹. Ayşin Benderlioğlu dedesinin tutumunu şu sözlerle desteklemiştir:

*“Dedemin sadece emekli ikramiyesiyle aldığı benimde büyümüş olduğum Akşehir’deki evi vardı. Bütün mal varlığı da buydu. Dedem böyle şeylere hep karşıydı. Yaşanan zorlukları tek başına dik duruşunu kaybetmeden çözmüştür. Bize de bu şekilde davranılması gerektiğini öğretti. Çoğu insanın aksine yatlar katlardan ziyade dürüstlüğü ile övünen biriydi. Hatta hiç unutmam bir bayram sabahı benim elimden tutarak önce hastaneye götürerek “Kendi vücuduna iyi bakmazsan sağlığını ilgilenezsen buraya gelirsün” sonra hapishaneye götürerek “Eğer kanunlara uymazsan da kendini burada bulursun” dedi. Son olarak da mezarlığa götürerek “Her şeyi yaparken sonunda ölüm olduğunu unutma vicdanın rahat mutlu yaşa” demişti. Hatta gün gelince kendi çocuğunu da bu yerlere getirip anlat diye de öğütlemişti.”*¹⁶²

Demokrat Akşehir Gazetesi ilk yayınlandığı tarihten, 11 Ocak 1953’e kadar 4 sayfa olarak basılmıştır. 15 Ocak 1953’ten 27 Ağustos 1953’e kadar 2 sayfa olarak çıkmış sonra tekrar artırılmıştır. Bazı günlerde haberin veya ilanların çokluğundan dolayı sayfa sayıları değişiklik gösterebilmektedir. Gazetenin hafta içerisindeki yayınlanma sayısının artmasıyla birlikte sayfa sayısında düşüş olmuştur. Böylece gazete, 4 Eylül 1955 tarihinden itibaren 2 sayfa olarak basılmıştır.

26 Haziran 1952 ve 24 Mayıs 1956 tarihleri arasında pazar ve perşembe çıkan gazetenin yayın sıklığı gitgide artmıştır. 27 Mayıs 1956 tarihi itibarıyla pazar, salı ve perşembe olmak üzere 3 gün çıkmıştır. 11 Ağustos 1957 tarihinde yayın hayatına ara veren Demokrat Akşehir Gazetesi, 15 Ağustos 1958’de günlük olarak yeniden yayın hayatına girmiştir. Bu tarihten itibaren “*Demokrat Prensipler Destekler Siyasi Gazete*” yazısının yerinde “*Günlük Siyasi Gazete*” yazısının geçtiğini görmekteyiz. Ayrıca 5 Eylül 1953 tarihinden itibaren yazı işlerini fiilen idare eden başyazar Nadir Benderlioğlu, 1958’den

¹⁶¹ “Bir Yazı Münasebetiyle”, *Demokrat Akşehir*, 13 Mart 1953, s. 1.

¹⁶² Ayşin Benderlioğlu ile yapılan 15 Kasım 2019 tarihli görüşme

sonra gazetenin sahibi olmuştur. Nadir Benderlioğlu gazetenin haklarını kızı Şükran'ı oluşturan gergin ortamın etkilerinden korumak için üzerine almıştır¹⁶³.

Demokrat Akşehir gazetesinin ilk çıktığı tarihteki satış fiyatı 7,5 kuruş olmuştur. Yıllık fiyatı 8 lira, altı aylık fiyatı 4 lira, günü geçmiş nüshaların fiyatı ise 25 kuruş şeklinde piyasaya sunulmuştur. 23 Aralık 1954 tarihinden itibaren gazetenin fiyatı 10 kuruşa yükselmiştir. 15 Ağustos 1958 yılında ise satış fiyatı 5 kuruşa düşmüştür. Fakat bununla beraber yıllık abonelik fiyatı 15 liraya, altı aylık fiyat da 8 liraya yükselmiştir.

Demokrat Akşehir Gazetesi'nin yayın yaptığı süre boyunca en hareketli kısmı birinci sayfa olmuştur. Dünyadaki olayların ve yurttaki gelişmelerin etkili başlıklar ve resimlerle okuyucuya ulaştığı bu sayfada özellikle başyazarların görüşlerini dile getirdiği yazılar dikkat çekmektedir. Gazetede yazarlar siyasi, ahlaki, tarihi, ilmi ve edebi birçok yazı kaleme almışlardır. Tarım ve hayvancılık gibi toplumu bilinçlendirmeye yönelik olan konulara da sık sık değinmişlerdir. İlk sayfada yer alan dönemin olaylarını ve gelişmelerini mizah yoluyla ele alan “*Günün Şakası*” bölümü ilk olarak Kıskaç tarafından yazılmıştır. 10 Temmuz 1952 tarihinden itibaren ise bu bölümü İpek Burgu kaleme almıştır. Genel olarak Cumhuriyet Halk Partisi'nin politikalarına ve faaliyetlerine gönderme yapılmıştır. Bu bölüm bazı sayılarda “*Eğer Şaka Olursa*” şeklinde yayımlanmış ve olaylar mizah yolu güdülmeyen anlatılmıştır.

Gazetenin ikinci sayfasında genellikle Akşehir ve çevre ilçelerde gerçekleşen siyasi, sosyal, ekonomik gelişmelere ayrıca tayin ve terfilere, açılışlara, doğum, ölüm, düğün ilanlarına ve duyurulara yer vermiştir. Köy olaylarının gazeteye bildirilmesi ve böylece doğru bir şekilde insanlara ulaştırılması için her köyden ilköğretim tahsili görmüş muhabir alınmıştır¹⁶⁴. Bunlarla beraber halktan gelen şikâyet, istek, öneri yazılarına da yer verilmiştir. İlçedeki yol yapımı yetersizliği ve ulaşım-iletişim zorluğu, çevre kirliliği, bürokrasideki düzensizlik ve belediyenin uyguladığı politikalara karşı eleştiriler sıkça ele alınmıştır. Bu bölümde eleştirilerin yanı sıra eleştirilere verilen cevaplarda yayınlanmıştır.

Gazetenin son sayfalarını resmi ilanlar oluşturmaktadır. Tüm yerel gazetelerde olduğu gibi Demokrat Akşehir Gazetesi'nin de en önemli gelir kaynağı resmi ilanlardır. Gazetenin ilk resmi ilan tarifesi satırı 40, santimi 75 kuruştur. Mahkeme ilanlarının satırı 20 kuruş şeklindedir. 1954'den sonra genel ilanlar ve mahkeme ilanları pazarlığa tabi

¹⁶³ Ayşin Benderlioğlu ile yapılan 15 Kasım 2019 tarihli görüşme.

¹⁶⁴ “Sayın Okuyucularımıza ve Köylülerimize”, *Demokrat Akşehir*, 20 Kasım 1952, s. 1.

olmuştur. Resmi ilan tarifesi bu yıldan itibaren yükselmiştir. 1954 yılında tek sütun 125 kuruş iken 15 Ağustos 1958 yılında 150 kuruş olmuştur. 18 Ağustos 1958'de tekrar artarak 250 kuruş olarak satışa geçmiştir. Son olarak 17 Ekim 1958 tarihli sayıda 300 kuruşa yükselerek bu şekilde devam etmiştir. İlanlar içerisinde; ihaleler, tapu tescili için duyuru, sebze ve türlü gıda ürünleri için açık eskitme usulü duyurusu, kayıp nüfus ilanları ve dönemin işletmelerine ait reklamlar bulunmaktadır. 14 Eylül 1958 tarihinden itibaren son sayfaya Tercüman Gazetesi'nde çalışmış olan Akşehirli Osman Filiz'in karikatürleri eklenmiştir¹⁶⁵. 15 Ağustos 1958'den sonra iç ve dış haberler, köşe yazıları gibi bütün yazılar ilk sayfada, ilanlar ise ikinci sayfada yer almıştır.

¹⁶⁵ Osman Filiz, *Demokrat Akşehir*, 14 Eylül 1958, s. 2.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ SİYASİ GELİŞMELERİN DEMOKRAT AKŞEHİR GAZETESİ'NE YANSIMALARI

3.1. 1952-1954 Dönemi Gelişmelerinin Demokrat Akşehir Gazetesi'ne Yansımaları

3.1.1. Hükümetin İlk Uygulamaları

14 Mayıs 1950 genel seçimleriyle iktidara geçen Demokrat Parti, 22 Mayıs 1950'de TBMM'de yapılan oylama sonucunda Celal Bayar'ı Cumhurbaşkanı, Refik Koraltan'ı Meclis Başkanı olarak seçmiş ve hükümeti kurma görevini de Adnan Menderes'e vermiştir¹⁶⁶. Hükümetin ilk uygulaması, Cumhuriyet Halk Partisi'nin devlet üzerindeki nüfuzunu azaltmak amacıyla yapılmıştır. Bürokratik ve askeri alanda değişikliğe gidilerek birçok vali, hava ve deniz kuvvetleri komutanlarının yerleri değiştirilmiş hatta Genel Kurmay Başkanlığına Cumhuriyet Halk Partisi ile ilgisi olmayan Orgeneral Nuri Yamut getirilmiştir¹⁶⁷.

1950 yılı içerisinde sırasıyla muhtar, belediye ve il genel meclis seçimlerinin yapılacağı duyurulmuş ve öncelikle 13 Ağustos'ta muhtar seçimleri gerçekleştirilmiştir. Seçimlere katılım Konya'da %60 oranında olmuş ve DP 18.403, CHP 13.063, MP 384, İşçi ve Çiftçi Partisi 2, MKP 1, karma liste 2.599, bağımsız adaylar ise 3.290 muhtarlık elde etmiş böylece Demokrat Parti büyük bir üstünlük sağlamıştır. 3 Eylül'de Konya'da MP'nin katılmadığı belediye seçimleri Demokrat Parti ile Cumhuriyet Halk Partisi arasında yapılmıştır. Oyların 34.506'sını DP, 19.160'ını CHP ve 755'ini ise bağımsızlar almıştır. Merkez ilçede asil listenin tamamı Demokrat Parti adaylarından oluşmuştur. 15 Ekim'de de il genel meclisi seçimleri yapılmıştır. Konya'da katılımın %48 olduğu seçimde DP 82.103, CHP 47.148, MP 15.637 ve bağımsızlar da 16.475 oy almıştır. İl genelinde Demokrat Parti 40, Cumhuriyet Halk Partisi 3, bağımsızlar ise 4 asil üyelik kazanmıştır¹⁶⁸

¹⁶⁶ M. Serhan Yücel, a.g.e., s. 80.

¹⁶⁷ Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam*, Remzi Kitabevi, Cilt: 3, İstanbul 1988, s. 48.

¹⁶⁸ Özgür Bağcı, "*Demokrat Parti Dönemi'nde Konya (1950-1960)*", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019, ss. 38-42.

Ardından Arapça ezan okumayı yasaklayan Türk Ceza Kanunu'nun 526. maddesi, 5665 sayılı yasa ile değiştirilerek kaldırılmıştır¹⁶⁹. Demokrat Parti'nin Arapça ezan okuma yaşağını kaldırması olayı bazı dinci çevrelerce Atatürk devrimlerinin ortadan kalkacağı şeklinde yanlış algılanmıştır. Bu düşünceye sahip Ticani Tarikatı üyeleri Atatürk'ün heykel, büst ve fotoğraflarına saldırılar düzenlemişlerdir. Saldırıların Türk kamuoyu ve gençlik tarafından tepkiyle karşılanmasından dolayı “*Atatürk'ü Koruma Kanun Tasarısı*” hazırlanmış ve 29 Mart 1951 tarihinde TBMM'ne sunulmuştur¹⁷⁰. Tasarı, 4 Mayıs 1951'de TBMM'de görüşülmeye başlanmış ve 25 Temmuz 1951'de 50 olumsuz 1 çekimser oya karşılık 232 olumlu oy ile kabul edilmiştir. Atatürk'ün hatırasına hakaret edenlere bir yıldan üç yıla kadar hapis, anıt, büst, heykellerine zarar verenlere de bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilmesine karar verilmiştir¹⁷¹.

Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokrat Parti arasındaki ilişkilerde en çok tartışma konusu olan sorunlar radyonun tarafsızlığı, halkevlerinin kapatılması ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin mallarına el konulmasını öngören 5830 sayılı kanunun yürürlüğe girmesidir¹⁷². Demokrat Parti iktidara gelmeden önce radyodan herkesin eşit haklarda faydalanması gerektiğini savunmuş ancak iktidara geldiğinde devlet radyosunda iktidarın veya muhalefetin propagandasının yapılmayacağını sadece devlet icraatlarına ait haberlerin verileceğini söylemiştir. Bu sebeple Cumhuriyet Halk Partisi üyeleri, Demokrat Parti'yi partizanlıkla suçlamaya başlamıştır¹⁷³. Gazete, Cumhuriyet Halk Partisi'nin iktidarlık döneminde radyoyu kendi çıkarları için kullandığını hatırlatarak şimdiki tepkisini gereksiz bulmuştur. Nitekim Nadir Benderlioğlu, seçim zamanları dışında hiçbir radyonun parti çekişmelerine alet edilmediğini¹⁷⁴, muhalefetin radyo için hırçınlık çıkararak vatan tehlikeyeymiş gibi teşkilatlı ve programlı bir şekilde sokak meydan mitingleri yürüttüğünü söylemiştir¹⁷⁵. Uygur Kocabaşoğlu ise radyo konusunda Demokrat Parti'nin muhalefetken yaptığı eleştirilerin daha sonra haklılığını yitirdiğini söylemiştir. Çünkü Demokrat Parti,

¹⁶⁹ Mustafa Albayrak, a.g.e., s. 197.

¹⁷⁰ Mustafa Albayrak, a.g.e., ss. 228-231.

¹⁷¹ TBMM ZC, D.9, C.9, 25 Temmuz 1951, s. 234.

¹⁷² T.C. Resmi Gazete, 11 Ağustos 1951, S. 7882, s. 1782.

¹⁷³ Uygur Kocabaşoğlu, *Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna*, İletişim Yayınları, İstanbul 2010, s. 407.

¹⁷⁴ Nadir Benderlioğlu, “Şarkikaraağaç”, *Demokrat Akşehir*, 19 Mart 1953, s. 1.

¹⁷⁵ Nadir Benderlioğlu, “14 Mayıs Zaferi Hiç İndirilemez”, *Demokrat Akşehir*, 8 Şubat 1953, s. 1.

radyoyu devletin aracı adı altında kullanarak tek taraflı propaganda yapmaya başlamıştır¹⁷⁶.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin yeniden iktidarı ele geçirebilmek amacıyla ekonomik imkânlarını kullanabileceğini düşünen Demokrat Parti, bu konu üzerine giderek Maliye Bakanlığı'ndan tek parti döneminde devletten Cumhuriyet Halk Partisi'ne yapılan para transferleri hakkında soruşturma yapmasını istemiştir. 1950 yılı sonunda halkevlerinin Cumhuriyet Halk Partisi'ne ait kurumlar statüsünden çıkarılıp demokratik usullere uygun şekilde yönetilmesi koşuluyla Atatürk'ün mirası olarak kalmasına karar verilmiştir¹⁷⁷. Fakat halkevlerinin devlete iade edilmesi tartışmaları 1951'de yeniden başlamış ve sonucunda 11 Ağustos 1951'de 5830 sayılı kanun kabul edilerek halkevleri kapatılmıştır. Halkevlerinde geleneksel noktayı İsmet İnönü şu sözlerle özetlemiştir; *“İktidarın yirmi yıllık bir feyiz ocağını günlük politika arzularına kurban etmesi zihinleri durduracak bir faciadır.”* Halkevlerinin kapatılmasına giden süreç 1951'de yapılan ara seçimlerinden dolayı gölgede kalmış ve basında sınırlı sayıda haber yer almıştır. Halkevlerinin kapatılmasından sonra Demokrat Parti bunu yetersiz görerek Cumhuriyet Halk Partisi'nin geriye kalan mal varlığını hazineye aktarmak için çalışmalarına başlamıştır¹⁷⁸.

3.1.2. Demokrat Akşehir Gazetesi'nin Yayınlanması ve C.H.P.'ye Yönelik Yapılan Eleştiriler

Bu gelişmelerin yaşandığı dönemde Demokrat Akşehir Gazetesi, demokrat prensipleri desteklemeyi kendine ilke edinerek 26 Haziran 1952 yılında yayın hayatına başlamıştır. Demokrat Parti iktidara geldiği andan itibaren *“köylü susuz kalmayın, aç, çıplak olmayın, cahil kalmayın, Allahsız olmayın ve köylü korkuyla yaşamayın”* amentüsü ile birlikte halkın yanında olmuştur. Bu sebeple gazetenin sahibi Şükran Benderlioğlu, Adnan Menderes'i *“Atatürk'ün ruhunu şad eden sihirli programı elinde ışık gibi tutarak ülkeyi nurlu bir geleceğe taşıyacak lider”* olarak görmüş¹⁷⁹, başyazar Nadir Benderlioğlu da Demokrat Parti dönemini *“Türk tarihinin altın çağı”* olarak nitelendirmiştir¹⁸⁰.

¹⁷⁶ Uygur Kocabaşoğlu, a.g.e., s. 408.

¹⁷⁷ Metin Toker, *Demokrat Parti'nin Altın Yılları 1950-1954*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1990, s. 143.

¹⁷⁸ Fevzi Çakmak, “Halkevlerinin Kapatılması ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin Mallarına El Konulması”, *History Studies: International Journal Of History*, Cilt: 7, No: 3, 2015, s. 10.

¹⁷⁹ Şükran Benderlioğlu, “Demokrat İdare Amentüsü”, *Demokrat Akşehir*, 26 Haziran 1952, s. 1.

¹⁸⁰ Nadir Benderlioğlu, “Demokrat İktidar ve Halk Partisi Çakalları”, *Demokrat Akşehir*, 14 Ağustos 1952, s. 1.

Gazetenin ilk sayılarında Cumhuriyet Halk Partisi'nin iktidarlık döneminde yaptığı uygulamalar üzerinde durulmuştur. Muammer Sevin “*Sizi Buraya Hangi Rüzgâr Attı?*” adlı yazısında Cumhuriyet Halk Partisi'nin iktidarda iken cumhuriyetçi olarak gözüküp memleketi diktatörlükle idare ettiğini, halkçı olduğunu savunarak halkı fakirleştirdiğini, “*Türkçüyüz*” sloganıyla propaganda yaparak kendi milletine kötü davrandığını dile getirmiştir. Atatürk'ü kalkan olarak kullanan Cumhuriyet Halk Partisi, gayrimeşru yollarla zengin olmuş ve Sevin'in “*komünist yuvası*” olarak nitelendirdiği Köy Enstitüsü'nü açmıştır¹⁸¹. Şükran Benderlioğlu da Cumhuriyet Halk Partisi'nin yapması gereken işleri yapmak yerine sadece kürsüde konuştuğunu, köylüyü ise sürü olarak görüp bu şekilde idare ettiğini dile getirmiştir.¹⁸² Türkiye milleti de artık eski ağalık sistemini ve birkaç kişi tarafından yönetilen sürü olmayı istemediği için devrimini köylüye dayandıran Demokrat Parti'yi iktidara getirmiştir¹⁸³.

İnönü'nün 7 Ekim 1952'de Manisa'da yaptığı konuşma esnasında bir grup Demokrat Partilinin müdahalede bulunup CHP binasını taşlaması, ertesi gün Bursa'daki kürsünün yine demokratlar tarafından gasp edilmesi gibi yaşanan olaylar partiler arasındaki ilişkilerin gerginleşmesine sebep olmuştur. Polisin olayları bastırmakta acele etmemesi üzerine Cumhuriyet Halk Partisi bir bildiri yayınlarak iktidarın partizanca hareket ettiğini, siyasi güvenliğin ortadan kaldırıldığını söylemiştir¹⁸⁴. Nadir Benderlioğlu'na göre 14 Mayıs 1950 seçiminden sonra iktidarı kaybeden Cumhuriyet Halk Partisi, eski devri geri getirmek amacıyla asayiş ve emniyetin olmadığını söyleyerek halkı kışkırtmaya çalışmıştır. Kendi menfaati için köylünün hürriyetini baltalamış, asayiş yok diye yazabilecek kadar kalem tutmayı sağlayan devlete hıyanet etmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi izlediği bu politika ile adeta insan haklarına suikast etmiş, hürriyete de silah çekmiştir¹⁸⁵. Cumhuriyet Halk Partisi'nin bu iddialarının aksine Demokrat Parti'nin iktidara gelişi ile eski devrin anti-demokratik nizamları değişmiş böylece polis, hükümetin sevk ve idaresinden kurtularak serbest kalmıştır. Bu sebeple yeni demokrasi terbiyesinin kökleşmesi için de halkın bu tarz iddialara inanıp muhalif olmak yerine iktidara güvenip asayişin sağlanmasına yardımcı olmaları gerekmektedir¹⁸⁶.

¹⁸¹ Muammer Sevin, “Sizi Buraya Hangi Rüzgâr Attı?”, *Demokrat Akşehir*, 29 Haziran 1952, ss. 2-3.

¹⁸² Şükran Benderlioğlu, a.g.e., s. 4.

¹⁸³ “Demokratlar Şahlanıyor”, *Demokrat Akşehir*, 16 Ekim 1952, s. 1.

¹⁸⁴ Mustafa Albayrak, a.g.e., s. 246.

¹⁸⁵ Nadir Benderlioğlu, “Hayâsız Baykuşlar”, *Demokrat Akşehir*, 5 Ekim 1952, ss. 1-3.

¹⁸⁶ “Emniyet Çalışmıyor”, *Demokrat Akşehir*, 23 Ekim 1952, ss. 1-3.

1952 yılının sonlarına doğru gerçekleşen Akşehir Halk Partisi Kongresi, “*Dünyanın Sekizinci Harikası Akşehir Halk Partisi Kongresi*” başlıklı yazıyla Nadir Benderlioğlu tarafından eleştirilmiş böylece gazete Cumhuriyet Halk Partisi’ne karşı olan tutumunu yeniden göstermiştir. Yazar, Konya Cumhuriyet Halk Partisi İl Başkanı Fakih Özlen’in “*Ey emmiler türküsü diyarının çocukları*” şeklindeki hitabetini laubali görmüş, Akşehir’in hep oyun çalgı diyarı olarak görülmesini kınamıştır. Artık o günlerin geride kaldığını, köylülerin tarlalarda çalışıp millete döviz kaynakları sağladığını belirtmiştir. Aynı zamanda Fakih Özlen’in “*Demokratlar benim ocağımı söndürdü.*” sözüne cevap olarak demokratların harcadıkları her kuruşun kimin alın teri olduğuna dikkat ettiğini, Cumhuriyet Halk Partisi’nin aksine içine girildiğinde yıkılan binalar, kurulurken çöken köprüler yapmadığını dile getirmiştir¹⁸⁷.

3.1.3. Ahmet Emin Yalman Suikastı

Vatan Gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman’ın, 22 Kasım 1952’de suikast girişimine maruz kalması iktidar ve muhalefet arasındaki ilişkilerin yumuşamasına sebep olmuştur. Demokrasinin savunuculuğu üstlenen Yalman’ın hangi parti olursa olsun demokratik olmayan uygulamaları eleştirmesi ve Büyük Doğu Dergisi yazarı Necip Fazıl Kısakürek ile atışması suikastı düzenleyecek kişileri tahrik etmiştir¹⁸⁸. Yalman’ın yurt gezisine çıkmasıyla Büyük Doğu Cemiyeti göz korkutmak amacıyla suikastı Elazığ’da yapmak istemiş fakat Yalman’ı vuracak olan İbrahim Kara’nın heyecanlanması planın Malatya’ya kalmasına neden olmuştur. Suikast sonrasında olay yerinde unutulmuş bisikletin Şerif Dursun’a ait olması¹⁸⁹ sebebiyle failin Şerif Dursun olduğu düşünülse de kısa süre sonra verilen ifadelerle suikastı yapan kişinin Hüseyin Üzmez olduğu anlaşılmıştır¹⁹⁰. Gazete, ülke içindeki gelişmelerin yanı sıra olaydaki dış temasların etkilerini de ele almıştır. İran’da bulunan Fedaiyan-ı İslam ve Mısır’da bulunan Müslüman Kardeşler

¹⁸⁷ Nadir Benderlioğlu, “Dünyanın Sekizinci Harikası Akşehir Halk Partisi Kongresi”, *Demokrat Akşehir*, 21 Aralık 1952, ss. 1-3.

¹⁸⁸ Selma Çetinkaya, “Ahmet Emin Yalman Suikastı ve Etkileri”, *Balkan Ve Yakındoğu Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 2, No: 1, 2016, ss. 44-45; 1943 yılında yayın hayatına başlayan Büyük Doğu Dergisi, medeniyetin Doğu topraklarından çıktığını bu sebeple toplumun işleyişi için İslami kuralların en ideal yöntem olduğu savunmuştur. Bu ideoloji çerçevesinde toplananlar kendilerine “*Büyük Doğucular*” demiştir. 28 Haziran 1949’da da Büyük Doğu Cemiyeti kurulmuştur.

¹⁸⁹ Mehmet Yaşar Soyalan, “Yaşayan Tarih Saatçi Musa Çağıl İle Yakın Tarih Üzerine”, *Söz ve Adalet Dergisi*, Cilt: 1, No: 6-7, Temmuz-Ağustos 2008, s. 82.

¹⁹⁰ “Emniyet Umum Müdürlüğünün Malatya Hadisesi Hakkında Verdiği Beyanat”, *Demokrat Akşehir*, 30 Kasım 1952, s. 1.

Cemiyetlerinden, suikastı tertip edenlere mektup gelmiş ve bu mektupta Türk matbuatının dinsizlerin ve dönmelerin elinde olduğu için temizlenmesi gerektiği yazılmıştır¹⁹¹.

Adnan Menderes, Demokrat Parti'nin Malatya Kongresinde,

“Buna cüret edenleri ve akıllarından geçirenleri şiddetle cezalandırmaya kadiriz. Kendisi bizi zaman zaman tenkit eder, etmeli ve edecektir Fakat ölçü ve insaflı elden bırakmaması yeterlidir. Bu meselede siyasi amaca dayanan bir iş varsa muhakkak bulanacaktır. Bu vatanın neresinde olursa olsun politika ve fikir adamları silahla tehdit edilemez”¹⁹².”

şeklinde açıklama yapmıştır. Bu hadise Ahmet Emin Yalman'ın şahsına değil fikirlerine yapılan bir tecavüz olduğu için önemli görülmüştür. Bu olayın üzerine Adnan Menderes Adana'daki mühim konuşmasında, *“Türk milleti hürriyet içinde yaşamak istiyor. Türk milleti Müslümandır ve Müslüman kalacaktır. Bu memlekette vicdan hürriyetine tecavüz edilemez. Laikliği din düşmanlığı şeklinde anlamak bizim iktidarımızın vicdan hürriyeti anlayışına asla tevafuk etmez.”* diyerek tepkisini belirtmiştir¹⁹³.

Suikast sonrasında irticai faaliyetleri olduğu düşünülen kuruluşlara cezai işlemler uygulanmıştır. Böylece Büyük Doğu Cemiyeti ve Türkiye Milliyetçiler Derneği kapatılmıştır. *“Allah, vatan, tarih, soy, dil, anane, sanat, aile, ahlâk, hürriyet ve millî mukaddesat esaslarına dayanan Türk milliyetçiliğini işlemek ve bütün milliyetçileri teşkilâtlandırmak”* amacıyla 1951 yılında kurulan dernek¹⁹⁴, Yalman olayından sonra genel merkezi Ankara'dan millete bir beyanname yayınlarak Büyük Doğucularla ve buna mümasil hiçbir teşekkülle ilgilerinin olmadığını açıklamışlardır¹⁹⁵. İrticai faaliyetlerle ilişkilerinin olduğu haberlerini kesin olarak reddetseler de Hüseyin Üzmez'in Malatya Türkiye Milliyetçiler Derneği sempatzanı olması derneğin 1953'te kapatılmasına neden olmuştur¹⁹⁶. Demokrat Akşehir Gazetesi bu gelişmeleri gazeteye taşıyarak yerel kamuoyunu bilgilendirilmiştir.

Başbakan Adnan Menderes gergin ortamı yatıştırmak amacıyla daha yumuşak bir tavır sergileme gereğini duymuş ve Ankara İl Kongresi'nde *“Muhterem muhalefete el*

¹⁹¹ “Mürtecilerin Korkunç Planları”, *Demokrat Akşehir*, 4 Aralık 1952, ss. 1-5.

¹⁹² “Politika Ve Fikir Adamları Silahla Tehdit Edilemez”, *Demokrat Akşehir*, 27 Kasım 1952, ss. 1-5.

¹⁹³ *Demokrat Akşehir*, 11 Aralık 1952, s. 1.

¹⁹⁴ “Türk Milliyetçiler Derneği Ana Nizamnamesi ve Çalışma Programı”, Ankara 1952, s. 3.

¹⁹⁵ “Milliyetçiler Derneği'nin Millete Beyannamesi”, *Demokrat Akşehir*, 14 Aralık 1952, s. 2.

¹⁹⁶ “Milliyetçiler Derneği Feshedildi”, *Demokrat Akşehir*, 25 Ocak 1953, s. 2.

uzattıyorum” şeklinde bir demeç vermiştir¹⁹⁷. Adnan Menderes partiler arası gerginliğin düzelmesini olumlu karşılamayanlara;

“Gerçekten samimi arzumuz partiler arasındaki keskin mücadelenin bir sona ermesidir. Tahkir, tezlil ve her türlü tahriklerde sövüp saymayı dahi mubah gören böyle bir mücadelenin devam edip gitmesi, ancak ve ancak şuarsuzluğu, basiretsizliği ve kötü niyeti memnun edebilir.” sözleriyle tepki göstermiştir¹⁹⁸.

Bunun üzerine Nadir Benderlioğlu, “Biraz kendimize gelelim efendiler!” yazısını yayınlarken Adnan Menderes’i desteklemiştir. Yazısında, demokraside birbirini kontrol etmek için doğan partilerin düşman kuvvetleri değil de fikir sahasında birbirleriyle mücadele eden öz yurt kardeşleri olduğunu hatırlatmış ayrıca memlekette halk partili dostuyla görüşen demokrata derhal şüpheli damgası vuran zihniyetin çok aşırı olduğunu ve bunun demokrasi olmadığını vurgulamıştır¹⁹⁹.

Cumhuriyet Halk Partisi’nden Konya milletvekilliği yapmış olan Midhat Şakir Altan’a göre yaşanan bu olay, iktidarın değişmesinden sonra partiler arası oluşan gerginlikten faydalanarak sönmüş sanılan fitneci kuvvetlerin kılık değiştirip yeni baştan türemeye çalıştığını göstermiştir. Sonucunda partiler arası münasebetleri takdire değer şekilde etkilemiş ve kendine getirmiştir. Güzel ve faydalı gelenekler medeni ölçülerle bütünleşip partiler arası seviyenin kurulmasını sağlamıştır. Dahası bu olayla nifakçı ve şer unsurları dize getirilmiştir. Altan’a göre bunun devamlılığını sağlamak için partilerden şahsi menfaatler doğrultusunda hareket edenlerin, dar görüşlülerin, seviyesizlerin tasfiye edilmesi ve artık fikirlere, prensiplere dayanan açık, samimi bir partililik anlayışının benimsenmesi gerekmektedir²⁰⁰.

Başbakanın uzlaştırıcı açıklamalarına muhalefet lideri İsmet İnönü’de karşılıksız bırakmamış ve 21 Ocak’ta yaptığı konuşmasında her türlü irtica karşısında hükümete destek vereceklerini belirterek “Hükümet aleyhine hareket etmek istidadında olan her teşebbüs Hükümet kadar Cumhuriyet Halk Partisi’ni de yanında bulacaktır...” şeklindeki sözleriyle ortamın iyice yatışmasını sağlamıştır. Ancak Cumhuriyet Halk Partisi lideri İnönü, bu ılımlı havanın sürdürülebilmesi için anti-demokratik yasaların değiştirilmesini,

¹⁹⁷ Mustafa Albayrak, a.g.e., s. 247.

¹⁹⁸ “Başvekil Partiler Arası Gerginliğin Düzelmelerini Çekemeyenlere Cevap Verdi”, *Demokrat Akşehir*, 8 Ocak 1953, s. 1.

¹⁹⁹ Nadir Benderlioğlu, “Biraz Kendinize Gelin Efendiler!”, *Demokrat Akşehir*, 15 Ocak 1953, s. 1.

²⁰⁰ Midhat Şakir Altan, “Politikada Tasfiye”, *Demokrat Akşehir*, 12 Şubat 1953, s. 1.

seçim yasasının iyileştirilmesini, anayasanın eksik yanlarının tamamlanmasını, mecliste murakabe cihazının çalıştırılmasını ve partizan uygulamalara son verilmesini talep etmiştir²⁰¹. Atasaylar, nizam içinde kanun maddelerinin kolay kolay çıkmadığını ve bunların dört yıllık bir döneme sığdırılmayacak kadar önemli olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca antidemokratik kanunların değiştirilmesi konusunun, köylünün refaha kavuşması tamamen bittikten sonra tartışabilecek bir konu olduğunu söylemiştir²⁰². Demokrat Parti'nin iktidara gelişindeki vaatlerinden en önemlilerinden birisi antidemokratik kanunların kaldırılmasıdır. Oysa bu yazıda bunun ikinci plana atıldığı görülmektedir.

3.1.4. Millet Partisi'nin Kapatılması

1953 yılı başındaki ılımlı atmosfer, Millet Partisi'nin kapatılma süreciyle sona ermiştir. 24 Haziran 1953 Millet Partisi Büyük Kongresi'nde Hikmet Bayur partinin ya inkılapçı ya da muhafazakâr olup ideolojisini belirlemesi gerektiğini dile getirmiştir. Hikmet Bayur ve taraftarları inkılaplara bağlı kalınmasını istese de bu durum kabul görmediği için istifa etmişlerdir²⁰³. Saffet Olgaç partinin şeriatçı, dinci, Hilafetçi ve Mecelleci olduğunu söylemiş bunun üzerine parti geçici olarak kapatılmıştır. Bu olayların üzerine Cumhuriyet Halk Partisi, 15 Temmuz 1953'te şu şekilde bir bildiri yayınlamıştır;

1. *Cumhuriyetin ve inkılapların muhafazası ve müdafaası CHP'nin ana prensiplerindedir.*

2. *MP'nin mahkeme kararıyla ihtiyati tedbir olarak faaliyetten men edilmesini icap ettiren ve bunun kanunca gizli safhada bulunan tahkikatın mahiyet ve delilleri bilinmediği için bu mevzuda bir fikir söylemeye imkân görülmemiştir.*

3. *Bu vesile ile anlaşılmıştır ki, memleket efkârında ve cemiyet içinde hususi mevki ve ehemmiyeti aşikâr olan siyasi partilerin ihtiyati tedbir mahiyetinde olsa dahi faaliyetten men edilmelerinin ve haklarında yapılacak soruşturma ve kavuşturmanın mevzuun ehemmiyeti ile mütenasip adli mercilere yapılmasını Cemiyetler Kanunu sağlayamamaktadır. Partilerin hayatına emniyet ve istikrar vermek için mevzuatımızdaki bu boşluğun doldurulması ihtiyacı Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubuna intikal ettirilmiştir²⁰⁴.*

²⁰¹ Mustafa Albayrak, a.g.e., s. 248.

²⁰² Atasaylar, "Köylü İlk Defa Rahat ve Geniş Nefes Almıştır", *Demokrat Akşehir*, 7 Haziran 1953, s. 1.

²⁰³ "Millet Partisi'nde İkilik", *Demokrat Akşehir*, 9 Ekim 1952, s. 1.

²⁰⁴ Selma Çetinkaya, a.g.e., ss. 54-55.

Cumhuriyet Halk Partisi bu bildiriyle, Millet Partisi'nin yargı kararı olmaksızın yönetim eliyle kapatılmasını eleştirmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi'nin bu düşüncesi Demokrat Akşehir Gazetesi tarafından ibret verici bir olay olarak görülmüştür²⁰⁵. Ayrıca gazeteye göre kendine prensip partisi diyen Cumhuriyet Halk Partisi, düne kadar mürteci ve inkılap düşmanı olarak damgaladığı millet partisi ile işbirliğine girmiş, prensiplerini Millet Partisi'nin oyları ile takas etmiştir²⁰⁶.

3.1.5. C.H.P.'nin Mallarına El Konulması

Demokrat Parti iktidarı ile Cumhuriyet Halk Partisi'ni 1953 yılında karşı karşıya getiren hatta 1950-54 dönemine damgasını vuran en önemli gelişme Cumhuriyet Halk Partisi'nin mallarına el konulmasını öngören 6195 sayılı yasanın iktidar tarafından TBMM'de gündemine getirilmesi olmuştur. 9 Aralık 1953'te Demokrat Parti Antalya Milletvekili Akif Sarıoğlu ve 91 arkadaşı ile birlikte Cumhuriyet Halk Partisi'nin şimdiye kadar devletten ve özel bütçeden aldıkları paranın geri ödenmesini istemişlerdir²⁰⁷. 14 Aralık 1953'te kanun tasarısının görüşülmesi için toplanan TBMM'de ilk sözü İsmet İnönü almıştır. İnönü tasarımı “*Biz hukuk dışı bir rejimin kurulmakta olmasıyla karşı karşıyayız. Açıkta takibe başlanılan yeni rejimle vatandaş sorgusuz müdafaasız mahkûm edilmektedir... Tarih kürsüsünden halinizi seyrediyorum. Suçluların telaşı içindediniz*”²⁰⁸..” sözleriyle eleştirmiştir. İsmet İnönü'nün sözünün sürekli Demokrat Parti milletvekilleri tarafından kesilmesi üzerine Cumhuriyet Halk Parti milletvekilleri meclisi terk etmiştir. Adnan Menderes ise “*Sevgili arkadaşlar bu kanun para pul almak değildir. Bir devri tasfiye etmekteyiz. Bu devri tasfiye etmek mecburiyetindediniz. Bu vazife bize mevdudur. Şimdi tekrar ediyorum, para almıyorsunuz, bir devri kapatıyorsunuz.*” sözleriyle kanun tasarısını savunmuş ve konuşmaların ardından “*CHP'nin Haksız İktisaplarının İadesi Hakkındaki Kanun*” kabul edilmiştir²⁰⁹.

Demokrat Akşehir'e göre Cumhuriyet Halk Partisi, bütün bir iktidarı boyunca devlet gelirlerini anayasaya şeklen uygun fakat ruh ve muhteva bakımından aykırı tarzda kullanmıştır. Yaptıklarını anayasaya şeklen uydurmak için hayır cemiyetlerine yardım etme ve halkevi hizmetlerini karşılama gibi kılıflar kullanmıştır. Cumhuriyet Halk

²⁰⁵ “Halk Partisi İçten Pazarlıklı Yürüyor”, *Demokrat Akşehir*, 19 Temmuz 1953, s. 1.

²⁰⁶ “Trampa!”, *Demokrat Akşehir*, 20 Aralık 1953, s. 1.

²⁰⁷ TBMM ZC, D. 9, C. 26. 9 Aralık 1953, s. 48.

²⁰⁸ TBMM ZC, D. 9, C. 26, 14 Aralık 1953, ss. 169-170.

²⁰⁹ TBMM ZC, D. 9, C. 26, 14 Aralık 1953, ss. 216-217.

Partisi'ne parayı verenler ve paranın nasıl kullanıldığını kontrol edenlerde Cumhuriyet Halk Partisi'nin emri altındaki kişilerden oluşmuştur²¹⁰. Ayrıca haksız iktisap edilen malların devlet ve millete iade edilmesi, milletçe istenilen bir arzu olduğu için iktidar bu konu hakkında çalışmalar yapmıştır. Fakat Mustafa Albayrak'a göre bu amacın ardında 1954 yılı genel seçim öncesi Cumhuriyet Halk Partisi'ni maddi yönde güçsüzleştirme isteği yatmaktaydı²¹¹.

Nadir Benderlioğlu “*Halk Partisi Malları*” adlı yazısında malların geri alınmasına oh olsun diyenlerin nefreti ve kini, yazık diyenlerin şuursuz merhameti barındırdığını söylemiş, bu tavırların mantık ve haklardan uzak olduğunu belirtmiştir. Benderlioğlu'na göre tek parti diktatoryasını yıkan Demokrat Parti'nin siyasi kanunlarla yapılan bu haksızlığı ortadan kaldırması zorunluluk teşkil etmektedir. Bu olayda ne nefret ne de intikam vardır. Amaç milletin umumuna ait malın umumi hazineye gitmesidir²¹². M. Atif Gürsoy da “*Mazlumların Ahı*” başlıklı yazısında Cumhuriyet Halk Partisi'nin haksız servetinin yıllardır milletin üzerinden temin edildiğini dile getirmiş, bu sebeple çıkarılan kanunun milyonlarca mazlum tarafından minnetle karşılanacağını belirterek alınan kararı doğru bulmuştur. Ona göre böyle bir hareket iktidara tarih önünde yeni bir şeref madalyası kazandıracak ve mitolojik adaletin tekerrüründe numune olacaktır²¹³.

3.1.6. Genel Seçimler Öncesinde Çıkarılan Kanunlar ve 1954 Genel Seçimleri

1954 genel seçiminden önce Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu, Petrol Kanunu, Basın Kanunu ve Seçim Kanunu'nda değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişiklikler iktidar ve muhalefet arasında tartışmalara sebep olmuş ve bu tartışmalarda Demokrat Akşehir'e yansımıştır.

Osmanlı Devleti dönemindeki Duyun-u Umumiye ve yabancılara verilen kapitülasyonların olumsuz sonuçları Türk devlet adamlarını yabancı sermaye konusunda önyargılı olmasına neden olsa da bu durum II. Dünya Savaşı'ndan sonra değişmiştir. Yabancı sermayenin ülkeyi girebilmesi, özel sermayeye öncelik verilmesi için 1947 ve 1950 yılında düzenlemeler yapılmıştır. İstenilen başarı sağlanamayınca 2 Ağustos 1951'de yapılan değişiklikle yabancıların Türkiye'deki maden ve enerji kaynaklarını işletmesindeki engel kalkmış, ulaştırma alanında da sermaye girişleri kolaylaştırılmıştır. 18 Ocak 1954'de

²¹⁰ “CHP'nin Borçları”, *Demokrat Akşehir*, 14 Ağustos 1952, ss. 1-3.

²¹¹ Mustafa Albayrak, a.g.e., s. 213.

²¹² Nadir Benderlioğlu, “Halk Partisi Malları”, *Demokrat Akşehir*, 17 Aralık 1953, ss. 1-3.

²¹³ M. Atif Gürsoy, “Mazlumların Ahı”, *Demokrat Akşehir*, 27 Aralık 1953, ss. 1-3.

“*Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu*”nda değiştirecek kanun kabul edilmiş ve yabancı sermayedarlar ülkedeki meslektaşları ile aynı hakları kazanmıştır²¹⁴.

7 Mart 1954’te ise petrol alanına yabancı sermayenin girmesini teşvik eden “*Petrol Kanunu*” kabul edilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi, yabancı sermayenin Türkiye’ye girişini ülkeyi satmak olarak değerlendirmiştir. Nadir Benderlioğlu, satılmak dedikleri şeyin aslında ülkeye refah, saadet ve zenginlik getireceğini savunmuştur. Halk Partisi’nin tutumu ise “*Kendi yağında kavrulmak ve hasır üstünde oturup gökten kudret helvası beklemek*²¹⁵” şeklinde olmuştur.

17 Şubat 1954 tarihinde Seçim Kanunu’nda değişikliklerin yapılmasını sağlayan kanun kabul edilmiştir. Böylece daha düzenli ve sağlıklı bir şekilde düzenlenen seçmen kütükleri listelerinin kopyaları siyasi partilere verilmiş, ayrıca Yüksek Seçim Kurulu’nun seçim tutanaklarını inceleme kararı alınmıştır. Seçimler arası dönemde partilerini değiştirebilecek kişiler, aday olacak kişilerin altı ay önceden istifa etmesi şartı ile engellemiştir²¹⁶.

Basın Kanunu ise 9 Mart 1954’te kabul edilmiştir. Kanuna göre; kişilerin onayı olmadan şeref ve haysiyete zarar veren, itibar kırıcı yayınlar yapanlara 6 aydan 3 yıla kadar hapis ya da 1000 liradan 10000 liraya kadar para cezası uygulanması ön görülmüştür. Resmi ünvanlı kişilere bu suçların işlenmesi sonucunda cezaların üçte bir ya da yarıya kadar artırılması kabul edilmiştir. Devletin siyasi, mali iktidarını sarsan ve halkın heyecanlanmasına sebep olan asılsız haberlerin yayınlanmasına da para ve hapis cezası getirilmiş, suçlanan gazeteciye ispat hakkı tanınmamıştır²¹⁷.

1954 seçimi öncesinde muhalefet, Demokrat Parti’ye karşı işbirliği çalışmalarına girişmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi, 25 Şubat 1954’te III. Olağanüstü Kurultayı’nı toplayarak tüzük değişikliğine gitmiş ve partili olmayan ancak aday listelerini zenginleştirecek, gelecek vaat eden kişilerin listede yer almasına olanak sağlamıştır²¹⁸. Kapatılan Millet Partisi yerine kurulan Cumhuriyetçi Millet Partisi Genel Başkanı Ahmet

²¹⁴ Korkut Boratav, *Türkiye İktisat Tarihi*, İmge Kitapevi, Ankara 2003, ss. 99-100.

²¹⁵ Nadir Benderlioğlu, “Demokrat İmanı”, *Demokrat Akşehir*, 18 Nisan 1954, s. 1.

²¹⁶ Mustafa Albayrak, a.g.e., s. 253.

²¹⁷ Alpay Kabacalı, a.g.e., s. 220.

²¹⁸ Metin Toker, a.g.e., s. 264.

Tahtakılıç, yaklaşan seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisi ile işbirliğini faydalı gördüğünü 13 Mart 1954'te yayınladığı bildiri ile dile getirmiştir²¹⁹.

Demokrat Akşehir Gazetesi bu konudaki tepkilerini birçok yazıda belirtmiştir. Yıllardır birbirini bu kadar ağır ithamlar altında tutan muhalefetin kendi şahıs ve partilerinin mevkisi için gayretlerini birleştirmesini çok samimiyetsiz bulmuştur²²⁰. Başka bir örnek ise Hizmet'in "C.H.P Yapışacak Ot Kökü Arıyor" yazısında Cumhuriyet Halk Partisi'ni suya düşen ot köküne yapışır atasözüne benzetmesidir. Bu yazıda Cumhuriyet Halk Partisi'nin kuvvetli olmadığı için daha zayıf bir partiden medet umduğunu vurgulamıştır. Ayrıca Cumhuriyet Halk Partisi'nin çok kötü bir ihtiras örneği vererek hırsı için prensip ve programlarına sadık kalmadığını belirtmiştir²²¹. Gazete, Türk milletinin gerçekleri gördüğünü ve birbiriyle bağdaşmayan bu partilerin bir amaç doğrultusunda birleştiğini sezdiğini söylemiştir. Şükran Benderlioğlu, Demokrat Parti'nin milletin görüşüne inandığını ve vatan için hayırlı kararı vereceklerini²²² yazarak seçim için propagandasını da yapmıştır.

Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin bütün illerde ortak liste isteğine karşı Cumhuriyet Halk Partisi %25-30'luk kontenjan vermeyi düşünmesi, amaçlanan işbirliğinin sağlanamamasına neden olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı İsmet İnönü bunun üzerine şu demeci vermiştir; "*Seçimlerde biz muhalefet partilerinin birbirleriyle uğraşmalarını ve hepsinin mecliste kuvvetleri oranında temsil olunmasını istiyoruz. Bu arzunun hududu dışında bir işbirliğine programımız ve prensiplerimiz elverişli değildir.*" Cumhuriyetçi Millet Partisi Genel Başkanı Ahmet Tahtakılıç da cevap olarak "*Tebliğimizdeki esaslar etrafında muhalif partiler arasında bugüne kadar bir işbirliğine varılmamış olmasından esef duymaktayız*²²³." demiştir. Bu açıklamalardan sonra partiler herhangi bir birleşme olmadan seçimlere katılmışlardır.

1954 seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi yayınladığı beyanname ile hayat pahalılığına vurgu yaparak ürünlerin ucuzlatılacağını vaat etmiştir. Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu, Petrol Kanunu, basında yapılan kısıtlamalar, rejimde güvenliğin sağlanması ve grev hakkının kabul edilmesi gibi birçok konuya değinmiştir²²⁴. Demokrat

²¹⁹ A.g.e., s. 295.

²²⁰ "Prensip Partisinin Foyası Meydana Çıktı", *Demokrat Akşehir*, 7 Mart 1954, s. 1.

²²¹ Hizmet, "CHP Yapışacak Ot Kökü Arıyor", *Demokrat Akşehir*, 1 Mart 1954, s. 1.

²²² Şükran Benderlioğlu, "Halk Partisinin Samimiyetsizliği", *Demokrat Akşehir*, 21 Mart 1954, ss. 1-3.

²²³ Metin Toker, a.g.e., s. 296.

²²⁴ "C.H.P. Seçim Beyanname", *Demokrat Akşehir*, 14 Mart 1954, s. 1.

Parti ise beyanname yayınlamayı dört yıllık dönemde yapılan fabrikalar, karayolları, barajlar, köprüler ve köy içme suları gibi yatırımların esas alındığı bir propaganda izlemiştir. Adnan Menderes, “*Partimiz yalnız 4 senelik icraatı ile Chp hükümetlerinin topyekûn icraatının karşısına çıkıp rakamlarla dövüşmek imkânına sahiptir.*” sözleriyle Cumhuriyet Halk Partisi ile Demokrat Parti’yi kıyaslamıştır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar ise çıkarılan yasalara yapılan eleştirileri yanlış bulmuş ve bu kanunların çıkarılmasının gerekli olduğunu savunmuştur²²⁵.

Demokrat Akşehir Gazetesi partilerin icraatlarını, Demokrat Isparta Gazetesi’nde yayınlanan tabloyu yayınlamayı ele almıştır. Demokrat Parti’nin ilk dönemi ile Cumhuriyet Halk Partisi’nin 27 senelik icraatlarının rakamlarla karşılaştırıldığı bu tabloda; sağlık, ticaret, işçiler ve tarım gibi konular yer almıştır. Eski iktidar zamanında kapatılan gazetelerin ve tutuklanan yazarların olduğunun, ülkenin dış ilişkilerde müttefikinin olmadığını, köylülerin ihtiyaçlarının karşılanmadığının buna karşılık olarak Demokrat Parti döneminde gazetelerin serbestleştiğinin, bütün Atlantik ile işbirliğine girildiğinin ve her alanda köylünün yanında olduğunun vurgusunu yapmıştır²²⁶.

Demokrat Akşehir Gazetesi, seçim sürecindeki gelişmeleri baştan sona takip ederek yerel kamuoyunu bilgilendirmiştir²²⁷. 1950 seçimini tek parti idaresini deviren ihtilal ve inkılap seçimi olarak gören Nadir Benderlioğlu, şimdiki amacın yurdun imar edilip milletin refaha kavuşturulması olduğunu söylemiş ve bu amacın gerçekleşebilmesi için Demokrat Parti’ye oy verilmesi gerektiğini yazmıştır²²⁸. Gazete, “*Demokrat Parti muhterem seçmeni 5 dakikada verdiği rey ile 4 yıl pişmanlık çekme, iyi düşün, bilgili ve olgun bir mebus adayı seç²²⁹.*”, “*Sana vicdan, fikir, söz hürriyetini veren ve seni dört seneden beri efendi yapan demokrat partidir. Derdi ve belayı kendi elinle satın alma, halk partisini biraz daha pişmanlık çekmesi için ona sırtını çevir ve günün 24 saati senin için çalışan demokrat partiye reyini ver²³⁰.*”, “*Kendi istirahati için senin sokaklarını kazıklayan adamlara reyini verme.. Ağaların hanları şenlensin diye yıkılan dul evlerini unutma böylelerine reyini verme.. On binlerce dönüm malından bir dönüm toprak vermeyen bu ağaya oyunu*

²²⁵ “D.P’nin Muhalefete Mukabelesi: İCRAAT”, *Demokrat Akşehir*, 1 Ekim 1953, s. 1.

²²⁶ “D.P. Ne Yaptı Artık Rakamlar Konuşsun”, *Demokrat Akşehir*, 14 Şubat 1954, s. 2.

²²⁷ “Seçimlerin İleri Alınması İhtimalinden Bahsediliyor ise de”, *Demokrat Akşehir*, 6 Eylül 1953, ss. 1-3.; “D.P Büyük Kongresi Toplanıyor”, *Demokrat Akşehir*, 10 Eylül 1953, ss. 1-3.; “1954 Seçim Hazırlıkları Resmen Başladı”, *Demokrat Akşehir*, 4 Şubat 1954, s. 2.

²²⁸ Nadir Benderlioğlu, “Parti Seçmenlerine Sesleniyorum Dikkatli Olalım”, *Demokrat Akşehir*, 28 Şubat 1954, ss. 1-3.

²²⁹ *Demokrat Akşehir*, 28 Mart 1954, s. 1.

²³⁰ “Vatandaş!”, *Demokrat Akşehir*, 22 Nisan 1954, s. 2.

verme²³¹.”, *Seni gömleksiz, ölinü kefensizi evini ışksız bırakanlara nasıl rey verebilirsin*²³² ...” şeklinde yayımladığı yazılarla Demokrat Parti’yi desteklemiştir.

Gazete, Cumhuriyet Halk Partisi’nin gerek Türkiye’deki gerekse Akşehir’deki gerçekleşen istifalarını manşet olarak yayımlamıştır. İstifa edenleri dürüst, işini layıkıyla yapan kişiler olarak tanımlamış ve verdikleri karardan dolayı tebrik edip başarılarının devamını dilemiştir²³³. İstifaların ve Demokrat Parti’ye olan müracaatların artması Akşehir’de Cumhuriyet Halk Partisi’nin çöküşe gittiğinin konuşulmasına sebep olmuştur²³⁴. Nadir Benderlioğlu, Cumhuriyet Halk Partisi’nin Akşehir’de çökmesinin sebebini siyaset yaptıklarını sanan kişilerin üsluplarıyla memurları incitmesi ve vatandaşları kendinden nefret ettirmesinde görmüştür²³⁵.

Nadir Benderlioğlu Cumhuriyet Halk Partisi’ni adayları üzerinden de eleştirmiş, adaylarının kefen parasından zengin olan, vurgunculukla servet yapan ve köylünün kanını kendi yararına kene gibi emen kişilerden oluştuğunu ifade etmiştir. Demokrat Parti adaylarının ise hepsinin uzun tahsil gördüğünü ve içlerinde Avrupa’da tanınmış kıymetli bilginlerin, mühendislerin, idarecilerin ve valilerin olduğunu söylemiş ve diğer partilere göre daha başarılı bulmuştur²³⁶. Akşehir’den mebus çıkmadığı için Demokrat Parti’nin sarsıldığı iddialarına ise Enis Tahsin Tıl, seçilen mebusların yalnız bir seçim dairesini değil bütün memleketi temsil ettiğini ve yapılan bu bölgecilik anlayışının memleketi yavaş yavaş parçalara ayırabileceğini söylemiştir²³⁷.

2 Mayıs 1954’te yapılan genel seçimlere, Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi, Türkiye Köylü Partisi ve İşçi Partisi katılmıştır. %88.63 oranında katılımın gerçekleştiği seçimler Demokrat Parti’nin üstünlüğü ile sonuçlanmıştır. Muhalefetin “*Vatan batıyor, iflas halindeyiz, ülke yabancılara satıldı, pahalılık arttı, adalet ve asayiş yok, Demokrat Parti orduya ve memura hakaret ediyor*” sözlerine

²³¹ “Muhterem Akşehirililer”, *Demokrat Akşehir*, 18 Nisan 1954, ss. 1-2.

²³² “Muhterem Şehirli, Köylü Hemşerilerimiz!”, *Demokrat Akşehir*, 22 Nisan 1954, ss. 1-2.

²³³ “Çok Manalı Bir İstifa”, *Demokrat Akşehir*, 4 Şubat 1954, s. 1.; “Chp’den İstifalar”, *Demokrat Akşehir*, 8 Nisan 1954, ss. 1-5.

²³⁴ “Chp’de Çöküntü”, *Demokrat Akşehir*, 22 Nisan 1954, ss. 1-3.; “Chp’den Çekilenlerin Israr ve Ricalarından Kurtulamıyoruz”, *Demokrat Akşehir*, 4 Mart 1954, ss. 1-2.; “Bu Memlekette”, *Demokrat Akşehir*, 11 Mart 1954, s. 1.; “Chp’den İstifa”, *Demokrat Akşehir*, 21 Mart 1954, s. 1.

²³⁵ Nadir Benderlioğlu, “Siyaset Pot Kırmak Değildir”, *Demokrat Akşehir*, 7 Mart 1954, ss. 1-2.

²³⁶ Nadir Benderlioğlu, “Demokratların Zafer Güneşi Bugünden Doğmuştur”, *Demokrat Akşehir*, 15 Nisan 1954, s. 1.

²³⁷ Enis Tahsin Tıl, “Her Şeyden Evvel Liyakat”, *Demokrat Akşehir*, 21 Nisan 1954, s. 2.

inanmayan halk yine Demokrat Parti'yi seçmiştir²³⁸. Erol Tuncer'e göre Demokrat Parti ve muhalefet partilerin arasında bu kadar çok milletvekili sayısı farkının olmasının sebebi çoğunluk sistemidir²³⁹. (Bkz. Tablo 3.1)

Parti Adı	Aldığı Oy Toplamı	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
DP	5.313.659	%58.4	503
CHP	3.193.471	%35.1	31
CMP	480.249	%5.3	5
TKP	50.935	%0.56	-
İP	910	%0.01	-
Bağımsızlar	56.393	%0.62	2

Tablo 3.1 2 Mayıs 1954 Genel Seçimleri Sonuçları²⁴⁰

Vilayetin seçim sonuçları ise 1953 oy sandığından 1246'sı açıldıktan sonra yayınlanmıştır. D.P. 154853, C.H.P. 102352, C.M.K. 28779, T.K.P. ise 4633 oy almıştır. Geri kalan sandığın hepsi muhalefete çıksa bile sonucu değiştirmeyeceği için Demokrat Parti kazanmış sayılmış ve geri kalan oyların durumu gazetede paylaşılmamıştır²⁴¹. Demokrat Parti, Konya'da %53.2 oy oranıyla 19 milletvekili çıkartırken, muhalefet partileri milletvekili çıkaramamıştır²⁴².

Demokrat Akşehir, “*Seçim zaferinin nuru Demokrat Parti'nin terli ve emektar alnında parladi*” manşetiyle yaşadıkları mutluluğu dile getirmiştir. Gazete, Demokrat Parti'nin göreve başladığı gibi Batı ile olan mesafenin kapatılması, köyler ve şehirlerin arasındaki farklılıkların giderilmesi için çalışmalarına devam edebileceğini söylemiş ardından sırasıyla önce muhaliflere sonra memurlara seslenmiştir. Muhaliflerden vatana hizmet ederken yapıcı ve sağduyulu eleştiri yapmalarını, memurlardan ise artık ikinci kez dört yıllık bir döneme girildiği için yerleşen demokratik sisteme uygun hareket etmelerini istemiştir²⁴³. Nadir Benderlioğlu muhalefete de seslenerek iktidar partisini kösteklemek, gürültü ile iş yapamaz hale getirmek yerine devlet ve millet işlerini düzeltmek amacıyla fikir mücadelesine girmesi gerektiğini söylemiştir. Seçimin sonucunun muhalefetin bu mücadelesini etkilemeyeceğini çünkü sayısının azlığının değil de ruh ve inancın önemli olduğunu dile getirmiştir²⁴⁴.

²³⁸ Nadir Benderlioğlu, “Büyük ve Olgun Millet”, *Demokrat Akşehir*, 6 Mayıs 1954, s. 1.

²³⁹ Erol Tuncer, *1954 Seçimleri*, Tesav Yayınları, Ankara 2011, s. 63.

²⁴⁰ Erol Tuncer, a.g.e., s. 95.

²⁴¹ “Vilayetimizde Seçim Sonuçları”, *Demokrat Akşehir*, 6 Mayıs 1954, s. 1.

²⁴² Erol Tuncer, a.g.e., s. 332.

²⁴³ “Seçim Zaferinin Nuru Demokrat Parti'nin Terli ve Emektar Alnında Parladi”, *Demokrat Akşehir*, 3 Mayıs 1954, s. 1.

²⁴⁴ Nadir Benderlioğlu, “Muhalefetin Azınlığı”, *Demokrat Akşehir*, 13 Ağustos 1954, s. 1.

Gazete ayrıca muhalefet partisinin lideri olan İsmet İnönü'nün tavrını ele almıştır. Nadir Benderlioğlu, İnönü'nün seçimden sonra millet çoğunluğunun seçtiği cumhurbaşkanını tebrik etmemesini ve üstüne evine kapanmasını onun hırsına yenik düştüğünün göstergesi olduğunu vurgulayarak “*Demek büyük adam dediğimiz zat hırsına ve insanlığın aşağılık hislerine uyarak milletine de isyan etmiş ve ona hakaret etmiştir*”²⁴⁵ ..” demiştir.

Yabancı yayınların seçimlerin sonucu için yaptığı yorumlar da gazete de yer almıştır. Londra Economist Dergisi, seçmenlerin düşünüp taşındıktan sonra Demokrat Parti'nin iyi iş çıkardığı için ona oy verdiğini söylemiştir²⁴⁶. Great Britain and East adlı dergide Türkiye'nin hayranlık uyandıran kalkınmasını anlatan bir makale yayınlamış ve Türkiye'nin birkaç senede Batı'nın 200 yılda varacakları hedefe ulaşacağını belirtmiştir²⁴⁷.

3.2. 1954-1957 Dönemi Gelişmelerinin Demokrat Akşehir Gazetesi'ne Yansımaları

3.2.1. Hükümetin İlk Uygulamaları

Genel seçimlerin ardından, 14 Mayıs 1954'te İkinci Adnan Menderes Hükümeti istifa etmiş ve aynı gün yapılan toplantıda Cumhurbaşkanlığına Celal Bayar, Meclis Başkanlığına Refik Koraltan getirilmiştir. Hükümeti kurma görevi verilen Adnan Menderes, üçüncü kabinesini 17 Mayıs 1954'te ilan etmiştir²⁴⁸.

Mecliste büyük bir çoğunluğu elde eden hükümet, göreve başladıktan kısa bir süre sonra genel seçimlerde Demokrat Parti'ye oy vermeyen Kırşehir'i ilçe konumuna getirerek, Nevşehir iline bağlanmasına karar vermiştir. Ayrıca ikiye bölünen Malatya'dan da Adıyaman adıyla yeni bir il kurulmuştur²⁴⁹. Muhalefetin iktidarı sert bir dille eleştirdiği bu kanun tasarısı, Demokrat Akşehir Gazetesi tarafından hiçbir şekilde ele alınmamıştır. Hükümeti baskıcılıkla suçlayan Kırşehir Milletvekili Osman Bölükbaşı şu sözler ile eleştirisini yapmıştır.

“Ben bu vilâyeti ortadan kaldırmak istiyorum, dağıtmak istiyorum, diyemiyor. Ne yapıyor? Bir adamı öldürmek isteyen bir kimsenin açıktan açığa yapamadığı şeyi

²⁴⁵ Nadir Benderlioğlu, “İnönü'nün Katili İsmet Paşa'dır”, *Demokrat Akşehir*, 16 Mayıs 1954, ss. 1-2.

²⁴⁶ “Yabancı Gözüyle Seçimlerimiz”, *Demokrat Akşehir*, 13 Mayıs 1954, s. 1.

²⁴⁷ “Türkiye'ye Dünya Hayran”, *Demokrat Akşehir*, 13 Mayıs 1954, s. 1.

²⁴⁸ Mustafa Albayrak, a.g.e., s. 264.

²⁴⁹ Cem Eroğul, a.g.e., s. 159.

yapıyor: Kolunu kesiyor, bacağına kesiyor, muhtelif uzuvlarını kesiyor; ondan sonra, sen bu halinle yaşayamazsın hükmüne varıyor. Demokrat Parti iktidara geldiği günden beri âmme hizmetlerinden, vatandaşların suhuletle istifadesi gayesiyle birtakım köyleri nahiye, birtakım nahiyeleri kaza, birtakım kazaları vilâyet yaptığını burada ifade etmiştir. Fakat şimdiye kadar bir vilâyet ilga edilmemişti. Türkiye'de vilâyet olmak vasfında yerler var mıdır, yok mudur? Bu suali herkes kendi vicdanına sorsun²⁵⁰.”

Gazetenin yorum yapmadığı diğer konular ise 30 Haziran 1954'te siyasi bir parti tarafından başvurusu reddedilmiş kişinin o seçim döneminde başka bir partiden aday olmasını yasaklayan “*seçim kanunu düzenlenmesi*” ve 5 Temmuz 1954'te kabul eden 60 yaş ile 25 yıllık hizmetini tamamlayan Yargıtay, Sayıştay, Danıştay, üniversite öğretim üyelerinin “*resen emekliye sevk edilmesi*” kanunu olmuştur²⁵¹.

6 Temmuz 1954 tarihine gelindiğinde ise memur güvencesi, kabul edilen bir kanun ile ortadan kaldırılmıştır. Kanunla beraber emekliye sevk için gerekli olan belirli bir süre hizmet etme şartı kaldırılarak kurumların kararına bırakılmıştır²⁵². Gazete, “*Memur ve Teminatı*” adlı yazısıyla kanunu destekleyerek memurun kendi teminatını vicdani çalışması ve dürüstlüğü ile kazanabileceğini söylemiştir. Memuru ve hükümeti beraber işleyen mekanizmaya benzeterek bozulan bir parçanın değiştirilmesiyle bu mekanizmanın çalışmasının düzeleceğini savunmuştur. Ancak bu şekilde bazı memurların millete yaptığı haksız, bencilce davranışların ve milletin o memurlardan nefret etmesinin önüne geçilebileceğini belirtmiştir²⁵³. Çıkarılan yeni kanunlara muhalefet tepkisiz kalmamış ve bu kanunların seçme özgürlüğünü kısıtladığını, memurları da seçim sahasından uzaklaştırdığını dile getirmişlerdir²⁵⁴.

3.2.2. Yerel Seçimler

Yerel seçimlere doğru gidilirken Nadir Benderlioğlu “*Akşehir Nereye Gidiyorsun?*” adlı köşe yazısında belediyenin değişmesi için fikirlerini şu şekilde dile getirmiştir:

“ 3, 5 günlük servet ve ömrünüz için bu memlekete yaptığınız kötülükler yetmedi mi? Yazık ve ayıp.. Ve siz aziz hemşerilerim, muhterem Akşehirliler; aylar ve

²⁵⁰ TBMM ZC, D. 10, C. 1, 30 Haziran 1954, s. 345.

²⁵¹ Mustafa Albayrak, a.g.e., s. 267.

²⁵² Cem Eroğul, a.g.e., s. 166.

²⁵³ “Memur ve Teminatı”, *Demokrat Akşehir*, 15 Temmuz 1954, ss. 1-2.

²⁵⁴ Mustafa Albayrak, a.g.e., s. 267.

senelerce tecrübe ettiğiniz bu adamların hala maskelerini indirmeyecek misiniz? Ve bunların bir kıymeti varmış gibi hala ehemmiyet vermeye devam mı edeceksiniz? Bilhassa bu memleketin ışığı ve nuru olan gençlerimiz sizler neredesiniz²⁵⁵..”

Gazete “Akşehir’in Saygı Değer Halkına” yazısıyla Cumhuriyet Halk Partisi belediyesinin Akşehir halkına telafisi olmayan zararlar verdiğini bu sebeple kendi menfaatini düşünen ve halkın menfaatini ayaklar altına alan belediye reislerine oy verilmemesi gerektiğini söyleyerek propaganda yapmıştır²⁵⁶. Seçim sisteminin adil olmadığını ve Demokrat Parti’nin devletin imkânlarını kendisi için kullandığını savunan Cumhuriyet Halk Partisi de muhtarlık seçimlerine katılma, il genel meclis ve belediye seçimlerine katılmama kararı almıştır²⁵⁷.

Muhtarlık seçimleri 7 Kasım 1954’te yapılmıştır²⁵⁸. Türkiye genelinde katılım oranının %67.15 olduğu muhtarlık seçimlerinde Akşehir’de Demokrat Parti kazanmıştır²⁵⁹. Konya genelinde ise Demokrat Parti 1031, Cumhuriyet Halk Partisi 68, Cumhuriyetçi Millet Partisi 5, Köylü Partisi de 2 muhtarlık kazanmıştır. Muhalefet gazeteleri Demokrat Parti’nin baskı yaptığı yönünde iftira atsa da seçim huzur ve serbestlik içinde yapılmıştır. Hatta Demokrat Parti değil baskı, muhtar seçimleri için gayret bile göstermemiştir. Türk milleti, Demokrat Parti’nin icraatlarını ve tuttuğu dürüst yolu bilerek ezici bir üstünlükle oyunu partiye vermiştir²⁶⁰.

Cumhuriyet Halk Partisi’yle beraber Cumhuriyetçi Millet Partisi de belediye seçimlerini boykot ederek seçimlere girmeyeceklerini söylemişlerdir. Nadir Benderlioğlu’na göre bu boykot, muhalefetin belediye seçimlerini kendisini iktidara taşıyacak yol olarak görmemesinden kaynaklanmaktadır. Örnek olarak da CMP Başkanı Osman Bölükbaşı’nın “*Esasen bu seçimlerle bir iktidar değişikliği olmayacağından seçimlere girmiyoruz*²⁶¹.” sözünü göstermiştir. 13 Kasım 1955 tarihinde yapılan belediye seçimleri ile 1954-1955 dönemi Belediye Başkan Vekili Ömer Şeker’in²⁶² yerini Ahmet

²⁵⁵ Nadir Benderlioğlu, “Akşehir Nereye Gidiyorsun”, *Demokrat Akşehir*, 7 Ocak 1954, ss. 1-4.

²⁵⁶ “Akşehir’in Saygıdeğer Halkına”, *Demokrat Akşehir*, 10 Haziran 1954, s. 2.

²⁵⁷ Ali Eşref Turan, *Türkiye’de Yerel Seçimler*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008, s. 94.

²⁵⁸ “Muhtar Seçimleri”, *Demokrat Akşehir*, 8 Ağustos 1954, s. 2.

²⁵⁹ “Muhtar Seçimlerinde Demokrat Parti Kazandı”, *Demokrat Akşehir*, 11 Kasım 1954, s. 2.

²⁶⁰ “Muhtar Seçimlerinde DP’nin Zafer Haberleri”, *Demokrat Akşehir*, 14 Kasım 1954, s. 1.

²⁶¹ Nadir Benderlioğlu, “Savaş Kaçakları ve Demokrat Parti”, *Demokrat Akşehir*, 11 Ağustos 1955, ss. 1-3.

²⁶² “Argıthan”, *Demokrat Akşehir*, 25 Temmuz 1954, s. 2.

Büyükeren almıştır²⁶³. Böylece belediye Cumhuriyet Halk Partisi'nden Demokrat Parti'ye geçmiştir.

3.2.3. İspat Hakkı Tartışmaları ve Hürriyet Partisi'nin Kuruluşu

Demokrat Parti, 1954 seçimlerindeki başarısından sonra aldığı kararlar sonucunda muhalefetten tepkiler görmüş ve yapılan eleştirilere hoşgörü göstermemiştir. Gazetecilerin iddialarını ispat edebilme hakkının ortadan kaldırılmayı amaçlayan yasa ile birlikte Demokrat Parti'nin kendi içerisinde de anlaşmazlıklar baş göstermiştir²⁶⁴. 2 Mayıs 1955 tarihinde Fethi Çelikbaş önderliğinde 19 milletvekili meclise “*İspat Hakkı Önergesi*” vermişlerdir. Önergede, özgür basın rejimine kavuşulması ayrıca yargıç, vekil, memur gibi görevlilerin vazifesi ile ilgili bir husustan dolayı şeref ve haysiyetinin rencide edilmemesi için basına ispat hakkı verilmesi gerektiği savunulmuştur²⁶⁵. Sonraki süreçte, Demokrat Parti'nin güçlü isimlerinden olan Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu ve Ekrem Hayri Üstündağ'ın ispatçılara katılmasıyla parti içindeki muhalif sayısı artmıştır²⁶⁶. Demokrat Akşehir Gazetesi, bu kişileri “*devlet resulünü arkadan vuran Brütüsler*” olarak tanımlamış ve kirli ahlaklarıyla Adnan Menderes ile Celal Bayar'ın nurlu şahsiyetlerini kirlettiklerini yazmıştır. Adnan Menderes'in partiyi bu kişilerden temizlemek için açacağı mücadelede bütün milletin yanında olacağını da belirterek destek vermiştir²⁶⁷.

Demokrat Parti Merkez İdare Kurulu, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu ve Fethi Çelikbaş'a parti birliğini bozmaya çalıştıklarından dolayı kongreye katılamayacaklarını bildirirse de teklif geri çekilmemiş, bunun üzerine 12 Ekim 1955'te teklif sahibi 19 milletvekili Haysiyet Divanı'na verilmiştir. Haysiyet Divanı, dokuz milletvekilinin partiden ihraç edilmesine, geri kalan on milletvekillinin soruşturmasının devam etmesine karar vermiş ancak bu kişiler protesto amaçlı kendiliğinden partiden istifa etmiştir²⁶⁸.

15 Ekim 1955'de Demokrat Parti Dördüncü Büyük Kongresi'ni toplamıştır. Dört gün süren Kongre Başkanlığı'na Tevfik İleri seçilmiştir. Adnan Menderes açılış konuşmasında partiyi bölmeye çalışan 19'ları şu sözleri ile eleştirmiştir; “*Bugünün muhalifleri kendi kuvvet ve imkânları ile iktidar hırsları arasında bir türlü muvazene tesis edemeyen bir acz ve ihtiras içinde çürpünmektedir. Bunlar ne davalarının doğruluğuna ne*

²⁶³ “Yeni Seçilen Belediye Reisimiz”, *Demokrat Akşehir*, 4 Aralık 1955, s. 1.

²⁶⁴ “Basın Kanununda İspat Hakkı”, *Demokrat Akşehir*, 10 Mart 1955, ss. 1-3.

²⁶⁵ TBMM ZC, D. 10, C. 11, 2 Mayıs 1955, ss. 526-527.

²⁶⁶ Metin Toker, *DP Yokuş Aşağı 1954-1957*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1991, s. 167.

²⁶⁷ “Sayın Menderes Bu Brutüslerden Kurtulmalıdır”, *Demokrat Akşehir*, 27 Kasım 1955, ss. 1-2.

²⁶⁸ Kemal Karpat, a.g.e., s. 501.

de kendi kuvvetlerine güveniyorlar, bunlar tüm ümitlerini sadece partimiz içten yıkmaya bağlamış bulunuyorlar. Bir takım siyasi zümreler ve siyasi zümreleşme hareketine kapılmış ve kapılmak istidadında olanların bu hakikatleri sezmekte gecikmeleri çok şayanı temennidir...” ve konuşmasına devam ederek *“Bu işin hazin olan tarafı bunca emek, hizmet mahrumiyet pahasına kazanılmış olan mebuslukların kendi şahsi malları gibi bizden gasp edilip götürülmesi olmuştur. Bu bir siyasi gasptır²⁶⁹...”* demiştir.

Kongrenin son gününde kabul edilen önerge ile partilerden ne suretle olursa olsun ayrılanların mebusluk sıfatlarının geri alınması istenmiştir. Muhalefet bunu anayasaya aykırı bulmuş ve hiçbir kanunda bunun yeri olmadığını söylemiştir. Nadir Benderlioğlu ise kabul edilen önergeyi desteklemiştir. Önergenin en ileri ve en yüksek demokrasi icabı olarak değerlendirmiş ayrıca beğenilmeyen mebusun atılması için 4 sene beklenmemesini doğru bulmuştur. Ancak bunun siyasi oyunlara kurban olmaması için halkın oyuyla gerçekleşmesi gerektiğini de eklemiştir. İktidardan bu ince noktalara göre düzenleme yapılmasını da beklemiştir²⁷⁰.

29 Kasım 1955’de Demokrat Parti Grup toplantısı yapmıştır. Cem Eroğlu’nun *“On yıllık Demokrat Parti iktidarının en fırtınalı grup toplantısı”* şeklinde adlandırdığı toplantıda hükümet, grup üyeleri tarafından yoğun eleştirilere maruz kalmıştır²⁷¹. Kabinenin güvensizlik oyu alması üzerine Adnan Menderes, Mükerrer Sarol’un bulduğu formül ile sadece kendi için güvenoyu istemiştir. Güvenoyu aldıktan sonra III. Menderes Hükümeti istifa etmiştir. Yeniden hükümeti kurma görevini alan Adnan Menderes, IV. Hükümeti 9 Aralık 1955’te kurmuştur. Yeni hükümet programı için 16 Aralık 1955 tarihinde yapılan güven oylamasında 343 kabul, 37 ret, 7 çekimser oy almıştır²⁷².

Bu gelişmelerin ardından ispat hakkını savunanların *“Hürriyet Partisi”* adında yeni bir parti kuracağı gündeme gelmiştir. 20 Aralık 1955’te kurulan partinin Genel Başkanlığına Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, İkinci Başkanlığa Enver Güreli, Genel Sekreterliğe İbrahim Öktem getirilmiştir. Parti amacını programın ilk maddesinde şöyle belirtmiştir:

“Memleketimizi muasır medeniyetin ileri merhalesine götürmenin ve vatandaşın huzur, emniyet ve refahını sağlamanın yolunu demokratik rejimi yurdumuzda hakiki

²⁶⁹ Erol Tuncer, *1957 Seçimleri*, Tesav Yayınları, Ankara 2012, s. 207.

²⁷⁰ Nadir Benderlioğlu, “Mebusluktan Atılma Meselesi”, *Demokrat Akşehir*, 27 Ekim 1955, ss. 1-2.

²⁷¹ Cem Eroğlu, a.g.e., s. 130.

²⁷² Erol Tuncer, a.g.e., ss. 36-37.

manasıyla ve bütün icaplarıyla gerçekleştirmekte gören partimiz bu rejimi en kısa zamanda tesis etmeyi hayati bir dava sayar. Hedefimiz bu programda gösterilen esasları tasdik suretiyle, üzerinde bütün vatandaşların dostça yaşadıkları hür ve mamur bir vatan, içtimai muvazenesizlikten uzak, siyasi sahada olduğu kadar içtimai sahada da her türlü korkudan azade müstekar bir cemiyet vücuda getirmektir²⁷³.”

Nadir Benderlioğlu, “*Demokrat Parti'nin En Büyük Düşmanları*” yazısında Hürriyet Partisi'ni kuran ve destekleyen kişilerin zamanında partiye sızmış menfaat düşkününü insanlar olarak ele almıştır. Ona göre, çalı dibinde bekleyen avcılar gibi partide yuvalanmış, menfaat için şeref ve namusunu değiştirmiş bu insanların temizlenmesiyle Demokrat Parti bünyesi, kurtlar tarafından parçalanmış kof ağacına benzemekten kurtulmuştur²⁷⁴. Gazetenin, ispat hakkını savunan ve Hürriyet Partisi'ni kuran milletvekillerine bu kadar ağır eleştiri yapmasına rağmen ispat hakkının gerekli olduğunu savunması dikkat çekicidir. Nadir Benderlioğlu, “*İspat Hakkı Hikâyesi*” başlıklı yazısında ispat hakkının olmamasını insan haklarına ve beşeri hak eşitliğine aykırı bulduğunu dile getirmiştir. Yazar, komisyon tarafından reddedilen önerenin meclis tarafından kabul edilmesini beklemiştir²⁷⁵. Beklentisi sonuçsuz kaldığında ise bu durumdan muhalefeti sorumlu tutmuştur. Çünkü hükümet kalkınmada sükûneti sağlayabilmek için bu tedbiri almış ve muhalefetin tutumu bu sakin ortamın oluşmasını engellemiştir²⁷⁶.

3.2.4. Muhalefete Karşı Alınan Tedbirler ve Muhalif Partiler Arası İşbirliği Çalışmaları

1956 tarihinde gerek muhalefet gerekse basın, ülkenin iç ve dış politikasındaki siyasi gelişmeleri ve ekonomik sıkıntıları sebebiyle hükümete ağır eleştiriler yöneltmiştir. Muhalefetin tepkilerini mitinglerde göstermesi iktidarın huzursuz olmasına ve 6 Haziran 1956'da da basın kanununda değişiklikler yapmasına neden olmuştur. 6733 sayılı kanun ile gizlilik kararı verilen kanun, nizamname ve toplantı görüşmelerinin yayınlanması yasaklanmış ayrıca ahlakı, nizamı bozacak şekilde yayın yapan kişilerin para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir²⁷⁷. Beşinci yılına giren Demokrat Akşehir Gazetesi,

²⁷³ “Hürriyet Partisi Kuruldu”, *Demokrat Akşehir*, 27 Aralık 1955, s. 2.

²⁷⁴ Nadir Benderlioğlu, “Demokrat Parti'nin En Büyük Düşmanları”, *Demokrat Akşehir*, 26 Şubat 1956, s. 1.

²⁷⁵ Nadir Benderlioğlu, “İspat Hakkı Hikâyesi”, *Demokrat Akşehir*, 26 Nisan 1956, s. 1.

²⁷⁶ Nadir Benderlioğlu, “İspat Hakkı”, *Demokrat Akşehir*, 12 Temmuz 1956, s. 1.

²⁷⁷ T.C. Resmi Gazete, 8 Haziran 1956, S. 9327, ss. 14506-14507.

yayın politikasını değiştirmeyeceğini, parti mücadelelerini yazarken kendi partisinin de hatalarını çekinmeden yazmaya devam edeceğini ve menfaat rüzgârlarıyla sağa sola eğilmeyeceğini belirtmiştir²⁷⁸.

Basın kanunuyla beraber “*Yayın yolu ve radyo ile işlenecek bazı suçlar konusundaki kanun*” da değişiklikler yapılmıştır. Namus, şeref, haysiyete tecavüz edilmesi, devletin itibarına zarar verilmesi, halkın devlete olan güveninin sarsılması ve temel ihtiyaç malzemelerinin fiyatlarına etki edilmesi halinde suçu işleyen kişilere para veya hapis cezası verilmesine karar verilmiştir²⁷⁹.

Nadir Benderlioğlu’na göre muhalif gazeteler 1954 seçiminden sonra yaşadıkları can acısından dolayı yokluktan, kıtlıktan, hayat pahalılığından bahsedip kıyametler koparmışlar ve bunları yaparken de adeta felaket tellalı olmuşlardır. Muhalifler bu tutumu ile ettikleri rüzgârı şimdi çıkan matbuat kanunuyla fırtına olarak biçeceklerdir²⁸⁰. Yazar, “*Başvekilimiz ve Gazeteler*” adlı bir başka yazısında da aynı konuya değinerek asıl vazifelerinden saparak haberler yapan muhalif gazetelerin oluşturduğu sakat durumun Adnan Menderes’in çıkardığı kanunla tamir edildiğini söylemiştir. Böylece 4. Kuvvet olan Türk basını yapıcı bir kudret olarak vazifesine devam etmeye başlamıştır²⁸¹.

Hükümet başlatmış olduğu baskı politikasına devam ederek 28 Haziran 1956’da 6761 sayılı “*Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nu*” kabul etmiştir. Kanunla siyasi partilerin propaganda amacıyla tertip edeceği toplantı ve gösterilerin yalnızca seçim döneminde yapılabileceği ve bu dönemlerin dışında yapılan toplantıların kendi mensupları arasında kapalı yerlerde yapılmasına izin verilmiştir. Ayrıca toplantı ve yürüyüşlerden 48 saat önce o yerin mülki amirinden izin alınması, üç kişilik tertip heyetine beyanname verilmesi gibi kısıtlamalar da getirilmiştir. Amacı dışına çıkan toplantıların dağıtılması için hedef gözetmeksizin ateş açılabileceği de kabul edilmiştir²⁸².

Demokrat Parti’nin yaptığı kanun değişikliklerinden sonra Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Hürriyet Partisi işbirliğine karar vermişler, ardından 8 Temmuz 1956’da ortak bildiri yayınlamışlardır. Bu bildiriyle iktidarın antidemokratik tutumuna, muhalefet partilerinin yaşadıkları zorluklara değinerek memleketin en mühim

²⁷⁸ “Gazetemiz Beş Yaşına Girdi”, *Demokrat Akşehir*, 28 Haziran 1956, s. 1.

²⁷⁹ T.C. Resmi Gazete, 8 Haziran 1956, S. 9327, ss. 14505-14506.

²⁸⁰ Nadir Benderlioğlu, “Rüzgâr Eken Fırtına Biçer”, *Demokrat Akşehir*, 24 Haziran 1956, s. 1.

²⁸¹ Nadir Benderlioğlu, “Başvekilimiz ve Gazeteler”, *Demokrat Akşehir*, 27 Eylül 1956, s. 1.

²⁸² T.C. Resmi Gazete, 30 Haziran 1956, S. 9346, ss. 14715-14716.

meselesinin memlekette teminatlı bir demokratik rejim kurulması meselesi olduğunu vurgulamışlardır. Fakat görüşmelerde Hürriyet Partisi Genel Sekreteri İbrahim Öktem'in yayınladığı bildiri de seçimin kazanılması sonucunda İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanı olmayacağını belirtmesi işbirliğini çıkmaza sokmuştur²⁸³.

Muhalefetin işbirliği çalışmalarının çıkmaza girmesiyle İsmet İnönü hükümete karşı ılımlı bir tutum sergilemiştir. Bu tavır Adnan Menderes'ten olumlu bir tepki görmüştür. İnönü'nün hükümetin yıpratılmayacağına söz vermesine karşılık olarak Adnan Menderes de iktidar olarak muhalefetle müzakere yapılmasına hazır olduklarını söylemiştir. Muhalefetin yaptığı tenkitler Demokrat Akşehir tarafından samimi ve iyi niyete dayalı görülmüştür. Muhalefetin kardeşçe uzattığı el iktidar tarafından aynı şekilde sıkılmıştır. Mahmut Zezai, ilişkilerin samimiyet ve kardeşlik içinde devam etmesiyle vatanda çözülmeyecek sorunun kalmayacağını söylemiştir²⁸⁴.

Fakat bu ılımlı hava Kırşehir'in yeniden il yapılmasını sağlayacak olan kanun tasarısı görüşmelerindeki yaşanan olayla son bulmuştur. Mecliste “*Aczini ve zaafını hisseden bir iktidarın zorla iş başında kalmak gayretlerinden başka bir şey olmadığını, DP iktidarının kendisini iktidara getiren yolları iktidardan düşmemek için kapamak istediğini*” belirten Cumhuriyetçi Millet Partisi lideri Osman Bölükbaşı, hakaret ettiği gerekçesiyle meclisten çıkarılmış, sonrasında tutuklanarak ceza evinde gönderilmiştir. Böylece muhalefet partilerinin işbirliği görüşmeleri yeniden başlamış ve 4 Eylül 1957'de ortak bir bildiri yayınlamışlardır²⁸⁵.

Bildiri de partilerin ilk hedefinin Türkiye'yi insan haklarına bağlı hukuk devleti düzeyine kavuşturmak olduğu belirtilmiştir. İktidara geldiğinde anti-demokratik usullerin kaldırılacağı, vatandaş hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınacağı ve demokratik idarenin tüm gerekleri tesis edileceği söylenmiştir. Bununla beraber mahkeme istiklali ve hâkim teminatı, söz ve basın hürriyeti, toplanma hürriyeti, ilim hürriyeti ve üniversite özerkliği, grev hakkı ve sendika hürriyeti, mesleki kuruluş kurma hakkı, ispat hakkının kabul edilmesi, iki yıl içinde yeni seçimlerin yapılması, anayasa mahkemesinin kurulması, tüm idari tasarruflar üzerinde yargı denetimi ve tarafsız idarenin sağlanacağı gibi konularda anlaşmaya da varılmıştır²⁸⁶.

²⁸³ Metin Toker, 1991, a.g.e., s. 209.

²⁸⁴ Mahmut Zezai, “Partiler Arası, Kardeşlik”, *Demokrat Akşehir*, 7 Nisan 1957, s. 1.

²⁸⁵ Metin Toker, 1991, a.g.e., s. 248.

²⁸⁶ “D.P. İdarecileri Seçime Karar Verdiler”, *Cumhuriyet*, 5 Eylül 1957, ss. 1-5.

Kamuoyunda işbirliği tartışmalarının sürdüğü dönemde Demokrat Parti'deki ayrışmalar devam etmiş ve 20 Haziran 1956'da Dışişleri Bakanlığı görevini bırakan Fuat Köprülü, 7 Eylül 1957'de de Demokrat Parti İdare Kurulu'ndan istifa etmiştir. İstifa gerekçesini “*Eski hüviyetini tamamıyla değiştirmiş olan bugünkü DP zihniyetiyle uyuşmak benim için imkânsız olduğu cihetle DP'den istifa ediyorum*” şeklinde açıklamıştır. Ardından oğlu Orhan Köprülü ve damadı Coşkun Kırca'nın yer aldığı Hürriyet Partisi'ne destek vermiştir. Seçim Kanunu'nda yapılan yeni düzenlemelerden dolayı Fuat Köprülü 1957 seçimlerine katılamayacaktır²⁸⁷.

Genel seçimlerin tarihinin 27 Ekim 1957'de olmasına karar verildikten sonra muhalefetin işbirliği yapmasını engellemek adına seçim kanununda düzenlemeler yapılmıştır. 13 Eylül 1957'de yapılan düzenleme ile siyasi partilerin ortak liste hazırlanması yasaklanmış ve istifa eden vekillerin istifa ettikleri tarihten itibaren 6 ay boyunca parti listelerine girememelerine karar verilmiştir²⁸⁸. Karma liste çıkaramayacağını anlayan muhalefet partileri, öncelikle Türkiye'nin seçim bölgelerinin taksim edilmesi ve partilerin oy potansiyelinin yüksek olduğu illerde seçime katılması düşüncesi öne sürmüşlerdir. Bu düşünceden sonra muhalefet partilerinden yalnızca birinin seçime girmesi ve diğerlerinin de o partiyi desteklemesi düşüncesi ortaya çıkmıştır. Fakat bu fikir parti liderlerinin bile meclise girememeye ihtimalinden dolayı kabul edilmemiş ve işbirliği girişimleri böylelikle bozulmuştur²⁸⁹. Yaşanan bu gelişmelerden ardından 1957 seçimlerine bütün partiler tek başına girmiştir.

3.2.5. 1957 Genel Seçimleri

Genel seçimlerin tarihi belli olduktan sonra siyasi partiler seçim kampanyalarına başlamışlardır. 1954 seçimlerindeki gibi herhangi bir beyanname yayınlamayan Demokrat Parti öncelikle seçmen kitlesinin çoğunluğunu oluşturan kırsal kesimi, çiftçi borçlarını ödeyerek ve enflasyona karşı ürünlere yüksek fiyat vererek etkilemeye çalışmıştır. “*Nurlu ufuklara doğru*” sloganını benimseyen parti; köylülerin refahına, jandarma baskısının sonlandırılmasına ve sanayideki kalkınmaya önem vermiştir. Kendi döneminde yaptığı

²⁸⁷ Nasrullah Uzman, “İktidardan Muhalefete M. Fuat Köprülü'nün Mücadelesi (1956-1966), *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, Cilt: 7, No: 13, 2013, ss. 190-192.

²⁸⁸ Mustafa Albayrak, a.g.e., s. 293.

²⁸⁹ Metin Toker, 1991, a.g.e, ss. 253-254.

icraatları örnek gösterip Cumhuriyet Halk Partisi dönemi ile karşılaştırdığı bir kampanyaya ağırlık vermiştir²⁹⁰.

Cumhuriyet Halk Partisi ise 10 Ekim 1957 seçim beyannamesini yayımlayarak nisbi temsil seçim sistemi ile 1958 tarihinde seçimleri tekrarlayacağını belirtmiştir. Ayrıca ülkenin ekonomik ve siyasi bir krizin içerisinde olduğunu vurgulamış ve bununla beraber basın, üniversite ve radyo özgürlüğü, işçi grev hakkı, memur sendika hakkı, kanunları denetleyecek Anayasa Mahkeme'nin kurulması gibi konulara da değinmiştir²⁹¹. Gazeteye göre eleştirilen ekonomik sıkıntıların nedeni eski Cumhuriyet Halk Partisi iktidarındır. Halk Partisi iktidarda olduğu süre boyunca Atatürk'ün tavsiyelerine rağmen kalkınmanın gerekliliğini idrak edememiş ve ülkeyi iktisadi geriliğe mahkûm etmiştir. Demokrat Parti iktidara geldiğinde milli iradenin taleplerine uyararak bu basiretsiz politikaya derhal son verse de o zamandan gelen yüklerden dolayı istenilen iktisadi kalkınmaya ulaşamamıştır²⁹².

Cumhuriyetçi Millet Partisi de, Genel Başkanı Osman Bölükbaşı'nın dokunulmazlığının kaldırılması ve ardından hapse atılmasını ön planda tutarak liderlerini kurtarmayı amaç edinmişlerdir. Hürriyet Partisi ise değişen seçim kanunu ile partilerle ittifaka geçememiş bu sebeple Genel Başkan Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, “*Ben rey istemiyorum. Reyinizi en kuvvetli muhalefet partisine veriniz!*” şeklinde konuşarak propaganda yapmıştır. Ayrıca iktidara geldiği takdirde nisbi temsil sistemi ile hiç beklemeden seçimi tekrarlayacağını da belirtmiştir. 1957 seçimleri öncesinde en güçlü muhalefet partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi, eleştirdiği konular üzerinde somut çözümler getirememiş, Cumhuriyetçi Millet Partisi geniş bir vizyona sahip olamamış, Hürriyet Partisi ise istediği örgütlenmeyi yeterince başaramamıştır. Dolayısıyla bu seçimlerinde Demokrat Parti tarafından kazanılması beklenmedik bir olay olmuştur²⁹³.

27 Ekim 1957 tarihinde yapılan genel seçimlere katılım oranı %76.59 olmuştur²⁹⁴. Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Hürriyet Partisi'nin katıldığı genel seçimlerin sonuçları aşağıdaki şekildedir. (Bkz. Tablo 3.2)

²⁹⁰ Kemal Karpat, a.g.e., s. 337.

²⁹¹ Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi Çağdaşlık Yolunda Türkiye*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1999, ss. 130-131.

²⁹² “Basiretsiz Politikanın Yükünü Çekiyoruz”, *Demokrat Akşehir*, 24 Mart 1959, s. 1.

²⁹³ Sedef Bulut, “Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı: Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu”, *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 4, Ankara 2009, ss. 130-131.

²⁹⁴ Erol Tuncer, a.g.e., s. 111.

Parti Adı	Aldığı Oy Toplamı	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
DP	4.497.811.	%48.6	424
CHP	3.825.267	%41.4	178
CMP	604.087	%6.5	4
HP	321.471	%3.5	4
Bağımsızlar	1.850	%0.43	-

Tablo 3.2 27 Ekim 1957 Genel Seçimleri Sonuçları²⁹⁵

2 Kasım 1957’de Cumhurbaşkanlığına Celal Bayar, Meclis Başkanlığına Refik Koraltan, hükümeti kurma görevi ise yeniden Adnan Menderes’e verilmiştir²⁹⁶.

Konya’da genel seçime %75,1 katılım olmuştur. Demokrat Parti %44,3 oy oranıyla 21 milletvekili çıkartırken muhalefet partileri CHP %40,9, CMP %10,4, HP %4,4 Bağımsızlar %0 oy oranıyla hiç milletvekili çıkaramamıştır²⁹⁷. 1957 seçiminde katılım oranı bir önceki seçime göre azalmıştır. Birçok ilde yaşanan olaylardan dolayı Cumhuriyet Halk Partisi bazı illerdeki seçimlerin iptal edilmesini istemiştir. Konya’nın da içinde bulunduğu bu istek Diyarbakır dışında bütün illerde hükümet tarafından reddedilmiştir. Oy verme işlemleri sırasında sonuçların devlet radyosunda yayınlanması iktidar ile muhalefet arasındaki diğer tartışma konusu olmuştur²⁹⁸.

Demokrat Akşehir Gazetesi 11 Ağustos 1957 tarihinde yayın hayatına ara vermiştir. 15 Ağustos 1958’de tekrar yayın hayatına başladığında, bu aranın teknik sorunlardan dolayı yaşandığını açıklamıştır. Bu tarihten sonra günlük çıkacağını duyuran gazete politikasında hiçbir değişime gitmeyeceğini “*Doğruyu, iyiyi, hakikati takdir ve bunlara zıt olayları kendi partisinde bile görse şiddetle tenkit ve iyiye sevk etmek gayretindeyiz.*” sözleri ile dile getirse de gazetenin “*Demokrat Prensipler Destekler Siyasi Gazete*” yazısının yerine “*Günlük Siyasi Gazete*” yazısını tercih etmiştir. Ayrıca gazete sahipliğinin Şükran Benderlioğlu’ndan Nadir Benderlioğlu’na geçtiği görülmektedir²⁹⁹.

3.3. 1957-1960 Dönemi Gelişmelerinin Demokrat Akşehir Gazetesi’ne Yansımaları

Demokrat Akşehir Gazetesi, 15 Ağustos 1958’de tekrar yayın hayatına başlayana kadar ülkede yaşanan bazı olaylar muhalefet ve iktidar arasındaki ilişkinin daha da gerginleşmesine neden olmuştur. İlk olarak, 27 Aralık 1957’de muhalefetin daha sıkı

²⁹⁵ A.g.e., s. 111.

²⁹⁶ M. Serhan Yücel, a.g.e., s. 130.

²⁹⁷ Erol Tuncer, a.g.e., s. 271.

²⁹⁸ A.g.e., s. 152.

²⁹⁹ “Günlük Çıkarken”, *Demokrat Akşehir*, 15 Ağustos 1958, ss. 1-2.

denetim altına alınması için meclis iç tüzüğünde değişikliğe gidilen kanun tasarısı kabul edilmiştir. Böylece mecliste %1'den az milletvekili olan partilerin grup kurma hakkı kaldırılmış, tutanakta yer alsa bile yayınlanmasına izin verilmeyen konuların gazetelere taşınması yasaklanmış ayrıca milletvekili dokunulmazlığı basit bir suçlamayla bile kaldırılabilir duruma gelmiştir³⁰⁰.

3.3.1. Vatan Cephesi'nin Kurulması

1958 yılına geçerken TSK içinde Demokrat Parti aleyhtarı faaliyetler artmış ve Binbaşı Samet Kuşçu, ordunun farklı yerlerinde görev yapan sekiz subay arkadaşıyla birlikte ihtilal yapma konusunda anlaşmışlardır. Arkadaşlarının kendisine komplo yapacaklarını düşünen Samet Kuşçu'nun durumu ihbar etmesiyle olay ortaya çıkmıştır. Askeri Mahkeme, Binbaşı Samet Kuşçu'ya orduyu isyana teşvik etmekten 2 yıl hapis cezası verirken diğer sekiz subayın beraatına karar vermiştir. Metin Toker'e göre Bayar ve Menderes 9 subay olayını iyi değerlendirebilselerdi, 27 Mayıs'ın yaşanmasını engelleyebilirlerdi³⁰¹.

14 Temmuz 1958 tarihinde ise Irak'ta yaşanan ihtilal sonucu Irak Kralı Faysal ve Başbakan Nuri Sait Paşa öldürülmüştür. Bu olay iktidarın, Cumhuriyet Halk Partisi'nin darbe hazırlığı içinde olabileceği konusunda kuşkulanasına neden olmuştur³⁰². “Menderes Hangi Yolda” başlıklı yazıda “Komşu memlekette meydana gelen ihtilal dolayısıyla memleketimizde de aynı ihtilalin çıkabileceğini ve çıkmasının gerekli olduğunu ima etmişler ve Demokrat Parti Meclis Grubu toplantısını da içerden çökertmeye çalışmışlardır. Menderes ve arkadaşları söylenenlerin aksine sertlikle değil aşırı bir müsamahakârlıkla cevap vermiştir.” şeklinde geçen sözlerden gazetenin de bu konuda kuşkulandığını görmekteyiz. Ayrıca gazete, Demokrat Parti'nin muhalefete olan tavrının değişmemesi ve bu müsamahaya devam etmesi sonucunda millet ve milli hâkimiyetin zarar görebileceğini dile getirmiştir³⁰³.

Demokrat Parti'nin baskıcı tutumuna karşı muhalefet güç birliğine yönelmek istese de 1957 seçimleri öncesinde güç birliğinin yapılmasını engelleyen seçim kanununun değiştirilmesinden dolayı partiler birleşme yoluna gitmişlerdir. Köylüyü korumaktan

³⁰⁰ Mustafa Albayrak, a.g.e., s. 516.

³⁰¹ Metin Toker, *Demokrasiden Darbeye 1957-1960*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1991, ss. 50-55.

³⁰² Şevket Süreyya, a.g.e., s. 268.

³⁰³ “Menderes Hangi Yolda”, *Demokrat Akşehir*, 28 Kasım 1958, s. 1.

ziyade köylüyü basamak olarak kullanan Türkiye Köylü Partisi³⁰⁴, 16 Ekim 1958'de Cumhuriyetçi Köylü Partisi ile birleşerek Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'ni kurmuştur. 24 Kasım 1958'de ise Hürriyet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi'ne katılmıştır³⁰⁵.

Hürriyet Partisi'nin kendi feshetmesi gazeteyle şu şekilde yansımıştır. *“Hür partisi kısa süreli siyaset hayatında iktidar yüzü görmeden kendini feshetti. Hedefe ulaşmak için hürriyet kefenine iktidar arzusunu sardı. Hür partisinin karar vereceği kongre Cumhuriyet Halk Partisi ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi tarafından miras paylaşılmaya çalışılan pazarlık yerine dönmüştür. Fesih partisinden bir mebus biz fikir partisi olarak doğduk, fikir partisi olarak ölmeyi kahramanca kabul edelim demişti keşke bu mebusun sözü dinlenseydi³⁰⁶.”*

Dokuz subay olayı ardından yaşanan Irak İhtilali, Demokrat Parti'yi muhalefetin işbirliğine karşı cephe harekâtı başlatmasına neden olmuştur. Adnan Menderes, 12 Ekim 1958 tarihindeki Demokrat Parti Manisa İl Kongresi'nde *“Muhalipler ne istiyorlar nifak mı bozgunculuk mu? Nifak cephesine karşı Vatan Cephesinin teşkili zaruridir.”* şeklinde konuşarak Cumhuriyet Halk Partisi'nin Demokrat Parti'ye karşı kin ve husumet cephesi oluşturduğunu belirtmiştir³⁰⁷. Gazete, iktidar ve muhalefetin birbirine uyguladıkları nefret dolu politikalarından dolayı millet şuurunda istikrar namına bir şey kalmadığını, iktidarın muhalefetle uğraşmaktan milletin ihtiyaçlarına cevap veremediğini söyleyerek bu sebeple birbirine sıkıca dayanan demir gibi bir vatan cephesi yaratmanın gerekli olduğunu savunmuştur³⁰⁸. Bir başka yazısında da, *“Demokrasiye ve hürriyete bağlı olan temiz alınlı ve temiz vicdanlı insanlar bu nevi kirliliğin ittifakların karşısına bir hak ve hakikat cephesi halinde çıkmak mecburiyetindedir. Demokrasiyi korumak isteyenler, demokrasiyi yıkmak isteyenlerden daha cesur olmak zorundadırlar³⁰⁹.”* sözleriyle bu düşünceleri desteklemeye devam etmiştir.

İlerleyen süreçte muhalefete karşı örgütlenme kampanyasına dönüşen Vatan Cephesi düşüncesi, Demokrat Parti teşkilatı önderliğinde Vatan cephesi ocaklarının açılmasına neden olmuştur. Bu ocaklara kayıt olanların isimleri kamuoyu oluşturmak amacıyla her gün düzenli olarak radyodan okunmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi bu

³⁰⁴ “Mehmet Ağa'nın Dediği”, *Demokrat Akşehir*, 6 Temmuz 1952, ss. 1-4.

³⁰⁵ Cem Eroğul, a.g.e., s. 227.

³⁰⁶ Erol Battal, “Millet Taksiratımızı Affetsin”, *Demokrat Akşehir*, 30 Kasım 1958, s. 1.

³⁰⁷ “Muhterem Başvekilimiz Adnan Menderes Manisa'da Mikrofonlara Şöyle Haykırdı”, *Demokrat Akşehir*, 14 Ekim 1958, s. 1.

³⁰⁸ “Yeni Yıla Girerken”, *Demokrat Akşehir*, 1 Ocak 1959, ss. 1-2.

³⁰⁹ “Demokrasinin Şartları”, *Demokrat Akşehir*, 13 Ekim 1959, s. 1.

isimlerin çoğunun asılsız olduğunu iddia etmişse de buna rağmen ocaklar 27 Mayıs 1960'a kadar varlığını devam ettirmiştir³¹⁰.

12 Ocak 1959'da toplanan CHP XIV. Kurultay'ı, “*İlk Hedefler Beyannamesi*” yayımlayarak iktidara gelince yapacağı işleri karara bağlamıştır. Beynamede, antidemokratik kanunların kaldırılması, sosyal adaletin sağlanması, anayasa mahkemesinin teşkili, ikinci bir meclisin kurulması, siyasette suistimalin engellenmesi için ispat hakkının tanınması, üniversite özerkliği, din ve vicdan hürriyeti, grev ve sendika kurma hakkı, partizanlığın kaldırılması, devletin yayın organlarının tarafsız kullanılması gibi konuların üzerinde durulmuştur³¹¹. Gazete, dokuz seneden beri devam eden bu politikayı “*sahte hürriyet mücadelesi*” olarak nitelendirmiş ve bunu meşruiyet dışı bir mücadele olarak görmüştür. Mevcut hürriyetlerin inkâr edildiği bir ortamda anarşistlerin siyasi faaliyet yürüttüğünü de dile getirerek Cumhuriyet Halk Partisi'ni ima etmiştir³¹².

Muhalefetin eleştirdiği bu konulara cevap vermek için gazete İsmet İnönü'nün Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı zamanında kendi söylediği sözü yayımlayarak aynı şekilde iade etmiştir. “*Hiçbir memleket bütün meselelerini halletmiş ve cemiyetin bütün ihtiyaçlarına kâfi gelecek vesaiti elinde tutacak değildir. Eğer bir cemiyetin hayatını mutlaka fena görmek ve göstermek isteniliyorsa, onun her muvaffakiyetli işini ters taraftan ve eksik tarafından göstermek mümkündür. Hiçbir millet muntazam ve daimi bir propagandanın tesiratına tahammül edemez*”³¹³.

3.3.2. Ülke Çapında Meydana Gelen Olaylar

İktidar ve muhalefet arasında devam eden gergin ortam, 17 Şubat 1959'da gerçekleşen uçak kazası ile beklenmedik bir şekilde değişmiştir. Kıbrıs konferansı için Londra'ya giden Adnan Menderes'in de içinde bulunduğu uçak sis dolayısıyla düşmüş, kazada 27 kişiden 16'sı hayatını kaybetmiştir³¹⁴. Kazayı hafif sıyrıklarla atlatan Adnan Menderes, Türkiye'ye geldiği gün halk tarafından şiddetli bir heyecan ve hiçbir devlet adamına nasip olmamış bir sevgi tezahürü ile karşılanmıştır³¹⁵. Bu olayı ele alan Akis Dergisi yazarı Hıfzı Oğuz Berata, “*Menderesin halk arasındaki itibarını birden arttırdı. Fakat bu onun artık bütün hayatı boyunca varabileceği en yüksek itibar merhalesidir.*

³¹⁰ Erik Jan Zürcher, a.g.e., s. 348.

³¹¹ “C.H.P. Kurultay'ı Taahhüde Geçti”, *Milliyet*, 15 Ocak 1959, s. 1.

³¹² “Meşruiyet Davacısı”, *Demokrat Akşehir*, 8 Ekim 1959, s. 1.

³¹³ “Meseleler, İhtiyaçlar”, *Demokrat Akşehir*, 13 Ekim 1958, s. 1.

³¹⁴ Metin Toker, 1991a, a.g.e., s. 207.

³¹⁵ “Başvekilimiz Londra'dan Hareket Etti”, *Demokrat Akşehir*, 27 Şubat 1959, s. 1.

*Çünkü bu itibar derecesinin kazanılmasında Menderes kendi rekorunu kendi meziyetleri ile kırmış değildir... Bu itibar rekoru elde tutulamayacak ve fakat her gün süratle düşecektir*³¹⁶.” şeklinde yazı yazmıştır. Bu yazıya karşı gazete, Adnan Menderes’in itibarının bir kazadan dolayı değil uzun vadeli giriştiği çalışmalardan dolayı kazandığını dile getirmiştir. Vatandaşların coşkusunun sebebinin Adnan Menderes’e olan sevgi ve hayranlıklarından kaynakladığını belirterek daha yüksek itibarlara varamayacağı hakkındaki iddiayı ise bir falcının iddiası olarak görmüştür³¹⁷.

Uçak kazasının yaratmış olduğu ılımlı ortam kısa sürede yerini meclis toplantılarında yaşanan tartışmalara bırakmıştır. Meclis dışına taşınan mücadele ile birlikte Cumhuriyet Halk Partisi, yurt gezileri yapmaya karar vermiş ve gezisinde ilk olarak Ege Bölgesi’ne gitmiştir. İsmet İnönü, 29 Nisan 1959’da başladığı gezisine gerek Kurtuluş Savaşı’nda Yunan Komutanı Trikopolis’i esir aldığı yer gerekse 1957 seçimlerinde batıda kazandığı tek vilayet olması sebebiyle Uşak’tan başlamıştır. İsmet İnönü ve Cumhuriyet Halk Partisi heyetinin istasyondan şehre gelişi sırasında, Demokrat Parti İl binası önünden geçerken taraflar arasında tartışma gerçekleşmiş ve il binasından İlçe Başkanı Eşref Öğün İsmet İnönü’ye doğru bir çay bardağı fırlatmıştır. Bardak İnönü yerine Akis muhabiri Hamdi Avcıoğlu’nun alınına çarpmış, ardından bazı CHP’liler Demokrat Parti il binasını taşlamışlardır. Şehirden ayrılmak üzere tren istasyonuna giden katile orda da saldırıya uğramış ve İsmet İnönü başına gelen taş sonucu yaralanmıştır³¹⁸. Gazete, Uşak Olayını şu şekilde değerlendirmiştir. *“Kendisine “İlk Taarruz Ekibi” isminin takılmasından hoşlanan CHP’nin propaganda ekipleri, memlekette hakikatlere işkence etmekle meşgullerdir. CHP hürriyet suiistimaline teşvik edip, demokrasiyi anarşiye sevk etmeye çalışmaktadır. Karışıklıktan istifade ederek Türk demokrasisini yıkıp eski diktatörlüklerini geri getireceklerdir. Demokrat Parti’nin uyanık olmasıyla CHP planlarında muvaffak olamamıştır*³¹⁹.”

İsmet İnönü, 1 Mayıs 1959’da Manisa’da yapmış olduğu basın toplantısında Adnan Menderes ve Celal Bayar’ı hedef alarak şu şekilde konuşma yapmıştır:

“Resmi vasıtalarla Uşak’a getirilen az bir topluluk şehirde tertip edilen suni bir hadiseyle 1 Mayıs sabahı erkenden kaldığımız ev ile yoldan geçen arkadaşlarımıza,

³¹⁶ Hıfzı Oğuz Berata, “Menderes Şimdilik Ne Yapmalıdır?”, *Akis Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 248, 4 Nisan 1959, s. 5.

³¹⁷ “Menderes’in İtibarı”, *Demokrat Akşehir*, 18 Nisan 1959, s. 1.

³¹⁸ “Milletin Ümidi İnönü”, *Akis Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 253, 7 Mayıs 1959, s. 5.

³¹⁹ “Demokrasi Anlayışı”, *Demokrat Akşehir*, 11 Mayıs 1959, s. 1.

vazife gören gazetecilere tecavüz etmişlerdir... Himaye altında istasyonda toplanan mütevacizler bilhassa benim hayatıma kastetmek için, muhalefet aleyhine ehlihalip (Hıristiyan) isnadı (Menderes kastediliyor) ve muhalefeti karınca gibi ezme tavsiyesi (Bayar kastediliyor) gene sabaha kadar Ankara'dan tertiplenerek tatbika konmuştur. Azınlıkta olan iktidar, nihayet kaba kuvvetle bir dehşet idaresi kurarak, vatandaşları insan haklarından mahrum yaşatmaya karar vermiş görünüyor. Kanun yolundan çıkmış olanlar, haklarını koruma kararında olan hür vatandaşlar karşısında mağlup olacaklardır. Vatandaşlarımızın hizmetleri uğrunda seve seve can vermeyi, hayatımızın yüksek şerefli ve son mükâfatı saymaktayız³²⁰.”

Uşak ve Manisa'daki yaşanan olaylardan sonra muhalefetin verdiği demeçlere yayın yasağı getirilmiş, Cumhuriyet'in ilanından sonra ilk defa 3 Mayıs 1959'da gazeteler beyaz sütunlarla çıkarılmıştır³²¹. Olaylar aynı şekilde İzmir'de de yaşanmaya devam etmiştir. Ahmet Düvenci'nin kurduğu 1954 yılında Demokrat Parti'den uzaklaşan Demokrat İzmir Gazetesi, Uşak olaylarını kaleme aldıktan sonra baskına uğramış ve önemli ölçüde hasar almıştır. Bunun üzerine 4 Mayıs 1959'da İsmet İnönü, İstanbul'a hareket etmiş ancak Topkapı surları yakınında arabası bazı kişilerce taşlanmıştır³²².

Gazete, yaşanan olayları Cumhuriyet Halk Partisi tarafından yaratılan bir siyasi buhran olarak nitelendirmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi, İnönü'nün Ege gezisine dair raporları kabul ederek yeni bir tebliğ yayımlayacak ve siyasi faaliyetlere askeri taarruz havası verecektir. Parti içinde yapılan hataları söyleyebilecek medeni cesarete sahip birileri de olmadığı için ana muhalefet partisi antidemokratik bir politika içerisinde çıkmaza sürüklenecektir³²³.

Meydana gelen olaylar sonrasında İsmet İnönü'nün ülkeyi ihtilale sürüklediği ileri sürülmüştür. Cumhuriyet Halk Partisi'nin hatalı ve zararlı politikasını teşhis edenlerin bir kısmına göre Cumhuriyet Halk Partisi idarecileri Kasım Gülek'i takip etmeli, diğer kısmına göre de İsmet İnönü'nün partinin başından ayrılması gerekmektedir. Fakat gazete, hangi yol izlenirse izlensin Cumhuriyet Halk Partisi'nin antidemokratik politikasının düzelmesi için asırlara ihtiyaç olduğunu çünkü bu tutumun bütün teşkilata yayıldığını dile

³²⁰ Fevzi Çakmak, “Cumhuriyet Halk Partisi'nin Ege Vazife Gezisi ve 1959 Yılı Uşak-İzmir Olayları”, *Turkish Studies*, Cilt: 9/10, Ankara 2014, s. 1249.

³²¹ Cem Eroğul, a.g.e., ss. 231-232.

³²² Metin Toker, 1991a, a.g.e., s. 233.

³²³ “C.H.P. Meclisinin Vazifesi”, *Demokrat Akşehir*, 1 Haziran 1959, s. 1.

getirmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi'nin, tek partili dönemin tahakkümü ve sistemin tatbikçisi olarak antidemokratik ihtiyatlara malik olduğunu vurgulamıştır³²⁴.

11 Eylül 1959 tarihinde ise Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri Kasım Gülek ve üç milletvekili Çanakkale'nin Geyikli ilçesinde yoğun bir protesto ile karşılaşmıştır. Önu kesilen parti heyetine karşı saldırıda bulunulmuştur. İstanbul rıhtımında benzer olaylar yaşanarak gazetecilere saldırılmıştır. Bu olay Demokrat Parti dönemine “*rıhtım olayları*” olarak geçmiştir³²⁵. Kasım Gülek konuyla yaptığı basın toplantısında olayı şöyle açıklamıştır;

“Geyikli’de olan hadise cana kast etme teşebbüsüdür. Bu tertip, İsmet İnönü’ye yapılan olayın aynısıdır. Daha dün sabah İmroz’da bir tertibin yapılmakta olduğu bize Çanakkale’de bildirildi. Seyahatten sonra, Bozcaada’dan İmroz’a çekilmiş bir tel bulduk. Bu şekilde hadiselerin daha önce tertip edilmiş olduğu kanıtlandı. Kamyonlar dolusu insanın Geyikli’ye gönderildiği biliniyordu. Biz Çanakkale’de iken valiyi aradım ve durumu bildirdim. Vaziyeti anlattım ve önlem alması gerektiğini söyledim. Vali de durumu bilmesine rağmen hiçbir önlem almadı ve inzibat kuvvetleri olaya seyirci kaldılar. DP’nin Çanakkale ileri gelenleri, milletvekilleri, il ve meclis üyelerinin bulunduğu Geyikli’de, Başbakan geliyor diye beş yüzden fazla kişi kamyonlarla nahiyeye getirilmişti³²⁶.”

İsmet İnönü’nün Kayseri gezisi sırasında yaptığı Yeşilhisar ziyareti sırasında da bir başka olay yaşanmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi Yeşilhisar İlçe Başkanı Mustafa Ünal ile Demokrat Parti İlçe Belediye Başkan Vekili Salih Kürkçü arasında Tarım Kredi Kooperatifi seçimleri sebebiyle tartışma çıkmış, CHP’liler seçimi kendilerinin kazandığını yenilgiyi kabul edemeyen DP’lilerin taşkınlık çıkardığı söylemişlerdir. Yeşilhisar olaylarının araştırılması için bir heyet gönderilmiştir. Heyetin çalışmalarından sonra İsmet İnönü, olaylar hakkında bilgi sahibi olmak ve Kayseri İl Kongresi’ne katılmak için yola çıkmıştır. Kayseri Valisi çektiği telgrafla bu geziyi iptal etmesini istemiştir. Kararından vazgeçmeyen İsmet İnönü’nün, 2 Nisan 1960’da Himmetdede İstasyonu’nda seyahat ettiği tren durdurulmuştur. İnönü’yü durdurmak için gerekirse silah kullanması emrini alan asker, bu emri getirmektense önce kendini vuracağını söylemiştir. Ertesi gün İnönü, Ankara’ya Yeşilhisar üzerinden dönmek istemiş fakat CHP konvoyunun yetkililer

³²⁴ “Nasıl Düzelecek”, *Demokrat Akşehir*, 25 Ekim 1959, s. 1.

³²⁵ Metin Toker, 1991a, a.g.e., ss. 245-246.

³²⁶ “Çanakkale’deki Hadiselere Dair Gülek’in Yaptığı Açıklama”, *Cumhuriyet*, 13 Eylül 1959, s. 1.

tarafından İncesu'da durdurulmasından dolayı mecburen başka bir güzergâhı kullanarak Ankara'ya gitmiştir³²⁷.

Demokrat Akşehir Gazetesi, meydana gelen bütün olayların sorumluluğunu Cumhuriyet Halk Partisi'ne yüklemiştir. Muhalefet kasten hürriyet suiistimaline başvurmuş ve bu suiistimale engel olunması için alınan tedbirleri baskı tedbiri olarak göstermiştir. İktidarı yıpratılabilmek için her vasıttan yararlanan parti, memlekette iktisadi ve mali iflas olduğunu ve memlekete bunun için yardım edilmediğini yaymıştır³²⁸. Cumhuriyet Halk Partisi iktidar döneminde üniversiteye nüfuz eden tahrik politikacıları karşısında kayıtsız kalınmayacağını söyleyen İnönü, muhalefete düşer düşmez bu tahrik politikalarını alkışlamaktan ve teşvik etmekten çekinmemiştir³²⁹.

Cumhuriyet Halk Partisi yazarları ve sözcüleri tarafından memlekette seçim dışı bir tertiple iktidar değişikliği temin edilmek istenmiştir. Çorum'daki bir halk partili vatandaşın İsmet İnönü'ye "*Kıymetli büyüğümüz, sevgili cumhurbaşkanımız*" demesi bu duruma örnek oluşturmaktadır. Parti, memlekette zehirli telkin ve teşviklerle ikinci devlet reisi yaratma amacı gütmüştür³³⁰. Birtakım iftiralar atarak işsizlik oranının da arttığını söylemiştir. Buna karşılık gazete, son sekiz senede memlekette üç misli iş sahası yaratıldığını, işsizliğin olmadığını ve aksine her gün daha fazla bilgili kalifiye işçiye ihtiyaç olduğunu hatırlatmıştır³³¹. İktisadi kalkınanında bu kalkınmanın eserlerini de çok iyi bilmesine rağmen iktidarı yıpratmak için olumlu neticeleri inkâr eden Cumhuriyet Halk Partisi'nin bu politikaları gazete tarafından samimiyetsiz bulunmuştur³³².

Cumhuriyet Halk Partisi'nin politikalarına karşı Demokrat Parti'nin kin ve nefretle hareket edildiği konuşulmuş, bunu kabul etmeyen gazete Demokrat Parti'yi aşırı bir müsamaha ile hareket ettiği için eleştirmiştir³³³. Aksine Cumhuriyet Halk Partisi'nin ve nefret politikasıyla ilerlemiştir. Demokrasinin icaplarını reddederek siyasi mücadeleyi en seviyesiz metotlarla yürütmüş³³⁴, hürriyete kavuşulduğu halde eski diktatörlük devri temsilcisi olarak hürriyet sistemini anarşiye çevirmek için çaba sarf etmiştir³³⁵. Seçimlerle

³²⁷ Metin Toker, 1991a, a.g.e., ss. 304-311.

³²⁸ "Bir Muhalefet ki", *Demokrat Akşehir*, 24 Ekim 1958, s. 1.

³²⁹ "Üniversite Talebesi İçine Giren Politikacılar", *Demokrat Akşehir*, 22 Ekim 1958, s. 1.

³³⁰ "İşte Son Delil Daha", *Demokrat Akşehir*, 2 Kasım 1958, s. 1.

³³¹ "Bravo Nadir Nadi", *Demokrat Akşehir*, 24 Kasım 1958, s. 1.

³³² "İtirazların Mesnedi", *Demokrat Akşehir*, 15 Aralık 1958, s. 1.

³³³ "Kin ve Öfke", *Demokrat Akşehir*, 9 Nisan 1959, s. 1.

³³⁴ "Hakkı Müdafaa", *Demokrat Akşehir*, 29 Mayıs 1959, s. 1.

³³⁵ "Hürriyet Zararlı Değildir", *Demokrat Akşehir*, 19 Aralık 1959, s. 1.

iktidara gelemeyeceklerini anladıkları anda da memlekette rejim ve ekonomik buhranlar sebebiyle emniyetin sarsıldığını söyleyerek iktidar yolunu açmaya çalışmışlardır³³⁶. Hürriyetler sistemine bağlanmak yerine hırs ve inat uğruna hakikatleri reddetmiş ve hakikatlere karşı cephe almıştır³³⁷. Vatandaşların ilgisini çekmek için bu olayları tertiplemiş ve bu olaylar sırasında tahriklere kalkışarak gayri meşru politika izlemiştir³³⁸.

Demokrat Parti'ye bağlı neşir organları partiye bağlı kalıp menfaatlerini savunmuştur. Fakat Cumhuriyet Halk Partisi'nin amacı kendi neşir organları değil tarafsız gazetecileri yönlendirmek olmuştur. Böylece Demokrat Parti'ye yüklenilmesini sağlayarak kendi partisini eleştirilerden uzak tutacak ve iktidara giden yolun açılmasını sağlayacaktır. Gazeteciler de Cumhuriyet Halk Partisi'nin menfaatlerine hizmet etme zihniyeti olduğu için artık bu dönemde tarafsız gazete kalmamıştır³³⁹. Bu duruma Demokrat Akşehir, "Gerçekten de hürriyetleri kısıtlandı ama Cumhuriyet Halk Partisi tarafından³⁴⁰." diyerek basının Cumhuriyet Halk Partisi'nin etkisi altına kaldığını belirtmiştir.

Demokrat Parti'yi her alanda savunan gazete, yerel yönetimdekilerin tavrından dolayı partiye karşı tavır almış ve sert yorumlarda bulunmuştur. Demokrat Parti'nin, tüzüğünde ve kendi partisinin içerisinde bir reforma gerek olduğunu belirtmiştir. Çünkü Demokrat Parti iktidara geldiğinden beri parti kademeleri ve idare kurulunda vazife alanlar fikir ve icraatlarıyla ulaşmak istedikleri nimet için vazifesini kötü kullanmıştır. Kendi işine yarayacak delegeleri tayin edip, halk tarafından seçilenleri beğenmedikleri zaman zarfları yırtıp değiştirmişler, sahte vaatlerle insanları kandırmışlardır. Gazeteye göre, partinin tekrar idealist ellere geçmesi için herhangi bir seçimden önce adaylık koyacak olanların idare kurulundan istifa etmeleri gerekmektedir³⁴¹. Sorunların çözümü için uğraşan gazete, "Türk halk köylüsü emekleyen bir çocuk değildir. Eski düzene dönmemeliyiz aksi takdirde halk Demokrat Parti'den soğur³⁴²." sözüyle Demokrat Parti'yi uyarmıştır. Ayrıca Akşehir'de keyfiyet sebebiyle kongre düzenlenmeyen Demokrat Parti idarecileri, şehirde sevgi, köylerde de inanç ve itimadı kaybetmiştir. Gazete, "Bir vatan inşa eden partiye çok yazık. Ufak şahsi işlerimizi memleket çapındaki parti işlerine tercih ediyoruz. Bu yazıya

³³⁶ "Buhran Yaratmak", *Demokrat Akşehir*, 10 Nisan 1960, s. 1.

³³⁷ "Haklarını Koruyan Millet", *Demokrat Akşehir*, 1 Şubat 1960, s. 1.

³³⁸ "Propaganda Metodları", *Demokrat Akşehir*, 3 Nisan 1960, s. 1.

³³⁹ "Tarafsız Gazeteci ve CHP Partisi", *Demokrat Akşehir*, 6 Ocak 1960, s. 1.

³⁴⁰ "Haber Hürriyeti", *Demokrat Akşehir*, 27 Mayıs 1959, s. 1.

³⁴¹ "Demokrat Parti Tüzüğünde ve Partide Bir Reform Lazımdır", *Demokrat Akşehir*, 11 Aralık 1958, s. 1.

³⁴² "Dp de Tashih Edilmesi Lazım Gelen Tüzüğe Aykırı Olaylar", *Demokrat Akşehir*, 12 Aralık 1958, s. 1.

*tepki vereceklere şimdiden yanıt verelim. Biz onun bunun adamı değil parti adamıyız*³⁴³.” diyerek yerel yönetimden ne kadar şikâyetçi olduğu belirtmiş fakat buna rağmen hala Demokrat Parti’nin destekçisi olduğunu da vurgulamıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi’nin düzenlemiş olduğu bütün geziler partinin daha geniş halk kitlelerine hitap etmesine neden olmuştur. Demokrat Parti bu sebeple daha sert tedbirler alma yoluna gitmiş ve muhalefetin faaliyetlerini denetlemek için 15 kişilik Tahkikat Komisyonu kurmuştur. 18 Nisan 1960’da kurulan komisyonda alınan kararlarla partilerin, kongre ve toplantı yapmalarının yanı sıra yeni örgüt kurmaları yasaklanmıştır. Komisyon faaliyetleri ile ilgili her türlü haber, havadis, beyan, tebliğ, mütalaa, vesika, resim ve yazıların TBMM Zabıt Ceridesi dışında yayınlanması da yasaklanmıştır³⁴⁴. Yayın yasağı Demokrat Akşehir Gazetesi’ni de etkilemiş, gerek komisyon hakkındaki haberlere gerekse ülke gündemine ait olaylara yer verilmemiştir. Gazete, 27 Mayıs 1960 darbesine kadar Akşehir yerel olaylarına yönelmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi karşı bir öneri hazırlayarak Başbakan Adnan Menderes hakkında meclis tahkikatı açılmasının ardından Yüce Divan’a gönderilmesini istese de bu önerge dikkate alınmamıştır. Bunun üzerine İsmet İnönü;

*“Eğer bir idare, insan haklarını tanımaz, baskı rejimi kurarsa o memlekette ihtilâl olur. Böyle bir ihtilâl, bizim dışımızda ve bizimle münasebeti olmayanlar tarafından yapılacaktır. Bu yolda devam ederseniz, ben de sizi kurtaramam! Şartlar tamam olduğu zaman, milletler için ihtilâl, meşru bir haktır. İhtilâl, meşru bir hak olarak kullanılacaktır. Bundan içtinap, kabil değildir. Bir fevkalade idare kuracaksınız. Bu iradeye verilen salâhiyetler gayri meşrudur. Vatandaşların hepsine, bunun haksız olduğunu, buna mukavemet etmek lazım geldiğini söyleyeceğiz. Hür vatandaşın hakkı budur*³⁴⁵.”

sözleriyle ülkenin mevcut ortamının ihtilale uygun olduğunu fakat yapılabilecek ihtilalin Cumhuriyet Halk Partisi ile ilgili olmadığını belirtmiştir.

Tahkikat Komisyonu’nun baskılarına karşı toplumda huzursuzluk artmış ve 28 Nisan’da İstanbul Üniversitesi öğrencileri protestoya başlamıştır. Ankara’da da protestolar tekrarlanınca, olaylara neşir yasağı getirilmiş ve Ankara ile İstanbul’da sıkıyönetim ilan

³⁴³ “Akşehir D.P. Kongresi”, *Demokrat Akşehir*, 11 Şubat 1959, ss. 1-2.

³⁴⁴ “Dün Kurulan Meclis Tahkikat Encümeni İşe Başlarken 3 Yasak Kararı Verdi”, *Cumhuriyet*, 19 Nisan 1960, s. 1.

³⁴⁵ Şevket Süreyya Aydemir, *Menderes’in Dramı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1969, ss. 412-413.

edilmiştir. İstanbul Üniversitesi ve Ankara'daki üniversiteler bir ay süreyle tatil edilmiştir³⁴⁶. Menderes yaşanan olayları “*ayaklanma*” olarak değerlendirmiştir³⁴⁷. İzne ayrılmış olan Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürsel yolladığı ihtar mektubuyla Adnan Menderes'in istifası, hükümetin değişmesi ve siyasi suçların affı gibi noktalara değinerek olayların çözümü için öneride bulunmuştur³⁴⁸.

Ankara'da 5 Mayıs 1960 tarihinde 555K³⁴⁹ parolasıyla düzenlenen protesto yapılmıştır. Kızılay meydanında bu parolaya göre toplanan binlerce kişi iktidar aleyhine attıkları sloganlarla gösteriler düzenlemiştir. Gösterilerin devam ettiği sırada göstericileri yatıştırmak için aralarına giren Adnan Menderes hırpalanmıştır. 21 Mayıs'ta ise Harp Okulu öğrencileri Ankara'da sessiz bir gösteri gerçekleştirmişlerdir. Tahkikat Komisyonu, İnönü'nün ihtilal sözlerine karşı tedbir olarak kurulmuş olsa da ülkedeki huzursuzluğu arttırmış ve iktidar ile muhalefet arasındaki ilişkilerin kopmasına neden olmuştur. Ortamdaki huzursuzluğu azaltmak isteyen Demokrat Parti milletvekilleri, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun ilgası ve Tahkikat Komisyonu'nun yetkilerini kısıtlayan bir önerge hazırlamışlardır. 25 Mayıs 1960'ta Demokrat Parti Meclis Grubu'nun son toplantısı yapılmış, kendisine gösterilen tepkilerden dolayı Adnan Menderes toplantıyı terk etmiştir³⁵⁰.

3.3.3. 27 Mayıs Askeri Darbesi

İktidar ve muhalefetin çıkmaza girdiği bu dönem 27 Mayıs 1960'ta sabah saat 04.30'da radyoda Alparslan Türkeş'in konuşması ile son bulmuştur. “*Kardeş kavgasına meydan vermemek ve demokrasiyi içine düştüğü buhrandan kurtarmak*” amacıyla Türk Silahlı Kuvvetleri yönetime el koymuştur. Başbakanlık görevini üzerine alan Cemal Gürsel, 29 Mayıs'ta yeni hükümeti kurmuştur. Hükümette vazife alacakların herhangi bir partiye mensup olmayan fakat dünya ve memleket çapında şöhret yapmış olmalarına dikkat edilmiştir³⁵¹. 2 Haziran 1960'da Akşehir'deki gençler büyük tezahüratlar ve marşlar eşliğinde şükranlarını sundukları bir tören düzenlemişlerdir³⁵².

³⁴⁶ Cem Eroğul, a.g.e., s. 246.

³⁴⁷ “Başvekil Radyoda Bir Konuşma Yaptı”, Cumhuriyet, 30 Nisan 1960, s. 1.

³⁴⁸ Cem Eroğul, a.g.e., s. 158.

³⁴⁹ 5. Ayın 5'inde saat 5'te Kızılay'da anlamına gelmektedir.

³⁵⁰ A.g.e., s. 243-243.

³⁵¹ Mustafa Albayrak, a.g.e., s. 541.

³⁵² *Demokrat Akşehir*, 3 Haziran 1960, s. 1.

Nadir Benderlioğlu'nun torunu Aysin Hanımın anlattığına göre darbe gecesi Nadir Bey “Allah müstahakkını versin bunun arkası gelir. Artık kim erken kalkarsa ihtilal yapar. Asker bu işe karışmamalıydı. Demokrasi böyle olmaz.” şeklinde tepki göstermiştir. Radyoda dinlemiş olduğu mahkeme yayınlarında Adnan Menderes'in asılmasına karar verildiğini öğrendiğinde ise “Keşke uçak kazasında ölseydi. Evet, hataları vardı ama hak ettiği bu değildi.” demiştir. Gazeteyi basan Nasreddin Basımevi darbe sonrasında taşlanmıştır. Nadir Benderlioğlu da bir gece gözaltında tutulmuştur. İlerleyen süreçte gazete kapatılmıştır³⁵³.

Nadir Benderlioğlu, Demokrat Parti'nin hatalarını değerlendirerek ihtilalin sebeplerini şu şekilde dile getirmiştir;

“Demokrat Parti teşkilatı 1954 senesinden beri kendi bünyesine sokulup yuvalanmış menfaatçiler telkin ve tafsilatı ile adım adım demokrasiden uzaklaşmıştır. Hele ki 1957 seçiminde sonra seçim kanunu, basın kanunu ve insan haklarını ilgilendiren kanunlarda yaptığı değişiklikler milli bünyeyi sarsmış ve şaşırtmıştır. Son senelerde dikta ve polis rejiminin bütün fenalıklarıyla tatbik kalkışması bardağı taşıran son damla olmuştur. Bu hareketleri yapan kişiler hıyanetle itham edilmiş, bozguncu ve 5. kol adıyla damgalanmıştır. Teşkilatı ve bütün kademleri kendi çıkarları için cahil, ehliyetsiz ahlak düşkünleriyle ve kendi adamlarıyla doldurmuşlardı. Bu zümreye karşı mücadele eden, partiyi düzeltmek isteyen hakiki demokratlar kenara atılmıştı.. Bu gidişe Milli Birlik Komitesinde dediği gibi millet, kardeş kavgasından kurtaracak hiçbir çare kalmadığını görünce bütün imanıyla haykırmak zorunda kalmıştır. Şimdi vazifemiz Milli Birlik hükümeti etrafında toplanmaktır. Partilerde dile düşmüş partililerin fiilleri ve mali durumları için amansız ve af edilmez hesap istemesini istiyoruz³⁵⁴.”

Nadir Benderlioğlu yayınlamış olduğu bir sonraki yazısında “Ömrümün uzun günleri içinde bu defaki son hareketle 5. İnkılabımızı idrak etmiş bulunuyorum. Her defasında hürriyet perisiyle kucaklaşmış mest ve mahmur yaşarken pek az zaman içinde önümüze indirilen parti disiplini perdesiyle hürriyet denilen o nazenini kaybetmek zorunda kaldım. Perdeyi yıkip, yırtmak için ne kadar gayret göstersem içinde bulunduğum zümre tarafından hain, bozguncu gibi hitaplarla karşılanarak kendi şuur ve idrakinden şüphe

³⁵³ Aysin Benderlioğlu ile yapılan 15 Kasım 2019 tarihli görüşme.

³⁵⁴ “Ordumuz Bir Kere Daha Millet Kaderine El Koymak Zorunda Kaldı”, *Demokrat Akşehir*, 3 Haziran 1960, ss. 1-2.

etmiş vaziyette o zümre ile sürüklendim... Düşünen ve idrak sahibi bir insan olarak bazı programlı zümreler içinde yaşamının imkânı olmadığını geç ama pek geç anladım. İşte gazetemizdeki değişiklik budur, bundan sonra kendi şuurum ve kendi idrak ve mülahazamın desteğiyim³⁵⁵.” sözleri ile Demokrat Akşehir Gazetesi’nin yayın politikasını değiştirmeye karar verdiğini ve artık hiçbir düşünceye bağlı kalmayacağını açıklamıştır.

3.4. 1950-1960 Dönemi Dış Politik Gelişmelerin Demokrat Akşehir Gazetesi’ne Yansımaları

3.4.1. Kore Savaşı

14 Mayıs 1950 seçimleri ile iktidara gelen Demokrat Parti, dış politikada izlenecek yolu hükümet programında şöyle dile getirmiştir:

“Birleşmiş Milletler idealine olan samimi bağlılığımıza tekrara lüzum görmüyoruz. Ananevi İngiliz ve Fransız ittifakına ve Amerika ile en sıkı dostluk ve işbirliğine dayanan, dostluklarına daima sadık kalan, uzak yakın ve büyük küçük bütün milletlerin istiklal ve toprak bütünlüklerine her zaman hürmetkâr olan dış siyasetimizin coğrafi durumumuzun ehemmiyeti ve nezaketi ve milletimizin en ağır şartlar altında dahi tebarüz eden yüksek ruhi kudreti itibariyle demokrasi cephesi ve cihan sulhu için mühim bir amir olduğuna inanmaktayız. Truman Doktrini ve Marshall Yardımı’yla bu sulhçu siyasetimizi desteklediğinden dolayı kendisine milletçe samimi şükran hisleri beslediğimiz büyük dostumuz Amerika ile büyük müttefiklerimiz İngiltere ve Fransa ile siyasi, iktisadi, kültürel münasebetlerimizi samimiyet ve anlayış havası içinde her gün daha kuvvetlendirmek en büyük emelimizdir³⁵⁶.”

II. Dünya Savaşı sonrasında Japonların Kore’den çıkarılması görevi ABD ve Sovyet ordularına verilmiştir. 38. Paralelinin kuzeyi Sovyetler Birliği, güneyi ise ABD tarafından işgal edilmiştir. 1948 yılının temmuz ayında Güney Kore’de “Kore Cumhuriyeti”, eylül ayında da Kuzey Kore’de “Kore Halk Cumhuriyeti” kurulmuş ve iki hükümette kendisini Kore’nin tek temsilcisi olarak ilan etmiştir. ABD ve Sovyetler Birliği işgale son verse de ikili anlaşmalar yaparak hükümetlerle ilişkilerini sağlamlaştırmış ve bölgedeki nüfuzlarını korumaya devam etmişlerdir. Sovyetler Birliği etkisiyle sosyalist bir

³⁵⁵ Nadir Benderlioğlu, “Parti Disiplini”, *Demokrat Akşehir*, 12 Haziran 1960, s. 1.

³⁵⁶ Türker Sanal, *Menderes Hükümetleri (22 Mayıs 1950-27 Mayıs 1960)*, Sim Matbaacılık, Ankara 2000, ss. 27-28.

ideolojiyi benimseyen Kuzey Kore, 25 Haziran 1950’de ABD etkisinde kalarak kapitalist olan Güney Kore’nin Seul şehrini bombalamış ve Kore Savaşı’nı başlatmıştır³⁵⁷.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, konseye üye olan devletlerin oluşturduğu uluslararası kuvvetle Kore’ye askeri müdahale etme kararı almıştır. Sovyet tehdidine karşı askeri alandaki ilişkilerini geliştirmek isteyen Demokrat Parti, bu kararı NATO’ya girmek için bir fırsat olarak değerlendirmiş ve bu amaçla Kore’ye 4500 kişilik askeri birlik göndermiştir. Türkiye’nin NATO’ya yaptığı başvuru değerlendirmesinde Kore’ye giden Türk askerinin gösterdiği başarılarından dolayı ABD olumlu bir tutum sergilemiş ve Türkiye ile Yunanistan’ın NATO’ya alınmasını teklif etmiştir. Başlangıçta İngiltere, Hollanda, Norveç, Danimarka ve Belçika gibi bazı ülkeler Türkiye’nin NATO kapsamına alınmasına karşı çıkmışsa da ABD’nin gösterdiği bu tutum tavırlarının değişmesine neden olmuştur. İngiltere, Türkiye ile planladığı Orta Doğu’da bir ittifak kurulması fikrinden vazgeçmiş böylece 16-20 Eylül 1951’de Kanada Ottawa şehrinde yapılan görüşmeler sonucunda Türkiye ve Yunanistan NATO’ya üye olarak kabul edilmişlerdir³⁵⁸. 18 Şubat 1952 tarihinde TBMM’de yapılan oylama ile bir çekimsiz oya karşılık 409 oyla NATO üyeliği kabul edilerek resmîyet kazanmıştır³⁵⁹.

Bütün bu olaylar yaşandıktan sonra yayın hayatına başlayan gazete, Demokrat Parti’nin politikasını destekleyen bir tutum sergilemiştir. Kore Savaşı’ı yakından takip ederek savaşın gidişatını, yapılan bombardımanları³⁶⁰, ülkelerin görüşmelerini sık sık manşet konusu yapmıştır³⁶¹. Haberlerde sürekli “kahraman Mehmetçik” vurgusu yapılarak³⁶² Kore şehit ve gazilerinin anılmasına çalışılmıştır. Kore’den gelen askerlerin anılarına da çokça yer verilmiştir. Askerler, Amerikalıların Türkleri çok sevdiğini “Ahretlik gibi sarılıp korudular... Memleketlerinden gelen hediyeleri Mehmetçikler olmadan açıp yemediler, bizsiz boğazlarından geçmiyormuş³⁶³...” sözleriyle gazeteyle paylaşmışlardır.

³⁵⁷ Ahmet Emin Yalman, “Kore Savaşı’nın Türk Kamuoyuna Yansıması”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkulâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 37-38, Mayıs-Kasım 2005, s. 232.

³⁵⁸ Çağrı Erhan, *Batı Bloğu Ekseninde Türkiye*, (Ed. Baskın Oran), Türk Dış Politikası, İletişim Yayınları, Ankara 2011, ss. 549-550.

³⁵⁹ TBMM ZC, D.9, C.18, 18 Şubat 1952, s. 353.

³⁶⁰ “Kore’de”, *Demokrat Akşehir*, 29 Haziran 1952, s. 1. ; “Kore’de Hava Harpleri Şiddetlendi”, *Demokrat Akşehir*, 6 Temmuz 1952, s. 1. ; “Kore’de Şiddetli Bombardüman”, *Demokrat Akşehir*, 13 Temmuz 1952, s.1. ; “Kore Harbi ve Mütarekesi”, *Demokrat Akşehir*, 28 Ağustos 1952, s. 4.

³⁶¹ “Kore Mütarekesi”, *Demokrat Akşehir*, 17 Temmuz 1952, s. 1.

³⁶² “Kore’de Türk Süngüsü Yine Parladı”, *Demokrat Akşehir*, 18 Aralık 1952, s. 1.

³⁶³ “Kore’den Gelen İki Kahramanımız İdarehanemizi Ziyaret Etti”, *Demokrat Akşehir*, 17 Ağustos 1952, ss. 1- 3.

Gazete Nadir Benderlioğlu'nun oğlu İlhan Benderlioğlu'nun Kore'deki fotoğrafları paylaşılmıştır³⁶⁴.

ABD ile kurulan siyasi, askeri, ekonomik ilişkiler gazeteye yansımıştır. Amerika'nın kabine değişiklikleri yakından takip edilmiştir. Eisenhower'ın cumhurbaşkanı olarak seçilmesinden sonra³⁶⁵ “Amerikalı Yeni Dostunuz Dwight Eisenhower'ı Tanıyın” başlıklı yazıyla geçmişi anlatılmış ve Türkiye-Amerika arasındaki bağların kuvvetlenmesi amacıyla Türkiye'ye yaptığı ziyaretlerden Türk milletine karşı takdir, dostluk duyguları ile geri döndüğünü belirtmiştir³⁶⁶. Hatta Akşehir'den Avukat Mustafa Necmettin Öрге gönderdiği bir yazı ile Eisenhower'ı tebrik etmiştir³⁶⁷.

Gazete, Sovyet tehdidine karşı olan tepkisini ve tavrını da “*Milli ve ruhi bünyemizi kemiren, milli hislerimizi ve milli istikbalimizi parçalayan, kardeşi kardeşe düşüren, ihtilaller çıkaran, gelenek görenek tanımayan, namus şeref duygusundan mahrum olan, Allahsız, vatansız, dinsiz komünistlerle mücadele et*³⁶⁸.” sözleriyle göstermiştir. Stalin'i metheden kişiler “*Biz senin uşaklık ettiğine sahiplik ettik*” şeklinde eleştirilmiştir³⁶⁹. 5 Mart 1953'te Sovyetler Birliği Devlet Başkanı Stalin'in ölmesi üzerine “*Ömrünün her saniyesinde binlerce kurbanın kah bombalar altında kah kırbaç, kurşun, gaz ve zehirle canını alan meşhur Gürcü Azrail... İnsanları boğarken kılı titremediğinden çelik adam denilen Stalin, dünyada anasız yetimler, sahipsiz ocaklar, gözyaşları, felaketler yaratan azgın bir sürünün mareşali.. Nihayet müttefiki olduğu ölümün kucağına düştü*³⁷⁰...” yazısı yazılmıştır.

3.4.2. Kıbrıs Meselesi

Akdeniz'in üçüncü büyük adası olan Kıbrıs, 3500 yıllık tarihinde sırasıyla Mısır, Fenike, Asur, Pers, Roma Bizans, Venedik hâkimiyetinde kalmış, 1570 yılında da Osmanlı hâkimiyetine girerek 308 yıl boyunca Türk toprağı olarak kalmıştır. 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'nın ardından Rusya'nın yayılmacı politikasına karşı İngiltere'den destek alma yoluna gidilmiş ve Kıbrıs Antlaşması imzalanarak ada yönetimi İngiltere'ye bırakılmıştır.

³⁶⁴ Ayşin Benderlioğlu ile yapılan 15 Kasım 2019 tarihli görüşme. EK-11.

³⁶⁵ “Amerikalılarda 20 Senelik İktidar Devrildi”, *Demokrat Akşehir*, 8 Kasım 1952, s. 1.

³⁶⁶ “Amerikalı Yeni Dostunuz Dwight Eisenhower'ı Tanıyın”, *Demokrat Akşehir*, 1 Ocak 1954, ss. 1-3.

³⁶⁷ “Amerikan Cumhur Reislğini Devralan Eisenhower Şehrimizden Tebrik Edildi”, *Demokrat Akşehir*, 25 Ocak 1953, s. 1.

³⁶⁸ Muammer Sevin, “Mücadele Et”, *Demokrat Akşehir*, 17 Temmuz 1952, ss. 1-2.

³⁶⁹ M. Yüce, “Hoşt Köpek”, *Demokrat Akşehir*, 13 Temmuz 1952, ss. 1-3.

³⁷⁰ Nadir Benderlioğlu, “20. Asrın Kanlı Diktatörü Göçüp Gitti”, *Demokrat Akşehir*, 8 Mart 1953, s. 1.

Bu anlaşmayı 5 Kasım 1914'te İngiltere geçersiz saymış ve ardından adayı işgal etmiştir. 24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasıyla Kıbrıs'ın İngiltere'ye ait olduğu Türkiye tarafından da kabul edilmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Yunanlılar ve adadaki Rum kökenliler, adanın Yunanistan'a bağlanmasını amaçlayan Enosis düşüncesini savunarak bu doğrultuda faaliyetler yapmışlardır. Türkiye faaliyetlere İngiltere'nin meselesi olduğu için mesafeli durmuş bu sebeple Demokrat Parti iktidara geldiğinde Kıbrıs meselesi gündemde yer almamıştır³⁷¹.

1953 yılında Yunanistan'ın Kıbrıs'ta bazı haklar elde etmek için Birleşik Milletlere başvuracağını haberi yayılmaya başlamıştır. Bu çıkan haber üzerine Muammer Sevin “*Yine Kıbrıs mı?*” adlı yazısında Türkiye'nin Kıbrıs için hiçbir isteğinin olmadığını fakat Yunanistan'ın Birleşmiş Milletler'den bunu talep etmesi halinde şartların değişeceğini belirtmiştir. Kıbrıs'ın uzun yıllar boyunca Türkiye'de kaldığını ve coğrafi olarak Akdeniz kıyılarına daha yakın olduğunu ifade ederek hiçbir zaman Yunanistan egemenliğine girmediğini de söylemiş ve hak iddia etmesini yanlış bulmuştur. Türk milleti var oldukça bu hayallerinin gerçekleştirilmeyeceğini hatta bu başvurunun olmayacağını düşünmüştür³⁷².

Ancak bu düşüncenin aksi gerçekleşmiş ve Ağustos 1954'te Yunanistan, Birleşmiş Milletlerden eşit haklar ve self determinasyon ilkelerinin Kıbrıs adasında uygulanmasını talep etmiştir. Kıbrıs sorununun uluslararası boyut kazanmasından sonra konuyu takip eden gazete bu gelişmeyi Türk-Yunan dostluğuna yakıştırmamış ayrıca Yunanistan'ın tavrının ilişkileri olumsuz etkileyeceğini söylemiştir. Kıbrıs'ı almak için müracaat yerinin Birleşmiş Milletler ya da İngiltere olmadığını bunun tarihi inkâr etmek olduğunu belirterek “*Mal sahibinden alınır. İstiyorlarsa bizimle konuşsunlar dostça mertçe*³⁷³.” diyerek Kıbrıs adasının hakkının Türkiye'de olduğunu vurgulanmıştır.

Vehbi Kılıçkaya, Kıbrıs sorununu tarihten olaylara atıf yaparak yeniden ele almıştır. Osman Devleti'nin 4 Haziran 1878 tarihinde tedafüi ittifakla askeri bir üs olarak geçici ve emaneten İngiltere'ye bıraktığını ve Kıbrıs'ın hukuki esaslar bakımından bir Türk adası olduğunu ifade etmiştir. Kıbrıs insanların da aynı düşünce ve beklenti içinde olduklarını belirterek “*Ada, anayurda kavuşma istikametini Akdeniz'den Anadolu'ya çevirmiş ve haklı olduğumuz bu davayı tüm dünyaya göstermiştir.*” açıklamasında

³⁷¹ Mustafa Albayrak, a.g.e., ss. 424-425.

³⁷² Muammer Sevin, “Yine mi Kıbrıs”, *Demokrat Akşehir*, 12 Mart 1953, s. 1.

³⁷³ “Kıbrıs İçin”, *Demokrat Akşehir*, 1 Ağustos 1954, ss. 1-3.

bulunmuştur. Hukuki esaslar bakımından olduğu kadar dünya barışının korunması, Birleşmiş Milletlerin Akdeniz'deki gayelerini gerçekleştirmesi için demir perde zihniyetine bütün varlığıyla sırt çeviren Türk halkının, Kıbrıs'ı alması gerektiğini dile getirmiştir³⁷⁴.

17 Aralık 1954'te Birleşmiş Milletler Genel Kurul toplantısında İngiltere, Türkiye ve Yunanistan Kıbrıs'ın durumunu görüşmek amacıyla bir araya gelmişlerdir. İngiltere, Lozan Antlaşması'yla Kıbrıs'ın kendisine verildiğini ve bunun uluslararası alanda tanındığı dile getirmiştir. Türkiye bu düşünceyi desteklese de Yunanistan sadece antlaşmaya tanıklık ettiğini belirterek bu sebeple İngiltere'nin egemenliğini doğrudan tanımadığını ifade etmiştir. Coğrafi olarak da Türkiye ve Suriye'ye yakın olan adanın Yunanistan'a hiçbir zaman bağlı olmamasından dolayı bu kararın toplantıda verilmesi uygun bulunmamış ve Yunanistan'ın başvurusu reddedilmiştir³⁷⁵.

Birleşmiş Milletlerden istediğini elde edemeyen Yunanistan, Albay Grivas tarafından kurulmuş olan Kıbrıs Mücadelesi Ulusal Örgütü (EOKA) ile anlaşıp Türkleri hedef alan sabotaj eylemlerine başlamıştır. İstanbul Ekspres Gazetesi, 6 Eylül 1955 tarihli sayısında Atatürk'ün Selanik'teki evine Yunanlılar tarafından bomba atıldığını yazmış ve bu haber ülkede büyük bir yankı uyandırmıştır. Ankara, İstanbul ve İzmir'de gayrimüslim vatandaşların dükkânları, evleri tahrip edilmiştir. İnsanların bu tepkisi askeri birliklerin müdahalesi ile bastırılmıştır³⁷⁶. Demokrat Akşehir'e göre 6-7 Eylül hadiseleri, Türkiye'yi Kıbrıs davasında baskı altında tutmak ve bu amaçla Türkiye'yi tahrik etmek için kullanılmış hadiselerdir. Yunanistan, sonrasında konsolosluktaki Türk memurlarının olaya dâhil olduğunu söyleyerek algı yaratmaya çalışmış ve olay hakkındaki yargıların değişmesi için çaba göstermiştir. Fakat bu çabalara rağmen bütün dünya, olayları ateşleyen kıvılcımın asıl sebebinin Selanik bomba olayı olduğu konusunda fikir birliğine varmıştır³⁷⁷.

1956 yılında Kıbrıs'ta Türklerle Rumlar arasında çok çetin tartışmalar yaşanmaya devam etmiş hatta bir Türk polisin öldürülmesinden sonra Türkler, Rum mağaza ve sokaklarını tahrip etmişlerdir. Bu olaylar Türklerin bilinçli bir şekilde galeyana getirilmeye çalışmasından dolayı meydana gelmiştir³⁷⁸. Kıbrıs'ta çıkmakta olan Halkın Sesi Gazetesi sert bir yazı yazarak “*Bir defa daha ihtar edelim ki herhangi bir Türk'e karşı yapılacak*

³⁷⁴ Vehbi Kılıçkaya, “Kıbrıs Türk'tür Türkündür”, *Demokrat Akşehir*, 15 Ağustos 1954, ss. 1-3.

³⁷⁵ Melek Fırat, “*Yunanistan'la İlişkiler*”, Türk Dış Politikası, (Ed. Baskın Oran), İletişim Yayınları, Cilt: 1, Ankara 2011, ss. 598-599.

³⁷⁶ Mustafa Albayrak, a.g.e., s. 433.

³⁷⁷ “Yunanlıların Selanik'teki Bomba Vakası”, *Demokrat Akşehir*, 22 Aralık 1955, ss. 1-2.

³⁷⁸ “Kıbrıs'ta Türklerle Rumlar Arasında Çok Çetin Tartışmalar Vuku Buldu”, *Demokrat Akşehir*, 5 Haziran 1956, s. 1.

tecavüz sadece Türkleri değil 25 milyonluk bir topluluğa sahip olan bir Türkiye'ye Yunanlılar tarafından Türkler aleyhine bir tecavüz addolunacaktır... Grivas dikkatli ol!" sözleri ile EOKA'yı uyarmıştır³⁷⁹.

Nadir Benderlioğlu'na göre EOKA, Yunanistan tarafından beslenen komünist bir teşekküldür. Komünist iktidarlar, hür milletleri kendi zalimane idaresine zorlayıp buna hürriyet demektedirler. EOKA'da hürriyeti elde edene kadar durmayacağını dile getirerek niyetini çok açık bir şekilde ifade etmiştir. Benderlioğlu, teşkilatın dağıtılmaması durumunda adada güven ve huzur ortamının hiçbir zaman sağlanamayacağını da dile getirmiştir³⁸⁰.

1957 yılında Demokrat Akşehir Gazetesi çıkmamış bu süreçte Yunanistan self determinasyon isteğini iki kere Birleşmiş Milletlere iletmıştır. Görüşmelerin sonuçsuz kalmasıyla 19 Haziran 1958'de Macmillan Planı'nın uygulanacağı açıklanmıştır. Bu planla İngiltere, Yunanistan, Türkiye arasında ortak bir yönetim kurulmasına ve bunun 7 yıl sürmesine karar verilmiştir. Alınan kararlar Yunanistan için yenilgi, İngiltere ve Türkiye için zafer olarak değerlendirilmiştir³⁸¹.

Ocak 1959'da Türkiye ve Yunanistan, bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti konusunu görüşmek için İsviçre'nin Zürih kentinde toplanmıştır. Sonucunda anlaşmaya varılmış ve Yunanistan ortak komutanlığın kurulmasını, Türkiye ise askeri üstten vazgeçip asker sayısının azaltılmasını kabul etmiştir³⁸². Gazete, Yunanistan ile yapılan görüşmeleri desteklememiş ve "*Evet! Yunan Dostluğu İyi Ama*" yazı dizisini yayınlamıştır. Yunanistan'ının Türk bütünlüğü aleyhine gösterdiği faaliyetlerden sonra dostluktan bahsetmesini yadırgamış ve "*Megalo idea Yunanistan'ın sabit fikridir. Böyle fikre sahip bir ülkeye nasıl güvenilir. Samimi olmayan dostlardan ziyade açık düşmanlarımız bizim müdafaa şuurumuz için daha uyarıcıdır*"³⁸³ demiştir. Yunanistan'ın, Kıbrıs meselesinde uzlaşmasının sebebi daha sonra Türkiye'nin zayıf anını yakalayarak saldırma planı olabileceği de düşünülmüştür³⁸⁴. Çünkü Yunanistan eski defterler kapatıldığında, daha İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra komünizm zulmü altında kıvranırsa bile okullarında Türk düşmanlığını yayan tarihi anlatmaya ve bu bilinci korumaya devam etmiştir. Bu

³⁷⁹ "Yunanlı, Aklını Başına Topla Kendine Gel", *Demokrat Akşehir*, 16 Ekim 1956, s. 1.

³⁸⁰ Nadir Benderlioğlu, "Bir Başka Mantık", *Demokrat Akşehir*, 26 Kasım 1958, s. 1.

³⁸¹ "Kıbrıs Meselesi Karara Bağlandı", *Demokrat Akşehir*, 8 Aralık 1958, s. 1.

³⁸² "Başvekil Yunan Elçisiyle Görüştü", *Demokrat Akşehir*, 6 Ocak 1959, s. 1.

³⁸³ "Evet! Yunan Dostluğu İyi Ama I", *Demokrat Akşehir*, 27 Ocak 1959, s. 1.

³⁸⁴ "Evet! Yunan Dostluğu İyi Ama II", *Demokrat Akşehir*, 28 Ocak 1959, s. 1.

sebeplerden dolayı gazete bu dostluğa inanmamıştır ve “*Uyanık olalım, bütin şuur ve mefkûremizi hiç gevşetmeden ayakta duralım!*” sözleriyle uyarısını yapmıştır³⁸⁵.

Zürih Anlaşması’ndan sonra İngiltere Londra’da bir araya gelinmiştir. İngiltere, Türkiye, Yunanistan, Kıbrıs Türk ve Rum kesiminin temsilcilerinin katıldığı konferansta Londra Anlaşması kabul edilmiştir³⁸⁶. Bu anlaşma ile Kıbrıs’ta İngiltere, Türkiye, Yunanistan garantörlüğünde cumhuriyet kurulmasına, başkanın Rum başkan yardımcısının Türk olmasına, meclisin %70’nin Rum %30’unun Türklerden seçilmesine, ordunun %60’nın Rum %40’nin Türklerden oluşturulmasına, Türklerin davalarına bir Rum bir Türk ve bir tarafsız hâkimden oluşan mahkemenin bakmasına, resmi dilin hem Rumca hem Türkçe olmasına ayrıca milli bayramların özgürce kutlanmasına karar verilmiştir. Gazete bu anlaşma ile Kıbrıs’ın bağımsız bir cumhuriyet olduğunu ve halkının mali, şahsi menfaatlerinin mükemmel bir şekilde temin edildiğini dile getirmiştir³⁸⁷.

³⁸⁵ “Evet! Yunan Dostluğu İyi Ama III”, *Demokrat Akşehir*, 29 Ocak 1959, ss. 1-2.

³⁸⁶ “Kıbrıs Anlaşması’nın Esasları”, *Demokrat Akşehir*, 24 Şubat 1959, s. 1.

³⁸⁷ “Hükümet Kıbrıs Anlaşması’nı Açıkladı”, *Demokrat Akşehir*, 25 Şubat 1959, s. 1.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ AKŞEHİR'DE YAŞANAN SOSYO- EKONOMİK GELİŞMELERİN DEMOKRAT AKŞEHİR GAZETESİ'NE YANSIMALARI

4.1. Sanayi Faaliyetleri

1946 yılında ithalatın serbestleştirilmesi, dış yardım, kredi ve yabancı sermaye yatırımlarına dayanan ekonomik yapıyla dış pazarlara dönük tarıma, madencilığe, alt yapı yatırımlarına, inşaat ve ulaştırma çalışmalarına önem veren bir kalkınma anlayışı oluşturulmuştur. Demokrat Parti döneminde de aynı kalkınma anlayışı ile liberal politikalara ağırlık verilmiştir³⁸⁸. Demokrat Parti iktidarının ilk senesinde çıkardığı 11704 sayılı kararla üç yıl boyunca gümrük tarifeleri dışındaki ithalat kısıtlamalarını kaldırmış, sonrasında kredi faizlerini azaltarak özel sektörün daha fazla kredi kullanmasını teşvik etmiştir. Ayrıca yabancı sermaye girişini teşvik etmek amacıyla ilk kez yasal mevzuat oluşturulmuştur³⁸⁹. Akşehir, Demokrat Parti döneminde sanayi ve ticaret alanında ciddi bir gelişme gösterememiştir. 1950-1954 yılları arasında Akşehir Belediyesi'nde Cumhuriyet Halk Partisi'nin olması gelişimdeki engel olarak görülmüş ve bu sebeple belediye hep gazetenin eleştirisine maruz kalmıştır.

25 Ocak 1950 tarihinde 5518 sayılı kanunla İş Kanunu'nun bazı maddeleri değiştirilerek çalışanların hakları güvence altına alınmaya çalışılmıştır³⁹⁰. Ancak bu kanun Akşehir'de doğru uygulanmamış, işçilere sigorta ve kazaya karşı herhangi bir teminat verilmemiştir. Ayrıca kanunun tayin ettiği kadar fazla sayıda işçi çalıştırılmıştır³⁹¹. Bu sebeple işçilerin hukukunu korumak, işsizlik hastalık ve ölüm halinde işçi ailelerine yardım etmek amacıyla³⁹² bütün işçileri bünyesinde toplayacak “İşçiler Birliği” tesisine başlanmıştır³⁹³.

Muammer Sevin “Zenginlerimiz Örnek Alsın” adlı yazısında Akşehir'in gelişmesi için birkaç zenginin toplanıp fabrika açması gerektiğini savunmuş, bu şekilde fakir halkın

³⁸⁸ Korkut Boratav, a.g.e., s. 94.

³⁸⁹ A.g.e., s. 100.

³⁹⁰ T.C. Resmi Gazete, 25 Ocak 1950, S. 7420, s. 176185.

³⁹¹ Nadir Benderlioğlu, “İşçilerin Durumu”, *Demokrat Akşehir*, 20 Temmuz 1952, ss. 1-2.

³⁹² “Akşehir İşçiler Birliği”, *Demokrat Akşehir*, 30 Temmuz 1953, s. 1.

³⁹³ “Hayırlı Bir Teşebbüs: Akşehir İşçiler Birliği”, *Demokrat Akşehir*, 25 Haziran 1953, s. 1.

oluşacak iş istihdamından yararlanabileceğini belirtmiştir³⁹⁴. “*En Büyük İhtiyacımız Nedir?*” adlı bir başka yazısında Akşehir’in gerilemesini artan işsizliğe bağlamıştır. Akşehir’in en büyük ihtiyacı olan sanayi teşebbüslerin gerçekleşmesi için planlanan fabrikaların artık yapılması gerektiğini dile getirmiştir³⁹⁵.

Şeker Fabrikası’nın Akşehir’de kurulmasını bekleyen gazete bu fabrikanın Konya merkeze yapılacağını haberini almış ve yine büyük bir fırsatın kaçırıldığını belirterek üzüntüsünü dile getirmiştir³⁹⁶.

Çimento Fabrikası için avukat Mustafa Akalın, Mühendis İsmail Gürelin Ankara da Cumhurbaşkanı ile görüşüp 4 milyon lira yardım sözü almış³⁹⁷ fakat inşa edilmemiştir. 1953 yılında 200.000 liralık sermayeyle Kiremit Fabrikası tesis edilmeye çalışılmış³⁹⁸ ve Sultandağı adındaki Kiremit Fabrikası 1955’te faaliyete geçmiştir³⁹⁹. Kiremit Fabrikası, Rahmi Şirvancı tarafından kurulmuştur⁴⁰⁰. 1954’te 250 kilo kadar halı ipliği yapan Yün Fabrikası kurulmuştur⁴⁰¹. 1957’de Ebher ve Akşehir gölünden her yıl yüzbinlerce balık üretilerek diğer ilçelere hatta buzdolabı tertibatlı vagonlarla Filistin’e ihraç edilmiştir. Tacettin Biricik bu işin daha fenni yapılması için balık unu fabrikası yapılması gerektiği dile getirmiştir⁴⁰². Fakat bu fabrikanın da kurulmadığını görmekteyiz. 1960 yılına gelindiğinde Akşehirlili Ahmet Ölçer’in kurduğu Ekmek Fabrikası, günde 80 çuval ekmek işleyerek halkın uzun süre kuyruklarda kalmasına çözüm olmuştur⁴⁰³.

Konya’da önemli bir yere sahip şeker sanayinin hammaddesi olan pancar üretimini artırmak için “*Akşehir, Ilgın ve Civarı Pancar Ekicileri İstihsal Kooperatifi*” kurulmuştur. 8 Haziran 1952’de Konya’nın bir diğer ilçesi olan Ilgın’da toplanacak bu kooperatifin gündeminde merkezin Akşehir’e nakli meselesi de vardır. Oy birliği ile karar alınması için her üyenin toplantıda olması istenmiştir. Bu işin layıkıyla yönetilmesi için Akşehir Kalkındırma Derneği Başkanı Şükrü Ilıcak’tan yardım istenmiştir⁴⁰⁴. Fakat yapılan kongrede yine de istenilen sonuç alınamamıştır. Kongreye katılanlara kötü davranılmış,

³⁹⁴ Muammer Sevin, “Zenginlerimiz Örnek Alsın”, *Demokrat Akşehir*, 11 Eylül 1952, s. 2.

³⁹⁵ Muammer Sevin, “En Büyük İhtiyacımız Nedir?”, *Demokrat Akşehir*, 8 Mart 1953, ss. 1-2.

³⁹⁶ “Şeker Fabrikası”, *Demokrat Akşehir*, 26 Haziran 1952, s. 1.

³⁹⁷ “Ankara’ya Giden Heyet Gelmiştir”, *Demokrat Akşehir*, 5 Şubat 1953, s. 2.

³⁹⁸ “Kiremit Fabrikası”, *Demokrat Akşehir*, 26 Şubat 1953, s. 3.

³⁹⁹ “Kiremit Fabrikası”, *Demokrat Akşehir*, 21 Temmuz 1955, s. 2.

⁴⁰⁰ EK-12.

⁴⁰¹ “Yün İpliği Fabrikası”, *Demokrat Akşehir*, 2 Eylül 1954, s. 2.

⁴⁰² Tacettin Biricik, “Yine Akşehir İçin”, *Demokrat Akşehir*, 21 Mart 1957, s. 1.

⁴⁰³ “Akşehir Ekmek Fabrikası”, *Demokrat Akşehir*, 23 Ocak 1960, s. 1.

⁴⁰⁴ “Şehrimiz Pancar Ekicilerinden Köy Muhtarına Bir Rica”, *Demokrat Akşehir*, 27 Mayıs 1954, ss. 1-2.

uzun süren toplantıda sıcaktan susuz kalanların ihtiyaçları karşılanmamış, sadece Ilgınlı olanlara içecek dağıtılmıştır. İhtiyaçlarını karşılamak için dışarı çıkanlar toplantıya geri döndüklerinde bekçiler tarafından engellenmiştir. Ilgın Kaymakamı merkezi elinden kaybetmemek için “CHP’ye yakışır şekilde” kendini beğenmiş tavırları ile Akşehirliileri dışlamıştır. Kongreye sık sık müdahale ederek vazifesini unutup kongreyi terk etmiştir⁴⁰⁵. Bunun üzerine merkezin taşınması çoğunluğun oyuyla karar verilmiş ve toplantının Akşehir’de yapılması istenmiştir⁴⁰⁶. Fakat 7000 ortağı olan kooperatifte bu karar uygulanmamış, yeni yapılacak toplantının iptal edilmesiyle merkezin taşınması meselesi de unutulmuştur. Kooperatif, 1.970 ortağından 245.775 TL toplayarak ortaklarının ziraî alet ve makine ihtiyacını karşılamıştır⁴⁰⁷.

4.2. Tarım ve Hayvancılık Faaliyetleri

Tarımın geliştirilmesi Demokrat Parti’nin programında öncelikli kalkınma hedefi olarak yer almıştır. Bu amaç doğrultusunda tarım alanında kullanılan zirai makinelerin çiftçilerin kullanımına sunulmasına, çiftçilerin kredilerle desteklenmesine, sulama alanlarının artırılarak üretim hacminin genişletilmesine karar verilmiştir. Ayrıca çiftçinin gelirinin arttırılması için üretim maliyetlerinin düşürülmesine, tarımsal ürünlerin satış fiyatlarının yükseltilmesine, çiftçilere iyi tohum, ilaç, makine dağıtılmasına ve çiftçinin işine yarayacak teknik bilginin sağlanmasına çalışılmıştır. Tarımla beraber hayvancılığında geliştirilmesi için destek verileceği programda yer almıştır⁴⁰⁸. Adnan Menderes, yaptığı bir konuşmada Demokrat Parti’nin tarım politikasını şu şekilde açıklamıştır:

“Türkiye’nin %80’i köylerde yaşıyor. Köylerde üretim toprağa bağlıdır. Toprak iyi tohum ister, makine ister, sulama ister. Köylümüz bunu bir başına yapamaz. Devlet olarak ona elimizi uzatmamız gerekir. Ziraat bankası yoluyla kooperatif yoluyla ucuz faizli krediler sağlayacağız. Köylümüz bunları kullanarak makine alacak. Tohumunu ithal edeceğiz, onu ekecek, ucuz gübre sağlayacağız, onu kullanacak. Bunlarda yetmez. Malını pazara götürmesi için yolunu yapacağız, sağlığını koruyabilmek için içme suyunu getireceğiz. Bu da yetmez. Mahsulünü değer fiyatıyla satmasını temin edeceğiz. Toprağa dayanan istihsal denilince buna

⁴⁰⁵ Nadir Benderlioğlu, “Pancar Ortakları Kongresinin Acıklı Hali”, *Demokrat Akşehir*, 17 Haziran 1954, ss. 1-2.

⁴⁰⁶ “Pancar Ekicilerine ve Köy Muhtarlarına”, *Demokrat Akşehir*, 20 Haziran 1954, s. 1.

⁴⁰⁷ Nadir Benderlioğlu, “Çok Şükür Alnımızın Akıyla Karar Verdik”, *Demokrat Akşehir*, 29 Temmuz 1954, ss. 1-2.

⁴⁰⁸ *Demokrat Parti Tüzük ve Program*, Doğu Matbaası, Ankara 1949, ss. 64-68.

*karayolları politikası, büyük sulama tesisleri, limanlar girer. Bütün bunları yapmak için paraya ihtiyaç vardır. Maliye vekili arkadaşımız kesenin ağzını açmanın çarelerini arayacaktır*⁴⁰⁹.”

Tarımın gelişmesinde Amerika'dan alınan Marshall yardımlarının katkısı büyük olmuştur. Tarımsal faaliyetlerin önündeki sermaye yetersizliği ve makineleşmenin azlığı gibi engeller bu yardımlarla giderilmeye başlamıştır. Amerikalı uzmanlar yaptıkları yatırımlarla Türkiye'nin bir tarım ülkesi olmasını hedeflemişlerdir⁴¹⁰. Ayrıca Amerikan yardımının bir diğer sebebi Türkiye'nin Kore Savaşı'nda en ön sahalarda çarpışması ve komünizmle olan mücadelesi olmuştur. Çünkü Türkiye'nin siyasi görüşü komünizm için adeta kale görevi görmektedir. Gazete bu durumu Adnan Menderes'in “*Amerika bize kredi veriyor, biz de onlara dünya barışını veriyoruz.*” sözüyle özetlemiştir⁴¹¹.

Marshall Planı kapsamında ülke genelinde 1948'den önce 2000'den az olan traktör sayısı Marshall Planı ile 35.000'i aşmıştır. Plan uygulanmaya başladığı zaman kuralık yaşanması bile buğday ihracatını engellememiştir. Türkiye buna rağmen rekor kırıp 13.25.0000 ton hububat temin etmiş ve 900.000 tonunu dost Avrupa ülkelerine ihraç etmiştir. Traktörlerin sağladığı bu gelişim sadece Türkiye için değil Batı müttefikleri içinde önemli olmuştur. Kore Savaşı'ndan dolayı dünyada tarım ürünlerine talep artmıştır. NATO, ordularına silah ve malzeme yetiştiren sanayi işçilerini beslemek için hububat ithaline bağlı kalmıştır⁴¹².

Tarımda makine kullanımının yaygınlaştırılması için ülke genelinde traktör, biçerdöver gibi modern tarım aletleri ithal edilip dağıtılmaya başlanmış ve yapılan bu çalışmalar kısa sürede Akşehir'de de etkisini göstermiştir⁴¹³. Küçük çiftçiler için 5 senede taksitle ödeme kolaylığı sağlanarak 10 adet makkormik (McCormick) tırmıklı orak makinesi tahsis edilmiştir⁴¹⁴. 1953 senesinin sonuna doğru Akşehir'de; 210 traktör, 150 biçerdöver, 131 kamyon, 75 cip ve taksi vardı⁴¹⁵. Bu rakamlar 1959'de traktör sayısı 3.187,

⁴⁰⁹ Celal Bayar, a.g.e., ss. 189-190.

⁴¹⁰ Mustafa Albayrak, a.g.e., ss. 340-341.

⁴¹¹ Şener Battal, “Amerikan Yardımı”, *Demokrat Akşehir*, 18 Kasım 1959, s. 1.

⁴¹² “Köylü Efendimizdir”, *Demokrat Akşehir*, 26 Mart 1953, s. 1.

⁴¹³ *Demokrat Akşehir*, 7 Temmuz 1952, s. 2.

⁴¹⁴ “Hayvanla Çekilir Ziraat Aletleri”, *Demokrat Akşehir*, 5 Temmuz 1953, s. 2.

⁴¹⁵ Nadir Benderlioğlu, “Açık Dilek”, *Demokrat Akşehir*, 12 Kasım 1953, s. 1.

biçerdöver 1108, motopomp 1630 olmak üzere artış göstermiştir⁴¹⁶. Böylece Türk köylüsü, ilk defa piyasa için üretim ve para kazanma fırsatı elde etmiştir.

Tohumun elle serpilmesinden oluşan zararın ortadan kaldırılması için oldukça önemli olan mibzerler, Akşehir için de büyük bir ihtiyaç olmuştur⁴¹⁷. Bu zararın giderilmesi amacıyla Tarım Vekâleti, küçük çiftçilerin hayvanla çekilen ekipmanlarla donatılması için Zirai Donatım Kurumu'na talimat vermiştir. Mibzerle birlikte pulluk, tırmık, kültivatör, çayır makinası gibi aletler ve ekipmanlar vilayetlere gönderilmiştir. Ucuz fiyata uzun vadeli taksitlerle dağıtılan makineler Akşehir'de memnuniyetle karşılanmıştır⁴¹⁸. Sonraki süreçte tarım için önemli olan bu malzemelerin çiftçiye daha kolay ulaştırılması için Türkiye Zirai Donanım Kurumu Akşehir'de de açılarak faaliyet göstermiştir. Buradan küçük çiftçinin kalkınması için at arabası, pulluk, kültivatör, tarla, tırmık ve fenni gübreleri vadeli olarak verilmiştir. Ayrıca yedek parçalar için yabancı ve Türk traktörüne ait her çeşit yedek parça Ajans Şefliği'ne stoklanmıştır⁴¹⁹.

Demokrat Parti döneminde çiftçi zirai krediler bakımından önceki yıllara göre geniş imkânlarla kavuşmuştur. Meclis açılış nutkunda Celal Bayar, köylüye ziraat bankası tarafından ev ve samanlık yaptırmak üzere %3 faiz ve uzun vade ile kredi teminine başlanacağını, küçük esnafın kredi ihtiyacının mutlaka ele alınacağını belirtmiştir⁴²⁰. Ziraat Bankası kredilerinde yapılan artışlarla kendine güvenen köylüler, satıcılardan kendi seçtikleri traktör ve römorkları, Ziraat Bankası'na borçlanmak suretiyle hemen alabilmişlerdir. Demokrat Akşehir Gazetesi, verilen kredilerin ödenmesi hususunda köylüyü bilinçlendirmeye çalışmıştır. Köylünün en sıkıntılı zamanında onları tüccara muhtaç etmeyen, faizcilerin eline düşürmeyen Ziraat Bankası'nın tohum parası işletme kredisi gibi bol bol verdiği paraların kıymetinin bilinmesi ve borçlarının zamanında ödenmesi gerektiğini dile getirmiştir⁴²¹.

Tarımda kullanılan makinelerin artmasına bağlı olarak işlenen arazi sayısı da genişlemiş, tarımsal kredilerin verilmesi ve uygun iklim şartlarıyla ülke genelinde üretim artmıştır. 1955 yılında Akşehir'deki ekin miktarı şöyle olmuştur: Buğday 50.200, çavdar 2.000, mahlut 8000, yulaf 100, mısır 100 hektardır. Bakliyatta fasulye 400, nohut 100,

⁴¹⁶ "Vilayetimizde Motorlu Ziraat Araçları", *Demokrat Akşehir*, 2 Ocak 1959, s. 1.

⁴¹⁷ "Türkiye'de Yapılacak Olan Mibzerler", *Demokrat Akşehir*, 5 Mart 1953, s. 1.

⁴¹⁸ "Küçük Çiftçilere Taksitle Alet", *Demokrat Akşehir*, 27 Eylül 1953, s. 1.

⁴¹⁹ "Akşehir Zirai Donatım Ajansımızın Faaliyeti", *Demokrat Akşehir*, 13 Eylül 1959, s. 1.

⁴²⁰ "B.M. Meclisini Açan Sayın Celal Bayar, Nutuklarında Köylülere ve Küçük Esnafa Sevinçli Müjdelere Verdi", *Demokrat Akşehir*, 5 Kasım 1953, s. 1.

⁴²¹ Nadir Benderlioğlu, "Ziraat Bankası Borçları", *Demokrat Akşehir*, 28 Aralık 1952, s. 1. EK- 13.

mercimek 70, burçak 80, yonca 30 hektardır. Diğer ekin miktarları da patates 650, pancar 2.300, haşhaş 400, bostan 400, ayçiçeği 40 hektar şeklindedir⁴²².

Demokrat Parti döneminin ortalarına doğru buğday piyasası, Türkiye ve Türk köylüsü bakımından endişe verecek durumda olmaya başlamıştır. Bu duruma; Kore Savaşı'nın bitmesi, döviz kıtlığı nedeniyle ithalat olanaklarının kısılması, ABD ve Kanada'nın tekrar buğday ihracına başlaması, piyasadaki fiyatların düşmesi sebep olmuştur. Adnan Menderes buğday fiyatlarının düşürülmeyeceğini kesin olarak vaat etse de Nadir Benderlioğlu iyi niyet ve vaatlerin dünya piyasasına hâkim olamayacağını bu sebeple muhtemel tehlikelere karşı tedbirler alınması gerektiğini savunmuştur. Piyasada olacak dalgalanmalara karşı satıcı adına açılan hesaba para yatırılmasıyla, buğdaylar harice satıldıktan sonra alıkonulan bedellerden satıcının parasının ödenebileceğini söylemiştir. Bu şekilde yapıldığı takdirde devletin milli bünyesinin hüsrana uğramayacağını ve köylünün her mevsimde eline para geçeceğini belirtmiştir⁴²³.

Yardıma muhtaç köylü her zaman desteklenmiş ve aşırı yağmur yağışlarında köylünün mağdur olmaması için Ekonomi Bakanlığı tebliğine göre ürünlerin hepsi hükümetçe satın alınmıştır⁴²⁴. 5254 sayılı kanun gereğince muavenet altında bulunan fakir çiftçiye dağıtılmak üzere Ziraat Dairesi'ne 150 ton buğday, 6 ton arpa tahsis edilmiştir⁴²⁵. Çiftçilerin tohumları ise parasız şekilde tohum temizleme evlerinde temizlenip ilaçlanmıştır⁴²⁶. 1954'te köylülerin tohumlarını temizlemesi için Akşehir'de bir bina inşa edilmiş⁴²⁷ ve muhtaç köylüye 1250 ton tohumluk buğday daha dağıtılmıştır⁴²⁸.

Akşehir'de filokseralı (asma biti) bölgeler çok olduğu için bağıcılık istenildiği gibi gelişmemiştir. Bağıcılığı kaldırmak için bedeli Teknik Ziraat Müdürlüğü'nce ödenmek suretiyle 33 bin Amerikan asma çubuğu alınmış ve 173 dönüm bağ kurulmuştur. Meyveciliğin de yaygınlaştırılması amacıyla mevcut meyveliklerin ıslah edilmesine ve köylerde şahıslara ait yeni meyvelikler kurulmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Konya genelinde elma, armut, ayva, kayısı dut, erik, fıstık, badem, ceviz ağaçları

⁴²² "Akşehir'de 1955 Yılındaki Ekin Miktarı", *Demokrat Akşehir*, 12 Mayıs 1955, s. 1.

⁴²³ Nadir Benderlioğlu, "Dünya Buğday Piyasası ve Köylümüzün Kalkınması", *Demokrat Akşehir*, 28 Mayıs 1953, s. 1.

⁴²⁴ *Demokrat Akşehir*, 3 Ağustos 1952, s. 2.

⁴²⁵ "Tohumluk Tevzi", *Demokrat Akşehir*, 24 Eylül 1953, s. 2.

⁴²⁶ "Tohum Temizleme İş'i", *Demokrat Akşehir*, 27 Eylül 1953, s. 2.

⁴²⁷ "Tohum Temizleme Evi", *Demokrat Akşehir*, 17 Haziran 1954, s. 2.

⁴²⁸ "Tohumluk", *Demokrat Akşehir*, 21 Ekim 1954, s. 2.

dikilmiştir. Akşehir Nadir Köyü'nde 32 dekarlık meyvelik alanına 1100 fidan dikilmiş ayrıca 40 dekar daha arazi meyvelik için çiftçiye verilmiştir⁴²⁹.

1957'den sonra kımlı haşeresi adlı böcek türü çiftçiyi çok zor duruma sokmuştur. Tarlalara yaptığı tahribattan dolayı çiftçi ve mücadele ekipleri gerekli ilaçları tayyare ve yerden motorlara atarak durumu çözmeye çalışmıştır⁴³⁰. 1959'da kımlı haşeresine karşı yapılan ilaçlama olumlu sonuçlar doğurmuş 61 hektara ekilen buğday, arpa, yulaftan dekara ortalama 156 kg mahsul hesabı ile 95 ton mahsul elde edilmiştir⁴³¹. Bununla beraber sel, dolu, haşerat gibi felaketleri atlatabilmiş muhtaç çiftçilere yardım yapılması ihmal edilmemiştir. 107 bin ton tohum yardımının 96 bini buğday, 22 bini yulaf, 170 tonu çavdar, 20 tonu mısır, 2 tonu pamuk, 20 tonu da ayçiçeği olmuştur⁴³².

Ziraata elverişli toprakların genişletilmesi için özellikle bataklık alanların ıslah edilip tarıma elverişli hale getirilmesine çalışılmıştır. Akşehir Gölü'nün ıslahı için gerekli projeler hazırlanmış; göle akan derelerin önüne barajlar yapılarak arazi taşkınlarının önlenmesine, gölün etrafına yapılan setlerle yüzeyin küçültülmesine, pompaj usulü ile arazi sulamasının temin edilmesine ve balıkçıların yararlanması için uygun ortamın sağlanmasına karar verilmiştir⁴³³. Fakat gölün ıslahı için vaat edilenler yapılmamış birçok köyün tarlaları su içinde kalmıştır. Ziraat Bankası'na borçlanarak tarlasını eken köylü açlık tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır⁴³⁴. Bu olaydan sonra valilik, göl taşmasında tarlaları suya gömülen ve topraksız kalan halka süratle toprak bulup dağıtmıştır⁴³⁵. Tarlası su altında kalan köylülerde sıtma hastalığı yayılmıştır⁴³⁶.

Akşehir'de üretimi arttırmak, kaliteli ürün yetiştirmek ve çiftçinin modern tarım yöntemlerini öğrenmesini sağlamak amacıyla birçok çalışma yapılmıştır. Sokoni Vakum Şirketi ithal motorlu taşıt ve ziraat makinelerinin bakımı için eğitici konferans vermiş⁴³⁷, Amerika'dan Konya'ya tarım hakkında filmler getirilerek Türkçe dublajlı şekilde ücretsiz olarak halka sunulmuştur⁴³⁸. Çiftçi çocukları için de tarım alet ve makine kursları

⁴²⁹ "Bağcılık ve Meyvalık", *Demokrat Akşehir*, 17 Aralık 1953, s. 3.

⁴³⁰ Lütfi Akça, "Kımlı Haşeresi Hakkında Ne Biliyoruz?", *Demokrat Akşehir*, 23 Şubat 1959, s. 1.

⁴³¹ "Kazamız Çevresinde Mahsul Tahmini", *Demokrat Akşehir*, 24 Temmuz 1959, s. 1.

⁴³² "Muhtaç Çiftçiye Tohum Yardımı", *Demokrat Akşehir*, 22 Ocak 1960, s. 1.

⁴³³ Himmet Ölçmen, "Akşehir Gölünün Islahına Doğru", *Demokrat Akşehir*, 24 Ağustos 1952, ss. 1-4.

⁴³⁴ "Sayın Mebusumuz Himmet Ölçmen'e Bir Hatırlatma", *Demokrat Akşehir*, 5 Nisan 1953, s. 1.

⁴³⁵ "Göl Taşkınlardan Zarar Gören Köylerimiz", *Demokrat Akşehir*, 8 Ekim 1953, s. 1.

⁴³⁶ Nadir Benderlioğlu, "Akşehir Gölü Ne Olacak?", *Demokrat Akşehir*, 4 Temmuz 1954, s. 1.

⁴³⁷ *Demokrat Akşehir*, 3 Temmuz 1952, s. 2.

⁴³⁸ "Amerika'dan Konya'ya Tarım Filmleri Geldi", *Demokrat Akşehir*, 18 Eylül 1952, s. 1.

verilmiştir⁴³⁹. 1952 yılında pancar üretiminin rekor kırmasıyla⁴⁴⁰ ekicilere yol göstermek ve istihallerini randımanlı bir şekilde artırmak için toprağın hazırlanması, ekimi, çapası, istihali hesap ve para alımı gibi konuların değinildiği eğitici broşürler dağıtmıştır⁴⁴¹. Ziraatı geliştirmek, teknik bilgi ve metotları çiftçiye ulaştırmak için ziraat teknisyenleri tarafından Akşehir Köy Zirai Yayım heyetleri kurulmuştur⁴⁴².

Amerika’da başlayan 4k (Kafa, Kol, Kalp, Kuvvet) teşekkülü 57. ülke olarak Türkiye’ye gelmiştir. Bu teşekkül köylerin kalkındırılması, köylülerin bilinçlendirilmesi için atılan bir adımdır. Ev ekonomisi mütehasısı Havza Hanım ve 4k mütehasısı Emin Bey’den oluşan heyet, çiftçilere 4k hakkında konferans vermek için Akşehir’e gelmiştir. Akşehir’in Yahsiyan ve Nadir köylerinde bu teşekkül kurulmuş, 4k kursları ve slayt gösterili çalışmalarına devam edilmiştir⁴⁴³. Ziraat Vekâleti ve Maarif Vekâleti işbirliği yaparak çiftçi çocuklarının bu proje esasına göre yetiştirilmeleri gayesini gütmüştür⁴⁴⁴.

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu’nun büyük toprakların dağıtılmasıyla ilgili maddesini uygulamayan Demokrat Parti, topraksız çiftçiye toprak dağıtımını yaparak çiftçilerin geçimlerini temin edecek kadar araziye sahip olmalarına ve yurt topraklarının sürekli işletilmesine çalışmıştır. Demokrat Parti programı teminatı altında bulunan toprak dağıtımını işi Akşehir’de başarısız olmuştur. Yüzlerce dönüm mera ve araziyi sürmek kudretine haiz olan zengin tabaka köylülerin arazilerini kendilerine mal etmiştir. Köylüler ekecek arazi bulamadığı gibi boş toprakları sürdürdüklerinde de o araziden men edilmişlerdir. Nadir Benderlioğlu’na göre bunun çözümü için kadastro heyet ve hâkimleri ayrıca toprak komisyonları seferber olup sıkı çalışması gerekmektedir⁴⁴⁵. Bunlarla birlikte toprak komisyonlarını kapsayan toprak kanunu da yeniden ele alınmalıdır. Çünkü hudutları nizamsız ve ihtilafsız olan arazilerin mahkeme tescili için müracaat etmeleri süreci duraksatmış ve bu duraksama komisyonun işini köstekleyerek programın uygulanmasını engellemiştir⁴⁴⁶.

1952 yılında çalışmalarına başlayan 54 no’lu toprak komisyonu tarafından 2 yıl içerisinde 1514 aileye 2242 parçada 1 milyon 187 bin 142 lira değerinde 90659 dekar arazi

⁴³⁹ “Tarım Alet ve Makineler Kursu”, *Demokrat Akşehir*, 12 Mart 1953, s. 2.

⁴⁴⁰ “Bu Sene Pancar İhtisali Rekor Teşkil Etmektedir”, *Demokrat Akşehir*, 25 Eylül 1952, s. 1.

⁴⁴¹ “Şeker Fabrikaları Genel Müdürlüğünün Çok Faydalı Bir Broşür”, *Demokrat Akşehir*, 2 Nisan 1953, s. 1.

⁴⁴² “Zirai Yayım Faaliyetleri”, *Demokrat Akşehir*, 3 Kasım 1958, s. 1.

⁴⁴³ “Akşehir’de 4k. Faaliyeti Başlıyor”, *Demokrat Akşehir*, 14 Kasım 1958, s. 1.

⁴⁴⁴ “4k. Mevzu Öğretmen Okullarında da Ele Alınıyor”, *Demokrat Akşehir*, 30 Mayıs 1959, s. 1.

⁴⁴⁵ Nadir Benderlioğlu, “Yine Toprak Meselesi”, *Demokrat Akşehir*, 22 Şubat 1953, s. 1.

⁴⁴⁶ Nadir Benderlioğlu, “Eli Kolu Bağlanmış Bir Uzviyet”, *Demokrat Akşehir*, 14 Ocak 1954, s. 1.

tevzi edilmiş ve 109876 dekar mera tahsis edilmiştir. 21 göçmen ailesine 2528 dönüm arazi dağıtılmıştır⁴⁴⁷. 1954'te komisyonun başına Zeki Kasırga gelmiş ve 188 aileye 28.788.129 lira değerinde 20770 dönüm arazi, 1646 dönümde mera tahsis edilmiştir. 30 göçmen aileye de 560 bin lira değerinde 4.244.500 dönüm arazi verilmiştir⁴⁴⁸.

Demokrat Parti döneminde Akşehir'de tarımsal faaliyetlerin yanında hayvancılığında gelişmesi için çalışmalarda bulunulmuştur. Arıcılığın yaygınlaştırılması için Akşehir'de açılan fenni arıcılık kursuna katılan 164 kişiden 146'sı şahadetnamesini almıştır. Bu belgeyi alan kişilere dernek garantisi altında 10 kovan yapmak şartıyla %3 faizle 500 lira verilmiştir. Verilen bu paranın dört senede geri ödenmesine karar verilmiştir. Gazete, "Eski iktidar ve yeni iktidarın farkı bu durumda bile anlaşılmaktadır. Eski dönemde sadece nutuk çekilip oyalanılan halkın ayağına artık fen, ilim, servet, kredi gelmektedir⁴⁴⁹." sözleriyle Demokrat Parti'nin halka olan hizmetlerinin Cumhuriyet Halk Parti'si döneminden daha iyi olduğunu belirtmiştir. 1954'de arıcılık kursu tekrar açılmıştır⁴⁵⁰.

28 Eylül 1953'te ehli hayvan sergisi açılmış ve at inek, koyun, tay, kuzu sahiplerine mükâfat olarak derecelerine göre ödüller dağıtılmıştır. Tarım Bakanlığı, Akşehir için 1780 lira tahsilat ödemiştir⁴⁵¹. Veteriner İşleri Müdürlüğü tarafından planlanan bu sergilerle halk hayvancılığa özendirilmeye çalışılmıştır. Meraların yetersizliğinden dolayı ziraat dairesi Yahsiyan köyünde 200 dönüm, Kürt köyünde 250 dönüm yonca ektirmiştir⁴⁵². Hayvanların iyi beslenmesi amacıyla her mevsim yeşil ot, korunga ve yonca verilmesi için köylerde silaj (otu fenni muhafazaya mahsus ambar) yaptırılmıştır⁴⁵³. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde olduğu gibi Akşehir'de de hayvan yemi yetiştiricisine kredi verilmesi için tetkiklerde bulunacak bir heyet tahsis edilmiştir⁴⁵⁴. Akşehir'de hayvancılığın gelişimi verilen istatistiklere bakılarak görülmektedir. (Bkz. Tablo 4.1)

	1950	1958	1959
Koyun	53.416	70.411	79.024
Kıl keçisi	10.377	12.377	12.189
Tiftik keçisi	3.666	5.038	5037
Toplam	67.459	87.826	96.253

⁴⁴⁷ "Resmi Dairelerimiz Mesaisi", *Demokrat Akşehir*, 31 Aralık 1953, s. 4.

⁴⁴⁸ *Demokrat Akşehir*, 26 Eylül 1954, s. 2.

⁴⁴⁹ "Şehrimiz Fenni Arıcılık Kursu Muvaffakiyetle Sona Erdi", *Demokrat Akşehir*, 4 Haziran 1953, ss. 1-2.

⁴⁵⁰ "Arıcılık Kursu", *Demokrat Akşehir*, 18 Temmuz 1954, s. 2.

⁴⁵¹ "Hayvan Sergisi", *Demokrat Akşehir*, 1 Ekim 1953, s. 2.

⁴⁵² "Yonca ve Korunga", *Demokrat Akşehir*, 25 Eylül 1952, s. 2.

⁴⁵³ "Yeşil Ot Silajı", *Demokrat Akşehir*, 17 Haziran 1954, s. 2.

⁴⁵⁴ "Et Balık Kurumu Köylüye Kredi Açıyor", *Demokrat Akşehir*, 18 Nisan 1954, s. 2.

Tablo 4.1. Akşehir’de hayvancılığın gelişimi⁴⁵⁵

1958 yılında büyük başların sayısı ise at-kısrak 3196, merkepler 7350, sığırlar 25380, mandalar 2811 şeklindedir⁴⁵⁶. “*Mera kalmadı, hayvancılıkta geri gidiyoruz*” sözlerini yukardaki sayılar ile gazete yalanlamıştır. Hayvan yem hazırlıklarına daha fazla önem verildiği takdirde bu artışın daha da hızlanacağını savunmuştur⁴⁵⁷.

Gazete, “*Veteriner Konuları*” adında bir köşe yazı dizisi yayımlayarak çiftçileri bilinçlendirmeye çalışmıştır. Besicilikte uyulması gereken esas prensiplerin neler olduğuna⁴⁵⁸ ve tavuk hastalığı,⁴⁵⁹ kıl kurdu⁴⁶⁰ civciv hastalığı⁴⁶¹ gibi sorunların hangi yöntemlerle çözüme kavuşabileceğine bu köşede yer vermiştir.

Tarım Bakanlığı tarafından kümes hayvancılığı sanayisinin geliştirilmesi için çalışmalar başlatılmıştır. Çiftçilere dağıtılmak üzere Leghorn beyaz civcivi getirilmiştir. İtalya kökenli ligorin tavukları az yem tüketmesi ve yıllık yaklaşık 340 yumurta yapması sebebiyle kümes hayvancılığında tercih edilmektedir. Bu amaçla Marshall planı fonundan 250.000 TL tahsis edilmiştir. Türkiye’nin 45.000 köyünde uygulanacak olan bu proje Akşehir’de heyecanla karşılanmıştır⁴⁶².

4.3. İmar Faaliyetleri

Köylülerin yüzü eski dönemlerden beri gülmemiş, sadece seçim dönemlerinde oylarına ihtiyaç duyulduğu zaman kapısı çalınmış, seçimler geçtikten sonra da ihmal edilip unutulmuşlardır. Aşar vergisi, vatan müdafaası hep köylülere yüklenmiştir. “*Tebaayı şahanemiz, köylü efendimiz*” diyerek kandırılarak her zaman ışsız, susuz, hekimsiz, hâkimsiz bırakılmışlardır. İşte bu sebeple 1950 inkılabı yapılmış ve böylece demokratlar köylüye yönelerek refah ve saadeti sağlamıştır. Bu amaç doğrultusunda ülke genelinde ulaşım ve şehir imarına öncelik verilmiştir⁴⁶³.

Tacettin Biricik’e göre Akşehir de şimdiye kadar hak ettiği alakayı görmeyen yerlerden biridir. Önceki devrin milletvekilleri söyledikleri vaatleri seçim sonrasında

⁴⁵⁵ “Küçükbaş Hayvanlarının Sayım Neticesi”, *Demokrat Akşehir*, 26 Nisan 1959, s. 1.

⁴⁵⁶ “1958 Yılından Kazamızda Büyük Baş Hayvan Mevcudu”, *Demokrat Akşehir*, 28 Mayıs 1959, s. 1.

⁴⁵⁷ “Hayvancılığımız Ne Alemde”, *Demokrat Akşehir*, 5 Nisan 1959, s. 1.

⁴⁵⁸ “Besicilikte Esas Prensipler”, *Demokrat Akşehir*, 14 Eylül 1958, s. 1.

⁴⁵⁹ “Tavuk Hastalığı”, *Demokrat Akşehir*, 20 Eylül 1958, s. 1.

⁴⁶⁰ “Kıl Kurdu İlaçlama”, *Demokrat Akşehir*, 9 Kasım 1958, s. 1.

⁴⁶¹ “Civciv Hastalığı”, *Demokrat Akşehir*, 29 Kasım 1958, s. 1.

⁴⁶² “Kümes Hayvancılığı Sanayii Gelişiyor”, *Demokrat Akşehir*, 15 Ocak 1953, s. 1.

⁴⁶³ Nadir Benderlioğlu, “Köylüye Yapılan Yardımı Kiskanmayalım”, *Demokrat Akşehir*, 23 Temmuz 1953, s. 1.

yerine getirmemişlerdir. Akşehir'deki parklar, elektrik ve su tesisatları Akşehirlilerin kendi servet ve gayretlerini sonucunda kurulmuştur⁴⁶⁴. Akşehir'de şahsi menfaatler ve egoist düşüncelerden dolayı nice tesislerden vazgeçilmiş ve iktisadi getirisi düşünülmeden hareket edilmiştir⁴⁶⁵.

1950-1954 yılları arasında belediye Cumhuriyet Halk Partisi olduğu için imar çalışmaları da gazete tarafından sürekli eleştirilmiştir. M, Atıf Gürsoy kinaye yoluyla belediyenin faaliyetlerini alaycı bir dille ele almış ve Akşehir'in gelişmemesinin sebebini Cumhuriyet Halk Partisi'ne bağlamıştır. Yazısında; mezarlığın karşısına yapılan hastaneyi, masa başında oyun ve sohbetlerden vazifesini yapmayan zabıtaçı, çocukların çöplerle oyun oynama alanına dönen kirli sokakları, kanalizasyon gibi akan çeşmeleri, tartısı belirsiz ekmekleri, kapatılan hamamları, yanlış yerleştirilen trafik işaretleri ve bu şikâyetleri dinlemeyen sorumsuz makamı ele almıştır⁴⁶⁶. Benderlioğlu kendisinin yaptırdığı çocuk parkına çok önem vermiştir. Hatta “*Öldüğümde gösterişli bir tören istemem sadece o park düzenlesin ve ben söğütlerine değerek gideyim*” diye vasiyet etmiştir⁴⁶⁷.

Akşehir'deki insanların sorunlarını dinleyen Nadir Benderlioğlu da halkın istedikleri makamlara ulaşamadıklarını belirtmiştir. Ruhsatı verildiği halde evlerin yıkılması, köylülere küçük pazar yerleri verilip ürünlerinin ucuza satılması ayrıca doktorun verdiği reçeteyi bile imzalatacak yetkilinin bulunmaması gibi mağduriyetlerin olduğunu dile getirmiştir⁴⁶⁸. Benderlioğlu'na göre Cumhuriyet Halk Partisi belediye de olduğu dönemde ilçede işler torpil ve maddi çıkarlar doğrultusunda ilerlemiştir⁴⁶⁹.

Nadir Benderlioğlu'nun, Cumhuriyet Halk Partili Belediye Başkanı Tacettin Yaltırık adına yaptığı eleştiriler bir süre sonra tartışmaya neden olmuştur. Tacettin Yaltırık uzun süre devam eden sessizliğini, Nadir Benderlioğlu'nun 31 Mayıs 1953 tarihinde yayınlanan “*Muhterem Belediye Meclisi Üyelerimiz*” yazısından sonra bozmuştur. Yazıda belediyenin kanun, nizam ve emirlere hiç önem vermeden idare edildiği, kanun maddelerinin keyfe tabi tutulduğu, belediye kanununun 58. Maddesine göre reis olmadığı zaman birinci reise vekâlet verilmesi gerektiğini ama Akşehir'de sebepsizce ikinci reise

⁴⁶⁴ Tacettin Biricik, “İhmal Edilen Akşehir”, *Demokrat Akşehir*, 26 Haziran 1952, s. 3.

⁴⁶⁵ M. Ümit Yalçın, “Konya'da Bir Gün”, *Demokrat Akşehir*, 24 Temmuz 1952, ss. 1-2.

⁴⁶⁶ M. Atıf Gürsoy, “Bu Şehirde Belediye Varmış”, *Demokrat Akşehir*, 27 Aralık 1953, ss. 1-2.

⁴⁶⁷ Ayşin Benderlioğlu ile yapılan 15 Kasım 2019 tarihli görüşme. EK-14.

⁴⁶⁸ Nadir Benderlioğlu, “Bir Makam Arıyoruz”, *Demokrat Akşehir*, 13 Temmuz 1952, s. 1.

⁴⁶⁹ Muammer Sevin, “Bütün Dünya Atom Devrini Yaşıyor Bizim Akşehir Rapor Devrini Yaşıyor”, *Demokrat Akşehir*, 12 Ekim 1952, s. 1.

vekâlet verildiği, Tacettin Yaltırık'ın makamında oturup halkın sorunlarıyla ilgilenemediği, belediye ihtiyaçlarını karşılarken özenli olmadığı gibi konular yer almıştır⁴⁷⁰.

Tacettin Yaltırık verdiği cevapta, Nadir Benderlioğlu'nun oğlunu işletme idaresine memur olarak atadığını bu iyiliğin karşısında neden muhalefet gösterdiğini anlamadığını söylemiştir. Nadir Benderlioğlu da buna karşılık olarak gazeteyi neşrettiğinden beri bu iyilik için teşekkür ettiğini fakat iyilik yapıldı diye casusluk yapamayacağını ya da vatan millet işlerinde sessiz kalamayacağını belirtmiştir⁴⁷¹. Tacettin Yaltırık daha sonra, Nadir Benderlioğlu'nun çok sevilmediğini hatta önceki mesleği olan Kadınhanı şube reisliğinden ayrılınca herkesin sevindiğini anlatmıştır. Bu eleştiriye sinirlenen Nadir Benderlioğlu gazetede Kadınhanı çalışanlarının yolladığı ve bu durumun yanlış olduğu anlatan yazıyı yayınlamıştır⁴⁷².

Kalkınmakta olan Akşehir'in önemli sorunlardan biri yol eksikliği olmuştur. Eksikliğin giderilmesi için yollarının daha çok onarılmasına çalışılmıştır⁴⁷³. Hükümetin köylere doğru olan siyaseti çerçevesinde köy yolları inşaatı için Bayındırlık Vekâletinden iki milyon liralık yardım alınmıştır⁴⁷⁴. Akşehir-Reis arasına 6 tane, Reis-Doğanhisar arasına 4 tane kargir köprü inşa edilmiştir. Kamyon sahiplerinin kurduğu dernekle 28 km'lik tamirat yapılmış ve 29.250 liraya yıkılan Orta Köy köprüsü inşa edilmiştir. Akşehir yollarına iki buçuk senede 327.108 lira para sarf edilmiştir⁴⁷⁵.

Akşehir'in iktisadi durumunu besleyen Konya-Afyon, Akşehir-Karaağaç-Yalvaç, Akşehir-Yunak yolunun mevsimler sertleşmeden bakımının yapılması beklenmiştir. Konya-Afyon yolu devlet karayollarının daimi bakımında olduğu için sorun teşkil etmemektedir⁴⁷⁶. Konya-Ankara yolundan Dedeler-Başhöyük'e doğru açılan yeni yolla Akşehir-Ankara yolu da 70 km kısalmıştır. Bu tuz nakliyatına büyük kolaylık sağlamıştır⁴⁷⁷. Akşehir'in buğday ambarına giden Yunak yoluna eski dönemlerde silindirle düzeltmeden sadece kum döküldüğü için araçlar geçtikçe çukurlar yeniden oluşmuş ve yağışlı havalarda bataklığa dönüşmüştür⁴⁷⁸. 30 seneden beri ihmal edilen 100 km'lik bu

⁴⁷⁰ "Muhterem Belediye Meclisi Üyelerimiz", *Demokrat Akşehir*, 31 Mayıs 1953, ss. 1-2.

⁴⁷¹ Nadir Benderlioğlu, "Tacettin Yaltırık'a İkinci Cevabım", *Demokrat Akşehir*, 12 Haziran 1953, s. 1.

⁴⁷² Nadir Benderlioğlu, "Tacettin Yaltırık'a Üçüncü Cevabım", *Demokrat Akşehir*, 18 Haziran 1953, s. 1.

⁴⁷³ Ş.Belgin, "İlçemde Yolsuzluk", *Demokrat Akşehir*, 17 Ağustos 1952, ss. 1-3.

⁴⁷⁴ "Köy Yolları İnşaatı İçin Bayındırlık Vekâletinden 500 Bin Lira Daha Yardım Verildi", *Demokrat Akşehir*, 3 Eylül 1953, s. 1.

⁴⁷⁵ "Akşehir'de Vilayet Bütçesiyle Yapılan 3 Yıllık Kalkınma", *Demokrat Akşehir*, 6 Aralık 1953, ss. 1-2.

⁴⁷⁶ Nadir Benderlioğlu, "Karaağaç ve Yunak Yolu", *Demokrat Akşehir*, 20 Eylül 1956, s. 1.

⁴⁷⁷ "Ankara-Akşehir Yolu Kısalıyor", *Demokrat Akşehir*, 16 Mayıs 1957, s. 1.

⁴⁷⁸ Veli Uyar, "Akşehir-Yunak Yolu", *Demokrat Akşehir*, 13 Temmuz 1952, s. 3.

yolun yapımı için Demokrat Parti 50 bin lira vermiştir⁴⁷⁹. 1954 yılında yolun 45 km'lik kısmı yapılmaya başlanmıştır⁴⁸⁰. Yolun geri kalan kısmı 1955'te tamamlanmış olsa da⁴⁸¹ 1959 yılında sorunlar tekrar yaşanmaya başlamıştır. Kışın şiddetli kar yağışı ile yol kapanmış ve irtibat kesilmiştir. Hava durumunun uygun olduğu yaz aylarında bile ulaşım 4 saat sürmüştür. Akşehir-Yunak yolunun artık düzgün bir şekilde ele alınması için Adnan Menderes ve Tevfik İleri'ye mektup yollanmıştır⁴⁸².

Akşehir'in merkezindeki yolların kötü durumda olması 20-25 sene önceki acemilik ve nüfuzlu kişilerin kendi isteklerine göre hareket etmesinden kaynaklanmaktadır. Caddeler 8-10 metre darlıkta inşa edilmiş ayrıca meydan yeşil sahalardan mahrum kaldığı için iyice taş yığını haline gelmiştir⁴⁸³. Halk Partisi'nin 10 yıldır propaganda olarak kullandığı caddelere asfalt yapılması yine Demokrat Parti döneminde gerçekleşmiştir. Yapılan çalışmalar Akşehir tarafından memnuniyetle karşılanmış ve gazete "*Demokrat Parti, iktidarı icraatını yazı ve raporlara değil yollara yazmıştır.*" sözleriyle çalışmaların önemine dikkat çekmiştir⁴⁸⁴.

Demokrat Akşehir Gazetesi'nin önem verdiği diğer konu şehir planlaması olmuştur. Gazeteye göre şehir planlaması üç şekilde yapılmaktadır. Tamamen boş arazi üzerine yapılan imar, eski şehrin bırakılıp başka arazi üzerine yapılan imar ve eskin şehrin imarı. Çalışmaya göre ikinci plan uygulansa da Akşehir'e uygun olan plan eski şehre yapılan imar türüdür. Şehir planlaması süs için yapılmamalı, tehlikeli ve ateşle uğraşılacak işlerin yapıldığı binalarla akaryakıt depo ve satış yerleri yakın olmamalıdır⁴⁸⁵.

Gazete, hükümet konağının eski halk binası arkasına yapılmasını önermiştir⁴⁸⁶. Belediye Başkanı Tacettin Yaltırık'ın bu konu hakkındaki olumsuz düşüncelerini farklı bir gazetede belirtmesi, Demokrat Akşehir Gazetesi tarafından düşmanca bulunmuştur⁴⁸⁷. Kısa bir süre sonra 223 bin liraya hükümet konağının ihalesi yapılmış ve inşaatı yüzde 3.5 tenzilatla müteahhit yüksek mühendis Midhat Soma'ya verilmiştir⁴⁸⁸. Devletin temel vazifesini teşkil eden konak, hükümet hizmetlerinin bir arada toplanması bakımından

⁴⁷⁹ "Yunak Yolu", *Demokrat Akşehir*, 26 Haziran 1952, s. 2.

⁴⁸⁰ "Akşehir-Yunak Yolu", *Demokrat Akşehir*, 20 Mayıs 1954, ss. 1-2.

⁴⁸¹ "Yunak Yolu Bitiyor", *Demokrat Akşehir*, 9 Haziran 1955, s. 1.

⁴⁸² "Ankara'ya Takdim Edilen Dilek", *Demokrat Akşehir*, 3 Kasım 1959, s. 1.

⁴⁸³ Nadir Benderlioğlu, "Şehir Planları", *Demokrat Akşehir*, 6 Haziran 1957, s. 1. EK-15.

⁴⁸⁴ "Caddelerimize Asfalt Gelmeye Başladı", *Demokrat Akşehir*, 6 Ekim 1955, s. 1.

⁴⁸⁵ "Gelişi Güzel Açılan Sanat Evleri Şehri Tehlikeye Sokuyor", *Demokrat Akşehir*, 2 Nisan 1953, s. 1.

⁴⁸⁶ "Hükümet Konağı'nın Yeri Neresi Olmalıdır?", *Demokrat Akşehir*, 29 Haziran 1952, s. 1.

⁴⁸⁷ "Acaba Cevap Verir mi?", *Demokrat Akşehir*, 24 Temmuz 1952, ss. 1-3.

⁴⁸⁸ "İlçemizin Hükümet Konağının İhalesi Yapıldı", *Demokrat Akşehir*, 17 Ağustos 1952, s. 2.

oldukça önemlidir. Temel atma töreni halkın coşkusuyla gerçekleşmiştir⁴⁸⁹. Akşehir'in 30 seneden beri hasretini çektiği hükümet binası 25 Nisan 1954'te halk ve mebusların huzurunda açılmıştır⁴⁹⁰.

Boş şekilde duran Halkevi binasının değerlendirilmesi meselesi uzun süre ele alınmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'ni "iş çıkınca çil yavrusu gibi koşan egoist beylere" benzeten Ahmet Şener, binanın istikbalini hükümete bildirerek değerlendirilmesini böylece gençlere örnek olunmasını istemiştir⁴⁹¹. 1953 yılında halkevi binası belediyeye devredilmiş ve sinema yapılmasına karar verilmiştir. Akşehir'de ikinci sinemanın kurulmasıyla sinema saltanatının da biteceği için sevinilse de bu gerçekleştirilmemiştir⁴⁹². Eski Halkevi binasında inşa edilmeyen sinema, "Yeni Sinema" adında açık havada açılmıştır. Kurulan bu yazlık sinema Akşehir halkı tarafından memnuniyetle karşılanmıştır⁴⁹³. 1956 yılında Akşehir'deki sinemalar, İstanbul Halk Film Şirketi'ne ve Konya Belediyesi'ne 10 yıllık kiraya verilmiştir. Bu şekilde belediyenin üzerindeki sinema yükü hafiflemiştir⁴⁹⁴. Eski Halkevi binasının daha sonra lokal olarak kullanılmasına karar verilse de bu karar için hiçbir faaliyet gösterilmemiştir⁴⁹⁵. Bu başarısız girişimlerden sonra 31 Mart 1953 tarihine gelindiğinde eski Halkevi binasının kazancı belediye tarafından alınmış ve hal inşası için ihale olunmuştur⁴⁹⁶.

Akşehir'deki belediye halinin ise 180 bin liralık kısmı 31 Mart 1953'te ihaleye çıkarılmıştır⁴⁹⁷. Sebze halinin yapılması ile birçok köylünün barakası yıkılacağı ve köylüler dükkânsız kalacaklarından dolayı belediye eski halkevi binasının arkasına vatandaşları barındırmak için barakalar yaptırmıştır. Nadir Benderlioğlu, Belediye Başkanı Tacettin Yaltırık ile ilişkisi kötü olsa da bu icraatından dolayı kendisine teşekkür etmiştir⁴⁹⁸. 2 Temmuz 1953'te sebze halinin temel atma töreni gerçekleşmiştir⁴⁹⁹. 1955'te Akşehir'in önemli eksikliklerinde biri olan lokanta ve otel ihtiyacını temin edecek Şehir Palas

⁴⁸⁹ "Hükümet Konağı", *Demokrat Akşehir*, 12 Ekim 1952, s. 1.

⁴⁹⁰ "Hükümet Binamız Açıldı", *Demokrat Akşehir*, 25 Nisan 1954, s. 1. EK-16.

⁴⁹¹ Ahmet Şener, "Halkevi Binası", *Demokrat Akşehir*, 21 Ağustos 1952, ss. 1-3. EK-17.

⁴⁹² Isırgan, "Sevinelim mi Ağlayalım mı?", *Demokrat Akşehir*, 5 Şubat 1953, s. 1.

⁴⁹³ "Yeni Sinema", *Demokrat Akşehir*, 27 Mayıs 1954, s. 2.

⁴⁹⁴ "Belediye Sinemaları Kiraya Verildi", *Demokrat Akşehir*, 25 Ekim 1956, s. 1.

⁴⁹⁵ Nadir Benderlioğlu, "İyi İş Seksen Yılda mı Çıkar", *Demokrat Akşehir*, 19 Şubat 1953, s. 1.

⁴⁹⁶ "Eski Halkevi Binası", *Demokrat Akşehir*, 31 Mart 1953, s. 1.

⁴⁹⁷ "Hal Binası", *Demokrat Akşehir*, 12 Mart 1953, s. 2.

⁴⁹⁸ Nadir Benderlioğlu, "Bu Seferde Sayın Yaltırık'a Teşekkür Ediyoruz", *Demokrat Akşehir*, 22 Mart 1953, s. 1.

⁴⁹⁹ "Sebze Halinin Temel Atma Töreni", *Demokrat Akşehir*, 2 Temmuz 1953, s. 1.

açılmıştır⁵⁰⁰. Yeni yapılacak hal binası da eski hal binası ve Şehir Palas arasında inşa edilmeye başlanmıştır⁵⁰¹.

İnşaat faaliyetlerinde ihtiyaç duyulan personelin yetiştirilmesi için yapı kalfa kursu açılmıştır. Kalfalık ünvanlı aldıktan sonra 685 sayılı kanun hükmünce mahallelerde projelere imza atma yetkisi verilmiştir. Ziraat Bankası çiftçiyi mesken sahibi yapabilmek için krediler dağıtmıştır⁵⁰². Akşehir'in önemli sorunlarından biri olan mesken sorununun çözümü için taşradan gelen çalışanlara standart tipte blok evler inşa edilmiştir⁵⁰³.

Akşehir'in köylerindeki su sıkıntısının giderilmesine yönelik önemli çalışmalar yapılmıştır. Adakasım, Karahöyük, Kocaş, Kemer, İlyaslar, Karaağa, Ortaca, Barende, Turgut köylerine içme suyu tesisatı yapılması için 86.019 liralık tahsisat verilmiş ve köylere su getirilmiştir⁵⁰⁴. 57 köyden 20'sine içme suyu tedarik edilmiştir. Bu köylere toplam olarak 107 bin 420 lira yardımda bulunulmuştur⁵⁰⁵. 1954'e kadar olan sürede 18 bin köye içme suyu getirilmiştir⁵⁰⁶. Şarлак, Toptaş'tan sonra ilçeye yeni su kaynağı temin edecek Kuzgun Dere suyu, 6000 liralık borular ve çimentonun temin edilmesiyle getirilmiş ve Akşehir'e büyük ferahlık sağlamıştır⁵⁰⁷.

Akşehir'de bir diğer şikâyet konusu haline gelen mesele elektrik şebekesidir. Dizel motoru ile işleyen elektriğin mazot ve tesisat masrafının Akşehir Bankası'ndan alınması halkı tedirgin etmiştir⁵⁰⁸. 56 bin liralık zarar olduğu konuşulan masraflar için toplantı yapılmış fakat belediye endişe duyulacak bir borç olmadığını söylemiştir. Elektrik santralinde sürekli mazot sıkıntısı da yaşanmıştır. Gerek kaymakam gerek belediye başkanı komşu ilçelerden mazot temin etmiştir⁵⁰⁹. 1959'da dizel elektrik motorların bir senelik mazotunu taahhüt eden Mobil Oil şirketi elektrik santrali civarına depo yapmıştır. Böylece parça parça nakliyat yerine motorlara temiz dinlenmiş mazot sağlanmıştır⁵¹⁰. Akşehir'de elektrik verilen ilk köy 1954'de Atsız Köyü olmuştur⁵¹¹.

⁵⁰⁰ “Şehir Palas Açıldı”, *Demokrat Akşehir*, 4 Ağustos 1955, s. 1.

⁵⁰¹ “Hal Binası İnşaatına Başlanıyor”, *Demokrat Akşehir*, 11 Eylül 1958, s. 1.

⁵⁰² “Köylü Meskenleri İçin Personel Kursları”, *Demokrat Akşehir*, 8 Temmuz 1954, s. 1.

⁵⁰³ “Hayırlı Bir Teşebbüs”, *Demokrat Akşehir*, 10 Şubat 1954, s. 2.

⁵⁰⁴ “Akşehir'de Suya Kavuşacak Köyler”, *Demokrat Akşehir*, 23 Ekim 1952, s. 1.

⁵⁰⁵ “Akşehir'de Vilayet Bütçesiyle Yapılan 3 Yıllık Kalkınma”, *Demokrat Akşehir*, 10 Aralık 1953, s. 1.

⁵⁰⁶ “Sulama İşlerine Verilen Önem”, *Demokrat Akşehir*, 18 Mart 1954, s. 1.

⁵⁰⁷ “Kuzgun Dere Suyu”, *Demokrat Akşehir*, 23 Eylül 1956, s. 1.

⁵⁰⁸ “Zarar 56 Bin Lira mı?”, *Demokrat Akşehir*, 27 Ocak 1954, s. 4.

⁵⁰⁹ “Mazot Darlığı”, *Demokrat Akşehir*, 6 Aralık 1956, s. 1.

⁵¹⁰ “Mobil Oil Şirketi'nin Şehrimize Yaptığı Mazot Deposu”, *Demokrat Akşehir*, 19 Şubat 1959, s. 1.

⁵¹¹ “Atsız Köyü Elektrik”, *Demokrat Akşehir*, 22 Temmuz 1954, s. 2.

Sokak tesisatının Isparta/Kovada elektriğine bağlanması için 6000 liraya hazırlık yapılmıştır⁵¹². Fakat Kovada hidroelektrik santralının yapılan deneme sırasında 60-70 metrelik çıkış kanalı yıkılmış ve bu kısım molozlarla tıkanmıştır. Tetkik Heyeti duvarın zayıf olduğu için suyun tazyikine dayanamadığını açıklamıştır. Heyetin kararına göre tıkanan kanal iptal edilerek yenisi yapılmıştır. Bu sebeple elektriğin Akşehir'e gelmesi gecikmiştir⁵¹³.

29 Ağustos 1958 tarihli "Yaşa Belediye Reisimiz" adlı yazıda Akşehir'in yeni Belediye Başkanı'nın Demokrat Parti'den Dr. Rahmi Şirvancı'nın olduğu görmekteyiz. Kısa bir sürede yaptığı icraatlar takdir görmüştür. Akşehir merkezindeki boş alan imar edilerek parka çevrilmiş, Hıdırlık mesiresine yeni yol yapılmış, hükümet önünden yeni bir cadde açılmış ve Akşehir'in anayolunun asfaltlanması işine başlanmıştır⁵¹⁴. Karayolları ve Devlet Su İşleri'nden 2, belediyeden 2, Bayındırlık Müdürlüğü'nden 2 kişinin oluşturduğu fen heyeti 1959'da Akşehir'e gelerek tetkiklerde bulunmuştur⁵¹⁵. Bu tetkiklerin sonucunda çarşı hamamının kadınlar kısmı, Ulu Cami'nin duvarı, Nasreddin Caddesi'ndeki iki han tehlikeli yapı olarak görülmüş ve tamir edilmiştir⁵¹⁶.

4.4. Eğitim ve Sağlık Faaliyetleri

Cumhuriyet'in ilanından önceki dönemde Akşehir'de Müslümanlara ait medrese, sıbyan mektepleri (ana okul), ibtidaiyeler (ilkokul), rüştiyeler (ortaokul) ve idadiler (lise) vardı. Bunların yanı sıra Gayrimüslimlere ait cemaat okulları da bulunmaktaydı. Akşehir merkezde 24 medrese, 76 sıbyan mektebi, 12 ibtidaiye, Akşehir Ortaokulu adında 1 rüştiye, 1 tane de idadi vardır. Ermenilere ait okulda zemin kat sıbyan mektebi, birinci kat ibtidaiye, ikinci katta rüştiye olarak kullanılmıştır. 1916 yılında Ermenilerin Akşehir'den sürülmesi üzerine, burası satın alınarak ilkokula çevrilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde açılan okul sayısı Akşehir için yetersiz kalmıştır. Harf İnkılabı yapıldıktan sonra 29 Aralık 1929'da yeni harflerin öğrenilmesi için halk arasında gece mektebi olarak anılan Akşehir İkmal Mektebi açılmıştır. Demokrat Parti Dönemi'ne kadar 6 ilkokul daha açılmıştır⁵¹⁷.

⁵¹² "Elektrik Tesislerimiz", *Demokrat Akşehir*, 23 Eylül 1956, s. 1.

⁵¹³ "Kovada'da Çöküntü", *Demokrat Akşehir*, 14 Ağustos 1959, s. 1.

⁵¹⁴ Tacettin Biricik, "Yaşa Belediye Reisimiz", *Demokrat Akşehir*, 29 Ağustos 1958, s. 1.

⁵¹⁵ "Yeni Bir Fen Heyeti Teşkil Edilecek", *Demokrat Akşehir*, 26 Şubat 1959, s. 1.

⁵¹⁶ "Vilayetin Teşkil Ettiği Fen Heyeti Şehrimizde", *Demokrat Akşehir*, 6 Mart 1959, s. 1.

⁵¹⁷ Erdal Yaylıoğlu, "Konya İli Akşehir İlçesi Gazi Mustafa Kemal İlköğretim Okulu'nun Akşehir Eğitim Tarihi Açısından Öneminin ve Okulun Tarihi Gelişiminin İncelenmesi", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2010, ss. 53-58.

Akşehir merkez ve köylerinde okul ihtiyacını karşılamak ve var olan okulların onarımını yapıp eğitim kalitesini artırmak için çalışmalara başlanmıştır. Kasaba ve köy okullarında ısınmanın sağlanması için yakacak, derslerin daha iyi işlenebilmesi için gerekli araç gereçler, öğretmenlerin ve hizmetlilerin aylık ve masrafları verilmiştir. Bunların dışında inşaat ve tamirat için de 218.076 lira harcanmıştır⁵¹⁸.

Bu dönemde 6 Ocak 1955 tarihinde yeni ilkokul açılmıştır⁵¹⁹. Çivlik mevkiindeki ilkokulun yerini çok uzak bulan gazete, çocukların muhacir göçmenleri gibi sürükleneceğini söylemiştir⁵²⁰. Bu ilkokuldaki yoksul çocuklara tüccarlar ve durumu iyi olan hayırseverler tarafından kıyafet, okul araç-gereci, para yardımı yapılmıştır⁵²¹. Akşehir’de artan öğrenci sayısından dolayı okullar yetersiz kalmış ve bir ilkokul daha açılması gerekli görülmüştür⁵²². Ayrıca Öğretmen Okulu da yapılmasına karar verilmiştir⁵²³. Öğretmen okulu için milli savunmadan alınan binalar gezilmiş ve mutfak, yemekhane, hamam gibi noksanlıklar giderildikten sonra okulun 15 Kasım’da açılması planlanmıştır⁵²⁴.

1957 yılında Akşehir’e 1000 nüfuslu 250 personel kadrosuna sahip Astsubay Okulu açılacağı yönünde çalışmalara başlamıştır. Bu okulun yapılması sonucunda Akşehir’e fabrika kadar iktisadi fayda sağlayacağı düşünülse de bu proje gerçekleştirilememiştir⁵²⁵. 1958’de Akşehir Kalkındırma Derneği müracaatı ile özel lise açılmasına karar verilmiştir⁵²⁶. Bu lise Şoförler Cemiyeti’nin binasında açılmıştır. 1959-1960 ders yılında “Akşehir Lisesi” ismi ile resmiyete tescil edilmiştir⁵²⁷. 1959’da da hayatlarını geçindirmek için türlü sebeplerden öğrenim hayatına devam edemeyen öğrenciler için akşam lisesi açılmıştır. Bu lisede akşam 18.00-21.30 arasında ders verilmiştir⁵²⁸.

⁵¹⁸ “Akşehir’de Vilayet Bütçesiyle Yapılan 3 Yıllık Kalkınma”, *Demokrat Akşehir*, 10 Aralık 1953, s. 2.

⁵¹⁹ “Yeni İlkokulumuz”, *Demokrat Akşehir*, 6 Ocak 1955, s. 2.

⁵²⁰ “Yeni Mektebin Temeli Atıldı”, *Demokrat Akşehir*, 1 Kasım 1956, s. 1.

⁵²¹ “Hayırsever Vatandaşlarımız Cumhuriyet Okuluna Yardımı”, *Demokrat Akşehir*, 4 Nisan 1959, s. 1. EK-18.

⁵²² “Bir Temenni”, *Demokrat Akşehir*, 30 Ağustos 1956, s. 1.

⁵²³ “Akşehir’in Kaderi Nurlanmaya Başlandı”, *Demokrat Akşehir*, 29 Eylül 1955, s. 1.

⁵²⁴ “Akşehir Öğretmen Okulu”, *Demokrat Akşehir*, 20 Ekim 1955, s. 1.

⁵²⁵ “Şehrimizde Bir Astsubay Okulu”, *Demokrat Akşehir*, 18 Nisan 1957, s. 1.

⁵²⁶ “Akşehir Özel Lisesi”, *Demokrat Akşehir*, 14 Ekim 1958, s. 1.

⁵²⁷ “Lisemiz Açıldı”, *Demokrat Akşehir*, 6 Ekim 1959, s. 1. EK-19.

⁵²⁸ “Gelecek Yıl Akşam Lisesi Açılıyor”, *Demokrat Akşehir*, 28 Şubat 1959, s. 1.

8 Kasım 1953'te Akşam Kız Sanat Okulu açılmıştır. İlk yılında 90 öğrenci kaydolmuş ve bu sayı gitgide artmıştır⁵²⁹. 2. Ordu Müfettişi Orgeneral Abdülkadir Seven, sanat okulunun binasının sıkışık olması sebebiyle tahsil için gelen köylü çocukların yer bulamadığını ve barınmada sorun yaşadıklarını dile getirmiştir. Bu sorunun çözümü için binanın genişletilerek verimli duruma getirilmesi gerektiğini belirtmiştir⁵³⁰. Akşam Kız Sanat Okulu kızları sergi açıp defileler düzenlemişlerdir. Hayranlık kazanan bu sergi ve defile kadın zihniyetinin değiştiğini gösterdiği için önemlidir⁵³¹. Türk kızını artık zevkli giyinecek, en adi basmalar bile artık sanat eseri olacaktır. Gazete bu sergiyi “*geri zihniyete indirilen bir darbe*” olarak nitelendirmiştir⁵³². Bünyesinde 160 öğrenci barından okulda 2 öğretmen olması yetersiz kalmıştır⁵³³.

İlçenin sanat ve irfan yurdu olarak görülen Erkek Sanat Enstitüsü de sergi düzenlemiştir. Kısa süreli mazisi olan okulun çalışmaları merakla beklenmiş ve sonucunda herkesin beğenisini kazanmıştır⁵³⁴. Nadir Benderlioğlu, beş senelik eğitimlerini tamamladıktan sonra fen ve sanat emektarı olacak çocukların akıbetinin acıklı olduğunu söylemiştir. Çünkü mektepten mezun olanlara fenni hesaplar değil de uzun süre hamallık gibi pratik işler yaptırılmaktadır. Müracaat edecekleri işletmelerde traktör sürücüsü olacak, orduya girdiklerinde de er olarak önüne sürülen hizmetleri yapacaklardır. Donanım, ulaştırma, istihkâm gibi kısımlara daha iyi yazı yazan ve konuşan kişilere bakıldığı için fenni bilgilerin kişiye çok yararı olmayacaktır. Nadir Benderlioğlu'na göre bu sebeplerden dolayı ilerleyen zamanlarda sanat okuluna gidecek kişi sayısı azalacaktır⁵³⁵. Erkek Sanat Enstitüsü öğretmenleri için mesleki bilgilerini bu sahadaki yeni buluş ve metotlarla takviye etmek amacıyla elektrik ve oksijen kursu açılmıştır⁵³⁶. Erkek Sanat Enstitüsü ve Akşam Kız Okulu 26 Eylül 1958 tarihinde yeniden beraber bir sergi düzenlemiştir⁵³⁷.

Gazetenin önemsedini bir başka konu da yıllık 7500 kişinin yararlandığı kütüphane yerinin sürekli değiştirilmesi olmuştur. 104 senedir var olan ve bünyesinde 10.000 eser bulunduran kütüphane hal binasındaki iki odaya taşınmıştır. Bu odalara kitap

⁵²⁹ Mustafa Kemal Bazuksal, “Akşam Kız Sanat Okulu'nun Açılışı”, *Demokrat Akşehir*, 22 Kasım 1953, ss. 3-4.

⁵³⁰ “Açık dilek”, *Demokrat Akşehir*, 2 Ekim 1952, ss. 1-2.

⁵³¹ “Akşam Kız Sanat Okulu”, *Demokrat Akşehir*, 6 Haziran 1954, s. 2.

⁵³² “Akşehir Kız Sanat Okulu Sergisi”, *Demokrat Akşehir*, 13 Haziran 1954, ss. 1-2.

⁵³³ “Akşam Kız Sanat Okulumuz”, *Demokrat Akşehir*, 13 Ocak 1955, s. 2.

⁵³⁴ Hüseyin Yaya, “Enstitünün Sergisinden”, *Demokrat Akşehir*, 9 Temmuz 1953, s. 1.

⁵³⁵ Nadir Benderlioğlu, “Sanat Enstitülerimiz Bir Süs müdür?”, *Demokrat Akşehir*, 5 Nisan 1953, s. 1.

⁵³⁶ “Öğretmenler için Elektrik ve Oksijen Kursları Açılıyor”, *Demokrat Akşehir*, 20 Haziran 1954, s. 2.

⁵³⁷ “Erkek Sanat Enstitüsü ve Akşam Kız Okulu Sergileri”, *Demokrat Akşehir*, 26 Eylül 1958, s. 1.

okuma bölümü, okuma bölümü ve memurun çalışması için gerekli olan alan sıkıştırılmaya çalışılmıştır. Bu fikir gazete tarafından yanlış bulunmuş ve “..Bu alakasızlığınızla sizler gençliğin ve okuryazarların kütüphane yerine kahveye gitmesine sebep oluyorsunuz...” şeklindeki sözlerle eleştirilmiştir. Amerikan ve İngiliz fihristlerinde bile geçen eserler⁵³⁸, kütüphanenin taşınması sonucunda koridor köşelerinde sürünmeye mahkûm olmuştur. Bu durumdan dolayı kütüphanenin çalışması sekteye uğramıştır⁵³⁹. Kütüphanenin kötü vaziyetini gören kaymakam eski halk evi arkasında yeni bir bina inşa etmeye karar vermiştir⁵⁴⁰. Bu amaç doğrultusunda da Kütüphane Yaptırma Derneği kurulmuştur⁵⁴¹. 1959 tarihine gelindiğinde Nadir Benderlioğlu'nun genel mecliste yaptığı teklif üzerine kütüphane, Maarif Vekâleti Kütüphaneler kadrosuna alınmıştır⁵⁴². Günümüzde inşa edilen bu kütüphane kullanılmamaktadır. Eserler Konya'ya taşınmıştır⁵⁴³.

Akşehir spor alanında çok yetersiz kalmıştır. İki tane olan spor kulübü Akşehir'in spor ihtiyacını karşılayamamıştır. Çünkü kulüpler sadece spor branşına dayandırılmış, disiplin ve intizamdan mahrum bırakılmıştır. Futbolcularda kulüplere bağlı kalmadığı için spor ulvi ve asil hislerden mahrum kalmıştır⁵⁴⁴. Aslında spor, gösteriş ve galibiyet için değil tamamen vücut sağlığının temeli olduğu için önemlidir. Can Tuğrul'a göre futbolcular fırsat buldukça çalışıp kendilerini geliştirmeli⁵⁴⁵ böylece ülke sporunu kalkındırmalıdır⁵⁴⁶. Fakat Akşehir gençliği için pek bir şey yapılmamış ve bu fırsatlar onlara verilmemiştir. Spor yerleri, kıyafetleri, malzemeleri yetersiz kalmıştır. 1938 yılından beri olan beden terbiyesi konusuna her sene belediye vilayete 10-15 bin lira göndermiş, bu paralar Konya merkezi stadyumu için kullanılmıştır⁵⁴⁷. Valilik, bölge mülkiyetindeki arsayı satılığa çıkararak Akşehir'de stat inşa edileceği söylese de⁵⁴⁸ bu inşa gerçekleşmemiştir. Binalarının icrasını veremedikleri için sokağa atılmakla yüz yüze kalan kulüplerin durumunu Nadir Benderlioğlu insafsızlık olarak değerlendirmiştir⁵⁴⁹. Nadir

⁵³⁸ “Kütüphane”, *Demokrat Akşehir*, 18 Eylül 1955, s. 1.

⁵³⁹ “Kaş Yapalım Derken”, *Demokrat Akşehir*, 13 Ekim 1955, ss. 1-2.

⁵⁴⁰ “Kütüphanemiz”, *Demokrat Akşehir*, 8 Aralık 1955, s. 1.

⁵⁴¹ “Kütüphane Yaptırma Derneği”, *Demokrat Akşehir*, 17 Şubat 1957, s. 1.

⁵⁴² “Gazetemiz Sahibinin Genel Mecliste Teklifi Üzerine Şehrimiz Umumi Kitaplığı”, *Demokrat Akşehir*, 24 Mart 1959, s. 1.

⁵⁴³ EK-20.

⁵⁴⁴ Can Tuğrul, “Alaka Bekliyoruz”, *Demokrat Akşehir*, 7 Ağustos 1952, s. 3.

⁵⁴⁵ “Akşehir'in Mesut Günü”, *Demokrat Akşehir*, 2 Nisan 1953, s. 1.

⁵⁴⁶ Can Tuğrul, “Bir Maçın Düşündürdükleri”, *Demokrat Akşehir*, 21 Ağustos 1952, s. 2.

⁵⁴⁷ Nadir Benderlioğlu, “Akşehir Gençliği Leyleğin Yuvasından Atılmış Yavru mudur?”, *Demokrat Akşehir*, 15 Şubat 1953, ss. 1-2.

⁵⁴⁸ “Sporculara Bir Müjde”, *Demokrat Akşehir*, 26 Kasım 1953, s. 4.

⁵⁴⁹ Nadir Benderlioğlu, “Akşehir Gençliği”, *Demokrat Akşehir*, 28 Ocak 1954, ss. 1-4.

Benderlioğlu sporcuların durumunu İl Demokrat Parti Kongresi'nde dile getirmiş böylece⁵⁵⁰ vali şehir stadyumu kurulması için 10 bin lira tahsilat ayırmıştır⁵⁵¹. Fakat bu çalışmalar sonuçsuz kalmış ve stadyum kurulmamıştır.

Akşehir'de sağlık hizmetleri kapsamında hastane yapımına başlanmıştır. Hastanenin yapılacağı arazi, şehir planlaması tartışmaları sebebiyle farklı bir araziye alınmıştır. Fakat sanayiye bağlı amele evlerinin bulunduğu bu yeni arazi, bir hastanenin ihtiyacı olan bahçeleri, sakin ve huzurlu alanları sağlamadığı için tepki çekmiştir⁵⁵². Bu konuyla ilgilenmesi gereken Belediye Başkanı Tacettin Yaltırık verdiği beyanatta yaptığı ya da yapacağı işleri gerek görmedikçe basınla paylaşmayacağını açıklamış bunun üzerine Ahmet Şener, Tacettin Yaltırık'ın umumi efkârın nabzını kontrol etmemesi ve basının görüşlerine önem vermemesi sonucunda hastane yeri sorununun çıktığını söylemiştir⁵⁵³. Demokrat Parti hastane inşasına 20 bin yardımda bulduktan sonra⁵⁵⁴ hastanenin Hıdırlık mevkisi yerine Öksürük Taşı mevkisine yapılmasına karar verilmiştir. Hastane etrafında mezarlık olması hastaların manevi gücünü olumsuz yönde etkileyeceğinden dolayı bu kararda desteklenmemiştir⁵⁵⁵. Hastanenin inşası için Hastane Yaptırma Derneği kurulmuştur. İl bütçesinden 10 bin lira yardım ayrılmıştır. Hastanenin tamamı 425.014 liraya mal olmuştur⁵⁵⁶. Hastane 1953 yılında Sağlık Bakanlığına devredilmiştir.⁵⁵⁷ Hastane dışında ise bir doktorun teşviki ile Akşehir'de röntgen açılmıştır⁵⁵⁸.

4.5. Sosyal Faaliyetler

1950-1960 yılları arasındaki dönemde Akşehir'de imar, tarım ve hayvancılık, eğitim ve sağlık, sanayi alanlarında yapılan yatırımların yanı sıra gündelik hayattaki olumsuz etkileyen gelişmelerde yaşanmıştır.

1954 yılına kadar gelişen ekonomi, sonrasında yerini iyi ayarlanamayan yatırım politikaları ve plansız ilerleyişten kaynaklanan mal darlığına bırakmıştır. Türkiye genelinde meydana gelen bu sıkıntı Akşehir'e de yansımış ve bazı ihtiyaç maddeleri

⁵⁵⁰ "İl Demokrat Parti Kongresi", *Demokrat Akşehir*, 28 Ocak 1954, ss. 1-4.

⁵⁵¹ "Valimizin Müjdeleri", *Demokrat Akşehir*, 25 Nisan 1954, s. 2.

⁵⁵² "Hastanemiz ve Satılan Arsalar", *Demokrat Akşehir*, 9 Ekim 1952, s. 1.

⁵⁵³ Ahmet Şener, "Hastane Yeri", *Demokrat Akşehir*, 17 Ağustos 1952, ss. 1-4.

⁵⁵⁴ Nadir Benderlioğlu, "27 Yıllık CHP Ne Yaptı?", *Demokrat Akşehir*, 11 Eylül 1952, ss. 1-3.

⁵⁵⁵ Muammer Sevin, "Geç Kalan Bir Dua", *Demokrat Akşehir*, 7 Ağustos 1952, ss. 1-2.

⁵⁵⁶ "Akşehir Hastane Yaptırma Derneği'nin Yıllık Genel Toplantısı", *Demokrat Akşehir*, 18 Aralık 1952, ss. 1-2.

⁵⁵⁷ "Akşehir Hastanesi Bakanlığa Devrediliyor", *Demokrat Akşehir*, 5 Mart 1953, s. 1. EK-21.

⁵⁵⁸ "Akşehir'de Röntgen", *Demokrat Akşehir*, 11 Ağustos 1955, s. 1.

karaborsaya düşmüştür. Karaborsacılığı “kazanç noksanlığı değil ahlak noksanlığı⁵⁵⁹” olarak niteleyen gazete “Giyecek yiyecek, şeker hatta buğday yok diye konuşanlar İstanbul’un tüccar gazetelerinin kılık fantezisidir. Birkaç istifçi yüzünden şekerde daralma, un dağıtımının sekteye uğraması yaşanabilir fakat bunlar geçici bir durumdur. Demokrat iktidar mazinin ihmal ve durgunluklarını ortadan silmek için çalışmaktadır. Aksini söyleyenler koltuk sevdalısı siyasi partilerdir.⁵⁶⁰” sözleriyle yaşanan sıkıntının geçici olduğunu dile getirirse de ilerleyen süreçte bu durumun devam ettiğini görmekteyiz.

1954 yılında başlayan şeker kıtlığının⁵⁶¹ devam etmesi üzerine hükümet 18 Ocak 1957’de satışları durdurarak şeker zam yapmıştır. Tüccarların gün içerisinde ellerindeki şeker miktarlarını bir beyanname ile vilayete bildirmelerine ve bu beyannamelerin mülkiye amirlerince kontrol edilmesine karar verilmiştir. Fabrikalarda toptan kristal şekerin kilosu 200 kuruştan, küp şekerin kilosu ise 230 kuruştan ambalaj masrafları hariç tutularak satılmaya başlanmıştır.⁵⁶²

17 Aralık 1956’da yaşanan çay kıtlığı sebebiyle çayların karne ile dağıtılmasına karar verilmiştir⁵⁶³. Akşehir’de var olan çay kıtlığının yanına sonrasında kahve sıkıntısı da eklenmiştir. İhtiyacı karşılamak amacıyla Konya’ya 5 ton kahve tahsis edilmiştir. Aradan 2 ay geçmesine rağmen bu kahvenin Akşehir’e dağıtılmamasına halk tepki göstermiştir⁵⁶⁴. Bunun yanında ilçede gaz yağı sıkıntısı da yaşanmıştır. Sorunu çözmek için getirilen 10 bin kilo gaz yağı, 18 bin hanenin ihtiyacını karşılamamış bu sebeple öncelik elektriksiz köylere verilmiştir⁵⁶⁵. Yılsonunda 118 ton mazot, 110 ton gaz yağı ve yeterli miktarda benzin yola çıkmıştır⁵⁶⁶.

Halk ısınma konusunda da zorluk yaşamıştır. Kok ve linyit kömürlerinde azalma yaşanması sebebiyle ısınma ihtiyacını gidermek isteyen halk ağaçları kesmeye başlamıştır. Ağaçların kesilmesi ısınma için yetersiz kaldığı gibi yeşil alanların azalmasına da neden olmuştur. Akşehir’i çevreleyen tepelerdeki tahribata son verilmesi için ağaç ve kök katliamı men edilmiş⁵⁶⁷ ve 5 bin çam fidanı dikilmiştir⁵⁶⁸. Gazete, Sanayi Bakanı Samet

⁵⁵⁹ “Karaborsa Denilen Hastalık”, *Demokrat Akşehir*, 25 Ağustos 1958, s. 1.

⁵⁶⁰ Nadir Benderlioğlu, “Kıtlık Fantaziyesi”, *Demokrat Akşehir*, 8 Temmuz 1954, ss. 1-5.

⁵⁶¹ “Şeker Kıtlığı”, *Demokrat Akşehir*, 16 Aralık 1954, s. 1.

⁵⁶² “Şekere Yapılan Zam”, *Demokrat Akşehir*, 20 Ocak 1957, s. 1.

⁵⁶³ “Çay Tevziati”, *Demokrat Akşehir*, 16 Aralık 1956, s. 1.

⁵⁶⁴ “Kahve Tevziati”, *Demokrat Akşehir*, 27 Aralık 1956, s. 1.

⁵⁶⁵ “Gaz Yağı İşti”, *Demokrat Akşehir*, 22 Kasım 1956, s. 1.

⁵⁶⁶ “Gaz, Benzin, Mazot Geliyor”, *Demokrat Akşehir*, 20 Aralık 1956, s. 1.

⁵⁶⁷ “Şehrimizi Çevreleyen Tepeler Ağaçlanacak mı?”, *Demokrat Akşehir*, 31 Mart 1954, s. 1.

⁵⁶⁸ “Kaymakamımızın Vaadi Yerine Geliyor”, *Demokrat Akşehir*, 6 Ekim 1955, s. 1.

Ağaoğlu'na seslenerek Akşehir için kömür yardımı istemiştir⁵⁶⁹. Bu seslenişten sonra Akşehir'e kışlık ihtiyaç için 2100 linyit kömür tahsis edilmiş. Kömürün 1600'u halka geri kalanı resmi dairelere dağıtılmıştır⁵⁷⁰.

Orman mühendislerinin raporundan sonra ağaçlandırma çalışmasına daha fazla önem verilmiştir⁵⁷¹. Bu doğrultuda Toprak Muhafaza Grup Müdürlüğü tarafından 540 dekar sahada yapılacak ağaçlandırma için toprak hazırlığı ve teras inşaatı tamamlanmıştır. İlk aşamada 16.000 adet çam fidanı, 1000 çeşitli yaprak fidanı dikilmiş, 40 kg badem tohumu ekilmiştir. Sonrasında ise 15.000 adet çam fidanı ve 60 kg badem tohumu daha ekilmiştir. Ayrıca çalışma sahasına 1,2 km yol ve tehlikeli görülen yerlere 12 adet 80 metre küp halinde duvarlar set halinde inşa edilmiştir⁵⁷².

Demokrat Parti hükümeti, artan karaborsacılığın engellenmesi amacıyla 6 Haziran 1956'da bazı maddeleri değiştirilen Milli Korunma Kanunu tekrardan yürürlüğe koymuştur. Piyasaları daha iyi denetlemek için belediyelere geniş yetkiler tanınmış, vurguncu ve karaborsacılara 2500 liradan 50 bin liraya kadar para cezası ve 6 aydan 30 seneye kadar hapis cezası verilmesine karar verilmiştir. Fiyatların kâr hadleri cinsleri, çeşitleri ve vasıfları hükümetçe tayin olunan veya belediye, ticaret ve sanayi odalarına, valiliklere tespit ettirilen malların satışa arz edilmemesi, satışından imtina olunması, kaçırılması, satılmadığı halde satılmış gibi beyan edilmesi yahut tarifeye dâhil hususların haklı sebep olmaksızın vazifesinden imtina olunması yasaklanmıştır⁵⁷³.

Akşehir Belediyesi, Milli Korunma Kanunu uygulamak üzere hükümetten aldığı direktiflerle⁵⁷⁴ zaruri ihtiyaç maddeleri olan yiyecek, içecek, yakacak, elektrik ve suyu tespit edip narha tabi tutmuştur⁵⁷⁵. Fahiş fiyatlarla mal satanlara el koyan belediye etiket kullanmayanlara ve karaborsacılık yapanlara da dava açmıştır⁵⁷⁶. Ancak gazeteye göre Milli Korunma Kanunu doğru bir şekilde uygulanmamıştır. Fiyatlar takip edilmemiş örneğin pirinç fiyatları 250'den 350'ye kadar çıkmıştır. Gazete bu durumu, "*Yapılan memur maaş zamları kasap ve bakkallara devredilmek için mi yapıldı? Belediye reisleri*

⁵⁶⁹ Nadir Benderlioğlu, "Bu Yeşil Şehir Çöle Mi Dönecek?", *Demokrat Akşehir*, 25 Aralık 1956, s. 1.

⁵⁷⁰ "Akşehir'e 2100 Linyit Verildi", *Demokrat Akşehir*, 25 Ağustos 1957, s. 1.

⁵⁷¹ "Akşehir Sırtlarının Ağaçlandırılması", *Demokrat Akşehir*, 15 Ocak 1959, s. 1.

⁵⁷² "Toprak Muhafaza ve Mera Islah Grup Müdürlüğünün Faaliyeti", *Demokrat Akşehir*, 3 Ocak 1960, s. 1.

⁵⁷³ T.C. Resmi Gazete, 11 Haziran 1956, S. 9329, ss 14522-14525.

⁵⁷⁴ "Ucuzluk İçin Yeni Tedbirler", *Demokrat Akşehir*, 2 Ağustos 1959, s. 1.

⁵⁷⁵ "Zaruri İhtiyaç Maddelerinin Fiyatı Belediyelerce Tespit Edilecek", *Demokrat Akşehir*, 5 Ocak 1959, s. 1.

⁵⁷⁶ "İktisat Savcılığı", *Demokrat Akşehir*, 10 Ocak 1959, s. 1.

koltuklarda süs gibi oturmamalıdır... Dar gelirli kişiler için gerçekten çok yazık⁵⁷⁷.” sözleri ile eleştirmiştir.

İktisadi harbin zaferle neticelenmesi amacıyla gazete, iktidarın ve Menderes'in yardımcısı olması için kadınlara seslenmiştir. Reşide Bayar'dan itibaren bütün kadınların bir seferberlik ilan etmesi gerektiğini savunmuştur. Bunun için “*eski giyelim, az yiyelim*” sloganı kullanılmıştır. Gazete durumun ciddiyetinin anlaşılması için zamanında giydiği elbise yüzünden Amerika gazetelerinde verilen yardımlar nereye gidiyor şeklinde eleştirilen İngiltere Kraliçesi Elizabeth'i örnek göstermiştir. Aynısının Türkiye'de yaşanmaması için kadınların bu slogana göre hareket etmeleri beklenmiştir⁵⁷⁸.

Bu dönemde ekonomi dışında Akşehir'deki sosyal hayata dair problemleri olan konulardan biri de şehir içi ulaşım olmuştur. Karoserin ikmal edilmesiyle belediye şehir otobüsü Akşehir'e gelmiştir⁵⁷⁹. Ücretler; Nasreddin, yeni park, ulu cami, şehitlik abidesi duraklarına 15 kuruş, Değirmen, Hıdırlık duraklarına 25 kuruş, transformatör durağına 35 kuruş, istasyon durağına ise 50 kuruş olacak şekilde belirlenmiştir. Talebe ve askere her hattın 15 kuruş olmasına karar verilmiştir⁵⁸⁰. Şehirlerarası yolcuğunda rahat yapılabilmesi için Akşehir garajı inşasına başlanmıştır⁵⁸¹.

Akşehir'deki diğer sorun ise iletişimidir. Akşehir'in yüzde 80'ini kapsayan kötü haberleşme, insanları bilgi alma hak ve imkânından mahrum bırakmıştır. Vazifesini yapan müvezzi yani dağıtıcı 10 günde bir bölgeyi dolaşmakta, üç haftada bir de köye uğramaktadır. Devlet posta masrafını karşıladığı halde gideceği yere ulaşamayacağını düşünen köylü, mektubunu tüccarlara sigortalamak zorunda kalmıştır. Köy kanunu müzakere edilirken köylünün bu derdinin çözülmesi gerektiğini düşünen Nadir Benderlioğlu, posta kadrosunun zayıf olduğu için bu işin köy müesseslerine bırakılması gerektiğini belirtmiştir⁵⁸². Nadir Benderlioğlu, müvezzilerin çalışma düzenini yanlış bulmuş ve eleştirmiştir. “*Müvezziler senede 15 gün izin bile alamamaktadır. Uzun süreli hasta olduklarında da derhal posta idaresinin kapısının önüne koyulmaktadır.*” demiştir.

⁵⁷⁷ “Bu Memleketin Sahibi Yok mudur?”, *Demokrat Akşehir*, 10 Mart 1959, s. 1.

⁵⁷⁸ “Kadınlar Birliği Bakanlıklarına Açık Mektup”, *Demokrat Akşehir*, 20 Ağustos 1958, ss. 1-2.

⁵⁷⁹ “Şehir Otobüsü Geldi”, *Demokrat Akşehir*, 10 Eylül 1958, s. 1.

⁵⁸⁰ “Belediye Otobüs Ücretleri”, *Demokrat Akşehir*, 12 Eylül 1958, s. 1.

⁵⁸¹ “Garaj İşi”, *Demokrat Akşehir*, 15 Ağustos 1958, s. 1. EK-22

⁵⁸² Nadir Benderlioğlu, “Başvekilimize Açık Dilek”, *Demokrat Akşehir*, 17 Mayıs 1953, ss. 1-2.

Her gün 7'den 7'ye çalıştıkları halde yetersiz ücret almalarını insan haklarına ve çalışma huzurunu aykırı görmüş, bu görüşünü de Konya posta başmüdürüne iletmiştir⁵⁸³.

1958 yılında yeni postaneye geçilmiş ve köylere ait posta kutuları kaldırılmıştır. 16 günde bir postacının köylere uğraması köylülerin haberleşme olanağını azaltmıştır. Geç gelen mektuplarda acil olan maddi, manevi sağlık konularının kaçırılması sorunlar oluşturmuştur. Gazetelerin eski sayılarının gelmesinden dolayı köylü gündemden ve gelişmelerden uzak kalmıştır. Bu yetersizlikler köylünün okuma yazmasını da aksatmıştır. Yahsiyan köyü muhtarı yazdığı mektupta, Demokrat Parti'nin en büyük arzusu olan köylünün ihtiyacını karşılama arzusundan uzaklaştığını söylemiştir⁵⁸⁴. Bu mektubun yayınlanmasından sonra PTT Umum Müdürlüğü cevap vererek 1959 yılında bütün köylere 7 günde bir postacının geleceğini söylemiş ve köy yollarının imkân verdiği takdirde bu sürenin azaltılacağını belirtmiştir⁵⁸⁵.

1953 tarihinde telefon 800 liralık harç ödenmediği için jandarma tarafından kesilmiştir. Köylerde işleri olanlar uzun süre görüşme yapamadıkları için bu durumdan şikâyetçi olmuşlardır. Ticaret Odası Başkanlığı'nın bu ücreti iş sahiplerinden toplamak suretiyle karşılaması istenmiştir. Çünkü son üç senede bu ücret köy bütçelerinden ödenmiştir⁵⁸⁶. Daha sonra otomatik telefon tesisatından 400 abonelik tesis yapılmıştır.⁵⁸⁷ Otomatik telefon için Ericsson şirketi ile yapılan antlaşma sonucu planlama faaliyetlerine geçilmiştir⁵⁸⁸. İlerleyen yıllarda 500 abonenin bulunduğu otomatik telefon gerek bazı aletlerin eksikliğinden gerekse santralin yetersizliğinden gün geçtikçe genişleyen şehrin ihtiyacına cevap vermemiştir. Birçok işyeri ve ticarethane işlerini yakınlarındaki telefonları kullanarak halletmek durumunda kalmışlardır⁵⁸⁹. Bu sorunlardan dolayı 1957'de başlayan santral makinelerin montajları⁵⁹⁰ 1959 yılına kadar devam etmiş⁵⁹¹ ve sonucunda 1 Ocak 1960'da Akşehir otomatik telefon santrali faaliyete geçmiştir⁵⁹².

⁵⁸³ Nadir Benderlioğlu, "Müvezzilerimizin Perişan Hali", *Demokrat Akşehir*, 6 Haziran 1954, ss. 1-2.

⁵⁸⁴ Nuri Sarı, "Posta İdaresinin Dikkatine", *Demokrat Akşehir*, 13 Kasım 1958, s. 1.

⁵⁸⁵ "Ptt Umum Müdürlüğünün Cevabı", *Demokrat Akşehir*, 2 Aralık 1958, s. 1.

⁵⁸⁶ "Köy Telefonları", *Demokrat Akşehir*, 15 Kasım 1953, s. 2.

⁵⁸⁷ "Akşehirliilerin Gözü Aydın", *Demokrat Akşehir*, 22 Şubat 1953, s. 1.

⁵⁸⁸ "Otomatik Telefon", *Demokrat Akşehir*, 13 Ocak 1954, s. 2.

⁵⁸⁹ "Akşehir Telefonları", *Demokrat Akşehir*, 10 Ekim 1958, s. 1.

⁵⁹⁰ "Otomatik Santral", *Demokrat Akşehir*, 14 Mayıs 1957, s. 1.

⁵⁹¹ "Otomatik Telefon Santralleri", *Demokrat Akşehir*, 1 Ağustos 1959, s. 1.

⁵⁹² "Telefon Santralimiz", *Demokrat Akşehir*, 2 Ocak 1960, s. 1.

Ziraat Bankası'nın, 3 dalga üzerinden yayın yapan günlük 25 kuruşa çalışan halk radyosu imal etmesi⁵⁹³ ayrıca Akşehir'de büyük şehirlerdeki gibi geceli gündüzlü telgraf alınmaya başlanması⁵⁹⁴ iletişim ve haberleşme yönünden atılan olumlu adımlardandır.

1951'de halkevinde, 1953'te Jandarma Bölük Komutanlığı'nda meydana gelen yangınlardan sonra Akşehir'in arazöz ihtiyacının olduğu anlaşılmıştır. Çünkü su tazyiki az olduğu için itfaiye yangın yerine yetişmede, yetiştiğinde de su vanası aramada zaman kaybı yaşamaktadır. Nasreddin Hoca Gazetesi, 16 Temmuz 1950 tarihli yazısında belediye başkanını arazöz alana kadar otomobil aldığı için eleştirmiş fakat 25 Şubat 1953 tarihinde bu tutumunu değiştirerek arazöz talebinde bulanları ağır şekilde eleştirmiştir. Böylece politikasını Cumhuriyet Halk Partisi'ne çevirmiştir⁵⁹⁵.

Akşehir'in ortasından geçen çay, yağışların artmasıyla birlikte sel felaketlerinin sık sık yaşanmasına sebep olmuştur. 1953 Ocak ayında meydana gelen sel nedeniyle Yunak yolu üzerindeki bir köprü, köylerdeki 30 ev tamamen yıkılmış, 90 evde oturulmayacak vaziyete girmiştir⁵⁹⁶. Evsiz kalan 150 hane için şehir ve köylerden destek gelmiş ayrıca Kızılay 5500 lira yardım göndermiştir⁵⁹⁷. 1956'daki yaşanan selde de Yenice, Mevlütlü, Saray, Engili köylerine hasar gören 49 aileye ev, ahır ve samanlıklarını yeniden inşa edebilmeleri için malzemeler gönderilmiştir⁵⁹⁸.

Çayın temizlenmesi için istenilen makinelerin getirilmemesinden dolayı⁵⁹⁹ 1958 yılında Akşehirliiler yeniden sel felaketi ile karşı karşıya kalmıştır. Sel ile birlikte çay yakınındaki söğüt ve kavaklar köprüleri tıkamış, şiddetle akan sular şehir sokaklarına kadar ulaşmıştır. Sel yüzünden elektrik hatları, içme sularının yolları bozulmuş fakat belediye tarafından kısa sürede tamir edilmiştir⁶⁰⁰. Fakat 50-60 bin liralık zarara uğrayan Kiremit Fabrikası tamir için 20 günlüğüne kapatılmıştır⁶⁰¹. Mühendisler yıkılan köprüler için 300.000, çayın seti ve mecrası için 700.000 lira ihtiyaç tespit etmiştir⁶⁰². Bu ihtiyaçların karşılanmasıyla çay setleri ve köprü muhafaza duvarları tamir edilmiştir. Bakanlar Kurulu,

⁵⁹³ "Halka Ucuz Radyolar", *Demokrat Akşehir*, 20 Mayıs 1954, s. 1.

⁵⁹⁴ "Ptt Genel Müdürlüğüne Teşekkür ve Bir Dileğimiz", *Demokrat Akşehir*, 25 Temmuz 1954, s. 1.

⁵⁹⁵ Ahmet Şener, "Şehrimizde Bir Arazöz Bulunması Şarttır", *Demokrat Akşehir*, 5 Mart 1953, s. 1.

⁵⁹⁶ "Yağmur ve Su Baskınları", *Demokrat Akşehir*, 8 Ocak 1953, s. 1.

⁵⁹⁷ "Akşehir ve Köylerinin Hemşehirlilerimize Yardımları", *Demokrat Akşehir*, 18 Ocak 1953, s. 1.

⁵⁹⁸ BCA, 30.18.1.2./143.65.19. EK-23.

⁵⁹⁹ "Belediye Meclisimiz", *Demokrat Akşehir*, 22 Şubat 1953, s. 2.

⁶⁰⁰ "Geçmiş Olsun", *Demokrat Akşehir*, 9 Eylül 1958, s. 1.

⁶⁰¹ "Kiremit Fabrikamız", *Demokrat Akşehir*, 9 Eylül 1958, s. 1.

⁶⁰² "Sel Tahribatı", *Demokrat Akşehir*, 8 Eylül 1958, s. 1.

mağdur köylerdeki halkın müsait durumdaki başka yerlere yerleştirilmelerini kararlaştırmıştır⁶⁰³.

Demokrat Akşehir Gazetesi'nin en çok üzerinde durduğu diğer konu Akşehir'in vilayet olması konusudur ki bunun için kampanyalar başlatmıştır. Bu amaç doğrultusunda bir heyet seçmeye, gazetelerde broşür yayınlarak haklarını büyüklere duyurmaya, ardından mitingler düzenlemeye ve son olarak mektuplar yazıp yetkili kişilere yollamaya çalışılmıştır⁶⁰⁴. Vilayet olduğunda Yunak, Ilgın, Şarkikaraağaç, Yalvaç kazalarının Akşehir'e dâhil olması ayrıca bu dört kazanın kara yollarının ve posta geliş gidişlerinin de Akşehir'e bağlanması planlanmıştır. Kazaların sağlık, kültürel, zirai açıdan Akşehir'e bağlanmalarıyla vilayetteki işlerinin daha kolay halledilmeleri amaçlanmıştır. Böylece zamandan ve paradan artan servet halkın kalkındırılmasına kullanılabilir⁶⁰⁵. İşte bu konuların yerel basına anlatılması için gazete "*Akşehir Vilayet Olmalıdır*" yazı dizisini yayınlamıştır.

Konya vilayetine uzak bir batı köşesini teşkil eden Akşehir, varlık ve kudretini kendi bünyesinin mahsulü ve başarısı olarak görmüştür⁶⁰⁶. Akşehir kaza olarak vilayete karşı vazifesini yapsa da vilayet Akşehir'e karşı ihmalkâr davranmıştır⁶⁰⁷. Örneğin, vilayet nüfusu 800 binken Akşehir'in nüfusu 80 bindir. Buna rağmen bütçesinin yüzde 40'nı Konya'ya yollamaktadır. Nüfuza bakıldığında bu oran yüzde 10'u bile geçmemelidir⁶⁰⁸.

Akşehir'in vilayet olması, hususi teşebbüse saha hazırlanması ve imar, kültür hareketlerinin desteklenmesi için⁶⁰⁹ "*Akşehir'i Kalkındırma Derneği*" kurulmuştur⁶¹⁰. Fakat dernek yeteri kadar faaliyet göstermemiş ve hedeflenen planlar yapılamamıştır⁶¹¹. Dernek adına oluşturulan bir heyet Ankara'ya resmi temaslarda bulunmak üzere gitmiş ve Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından görüşmek üzere kabul edilmiştir. Heyet Başkanının Dr. Rahmi Şirvancı'nın seçildiği dernekte gazete Başyazarı Nadir Benderlioğlu, Avukat Necmettin Öрге, Atıf Gürsoy gibi isimler yer almıştır⁶¹². Heyet; başta Akşehir'in

⁶⁰³ "Çay Setleri Tamir Ediliyor", *Demokrat Akşehir*, 19 Ocak 1959, s. 1.

⁶⁰⁴ "Muhterem Akşehirlilerimiz", *Demokrat Akşehir*, 4 Nisan 1953, s. 1.

⁶⁰⁵ Mustafa Kemal Baruksal, "Akşehir Vilayetinin Kurulması Gerçek Bir İhtiyacın Acı bir Feryadıdır", *Demokrat Akşehir*, 2 Ağustos 1953, ss. 1-2.

⁶⁰⁶ "Akşehir Vilayet Olmalıdır", *Demokrat Akşehir*, 8 Ekim 1953, s. 1.

⁶⁰⁷ "Akşehir Vilayet Olmalıdır II", *Demokrat Akşehir*, 15 Ekim 1953, ss. 1-3

⁶⁰⁸ "Akşehir Vilayet Olmalıdır III", *Demokrat Akşehir*, 22 Ekim 1953, ss. 1-4.

⁶⁰⁹ "Akşehir'i Kalkındırma Derneği", *Demokrat Akşehir*, 22 Ekim 1953, s. 2.

⁶¹⁰ Nadir Benderlioğlu, "Akşehirliler Silah Başına", *Demokrat Akşehir*, 22 Ekim 1953, s. 1.

⁶¹¹ "Akşehir'de Bomba Gibi Patlayan Havadis", *Demokrat Akşehir*, 26 Kasım 1953, ss. 1-4.

⁶¹² "Heyetimiz Ankara'da", *Demokrat Akşehir*, 20 Aralık 1953, s. 1.

Vilayetliği olmak üzere, hastaneye 50 bin lira yardım verilmesi, sanat enstitüsüne motorculuk şubesi ve motor tamir atölyesi açılması ve meydan mahallisinde yapılacak olan ilkokul inşasına yardım edilmesi gibi konulara da değinmiştir. Seçimler kazanıldıktan sonra Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Fevzi Lütü Karaosmanoğlu, Demokrat Parti Genel Kurul üyesi ve Ankara Belediye Başkanı Atıf Benderlioğlu, Milletvekili Sinan Tekeoğlu da bu davaya katılacaklarına söz vermişlerdir⁶¹³.

1954'te Akşehir'den bir heyet Afyon Çimento Fabrikası'nın temel atma törenine giderek Adnan Menderes ile görüşmüş ve Nadir Benderlioğlu'nun vilayet olabilme sorusuna karşı “*Evet, Menderes sözü*” cevabını almıştır⁶¹⁴. Kalkındırma Derneği Başkanı Afyon'a çağrıldığı halde heyete başkanlık etmemiştir. Dernek vilayet olma davası için yapılan çalışmalarda geri planda kalmaya devam etmiştir⁶¹⁵. Kurulalı iki sene olmasına rağmen dernek kongresi toplanmamış ve basılmış olan broşürleri de dağıtmamıştır⁶¹⁶.

Ocak 1956'da Adnan Menderes'in tren yoluyla Konya'ya giderken Akşehirliilere il olma vaadinde bulunmasıyla kentin nabzını tutan iki gazeteden biri olan Yeni Konya “*Başvekil Menderes'in Akşehir'deki vaadi ile Konya parçalanacak*” başlıklı yazısı ile Başbakan'ın vaadi karşısında çok şiddetli tepki göstermiştir. Öte yandan iktidar yanlısı Yeni Meram ise Başbakan'ın kente gelişini coşkun bir üslup ile yansıtmış, Menderes'in Akşehir'deki vaatlerini uzun uzadıya sayfalarına taşımıştır⁶¹⁷.

7 Kasım 1954 muhtarlık seçimlerinden sonra Demokrat Parti Akşehir'de kongre yapmıştır. İdare kurulunun seçildiği bu kongre de Mustafa Bağrıaçık'ın “*Akşehir vilayet olamaz*” sözünü delegelerin alkışlarla karşılamaı gazete tarafından şaşkınlıkla karşılanmıştır. Çoğunluk sağlanması için ısmarlama seyircilerin olduğu kongrede şahsi menfaatler gizlenmek istenmiştir⁶¹⁸. Konya Demokrat Parti Kongresi'nde de bir vatandaşın “*Konya Bölünemez*” sözüne kimsesin Akşehir'in idari, coğrafı, iktisadi zorluklarını savunmaması⁶¹⁹ üzerine Nadir Benderlioğlu bir yazısında, Demokrat Parti'nin temeli kabul edilen köy ve köylü zeminin düşüncesinden uzaklaşmaya başladığını söylemiştir. Partinin

⁶¹³ “Ankara'ya Giden Heyetimiz”, *Demokrat Akşehir*, 27 Aralık 1953, ss. 1-2. EK-24.

⁶¹⁴ “Afyon Çimento Fabrikası Temel Atma Töreni”, *Demokrat Akşehir*, 19 Eylül 1954, s. 3.

⁶¹⁵ “Kalkındırma Derneği Nerde”, *Demokrat Akşehir*, 23 Eylül 1954, s. 1.

⁶¹⁶ Nadir Benderlioğlu, “Akşehirliilere İki Meçhülü Problem”, *Demokrat Akşehir*, 25 Eylül 1955, ss. 1-2.

⁶¹⁷ Muammer Gül, a.g.e., s. 201.

⁶¹⁸ “Kazamız DP Kongresi Yapıldı”, *Demokrat Akşehir*, 21 Nisan 1955, s. 1.

⁶¹⁹ Nadir Benderlioğlu, “Kongre de Bir Konyalıya Verecek Cevabınız Yok muydu?”, *Demokrat Akşehir*, 2 Haziran 1955, s. 1

saf idealini kaybetmemesi ve iktidar, koltuk sevdası taşıyan kişilerden kurtulması için parti içinde tasfiyelere gidilmesi gerektiğini belirtmiştir⁶²⁰. Bu ahlaki mücadele başlarken herkes Adnan Menderes'in ahlak ve mücadelesini örnek almalıdır⁶²¹. Çünkü yapılan ısmarlama kongreler ile mili hâkimiyet hiçe sayılmış ve insan topluluklarının zorla idare edilebileceği kanaati tekrar ele alınmıştır. Muhafız ve muvafık arasındaki hırçın asabi havanın da artmasıyla demokrasinin çehresi kararmış ve olgunluk yerini otoriter gidişe terk etmiştir⁶²².

Adnan Menderes'in Akşehir'e gelmesi konusunda Demokrat Partililer her zaman beklenti içinde olmuşlardır. Belediye Başkanı Ahmet Büyükeren, Adnan Menderes'e telgraf çekerek Akşehirliilerin hasretle gelmesini beklediğini yazmıştır⁶²³. Ancak Adnan Menderes, Akşehir'e hiç ziyarette bulunamamıştır. Kırşehir'in yeniden il olması konusu gündeme gelmesi üzerine Tacettin Biricik, Adnan Menderes'e telgraf çekerek verdiği sözü hatırlatmış ve Akşehir'in il olma isteğini yinelemiştir⁶²⁴.

Akşehir'in vilayet olma davasına karşı Konya basını "*Konya bir bütündür, parçalanamaz*" şeklindeki karşıt düşüncesini sürekli yinelemiştir. Demokrat Akşehir'e göre bu tutumun oluşmasındaki asıl sebep, Konya'nın kendi bünyesinden ayrılacak olan kazaları daha fazla sömüremeyeceği gerçeğidir. Sonraki sene bu düşünce tarzı devam etmiş ve "*Akşehir'in Vilayetliği Suya Düştü*" adlı yazıyla Dâhiliye Vekâleti'nin kurduğu komisyonunun ülkedeki vilayet, kaza, nahiye merkezleri ve köylerin durumunu dikkatle incelediğini ve Akşehir'in bunlar arasında bulunmadığını belirtmişlerdir. Demokrat Akşehir bu yazı karşısında öğrendiklerini vilayet olma mefkûreleri için çalışarak mutlu sona ulaşacaklarını inandıklarını söylemiştir⁶²⁵. 1957'de Konya basınında, hükümetin il olması için belirlediği 7 ilçe daha açıklamıştır. Bu ilçeler içinde hiçbir Konya ilçesinin bulunmaması Konya merkezi tarafından sevinçle karşılanmıştır⁶²⁶.

26 Haziran 1959'da 204 delegenin katılımıyla Demokrat Parti Konya Kongresi gerçekleşmiş ve Konya Milletvekili Himmet Ölçmen kongre başkanı seçilmiştir. Söz alan bütün mebuslar Akşehir'in vilayet olması konusunda hem fikir olduklarını belirtmişlerdir.

⁶²⁰ Nadir Benderlioğlu, "Sayın Menderes'in Neşterine Muhtaç Kanayan Yaramız", *Demokrat Akşehir*, 23 Haziran 1955, ss. 1-3.

⁶²¹ Nadir Benderlioğlu, "Partimize Ahlaki Baskı Lazımdır", *Demokrat Akşehir*, 6 Aralık 1956, s. 1.

⁶²² Nadir Benderlioğlu, "Tanyeri Ağarıyor mu?", *Demokrat Akşehir*, 3 Kasım 1955, s. 1.

⁶²³ BCA, 30.1.0.0./20.112.3. EK-25.

⁶²⁴ "Başvekimize Telgraf Çekildi", *Demokrat Akşehir*, 30 Mayıs 1957, s. 1.

⁶²⁵ "Akşehir Vilayetliği Suya Düştü", *Demokrat Akşehir*, 11 Eylül 1956, ss. 1-2.

⁶²⁶ "Konya Bütün Olarak Kalıyor", *Demokrat Akşehir*, 24 Eylül 1958, s. 1.

Bu isteğin daha ileriki yıllarda gerçekleşeceğini söyleseler de⁶²⁷ Akşehir'in vilayet olma planı düşünceden öteye geçememiştir. Bu amaç doğrultusunda kurulan Akşehir'i Kalkındırma Derneği'nin yetersiz çalışmaları, Konya merkezindeki basınının muhalif tutumu planlanan projelerin gerçekleşmesini engelleyen en büyük etkenler olmuştur. Günümüze kadar ulaşan bu hayal hiçbir zaman gerçekleştirilememiştir.

Gazetenin üzerinde durduğu bir diğer konu Akşehir'in Nasreddin Hoca imgesiyle kent kimliğinin oluşturulmasıdır. Sivrihisar'da doğmuş olan Nasreddin Hoca, Akşehir'de yaşamış ve burada vefat etmiştir. İnsanları güldürürken düşündüren Nasreddin Hoca, Türk milletinin zekâsının ve mizahının temsilcisi olmuştur. Hüseyin Şekercioğlu, Nasreddin Hoca'nın tanınması ve dünyaya tanıtılması için bu projenin Akşehir tarafından üstlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Nasreddin Hoca hatıra pullarının basılması, fıkralarının farklı dillere çevrilerek kart postallara basılması, adına oteller inşa edilmesi, hediyelik eşyaların yapılması gibi icraatlarla bu tanıtımın yapılabileceğini böylece Akşehir turizmi için de gelir kaynağı olacağını savunmuştur⁶²⁸.

21 Haziran 1959 tarihinde Nasreddin Hoca Günü yapılmasına karar verilmiştir. Bu karar istenildiği gibi birçok kişinin ilgisinin Akşehir'e yönelmesini sağlamıştır⁶²⁹. Mekteplerdeki ve sanat okullarındaki kızların hocayı hatırlatacak oyunlar hazırlanması ve vitrinlerde sergilemek üzere oyuncaklar yapmaya başlaması istenmiştir⁶³⁰. Günden önce veya sonra Akşehir'in tanıtılması için broşürlerin dağıtılması, günün tarihi bir karakter niteliği taşıması için Nasreddin Hoca'nın biblosunun, heykelinin yapılması, fotoğraflarının çıkartılması ayrıca fıkralarının bir kitap halinde basılması bu gün için yapılması düşünülen diğer fikirlerdir. Gazete, düzenlenen gün için yeni fikirler bulunması için 21 Haziran'a kadar Türkiye'nin farklı şehirlerinden gelen yazıları yayınlamıştır. 21 Haziran gününde gazetede sadece Nasreddin Hoca'nın hayatına, kişiliğine ve fıkralarına yer verilmiştir⁶³¹. Düşünülen planlar kısa süre içinde gerçekleştirilmeye başlanmış böylece Nasreddin Hoca için resim sergisi açılmış⁶³² ve 12 bin pula özel Nasreddin Hoca damgası yapılmıştır⁶³³.

⁶²⁷ "D. Parti Kongresi Dün Yapıldı", *Demokrat Akşehir*, 27 Haziran 1959, s. 1.

⁶²⁸ Hüseyin Şekercioğlu, "Büyük Mizah Üstadımız Hoca Nasreddin", *Demokrat Akşehir*, 23 Aralık 1956, ss. 1-2.

⁶²⁹ "Nasreddin Hoca Günü", *Demokrat Akşehir*, 28 Nisan 1959, s. 1. EK-26.

⁶³⁰ "Nasreddin Hoca Günümüz İçin", *Demokrat Akşehir*, 5 Mayıs 1959, s. 1.

⁶³¹ "Hocamızın Anma Günü", *Demokrat Akşehir*, 21 Haziran 1959, ss. 1-4.

⁶³² "Nasreddin Gününe Açılan Sergi", *Demokrat Akşehir*, 25 Haziran 1959, s. 1.

⁶³³ "Nasreddin Günü İçin 12 Bin Pula Damga Yapıldı", *Demokrat Akşehir*, 20 Temmuz 1959, s. 1.

Sonraki süreçte hedeflenen planların yapılması amacıyla Nasreddin Hoca Derneği kurulmuştur. 13 Şubat 1960'da derneğin ilk umumi toplantısı yapılmış ve Belediye Başkanı Ali Şükrü Iııcak derneğin başkanı seçilmiştir. Nasreddin Hoca'nın anılmasını sağlayan eski Belediye Başkanı Dr. Rahmi Şırvancı'ya fahri başkanlık verilmiştir⁶³⁴. Bu davanın hayata geçirilmesinde yazılarıyla etkili olan Demokrat Akşehir Gazetesi sahibi Nadir Benderlioğlu da derneğin haysiyet divanına seçilmiştir⁶³⁵.

21 Haziran 1959 tarihinde başlayan “*Nasreddin Hoca Günü*” sonraki süreçte 5-10 Temmuz tarihlerine alınarak süresi uzatılmıştır. 2011 yılında uluslararası nitelik kazanmış ve “*Uluslararası Akşehir Nasreddin Hoca Anma ve Mizah Günleri*” adını almıştır. Günümüze kadarki süreçte şenlik kapsamına konferans, söyleşi, sergi, dans gösterileri, konser, tiyatro, belgesel ve film gösterimi, şiir dinletisi gibi etkinlikler de eklenmiştir. Akşehir'in vilayet olması davası başarısız olsa da Akşehir'in Nasreddin Hoca ile kimlik kazandırılması davasında başarılı olunmuştur⁶³⁶.

Nasreddin Hoca'nın “*dünyanın merkezi*” fıkrasındaki yerin Akşehir olduğu düşüncesiyle 2006 yılında Nasreddin Hoca ve Turizm Derneği, Türk Patent Enstitüsü'ne yaptığı başvuru sonucunda on yıllığına “*Dünyanın Ortası Akşehir*” tescil belgesini almıştır. Nasreddin Hoca Türbesi'nin önüne “*Dünyanın Ortası Burasıdır*” yazılmıştır. Nasreddin Hoca Etnografya Müzesi açılmış, Nasreddin Hoca'nın eşeğine ters ve düz bindiği iki heykel, Nasreddin Hoca türbesini gösteren ters tabela yapılmıştır. Gülmece Parkı yapılarak parkın içerisine fıkralarının canlandırıldığı heykeller inşa edilmiştir⁶³⁷.

⁶³⁴ “Nasreddin Hoca Derneği'nin İlk Kongresi Yapıldı”, *Demokrat Akşehir*, 16 Şubat 1960, s. 1.

⁶³⁵ “Nasreddin Hoca Derneği Seçimleri”, *Demokrat Akşehir*, 18 Şubat 1960, s. 1.

⁶³⁶ Zeynep Nagihan Kahveci, “*Günümüzde Yaşayan Nasreddin Hoca İmgesi: Akşehir ve Sivrihisar Örneği*”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2015, s. 110.

⁶³⁷ A.g.e., ss. 61-66. Fıkralar; Ay'ı Kuyudan Çıkarmak, Turşuyu Sen mi Satacaksın Ben mi?, Testiyi Kırmadan Önce, El Âlemin Ağzı Torba Değil ki Büzesin, Tarifesi Bende, Keramet Kavuktaysa, Bindiği Dalı Kesmiş, Ya Tutarsa!, Kazan Doğurdu, Düşünen Hindi, Sağlığımda Buradan Giderdim, Parayı Veren Düdüğü Çalar, Düşmeseydim İncektim, Ağaçtan Öte Yol Gider, Yorgan Gitti Kavga Bitti, Kedi Nerede?

SONUÇ

15. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde gayrimüslimlerin başlatmış olduğu basın yayın hayatı, 2 Kasım 1864'te Vilayet Nizamnamesi'nin çıkarılmasıyla yerel düzeyde de gelişme göstermiştir. 1867'de Konya Valisi Burdurlu Ahmet Tevfik Paşa tarafından kurulan matbaa ile şehrin ilk gazetesi olma niteliğini taşıyan "*Konya Vilayet Gazetesi*" basılmıştır.

7 Ocak 1946'da Demokrat Parti'nin kurulmasıyla Akşehir'de basın yayın hayatında atılımlar başlamıştır. Ağâh Müfit Yalçın *Akşehir Gazetesi*'ni (1948-1950), Tarık Buğra ile Mahmut Nedim Ertuğrul *Nasrettin Hoca Gazetesi*'ni (1949-1951) çıkarmıştır. 14 Mayıs 1950 seçimleri ile iktidara gelen Demokrat Parti, 27 yıllık Cumhuriyet Halk Parti'si iktidarını sonlandırmıştır. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle basında yaşanan liberalleşme yerel gazetelerin sayısının artmasına neden olmuştur. Bu dönemde Akşehir'de Ahmet Şener *Doğrulukta Pervasız*'ı (1953), Orhan Drahon ve Ahmet Şener *Demokrat Sultandağ*'ı (1955-1959), Üzeyir Şirvancı ve Tacettin Yaltırık *Yeni Akşehir*'i (1954), Ahmet Karataşlı ve A. Zühtü Artan da *İleri Akşehir*'i (1958) gazetelerini çıkarmıştır.

Demokrat Parti'nin kurulduğu ve iktidara geldiği süreç boyunca ülkenin birçok yerinde "*demokrat*" adı altında demokratik görüşleri destekleyen gazeteler çıkmaya başlamıştır. 26 Haziran 1952 tarihinde ise Nadir Benderlioğlu ve Şükran Benderlioğlu tarafından "*Demokrat Akşehir Gazetesi*" yayınlanmıştır. Şükran Benderlioğlu, Adnan Menderes'i Atatürk'ün izinden giderek ülkeyi nurlu bir geleceğe taşıyacak lider olarak görmüş, başyazar Nadir Benderlioğlu da Demokrat Parti dönemini Türk tarihinin altın çağı olarak nitelendirmiştir. Gazetenin ilk sayılarında Cumhuriyet Halk Partisi'nin iktidarlık döneminde yaptığı uygulamalar üzerinde durulmuş ve eleştirilmiştir. Demokrat Akşehir Gazetesi yayınlandığı dönemde sadece Akşehir'in yerel haberlerini yapmamış ülke ve dünyada meydana gelen siyasi, sosyal, ekonomik gelişmeleri de paylaşarak Akşehir halkını bilgilendirmiştir.

1950-1954 dönemi başında radyonun tarafsızlığı, halkevlerinin kapatılması ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin mallarına el konulmasını öngören 5830 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi tartışma konusu olmuştur. Gazete bu konularda iktidarı haklı görmüş ayrıca iktidarın seçim dışında siyasi çekişmelerde radyoyu kullanmadığını belirtmiştir.

Sonraki süreçte Ahmet Emin Yalman olayı partiler arası münasebetleri takdire değer şekilde etkilemiş ve kendine getirmiştir. Ancak bu uzlaşmacı ılımlı ortam

Cumhuriyet Halk Partisi'nin mallarına el konulmasını öngören yasanın iktidar tarafından TBMM'de gündemine getirmesi ile değişmiştir. Gazete; Cumhuriyet Halk Partisi'nin haksız servetinin yıllardır milletin üzerinden temin edildiğini belirterek bu sebepten dolayı çıkarılan kanunun halk tarafından minnetle karşılanacağını söylemiş ve alınan kararı doğru bulmuştur. Bu hareketin iktidara tarih önünde yeni bir şeref madalyası kazandıracağını da eklemiştir.

1954 genel seçimi öncesi çıkarılan Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu, Petrol Kanunu, Basın Kanunu ve Seçim Kanunu kamuoyunu meşgul eden konular olmuştur. Gazete bu yasaları desteklediği için daha çok seçim öncesi yapılmaya çalışan partiler arası işbirliği çalışmalarına tepki göstermiştir. Yıllardır birbirini ağır ithamlar altında tutan muhalefetin kendi şahıs ve partilerinin mevkisi için gayretlerini birleştirmesini çok samimiyetsiz bulmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi'nin prensip ve programlarına sadık kalmadığını belirterek kendisinden daha zayıf bir partiden medet umduğunu ifade etmiştir.

İç politikada yaşanan tartışmalar 1954-1957 döneminde de devam etmiştir. 1954 seçimleri ülke genelinde olduğu gibi Konya'da da Demokrat Parti'nin üstünlüğü ile sonuçlanmıştır. Seçim sürecindeki gelişmeleri baştan sona takip eden gazete, Demokrat Parti'nin başarısını tebrik etmiş ve Batı ile olan mesafenin kapatılması, köyler ve şehirlerin arasındaki farklılıkların giderilmesi için çalışmalarına devam etmesi gerektiği belirtmiştir. Adnan Menderes'i tebrik etmeyen muhalefet partisi lideri İsmet İnönü'nün hırsına yenik düştüğü düşünülmüştür.

Belediye seçimleri de gazete tarafından heyecanla beklenmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi belediyesinin Akşehir halkına telafisi olmayan zararlar verdiğini bu sebeple kendi menfaatini düşünen ve halkın menfaatini ayaklar altına alan belediye reislerine oy verilmemesi gerektiğini söyleyerek propaganda yapmıştır. 13 Kasım 1955 tarihinde yapılan belediye seçimleri ile belediye Cumhuriyet Halk Partisi'nden Demokrat Parti'ye geçmiştir. Ve 1960 darbesine kadar belediye Demokrat Parti'de kalmıştır.

1954 seçimlerinden sonra Demokrat Parti daha hırçın bir politika izlemeye başlamıştır. Basın kanunu, toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunundaki yapılan değişiklikler yerel basında tartışmalara sebep olmuştur. Özellikle basın kanununda getirilen kısıtlamalardan dolayı Demokrat Parti'nin kendi içerisinde anlaşmazlıklar baş göstermiştir. İspat hakkı önergesi veren ve daha sonra Hürriyet Partisi'ni kuran milletvekilleri gazete tarafından menfaat düşkünü kişiler olarak değerlendirilmiştir. Buna

karşılık olarak gazetenin ispat hakkının gerekli olduğunu savunması dikkat çekicidir. Nadir Benderlioğlu, “*İspat Hakkı Hikâyesi*” başlıklı yazısında ispat hakkının olmamasını insan haklarına ve beşeri hak eşitliğine aykırı bulmuştur.

1957 seçimleri ülke genelinde olduğu gibi Konya’da da Demokrat Parti zaferi ile sonuçlanmıştır. Demokrat Parti bu seçimlerde oy oranında düşüş yaşamış hatta muhalefetin toplam oy oranından geri kalmıştır. Demokrat Akşehir Gazetesi, 11 Ağustos 1957 tarihinde yayın hayatına ara verdiği için bu süreçte yaşanan gelişmelerden uzak kalmıştır. 15 Ağustos 1958’de tekrar yayın hayatına başladığında bu aranın teknik sorunlardan dolayı yaşandığını açıklamıştır.

Demokrat Parti 1957 seçimindeki oyların düşmesi sebebiyle yeni dönemde muhalefete karşı sert tedbirler almış ve ardından meclis içtüzüğünde değişikliklere gitmiştir. Bu değişiklikler muhalefet partilerinin birleşme kararı almasına olanak sağlamıştır. Dokuz subay olayı ardından Irak İhtilali’nin de yaşanması Demokrat Parti’yi muhalefetin işbirliğine karşı cephe harekâtı başlatmasına neden olmuştur. Kurulan Vatan Cephesi gazete tarafından kin ve husumet cephesine karşı milletin ihtiyaçlarına doğru bir şekilde cevap verilmesini sağlayacağı için gerekli görülmüş ve birbirine sıkıca dayanan demir gibi bir cephe fikri sonuna kadar desteklenmiştir.

İlerleyen süreçte yaşanan gerginlik meclisi işleyemez duruma getirmiş bu sebeple muhalefet çalışmalarını meclis dışına çıkararak yurt gezilerine başlamıştır. Uşak, İstanbul-Topkapı, Kayseri ve Çanakkale’de halka ulaşmayı amaçlayan Cumhuriyet Halk Partisi burada istenmeyen olaylarla karşılaşmıştır. Gazete, yaşanan olayları Cumhuriyet Halk Partisi tarafından yaratılan bir siyasi buhran olarak nitelendirmiştir. Muhalefet hürriyet suiistimaline teşvik edip demokrasiyi anarşiye sevk etmeye çalışmış ardından karışıklıktan istifade ederek Türk demokrasisini yıkıp eski diktatörlüklerini geri getirmeye çalışmıştır.

Bu dönemde ülke genelinde uygulanmaya başlayan yayın yasakları Konya yerel basınında da etkisini göstermiştir. İstanbul ve Ankara öğrenci olaylarının yaşandığı zamanda Demokrat Akşehir Gazetesi daha çok yerel haberlere yönelmiştir. Gerginliğin gitgide artması 27 Mayıs askeri darbesinin yaşanmasına neden olmuştur. Başyazar Nadir Benderlioğlu darbenin sebebini 1957 seçiminden sonra seçim kanunu, basın kanunu ve insan haklarını ilgilendiren kanunlarda yaptığı değişikliklere bağlamış ve bunların milli bünyeyi sarsıp şaşırttığı belirtmiştir. Teşkilatı ve bütün kademeleri kendi çıkarları için cahil,

ehliyetsiz ahlak düşkünleriyle ve kendi adamlarıyla doldurulmasını da darbenin diğer sebebi olarak görülmüştür.

Darbeden sonra Demokrat Akşehir Gazetesi'nin basımevi taşlanmış, Nadir Benderlioğlu ise gözaltına alınmıştır. Nadir Benderlioğlu serbest bırakıldıktan sonra gazetenin yayın politikasını değiştirmeye karar verdiğini “..*bundan sonra kendi şuurum ve kendi idrak ve mülahazamın desteğiyim..*” sözüyle artık hiçbir düşünceye bağlı kalmayacağını açıklamıştır. Gazete kısa bir süre sonra kapanmıştır.

Demokrat Parti'yi her alanda savunan gazete bu dönemde yerel yönetimdekilerin tutumlarından dolayı partiye karşı tavrı almıştır. Gazete özellikle Akşehir'in vilayet olma davasında beklediği desteği göremediği ve Demokrat Parti idarecilerinin keyfiyet sebebiyle Akşehir'de kongre düzenlenmediğini düşündüğü için bu tavrı sergilemiştir. Bu sebeple Demokrat Parti'nin, tüzüğünde ve kendi partisinin içerisinde bir reforma gerek olduğunu belirtmiştir. Çünkü Demokrat Parti iktidara geldiğinden beri parti kademeleri ve idare kurulunda vazife alanlar fikir ve icraatlarıyla ulaşmak istedikleri nimet için vazifesini kötü kullanmıştır. Eski düzene dönülmediği için halkın Demokrat Parti'den uzaklaştığını belirtmiştir.

Türkiye'nin dış politika yolunda attığı bütün adımlar gazete tarafından desteklenmiştir. Kore Savaşı'nın gidişatı yakından takip edilerek haberlerde sürekli kahraman Mehmetçik vurgusu yapılmış ve Kore'ye asker gönderilmesi dünya barışının korunması yolunda önemli bir adım olarak görülmüştür. Uluslararası alanda batılı devletlerin kurmuş olduğu NATO, Bağdat Paktı ve Balkan Paktı gibi oluşumlara katılmasını büyük başarı olarak değerlendirmiştir. Kıbrıs Meselesinde de Demokrat Parti'nin politikasını destekleyen gazete Zürih ve Londra antlaşmalarını Yunanistan için yenilgi, İngiltere ve Türkiye için zafer olarak değerlendirmiştir.

Demokrat Parti döneminde Akşehir'de yapılan Sanayi, Tarım, Eğitim, Sağlık ve İmar alanlarında yapılan yatırımlara gazetede geniş yer verilmiştir. Hükümetin sanayi politikası kapsamında yapılan yatırımlardan Akşehir yeteri kadar faydalanamamış, fabrikalar daha çok Konya merkezde yapılmıştır. Akşehir'de 1955 yılında Kiremit Fabrikası, 1954'te Yün Fabrikası, 1960 yılına gelindiğinde de Ekmek Fabrikası kurulmuştur. Akşehir'in en büyük ihtiyacı olan sanayi teşebbüslerin gerçekleşmesi için planlanan fabrikalar yapılmadığı için işsizlik artmış bu işsizlik oranı da Akşehir'in gerilemesine neden olmuştur.

Tarımsal alanda yapılan çalışmalar Akşehir’de etkisini göstermiştir. Köylünün topraklarını tanıması ve uygun ürünü ekebilmesi için köylere ziraat teknisyenleri atanmıştır. 1953 senesinin sonuna doğru Akşehir’de; 210 traktör, 150 biçerdöver, 131 kamyon, 75 cip ve taksi vardı. Bu rakamlar 1959’de traktör 3.187, biçerdöver 1108, motopomp 1630 olmak üzere artış göstermiştir. Tarımda kullanılan makinelerin artmasına bağlı olarak işlenen arazi sayısı da genişlemiş, tarımsal kredilerin verilmesi ve uygun iklim şartlarıyla Akşehir genelinde üretim artmıştır. Muhtaç çiftçiye tohumlar dağıtılmış, Çiftçilerin tohumları ise parasız şekilde tohum temizleme evlerinde temizlenip ilaçlanmıştır. Bölge de meyveciliğin gelişmesi için meyve fidanları ve araziler üreticilere dağıtılmıştır. Çiftçiler için tarım alet ve makine kursları, ziraat makinelerinin bakımı için eğitici konferanslar yapılmış ve eğitici broşürler dağıtmıştır. 4k (Kafa, Kol, Kalp, Kuvvet) teşekkülü ile çiftçiler bilgilendirilmiştir.

Tarımsal faaliyetlerin yanında hayvancılığında geliştirilmesi için çalışmalarda bulunulmuştur. Arıcılığın yaygınlaştırılması için kurslar açılmıştır. Ehli hayvan sergileri açılarak halk hayvancılığa özendirilmeye çalışmıştır. Demokrat Parti dönemi boyunca küçükbaş ve büyükbaş hayvan sayısında artış görülmektedir. Ayrıca kümes hayvancılığı sanayisinin geliştirilmesi için çalışmalar başlatılmıştır. Çiftçilere dağıtılmak üzere Leghorn beyaz civcivi getirilmiştir.

Akşehir’de imar faaliyetler kapsamında kamu binaları, konut ve yol yapımı şeklinde birçok çalışma yapılmıştır. Bu dönemde hükümet konağı, halkevi binası, hal binası, sinema ve kütüphane inşa edilmiştir. Çiftçilerin mesken sahibi yapabilmek adına krediler dağıtılmıştır. Akşehir’in önemli sorunlarından biri olan mesken sorununun çözümü için taşradan gelen çalışanlara standart tipte blok evler inşa edilmiştir. Yol yapımı konusunda Akşehir-Ankara yolu da 70 km kısaltılmıştır. Bu da tuz nakliyatına büyük kolaylık sağlamıştır. Akşehir-Yunak yolunun 1952’de 100 km’lik kısmı 1954’te kalan 45 km’lik kısmı yapıp tamamlansa da 1959 yılında ulaşım sorunları tekrar yaşanmaya başlamıştır. Caddelere asfalt yapılması yine Demokrat Parti döneminde gerçekleşmiştir. Yapılan çalışmalar Akşehir tarafından memnuniyetle karşılanmış ve gazete “*Demokrat Parti, iktidarı icraatını yazı ve raporlara değil yollara yazmıştır.*” sözleriyle çalışmaların önemine dikkat çekmiştir.

Yine imar faaliyetleri kapsamında Akşehir’in elektrik ve su şebekesinin ıslahı için çalışmalar yapılmıştır. Bu doğrultuda Kovada’da hidroelektrik santralinden ilçeye elektrik

getirilmiştir. Santralde yaşanan mazot sıkıntısının engellenmesi için elektrik santrali civarına 1959'da Mobil Oil şirketi tarafından depo yapılmıştır. Su ihtiyacını karşılamak için ise Şarлак, Toptaş'tan ve Kuzgun Dere sularından ilçeye hat çekilmiştir.

Demokrat Parti sağlık politikaları kapsamında Akşehir'de 1952 tarihinde hastane yapımına başlanmıştır. Hastanenin inşasının tamamlanması için Hastane Yaptırma Derneği kurulmuştur. 425.014 liraya mal olan hastane 1953 yılında Sağlık Bakanlığına devredilmiştir. Hastane dışında ise bir doktorun teşviki ile Akşehir'de röntgen açılmıştır

Demokrat Parti eğitim politikaları çerçevesinde ise Akşehir'de var olan okulların tamiri ve bakımı yapılmış ayrıca yeni okulların inşası gerçekleşmiştir. Bu çalışmalar sayesinde ilçe genelinde ilkokul, ortaokul, lise sayısında azda olsa artış görülmüştür. Açılan Akşam Kız Sanat Okulu ve Erkek Sanat Enstitüsü yapmış olduğu sergilerle Akşehir halkının dikkatini çekmiştir. Akşehir gençleri spor alanında geri kalmışlardır. Spor yerleri, kıyafetleri, malzemeleri yetersiz kalmış ve bunların karşılanması için gerekli ilgi gösterilmemiştir.

Akşehir'de yapılan bu yatırımların yanı sıra gündelik hayatı etkileyen gelişmelerde yaşanmıştır. 1954 tarihinden itibaren ülkede baş gösteren ekonomik sıkıntı Akşehir'de de etkili olmuştur. Ve ilçede şeker, çay, kahve ve ısınma ihtiyacının giderilmesinde sıkıntılar yaşanmıştır. Ulaşım ve haberleşmede yaşanan eksikliklerin giderilmesi için çalışmalar yapılmıştır. Şehir içi ulaşımın sağlanması amacıyla otobüs tahsis edilmiş şehirlerarası ulaşım için de garaj inşa edilmiştir. Haberleşme sorununun çözülmesi amacıyla 1958 yılında yeni postaneye geçilmiş ve köylere ait posta kutuları kaldırılmıştır. 1953 tarihinde başlayan Akşehir otomatik telefon santrali de 1 Ocak 1960'da faaliyete geçmiştir. Gündelik yaşamı en çok zorlayan konu çay temizlenmemesi sonucunda meydana gelen seller olmuştur. Akşehir halkı birçok kez sel felaketi ile karşı karşıya kalmış, maddi ve manevi yönden büyük hasarlar almıştır.

Demokrat Akşehir Gazetesi'nin en çok üzerinde durduğu diğer konu Akşehir'in vilayet olması konusudur ki bunun için kampanyalar başlatmıştır. Bu amaç doğrultusunda bir heyet seçmeye, gazetelerde broşür yayınlarak haklarını büyüklere duyurmaya, ardından mitingler düzenlemeye ve son olarak mektuplar yazıp yetkili kişilere yollamaya çalışılmıştır. Akşehir'in vilayet olması, hususi teşebbüse saha hazırlanması ve imar, kültür hareketlerinin desteklenmesi için "*Akşehir'i Kalkındırma Derneği*" kurulmuştur. 1954'te Nadir Benderlioğlu'nun vilayet olabilme sorusuna karşı Adnan Menderes "*Evet, Menderes*

sözü” cevabını almıştır. Bu amaç doğrultusunda kurulan Akşehir’i Kalkındırma Derneği’nin yetersiz çalışmaları, Konya merkezindeki basınının muhalif tutumu planlanan projelerin gerçekleşmesini engelleyen en büyük etkenler olmuştur. Günümüze kadar ulaşan bu hayal hiçbir zaman gerçekleştirilememiştir.

Gazetenin üzerinde durduğu bir diğer konu Akşehir’in Nasreddin Hoca imgesiyle kent kimliğinin oluşturulmasıdır. Dünyaya tanıtılması için bu projenin Akşehir tarafından üstlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu amaç doğrultusunda Nasreddin Hoca hatıra pullarının basılması, fıkralarının farklı dillere çevrilerek kart postallara basılması, adına oteller inşa edilmesi, hediyelik eşyaların yapılması Akşehir turizmi için gelir kaynağı olacağı savunulmuştur. Akşehir’in vilayet olması davası başarısız olsa da Akşehir’in Nasreddin Hoca ile kimlik kazandırılması davasında başarılı olunmuştur. 21 Haziran 1959 tarihinde Nasreddin Hoca Günü yapılmasına karar verilmiştir.

Sonuç olarak Demokrat Akşehir Gazetesi gerek iç siyasetteki gelişmelerde gerekse dış politikada yaşanan olaylarda genel olarak Demokrat Parti’nin destekçisi olmuştur. Bunun yanı sıra Demokrat Parti döneminde Akşehir’de yapılan yatırımların ülke geneli ile uyum sağlamadığını özellikle sanayi alanında geri kaldığını görmekteyiz. Başarıyla tamamlanan yatırımlar ise gazete tarafından her zaman takdir edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akalın, Cüneyt (2003). *Soğuk Savaş ABD ve Türkiye-1, Olaylar ve Belgeler (1945-1952)*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Akandere, Osman (1998). İkinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Çok Partili Hayata Geçişte Kurulan İlk Muhalefet Partisi Milli Kalkınma Partisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 4, ss. 193-211.
- Akandere, Osman (1998a). *Milli Şef Dönemi Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Akar, Rıdvan (2006). *Aşkale Yolcuları (Varlık Vergisi ve Çalışma Kampları)*. İstanbul: Mephisto Kitapevi.
- Akça, Lütfi. "Kıymıl Haşeresi Hakkında Ne Biliyoruz?". *Demokrat Akşehir*, 23 Şubat 1959, s. 1.
- Akın, Fehmi (2005). 12 Temmuz Beyannamesi'nin Türk Siyasi Tarihindeki Yeri ve Önemi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 2, Afyon, ss. 92-109.
- Akın, Fehmi (2008). *Çok Partili Hayata Geçiş*. Ankara: Anekdot Yayınevi.
- Akkerman, Naki Cevat (1950). *Demokrasi ve Türkiye'de Siyasi Partiler Hakkında Kısa Notlar*. Ankara: Ulus Basımevi.
- Aktar, Ayhan (2006). *Varlık Vergisi ve Türkleştirme Politikaları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Albayrak, Mustafa (2004). *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*. Ankara: Phoneix Yayınevi.
- Altan, Midhat Şakir. "Politikada Tasfiye". *Demokrat Akşehir*, 12 Şubat 1953, s. 1.
- Arabacı, Caner (2002). Vilayet Matbaaları ve Konya Vilayet Matbaası. *Selçuk Üniversitesi İletişim Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2, Konya, ss. 117-123.
- Arıkanoğlu, Naim (2014). *Demokrat Parti İktidarında Hükümet-Basın İlişkileri (1950-1957)*. Turgut Özal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Aydemir, Şevket Süreyya (1969). *Menderes'in Dramı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ayhan, Bünyamin (2010). *İkinci Meşrutiyet Döneminde İttihat ve Terakki, İkinci Meşrutiyet Devrinde Basın ve Siyaset*. (Ed.: Hakan Aydın). Konya: Palet Yayınları.

- (1997). *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri-II*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.
- Bağcı, Özgür (2019). Demokrat Parti Dönemi'nde Konya (1950-1960). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Battal, Erol. "Millet Taksiratınızı Affetsin". *Demokrat Akşehir*, 30 Kasım 1958, s. 1.
- Battal, Şener. "Amerikan Yardımı". *Demokrat Akşehir*, 18 Kasım 1959, s. 1.
- Bayar, Celal (2010). *Başvekilim Adnan Menderes*. (Haz. İsmet Bozdağ), İstanbul: Truva Yayınları.
- Bayar, Muharrem (2018). *Akşehir Tarihi*. Akşehir: Akşehir Belediyesi Yayınevi.
- Bazuksal, Mustafa Kemal. "Akşam Kız Sanat Okulu'nun Açılışı". *Demokrat Akşehir*, 22 Kasım 1953, ss. 3-4.
- Belgin, Ş.. "İlçemde Yolsuzluk". *Demokrat Akşehir*, 17 Ağustos 1952, ss. 1-3.
- Berata, Hıfzı Oğuz. Menderes Şimdilik Ne Yapmalıdır?. *Akis Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 248, 4 Nisan 1959, s. 5.
- "Milletin Ümidi İnönü", *Akis Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 253, 7 Mayıs 1959, s. 5.
- Benderlioğlu, Nadir. "Bir Makam Arıyoruz". *Demokrat Akşehir*, 13 Temmuz 1952, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. "Demokrat İktidar ve Halk Partisi Çakalları". *Demokrat Akşehir*, 14 Ağustos 1952, s.1.
- Benderlioğlu, Nadir. "İşçilerin Durumu". *Demokrat Akşehir*, 20 Temmuz 1952, ss. 1-2.
- Benderlioğlu, Nadir. "27 Yıllık CHP Ne Yaptı?". *Demokrat Akşehir*, 11 Eylül 1952, ss.1-3.
- Benderlioğlu, Nadir. "Dünyanın Sekizinci Harikası Akşehir Halk Partisi Kongresi". *Demokrat Akşehir*, 21 Aralık 1952, ss. 1-3.
- Benderlioğlu, Nadir. "Ziraat Bankası Borçları". *Demokrat Akşehir*, 28 Aralık 1952, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. "Hayâsız Baykuşlar". *Demokrat Akşehir*, 5 Ekim 1952, ss. 1-3.
- Benderlioğlu, Nadir. "1953 Yılına Girerken". *Demokrat Akşehir*, 1 Ocak 1953, ss. 1-3.
- Benderlioğlu, Nadir. "Biraz Kendinize Gelin Efendiler!". *Demokrat Akşehir*, 15 Ocak 1953, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. "14 Mayıs Zaferi Hiç İndirilemez". *Demokrat Akşehir*, 8 Şubat 1953, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. "Akşehir Gençliği Leyleğin Yuvasından Atılmış Yavru mudur?". *Demokrat Akşehir*, 15 Şubat 1953, ss. 1-2.
- Benderlioğlu, Nadir. "İyi İş Seksen Yılda mı Çıkar". *Demokrat Akşehir*, 19 Şubat 1953,s.1.

- Benderlioğlu, Nadir. “Yine Toprak Meselesi”. *Demokrat Akşehir*, 22 Şubat 1953, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. “20. Asrın Kanlı Diktatörü Göçüp Gitti”. *Demokrat Akşehir*, 8 Mart 1953, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. “Bu Seferde Sayın Yaltırık’a Teşekkür Ediyoruz”. *Demokrat Akşehir*, 22 Mart 1953, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. “Şarkikaraağaç”. *Demokrat Akşehir*, 19 Mart 1953, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. “Sanat Enstitülerimiz Bir Süs müdür?”. *Demokrat Akşehir*, 5 Nisan 1953, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. “Başvekilimize Açık Dilek”. *Demokrat Akşehir*, 17 Mayıs 1953, ss. 1-2.
- Benderlioğlu, Nadir. “Dünya Buğday Piyasası ve Köylümüzün Kalkınması”. *Demokrat Akşehir*, 28 Mayıs 1953, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. “Tacettin Yaltırık’a İkinci Cevabım”. *Demokrat Akşehir*, 12 Haziran 1953, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. “Tacettin Yaltırık’a Üçüncü Cevabım”. *Demokrat Akşehir*, 18 Haziran 1953, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. “Köylüye Yapılan Yardımı Kiskanmayalım”. *Demokrat Akşehir*, 23 Temmuz 1953, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. “Akşehirli Silah Başına”. *Demokrat Akşehir*, 22 Ekim 1953, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. “Açık Dilek”. *Demokrat Akşehir*, 12 Kasım 1953, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. “Halk Partisi Malları”. *Demokrat Akşehir*, 17 Aralık 1953, ss. 1-3.
- Benderlioğlu, Nadir. “Akşehir Nereye Gidiyorsun”. *Demokrat Akşehir*, 7 Ocak 1954, ss. 1-4.
- Benderlioğlu, Nadir. “Eli Kolu Bağlanmış Bir Uzviyet”. *Demokrat Akşehir*, 14 Ocak 1954, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. “Akşehir Gençliği”. *Demokrat Akşehir*, 28 Ocak 1954, ss. 1-4.
- Benderlioğlu, Nadir. “Parti Seçmenlerine Sesleniyorum Dikkatli Olalım”. *Demokrat Akşehir*, 28 Şubat 1954, ss. 1-3.
- Benderlioğlu, Nadir. “Siyaset Pot Kırmak Değildir”. *Demokrat Akşehir*, 7 Mart 1954, ss. 1-2.
- Benderlioğlu, Nadir. “Demokratların Zafer Güneşi Bugünden Doğmuştur”. *Demokrat Akşehir*, 15 Nisan 1954, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. “Demokrat İmanı”. *Demokrat Akşehir*, 18 Nisan 1954, s. 1.

- Benderlioğlu, Nadir. "Büyük ve Olgun Millet". *Demokrat Akşehir*, 6 Mayıs 1954, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. "İnönü'nün Katili İsmet Paşa'dır". *Demokrat Akşehir*, 16 Mayıs 1954, ss. 1-2.
- Benderlioğlu, Nadir. "Müvezzilerimizin Perişan Hali". *Demokrat Akşehir*, 6 Haziran 1954, ss. 1-2.
- Benderlioğlu, Nadir. "Pancar Ortakları Kongresinin Acıklı Hali". *Demokrat Akşehir*, 17 Haziran 1954, ss. 1-2.
- Benderlioğlu, Nadir. "Akşehir Gölü Ne Olacak?". *Demokrat Akşehir*, 4 Temmuz 1954, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. "Kıtlık Fantaziyesi". *Demokrat Akşehir*, 8 Temmuz 1954, ss. 1-5.
- Benderlioğlu, Nadir. "Çok Şükür Alnımızın Akıyla Karar Verdik". *Demokrat Akşehir*, 29 Temmuz 1954, ss. 1-2.
- Benderlioğlu, Nadir. "Muhalefetin Azınlığı". *Demokrat Akşehir*, 13 Ağustos 1954, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. "Kongre de Bir Konyalıya Verecek Cevabınız Yok muydu?". *Demokrat Akşehir*, 2 Haziran 1955, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. "Sayın Menderes'in Neşterine Muhtaç Kanayan Yaramız". *Demokrat Akşehir*, 23 Haziran 1955, ss. 1-3.
- Benderlioğlu, Nadir. "Savaş Kaçakları ve Demokrat Parti". *Demokrat Akşehir*, 11 Ağustos 1955, ss. 1-3.
- Benderlioğlu, Nadir. "Mebusluktan Atılma Meselesi". *Demokrat Akşehir*, 27 Ekim 1955, ss. 1-2.
- Benderlioğlu, Nadir. "Akşehirliilere İki Meçhulü Problem". *Demokrat Akşehir*, 25 Eylül 1955, ss. 1-2.
- Benderlioğlu, Nadir. "Partimize Ahlakî Baskı Lazımdır". *Demokrat Akşehir*, 6 Aralık 1956, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. "Tanyeri Ağarıyor mu?". *Demokrat Akşehir*, 3 Kasım 1955, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. "Demokrat Parti'nin En Büyük Düşmanları". *Demokrat Akşehir*, 26 Şubat 1956, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. "İspat Hakkı Hikâyesi". *Demokrat Akşehir*, 26 Nisan 1956, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. "Rüzgâr Eken Fırtına Biçer". *Demokrat Akşehir*, 24 Haziran 1956, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. "İspat Hakkı". *Demokrat Akşehir*, 12 Temmuz 1956, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. "Karaağaç ve Yunak Yolu". *Demokrat Akşehir*, 20 Eylül 1956, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. "Başvekilimiz ve Gazeteler". *Demokrat Akşehir*, 27 Eylül 1956, s. 1.

- Benderlioğlu, Nadir. “Bu Yeşil Şehir Çöle Mi Dönecek?”. *Demokrat Akşehir*, 25 Aralık 1956, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. “Şehir Planları”. *Demokrat Akşehir*, 6 Haziran 1957, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. “Bir Başka Mantık”. *Demokrat Akşehir*, 26 Kasım 1958, s. 1.
- Benderlioğlu, Nadir. “Parti Disiplini”. *Demokrat Akşehir*, 12 Haziran 1960, s. 1.
- Benderlioğlu, Şükran. “Demokrat İdare Amentüsü”. *Demokrat Akşehir*, 26 Haziran 1952, s. 1.
- Benderlioğlu, Şükran. “Halk Partisinin Samimiyetsizliği”. *Demokrat Akşehir*, 21 Mart 1954, ss. 1-3.
- Biricik, Tacettin. “İhmal Edilen Akşehir”. *Demokrat Akşehir*, 26 Haziran 1952, s. 3.
- Biricik, Tacettin. “Yine Akşehir İçin”. *Demokrat Akşehir*, 21 Mart 1957, s. 1.
- Biricik, Tacettin. “Yaşa Belediye Reisimiz”. *Demokrat Akşehir*, 29 Ağustos 1958, s. 1.
- Boratav, Korkut (2003). *Türkiye İktisat Tarihi*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Bulunmaz, Barış (2012). Türk Basın Tarihi İçerisinde Demokrat Parti Dönemi ve Sansür Uygulamaları. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hakemli Öneri Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 37, ss. 203-214.
- Bulut, Sedef (2009). Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı: Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu. *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 4, Ankara, ss. 125-145.
- Çakır, Hamza (2002). *Osmanlı’da Basın İktidar İlişkileri (Azınlık Basını, Türkçe Basın ve Dış Basın)*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Çakmak, Fevzi (2014). Cumhuriyet Halk Partisi'nin Ege Vazife Gezisi ve 1959 Yılı Uşak-İzmir Olayları. *Turkish Studies*, Cilt: 9/10, Ankara, ss. 1239-1258.
- Çakmak, Fevzi (2015). Halkevlerinin Kapatılması ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin Mallarına El Konulması. *History Studies: International Journal Of History*, Cilt: 7, N: 3, ss. 1-21.
- Çavdar, Tevfik (2004). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi(1839-1950)*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Çetinkaya, Selma (2016). Ahmet Emin Yalman Suikastı ve Etkileri. *Balkan Ve Yakındoğu Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 2, N: 1, ss. 42-57.
- Demirel, Ahmet (2007). *Birinci Mecliste Muhalefet (İkinci Grup)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Demirsoy, Adem (2003). Konya’da Basının Gelişmesi ve Yeni Konya Gazetesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

- (1949). *Demokrat Parti Tüzük ve Program*. Ankara: Doğu Matbaası.
- Ekinci, Necdet (1997). *Türkiye’de Çok Partili Düzene Geçişte Dış Etkiler*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Ekinci, Necdet (2002). İnönü Dönemi ve II. Dünya Savaşı Yılları. *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: 16, Ankara.
- Erhan, Çağrı (2011). *Batı Bloğu Ekseninde Türkiye*, Türk Dış Politikası. (Ed.: Baskın Oran), Ankara: İletişim Yayınları.
- Eroğul, Cem (1990). *Demokrat Parti (Tarihi ve İdeolojisi)*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Fırat, Melek (2011). *Yunanistan’la İlişkiler*, Türk Dış Politikası. (Ed.: Baskın Oran), Cilt: 1, Ankara: İletişim Yayınları.
- Girgin, Atilla (2009). *Türkiye’de Yerel Basın*. İstanbul: Der Yayınları.
- Goloğlu, Mahmut (2009). *Demokrasiye Geçiş (1946-1950)*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gül, Muammer (2011). Sosyo-Ekonomik ve Siyasal Olayların Konya ve Kayseri Basınına Yansıması (1950-1960). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.
- Güneş, Günver (2002). Türkiye’de Savaş Ekonomisi Uygulamaları ve Toplumsal Yaşama Etkileri. *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 17, Ankara.
- Güneş, İhsan (1985). *I. Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin Düşünsel Yapısı (1920-1923)*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Gürsoy, M. Atıf. “Mazlumların Ahı”. *Demokrat Akşehir*, 27 Aralık 1953, ss. 1-3.
- Gürsoy, M. Atıf. “Bu Şehirde Belediye Varmış”. *Demokrat Akşehir*, 27 Aralık 1953, ss. 1-2.
- Hizmet. “CHP Yapışacak Ot Kökü Arıyor”. *Demokrat Akşehir*, 1 Mart 1954, s. 1.
- Isırgan. “Sevinelim mi Ağlayalım mı?”. *Demokrat Akşehir*, 5 Şubat 1953, s. 1.
- İnci, İbrahim (2009). 1923-1960 Döneminde Türkiye’de Tarım Faaliyetleri Üzerinden Alınan Vergiler. *Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Dergisi*, Cilt: 11, ss. 109-130.
- İrvan, Süleyman. Demokrat Parti Döneminde Türkiye’de Basın Özgürlüğü. *İletişim Yayınları*, Sayı: 7, ss. 29-52.
- Jaeschke, Gothard. I. Ve II. Dünya Savaşlarında Türkiye’nin Dış Politikası. *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 16, Ankara.
- Kabacalı, Alpay (1999). *Türk Basınında Demokrasi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Kahveci, Zeynep Nagihan (2015). *Günümüzde Yaşayan Nasreddin Hoca İmgesi: Akşehir ve Sivrihisar Örneği*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Karatepe, Şükrü (1997). *Tek Parti Dönemi*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Karpat, Kemal (2010). *Türk Demokrasi Tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kaya, Ayşe Elif Emre (2002). Demokrat Parti Döneminde Basın İktidar İlişkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 13, İstanbul, ss. 98-113.
- Kayra, Cahit (2011). *Savaş Türkiye Varlık Vergisi*. İstanbul: Tarihçi Kitapevi.
- Kocabaş, Süleyman (2009). *İnönü Dönemi 1938-1950*. İstanbul: Bayrak Yayıncılık.
- Kocabaşoğlu, Uygur (2010). *Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Koçak, Cemil (1986). *İkinci Dünya Savaşı ve Türk Basını*. Tarih ve Toplum, Sayı: 35.
- Koloğlu, Orhan (2006). *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*. İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Korkmaz, Alemdar (1996). *İletişim ve Tarih*. İstanbul: İmge Yayınevi.
- Kılıçkaya, Vehbi. "Kıbrıs Türk'tür Türküdür". *Demokrat Akşehir*, 15 Ağustos 1954, ss. 1-3.
- İnce, Erdal (2009). *Türk Siyasal Yaşamında Çiftçiye Topraklandırma Kanunu*. İstanbul: Libra Kitapevi.
- İnuğur, Nuri (1978). *Basın ve Yayın Tarihi*. İstanbul: İ.İ.T.İ.A. Nihad Sayar-Yayın ve Yardım Vakfı Yayınevi İşletmesi Yayınları.
- Oktay, Ahmet (1987). *Toplumsal Değişme ve Basın*. İstanbul: Bilim Felsefe Sanat Yayınları.
- Ökte, Faik (1952). *Varlık Vergisi Faciası*. İstanbul: Nebioğlu Yayınları.
- Ölçmen, Himmet. "Akşehir Gölünün Islahına Doğru". *Demokrat Akşehir*, 24 Ağustos 1952, ss. 1-4.
- Önder, Mehmet (1949). *Konya Matbuat Tarihi*. Konya: Ülkü Basımevi.
- Özer, Sevilay (2011). II. Dünya Savaşı Yıllarında Uygulamaya Konulan Toprak Mahsulleri Vergisi ve Köylü Üzerindeki Etkisi. *Tarihin Peşinde*, Sayı: 5, ss. 215-234.
- Öztoprak, İzzet (1981). *Kurtuluş Savaşı'nda Türk Basını*. Ankara: Türk İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özüçetin, Yaşar. *Demokrasiye Geçiş. Demokrat Parti'nin Kuruluşu, 1946 Seçimleri. Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 16, Ankara.

- Sanal, Türker (2000). *Menderes Hükümetleri (22 Mayıs 1950-27 Mayıs 1960)*. Ankara: Sim Matbaacılık.
- Sarı, Nuri. "Posta İdaresinin Dikkatine". *Demokrat Akşehir*, 13 Kasım 1958, s. 1.
- Sarıbay, Ali Yaşar (2001). *Türkiye'de Demokrasi ve Politik Partiler*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Sever, Ayşegül (1997). *Soğuk Savaş Kuşatmasında Türkiye, Batı ve Ortadoğu (1945-1958)*, İstanbul: Boyut Yayınları.
- Sevin, Muammer. "Sizi Buraya Hangi Rüzgâr Attı?". *Demokrat Akşehir*, 29 Haziran 1952, ss. 2-3.
- Sevin, Muammer. "Mücadele Et". *Demokrat Akşehir*, 17 Temmuz 1952, ss. 1-2.
- Sevin, Muammer. "Zenginlerimiz Örnek Alsın". *Demokrat Akşehir*, 11 Eylül 1952, s. 2.
- Sevin, Muammer. "Bütün Dünya Atom Devrini Yaşıyor Bizim Akşehir Rapor Devrini Yaşıyor". *Demokrat Akşehir*, 12 Ekim 1952, s. 1.
- Sevin, Muammer. "En Büyük İhtiyacımız Nedir?". *Demokrat Akşehir*, 8 Mart 1953, ss. 1-2.
- Sevin, Muammer. "Yine mi Kıbrıs". *Demokrat Akşehir*, 12 Mart 1953, s. 1.
- Sevin, Muammer. "Geç Kalan Bir Dua". *Demokrat Akşehir*, 7 Ağustos 1952, ss. 1-2.
- Sezgin, Ömür (1984). *Türk Kurtuluş Savaşı ve Siyasal Rejim Sorunu*. Ankara: Birey Toplum Yayıncılık.
- Soyalan, Mehmet Yaşar (2008). Yaşayan Tarih Saatçi Musa Çağıl İle Yakın Tarih Üzerine. *Söz ve Adalet Dergisi*, Cilt: 1, N: 6-7, ss. 78-92.
- Şapolyo, Enver Behnan (1971). *Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü İle Basın*. Ankara: Güven Matbaası.
- Şekercioğlu, Hüseyin. "Büyük Mizah Üstadımız Hoca Nasreddin". *Demokrat Akşehir*, 23 Aralık 1956, ss. 1-2.
- Şener, Ahmet. "Hastane Yeri". *Demokrat Akşehir*, 17 Ağustos 1952, ss. 1-4.
- Şener, Ahmet. "Halkevi Binası". *Demokrat Akşehir*, 21 Ağustos 1952, ss. 1-3.
- Şener, Ahmet. "Şehrimizde Bir Arazöz Bulunması Şarttır". *Demokrat Akşehir*, 5 Mart 1953, s. 1.
- Şener, Sefer (2004). İkinci Dünya Savaş Yıllarında Türkiye'de Tarım Politikası Arayışları. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 7, ss. 73-92.
- Tıl, Enis Tahsin. "Her Şeyden Evvel Liyakat". *Demokrat Akşehir*, 21 Nisan 1954, s. 2.
- Toker, Metin (1990). *Demokrat Parti'nin Altın Yılları 1950-1954*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

- Toker, Metin (1991). *DP Yokuş Aşağı 1954-1957*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Toker, Metin (1991a). *Demokrasiden Darbeye 1957-1960*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Toker, Metin (1998). *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları (1944-1973) Tek Partiden Çok Partiye (1944-1950)*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Topuz, Hıfzı (2003). *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Tuğrul, Can. "Alaka Bekliyoruz". *Demokrat Akşehir*, 7 Ağustos 1952, s. 3.
- Tuğrul, Can. "Bir Maçın Düşündürdükleri". *Demokrat Akşehir*, 21 Ağustos 1952, s. 2.
- Turan, Ali Eşref (2008). *Türkiye'de Yerel Seçimler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Turan, Şerafettin (1999). *Türk Devrim Tarihi Çağdaşlık Yolunda Türkiye*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Tunaya, Tarık Zafer (1995). *Türkiye'de Siyasi Partiler (1859-1952)*. İstanbul: Arba Yayınları.
- Tuncer, Erol (2010). *1950 Seçimleri*. Ankara: Tesav Yayınları.
- Tuncer, Erol (2010a). *1957 Seçimleri*. Ankara: Tesav Yayınları.
- Tuncer, Erol (2011). *1954 Seçimleri*. Ankara: Tesav Yayınları.
- Tunçay, Mete (2005). *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Turan, İlhan (2003). *İsmet İnönü Konuşma, Demeç, Mesaj ve Söyleşiler (1944-1950)*. Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.
- Uyar, Veli. "Akşehir-Yunak Yolu". *Demokrat Akşehir*, 13 Temmuz 1952, s. 3.
- Uzman, Nasrullah. İktidardan Muhalefete M. Fuad Köprülü'nün Mücadelesi (1956-1966). *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, Cilt: 7, N: 13, ss. 185-208.
- Üskül, Zafer (1997). *Siyaset ve Asker: Cumhuriyet Dönemi'nde Sıkıyönetim Uygulamaları*. İstanbul: İmge Kitapevi.
- Yalçın, M. Ümit. "Konya'da Bir Gün". *Demokrat Akşehir*, 24 Temmuz 1952, ss. 1-2.
- Yalman, Ahmet Emin (2005). Kore Savaşı'nın Türk Kamuoyuna Yansıması. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 37-38, ss. 231-245.
- Yaya, Hüseyin. "Enstitünün Sergisinden". *Demokrat Akşehir*, 9 Temmuz 1953, s. 1.
- Yaylıoğlu, Erdal (2010). Konya İli Akşehir İlçesi Gazi Mustafa Kemal İlköğretim Okulu'nun Akşehir Eğitim Tarihi Açısından Öneminin ve Okulun Tarihi

Gelişiminin İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Yeşil, Ahmet (1988). *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Yetkin, Çetin (2011). *Karşıdevrim (1945-1950)*. Ankara: Kilit Yayınları.

Yüce, M.. “Hoş Köpek”. *Demokrat Akşehir*, 13 Temmuz 1952, ss. 1-3.

Yücel, M. Serhan (2001). *Demokrat Parti*. İstanbul: Ülke Kitapları.

Zezai, Mahmut. “Partiler Arası, Kardeşlik”. *Demokrat Akşehir*, 7 Nisan 1957, s. 1.

Zürcher, Erik Jan (2001). *Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Siyasal Muhalefet Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (1924-1925)*. (Çev. Gül Çağalı Güven), İstanbul: İletişim Yayınları.

Diğer Kaynaklar

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 30.18.1.2./143.65.19.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 30.1.0.0./20.112.3.

Cumhuriyet Gazetesi

Demokrat Akşehir Gazetesi (1952-1960)

Milliyet Gazetesi

TBMM Zabıt Ceridesi, D. 7, C. 3, 4 Haziran 1943.

TBMM Zabıt Ceridesi, D. 7, C. 9, 19 Nisan 1944.

TBMM Zabıt Ceridesi, D. 9, C. 9, 25 Temmuz 1951.

TBMM Zabıt Ceridesi, D. 9, C. 18, 18 Şubat 1952.

TBMM Zabıt Ceridesi, D. 9, C. 26. 9 Aralık 1953.

TBMM Zabıt Ceridesi, D. 9, C. 26, 14 Aralık 1953.

TBMM Zabıt Ceridesi, D. 10, C. 1, 30 Haziran 1954.

TBMM Zabıt Ceridesi, D. 10, C. 11, 2 Mayıs 1955.

T.C. Resmi Gazete

EKLER

EK-1: Akşehir'de Yayınlanmış Gazeteler

EK-2: Demokrat Akşehir Gazetesi'nin İlk Sayısı

SAHİBİ
Ş. BENDERLİOĞLU
Sayısı 7,5 kuruş Yılıgi 8 il.
en günde geçmiş nübahalar
25 Kuruştur.

İDARE YERİ
Mahkeme Karşısında daireli
Mahsusa

DEMOKRAT AKŞEHİR

DEMOKRAT PRENSİPLERİ DESTEKLER SİYASİ GAZETE

En mükemmel hükümet tarzı iyilikleri gibi kötü ileri de korkulmadan açıklanan demokrat idarelerdir.

VİL : 1 SAYI : 1
Pazar ve Perşembe günleri çıkar
26 Haziran 1952

Demokrat Akşehir muhterem dindaşlarının Ramazan Bayramlarını tebrik eder

Demokrat idare ve Amentüsü

Bahadır Mithat Paşa eski İnkemiz Bulgaristanda kurduğu Ziraat sandıkları mağdur bir çoğunluğun ilk fecri idi. Bu büyük kurucunun sultan Hamidin zulmüne uğraşarak ziyafet bu fecrin sabahını belki yarım asır kararttı ve geri bıraktı.

908 İnkilâbından sonra İttihatçıların ve bilhassa Ziya Gökalpın bu husustaki bütün çalışmaları maalesef bir felsefe ve nazariye hududunu aşamadı.

Cumhuriyetin ilânından sonra ise aziz Atatürkün kudretli zekâsı bu büyük köylü kütlesine (efendimiz) demek suretiyle gayret ve enerjimizi nereye sarf ve tevcih edeceğimizi çok açık bir surette işaret etmişti. Halk partisi hükümetlerinin bu işareti bir çalışma remzi deyil bir süs ve yalnız kürsü hitabetinde bir lüküs olarak kabul ve telakki etmesi işi doğarken özdürdü. Bu halkçı baylar vatanın temel taşı olan köylüyü bir sürü gibi gördüler ve bir sürü gibi de idare ettiler.

Bazı kısa görüşlüler bu günkü hükümete prog.
(Devamı Sayfa 4 de)

Niçin Çıkıyoruz ?

Gazetemizi neşretmek için muhitte duyduğumuz iki ihtiyaç bizi harekete getirmiştir.

1 — Merhum başbakan Refik Saydam devlet umurunda A dan Z ye kadar her şey düzeltilmiş demiydi. Bizde bu günkü Demokrasimizin Akşehirde tatbik cihetinde aynı nisbette noksanlar gördük.

2 — Gazete bir halk kürsüsüdür. Halkın dili ve halkın zevki gazete denilen bu kağıt parçasında bir ressam titizliği ile korunmalıdır.

Sevgili okuyucularımız; görüyorsunuz ki uzun vaatlerde bulunmuyoruz. Ancak bu iki nokta üzerinde dikkatle durmaya çalışacağımızı arz ediyoruz.

Fakat bu iki nokta iki umman kadar geniş ve derindir. Husumet tehlikelerine ve sonsuz müşküllere göğüs germek için bir tek kuvvet ve rehberimiz vardır, Allahın inayeti ve sizin muhabbet ve teveccühünüz sevgili okuyucularımız.

Demokrat Akşehir

BAYRAM

Bu gün Ramazan bayramını bütün milletçe ve bütün din kardeşlerimizce huzur ve saadet içinde kutluyoruz. Bayram günleri bir aile içinde olduğu gibi bir millet içinde de bütün kışkınlıkların, bütün fikir ayrılıklarının sustuğu ve mülahaza ve tefekküre vardığı ve en çetin kabahatların bile af ve müsamahaya mazhar olduğu günlerdir.

Bugün zengini, fakiri, alimi, cahili, partili veya partisizi fark gözetmeden ellerini karşısına gelene samimi bir sevinçle uzatır, en yakın bir aile sevgisiyle onu tebrik eder.

Sabahleyin camilerimizde Allahın huzuruna en temiz duygularla çıkıp dirsek dirseğe bu
(Devamı Sayfa 3 de)

Dış Haberler

Nevyork, Hindi çini birleşik devletlerinden biri olan Kamboçyanın birleşmiş milletlere üye olmak talebinde bulunduğu anlaşılmıştır. Bu hususta Pazartesi günü resmi bir beyanat yayınlanması beklenmektedir.

Japonyanın birleşmiş milletlere üye olmak talebini Japonyanın Nevyork konsulusu tarafından birleşmiş milletler genel sekreterine tevdi edileceği bildirilmiştir. Birleşmiş milletler genel sekreteri bu iki devletin teşkilata alınması için Rusyanın veto edeceğini zannetmekte olduğunu bildirmiştir.

Amerikanın tezi, basın yayın Cumhuriyetçi senatör Aleksandra vali Hindistan başbakanı Nehru ve diğer Asya devletlerini Korede mikrop harbine girildiği hakkındaki ithamları tetkikini desteklemeyi devet etmiştir.
(Devamı S. 2 de)

İç Haberler

Ankara, (A. A.) — Cumhurbaşkanı Celâl Bayar beraberlerinde maliye bakanı Hasan Polatkan ekonomi ve ti.
(Devamı sayfa 3 de)

Uzun Şahılatı:

- Kitplarımı karma karışık ettin. ne aryorsun.
- Ana yasa ile eller kanununu...
- Ne yapacaksın...
- Her halde bir meczup gibi gelene gidene kaçacak bağırarak değillim... Sabahleyin saat dokuz buçukta dairelerde iş masasında gazete okunup okunamayacağını, gazete okurken gelen bir vatandaşın işinin yapıp yapılmıyacağını, vatandaşa bir uğak gibi bağırılıp bağırılmıyacağını, zavallı vatandaş cevap vermeye kalkarsa hanı şu eski devirler gibi (Hükümete veya memura hakaret ettin) diye zabıt tutulup tutulmıyacağını ve vatandaşın kendi işini kendi elyle takip edip edemeyeceğini bulacağım.
- Böyle şeyleri kanun yazarmı, be birade; delirdi mi sen...
- Benim aklım yorinde amma, eğer sana mutlaka bir deli lazımsa

KISKAÇ

Akşehirde Demokrasi ve insan haklarının yüzüne indirilen şamar

Sayın Başbakanımıza ve işçileri bakanına ve değerli valimiz Kemal Hadımlıya ittifak edilecek bu yazımızı gelecek sayılarımızda okuyunuz.

EK 3: Nasreddin Matbaası Kurucusu Mehmet Karcı

Bu fotoğraf Mehmet Karcı'nın oğlu Mustafa Karcı'dan alınmıştır. Mustafa Karcı babasının ülkenin çok partili hayata geçmesiyle politikaya soyunduğunu belirtti. Torunları Mesut ve Kadir Karcı da Akşehir Demokrat Parti kurucusu olan Mehmet Karcı'nın demokrat bir gazete çıkarmak amacıyla 1949 yılında bu matbaayı kurduğunu dile getirdiler.

EK-4: Nadir Benderlioğlu'nun Nüfus Cüzdanı

T. C.

NÜFUS HÜVIYET CÜZDANI
15-45801

№ 711801

No. 51

İşbu cüzdan otuz iki sahifedir.

Soyadı	Benderli oğlu
Adı	Hasan Nadir
Erkek mi Kadın mı	Erkek
Babasının adı	Hasan Tahsin
Anasının adı	Mehriye
Doğum yeri	Alaiye
Doğum tarihi	1306 13. ocak 1926

EK-5: Nadir Benderlioğlu'nun Gençlik Yılları

EK-6: Nadir Benderlioğlu

EK-7: Őukran Benderlioğlu

EK-8: Benderlioğlu Ailesi

EK-9: Aşın Benderlioğlu ile 15 Kasım 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj

-Aşın Hanım bize Demokrat Akşehir Gazetesi'nin kurucusu olan Nadir Benderlioğlu'ndan bahseder misiniz?

-Bildiyim üzere ailemizin kökeni Tuna boylarında bulunan Bender Kalesi'ndeki Benderli Ali Paşa'ya dayanmaktadır. Dedemin babası Hasan Tahsin Benderlioğlu, annesi Mehri Benderlioğlu'ydu. Babasının askerlik mesleğinden dolayı sık sık yer değiştirmişler ve bu sebeple dedem Nadir Benderlioğlu 1 Temmuz 1890'da Alaiye'de doğmuş. Harbiye Mektebi'nde henüz öğrenciyken 1906 tarihinde Yemen'de başlamış olan isyanın bastırılması için görevlendirilmiş. Sonraki süreçte Cihan Harbi'nin başlamasıyla Sarıkamış'a gönderilmiş hatta burada tek kurşunla iki bacağından yaralanmıştır. Osmanlı'nın İtilaf Devletlerine teslim olduğu zamanda İstanbul'daki cephaneliğın boşaltılması için atların ayaklarına keçe sararak birliğı ile gizlice Anadolu'ya kaçmış. Kurtuluş Savaşı'nda ise Afyon Cephesi'nde makineli tüfek müfreze komutanı olarak yer almış. Afyon Cephesi'nden doğru da Seferihisar'a ilk girenler arasında bulunmuştur. Askeriyeden sonra Fransızca öğretmenliğı, avukatlık mesleklerine geçmiş en son olarak da gazeteciliğe başlamıştır. Eşi Rabia Benderlioğlu'dur ve yedi çocuğı olmuştur. Dedem mavi gözlü, sarışın ve uzun boyluydu. Giyimine çok dikkat ederdi. Palto, fötr şapka ve bastonsuz dolaşmazdı. Yürüyüşünde bir sıkıntı yoktu bastonu gösteriş olarak kullanırdı. Yaz gelince de panama şapkasını takardı. Çok dürüst, yardımsever, beyefendi ve kültürlü biriydi. Kitap okumayı çok severdi. Evimizin bir odası kütüphane gibiydi. Müzik dinlemeye de çok düşküdü. Radyodan klasik müzik dinlerdi. Evimizdeki herkes bir enstrüman çalardı. Hatta sadece benim için getirdiğı piyanoyu çok net hatırlıyorum. Farklı bir yerde doğduğı halde halk tarafından hep Akşehirli olarak kabul edilmiştir.

-Nadir Benderlioğlu'nun siyasi görüşü nedir? Demokrat Parti ile ilişkisi nasıl başlamıştır?

-Dedem çok Atatürkçü biriydi. Atatürk'ün ikinci parti kurulmalı sözünden sonra demokrasiye çok inanan bir insan olduğu için görüşlerine yakın olan Demokrat Parti yanlısı bir duruş sergilemiştir. Onun için önemli olan şey ikinci partinin içinde yer alarak siyasetin tek adam eline bırakılmamasıydı. Evinde de sosyal yaşamında da demokrat karakterinden vazgeçmedi. Dedem Demokrat Parti'ye olan sevgi ve saygısını hiçbir zaman kaybetmedi. Adnan Menderes'i de sonuna kadar destekledi.

-Demokrat Akşehir Gazetesi çıkarma düşüncesi nasıl ortaya çıkmıştır? Gazetenin bakış açısı nasıldır ve ilerleyen süreçlerde değişime uğramış mıdır?

-Akşehir’de demokrasinin işleyişinde eksiklik görmüş ayrıca halkın ihtiyaç ve sorunlarının giderilmesi için gazeteyi aracı olarak kullanmak istedi. Akşehir’in gelişmesi için çok uğraştı. Özellikle de çocuk parkına çok düşküdü. “Öldüğümde gösterişli bir tören istemem sadece o park düzenlesin ve ben söğütlerine değerek gidiyim” diye vasiyet etmişti. Dedem demokrat duruşunu hiç bozmadı. Yanlış gördüğü durumları da eleştirmekten hiç kaçınmadı.

-Ayşin Hanım gazetenin sahibi olarak görülen Şükran Benderlioğlu kimdir ve gazetede ki yeri nedir?

-Şükran Benderlioğlu dedemin kızı benimde halamdır. 1931 doğumludur. Dedemin askeri mesleğinden dolayı Amasya gibi birçok farklı şehirde okumuştur. Akşehir’de benim okuduğum okulda öğretmenlik yapıyordu. Gazetede sadece ismen değil aktif çalışan olarak yer aldı. Diğer kızı olan Turhan Benderlioğlu’da gazetenin teknik işleri ile ilgilenirdi. Bütün aile gazetenin düzenlenmesi için evde uğraşırdık. Gazeteler basılmadan önce evdekiler tarafından imla hatası olup olmadığı kontrol edilirdi. Hatta dedem bana “Hangi kelimeler yanlış bana bir tahsil et” derdi. Elime verdiği kırmızı kalemle yanlışları bulmaya çalışırdım. Sonra beni odasına çağırıp yeşil bir kalemle “Bu kelimenin hatalı olduğu bulmuşsun ama bak doğrusu da budur” şeklinde gösterirdi. Gazeteler basıldıktan sonra eve getirilir sonrada yere serilerek kurutulurdu. Kuruduktan sonra gazeteyi üçe katlayıp üstünden ıstakalarla geçip sağlamaştırırdık. Gazetenin üzerine şerit çekilerek adres yazılırdı. Şeritlerin yapıştirılması için daha uygun olduğu için tabi suda nişasta pişirilirdi.

-Nadir Benderlioğlu yazılarında hükümetten hiçbir şekilde maddi destek almadığını vurgulamıştır bu konu hakkında bilginiz var mı?

-Dedemin sadece emekli ikramiyesiyle aldığı benimde büyümüş olduğum Akşehir’deki evi vardı. Bütün mal varlığı da buydu. Dedem böyle şeylere hep karşıydı. Yaşanan zorlukları tek başına dik duruşunu kaybetmeden çözmüştür. Bize de bu şekilde davranılması gerektiğini öğretti. Çoğu insanın aksine yatlar katlardan ziyade dürüstlüğü ile övünen biriydi. Hatta hiç unutmam bir bayram sabahı benim elimden tutarak önce hastaneye götürerek “Kendi vücuduna iyi bakmazsan sağlığınıyla ilgilenmezsen buraya gelirsin” sonra hapishaneye götürerek “Eğer kanunlara uymazsan da kendini burada bulursun” dedi. Son olarak da mezarlığa götürerek “Her şeyi yaparken sonunda ölüm olduğunu unutma

vicdanın rahat mutlu yaşa” demişti. Hatta gün gelince kendi çocuğunu da bu yerlere getirip anlat diye de öğütlemişti.

-Gazetenin yazar kadrosu, günlük tirajı, abonelikleri hakkında bir bilginiz var mı?

-Belirli bir yazar kadrosu yoktu. Ülkenin her yerinden gönderilen yazıları yayınlıyordu. Hatta lisede okuyan çocuklara bile sütun açmış bunu bende yıllar sonra öğrendim. Geri kalanlar hakkında ise bir bilgiye sahip değilim.

-1958’den sonra gazetenin sahibi neden Şükran Benderlioğlu’dan Nadir Benderlioğlu’na geçmiştir?

-Dedem siyasi ortam gerildikçe halamı bu ortamdan korumak istedi. Çünkü darbe sonrasındaki süreçte bile halam acaba beni de tutuklar mı diye endişeleniyordu.

-Nadir Benderlioğlu’nun 27 Mayıs 1960 darbesinden sonraki duruşu ve düşüncesi nasıl olmuştur?

-Dedemin odamıza girişini hiçbir zaman unutmuyorum. Çünkü dedem hatırladığım kadarıyla hiçbir zaman pijamayla dolaşmazdı. Kahvaltıya bile tıraşını olup takımını giyip öyle inerdi. O akşam odaya sinirli bir şekilde girerek “Allah müstahakkını versin bunun arkası gelir. Artık kim erken kalkarsa ihtilal yapar. Asker bu işe karışmamalıydı. Demokrasi böyle olmaz.” diye hayıflandı. Sonrasında odasında radyoda yapılan mahkeme yayınlarını dinlerdi. Ve Adnan Menderes’in asılmasına karar verildiğini öğrendiğinde “Keşke uçak kazasında ölseydi. Evet, hataları vardı ama hak ettiği bu değildi.” dedi.

-Gazetenin kapanışı nasıl oldu?

-Darbeden sonra gazetenin basıldığı basımevini taşlamışlardı. Hatta parçalanan tabelanın eve getirildiğini hatırlıyorum. Dedem bir günlüğüne tutuklanıp götürüldü. Ancak neden gözaltına alındığını bilmiyorum. Çünkü o dönemde kendini bilmez bazı insanlar kuyruklar, düşükler şeklinde ailemize laf atıyormuş. Benim bunları duymamam için darbeden sonra oluşan konular tabu haline getirilmiş ve ev içinde hiç konuşulmamış.

-Kore Savaşı’na ait resimlerdeki Benderlioğlu soyadına sahip kişi kim?

-Kendisi İlhan Benderlioğlu yani benim babamdır. Evimizde hala Kore Savaşı’ndan kalma birçok hatıra bulunmaktadır.

Ayşin Benderlioğlu'nun Demokrat Akşehir Gazetesi'nin 23 Nisan 1953 tarihli sayısındaki fotoğrafı

dir.
raman Ata-
effüs ettiği-
f, sen bizi
esir gibi kı-
içimizde.
yırmaz bir
acaksın.
milletin, in-
de mazlum-
ların, çare-
ebberi, kur-
olacaktır.
er cennet
aman mil-
efah içinde

annames

ve mut-
açıldığı
ayramını
nlatmış
Bu mini
yavrula-
m olma-

me
kanı

Türk çocukları, Türk çocukları
Gözler ileri başlar yukarı
Yarıncı bayat, yurt ufukları
Her şey sizindir türk çocukları

Gazetemiz ailesi adına 23 Nisan törenine iştirak eden delegemiz

Küçük Ayşin Benderlioğlu
bayram hazırlıklarında

mütchassısı D
vaziyetin ne
ri tabii olduğ
müş ve bunt
cukta alâka
şeylerin tedri
kezi sikletini
mesini ve tal
yatiyle mü
olmıyan her
ilgasını tem
miştir.

Bu makte
ni için çocu
dikinden dah

Gün

Küçü
mek içi
bah me
tükten

— E
gördüm

— N

—
sözleri
kuruş

Büy

— C
demki

Ke
larına
(Haydi
derse
çocukl
cek m

Ayşin Benderlioğlu

EK-10: Benderlioğlu Ailesinin Akşehir'deki Evi

EK-11: Kore'de Akşehir Çocukları: İlhan Benderlioğlu

SAHİBİ
Şakran Benderlioğlu
BAŞYAZARI
ve
Bu sayıda Yarış İşle-
rini P'ilen idare eden
Men'ul Müdür
Nadir BENDERLIOĞLU

İDARE YERİ
Mahkeme Karşısında
Hususî Daire
Telefon : 181

Demokrat
Akşehir

DEMOKRATİK PRENSİPLERİ DESTEKLER SİYASİ GAZETE

ABONE
Yıllığı 8, Altı aylığı 4
Lira günü geçen sayılar
25 Kuruştur,
Fiyatı 7,5 Kuruştur

İLAN ŞARTLARI
Resmî İlanları Satırı
30 kuruş Mahkeme
İlanları, satırı 20 kuruş
Hususî İlanlar pazarlığa
Tabidir

Dizildiği ve Basıldığı
yer Nasreddin Mahallesi
AKŞEHİR

Yıl : 2 Sayı : 144 Pazar ve Perşembe günleri çıkar 31 Aralık 1953 Perşembe

AÇIK DİLEK

*Teoret vektimiz
Sığın Fec'i Çelikbaş'a*

Mubterem veklimiz,
Hazreti Eyyup gibi her
tarafı pamuklarla sarılı ola-
rak demokrat iktidarın tedar-
visti altına giren yurdumuz
ve bithassa derthi Anadolu-
muzun sizcede malum olan
bir yarasına parmak basıyor
ve ilçenin acele olarak te-
minatını rica ediyorum.

Söyleki:
İttihatçıların uyandırdığı
millî ceryanların feyiz ve
nuruyla vatanımızda yer, yer
meydana gelen mahalli ban-
kalar ve sandıklar vardır.
Bunların başlarında fazilet
sahibi insanlar buldukları
millet ve memleketi yarıyan
bir pruş olarak vatanın iktisadi
ve içtimai kalkınma-
sına hizmet etmiştir. Aksi
taktirde bu müesseseler yurt
ve memleket için fesat ve
ahlaksızlık, adaletsizlik ve
emniyetsizlik saçan birer yu-
va haline gelmişlerdir. Hiç
bir müesseseyi icatmemek
için ne iyilerinden, nede kö-
tülerinden misal göstermi-
yorum. Ancak kötü idare
edilen bir müessese o yurt
parçası için ağalığın, tagal-
lubün, ve her türlü menfi
politikannın menbağ ve mih-
rakı oluyor. Böyle bir mü-
essesese aynı zamanda ticaret
odalarını ve buna mümasil
teşekkülleri de koltuğunun
altına alarak memleket üze-
rine bir kabus gibi çöküyor.
Vatandaş artırımları mües-
seseye hakim olanların ku-
yutsuz ve şartsız tasarrufları
altına giriyor. Vatandaşa
tasarruf imanını baltalıyor.
Kredi keyfiyeti ise ağanın
Devamı S. 3 de

Korede Akşehir çocukları
**İLHAN BENDERLIOĞLU HELİKOPTER
ÖNÜNDE**

C.H.P. si seçimlerde

Bu usulü kullanacakmış!

Bundan on hafta ev-
veline kadar oynadıkları
bütün maçları kaybet-
mekte olan İngilterenin
amatör futbol takımla-
rından Edgware, bu ta-
kim taraftarlarından olan
(Devamı S. 4 te)

Kıymetli hemşehri ve evladımız

FILİZ PERKÜN

İsviçre Cenevre Uni-
versitesi dış fakültesinde
tahsilde bulunan Filiz
Perkün 4 sene olan tah-
sil müddetini iki sene-
de bitirerek birincilikle
ortodonts doktorasını ka-
zanmış ve bu defa şeh-
rimize gelmiştir. Doktor
Filiz Perkünü memleket
namına iftihar ve gurur-
la tebrik eder, bahtiyar
annesini bayan Sadiye ve
babası Dr. Aziz Perkün-
lerin sevinç ve saadete-
rine derin bir samimiyet-
le iştirak ederiz.

GAZETEMİZ

954 Yılımm yurdumuz, milletimiz ve sa-
yın okuyucularımız hakkında sıhhat ve saadete-
lerle dolu olmasını temenni eder.

1953 YILINDA

Resmî Dairelerimizin Mesaisi

Malmüdürlüğü

Gelir vergisinde 158
bin lira tahakkuka karşı
144 bin lira, esnaf ver-
gisinde 121 bin lira ta-
hakkuka karşı 86 bin ve
muamele vergisinde 42
bin lira tahakkuka karşı
31 bin lira. ağnamdan
79 bin lira tahakkuka
karşı 62 bin, taksitli mal-
lar bedelinden 29 bin li-
raya karşı 26 bin lira ve
diğer vergilerde aynı mu-
vaffakiyetle tahsilât ya-
pılarak faaliyet gösteril-
miştir. Bu hesap 30 Ka-

OLAYLARIN GÜLÜMSEMESİ

MUHTEREM BELEDİYE BAŞKANIMIZ

Bizi Bırakıp Nerelere Gidiyorsun ?

Üç dört günden beri
C. H. Partisinin altı ok-
lu bayrağı takılı bir oto-
mobille bizi mahzun ve
yetim bırakıp bırakıp gi-
diyorsun. İçimizde has-
talar var, senin merha-
metli kalbine sığınacak
fakirler ve halsizler var.
Seni ve senin o zeki yü-
zünü göremiyen bütün
memleket ağlıyor. Oto-
mobilin dumanı arka-
sından döğünerek, bağrı-
şarak sokaklara dökülen
iş sahiplerini görmüyor-
Devamı S. 3 de

Günün Şakaları

Na dersin, Hu dersin

- Nerese
- İmarate
- Bu günlerde artık sofra
aldan galiba

- Yok canım İmarat Camiaine
değil... Hük Partisine... Se-
dava Çay bedava kahve...
bedava eğlenceler komodiler...
Bedava rakitor meze-
ler... Şimdi ha dersin başını
sallarsın, seçimde ha dersin,
elini uzatırın sandıkton de-
makrot çıkıverir vassalim!...

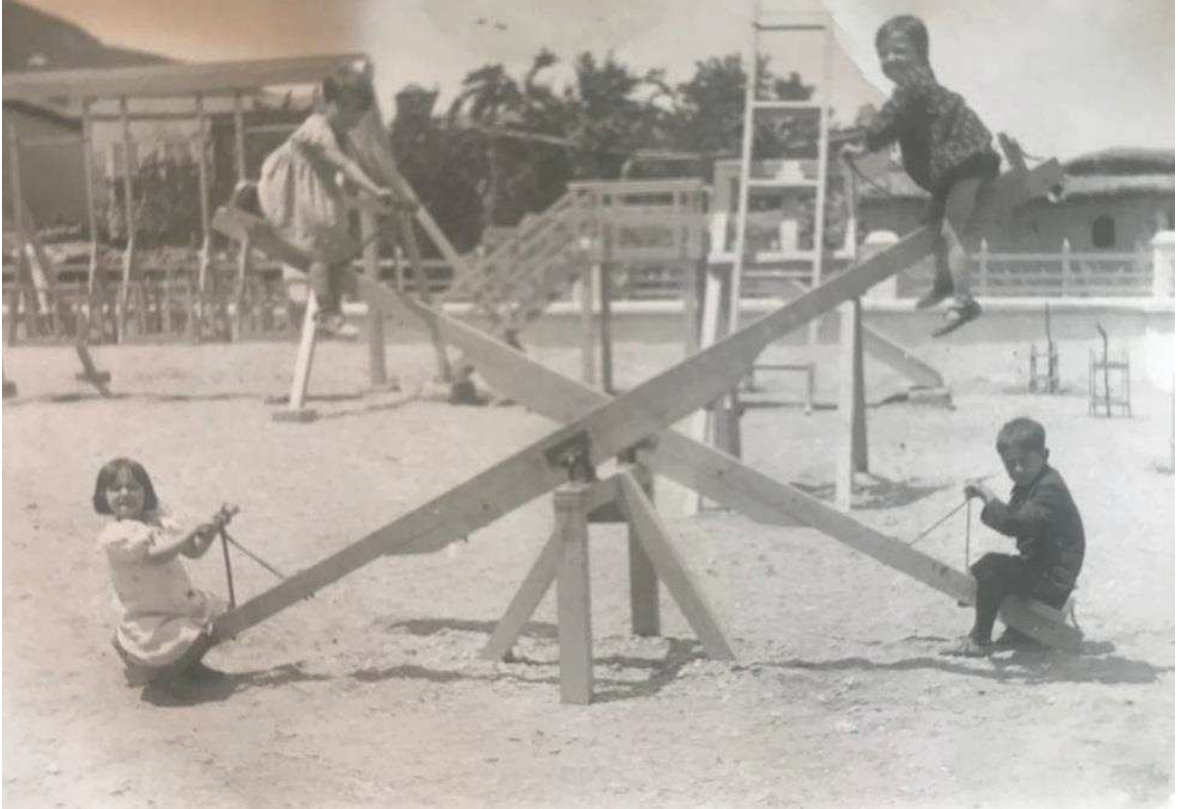
İpek Butgu

EK-12: Kiremit Fabrikası'nın Günümüzdeki Hali ve Kuruluşundan Kalma Tuğla Örneği

EK-13: Ziraat Bankası

EK-14: Çocuk Parkı

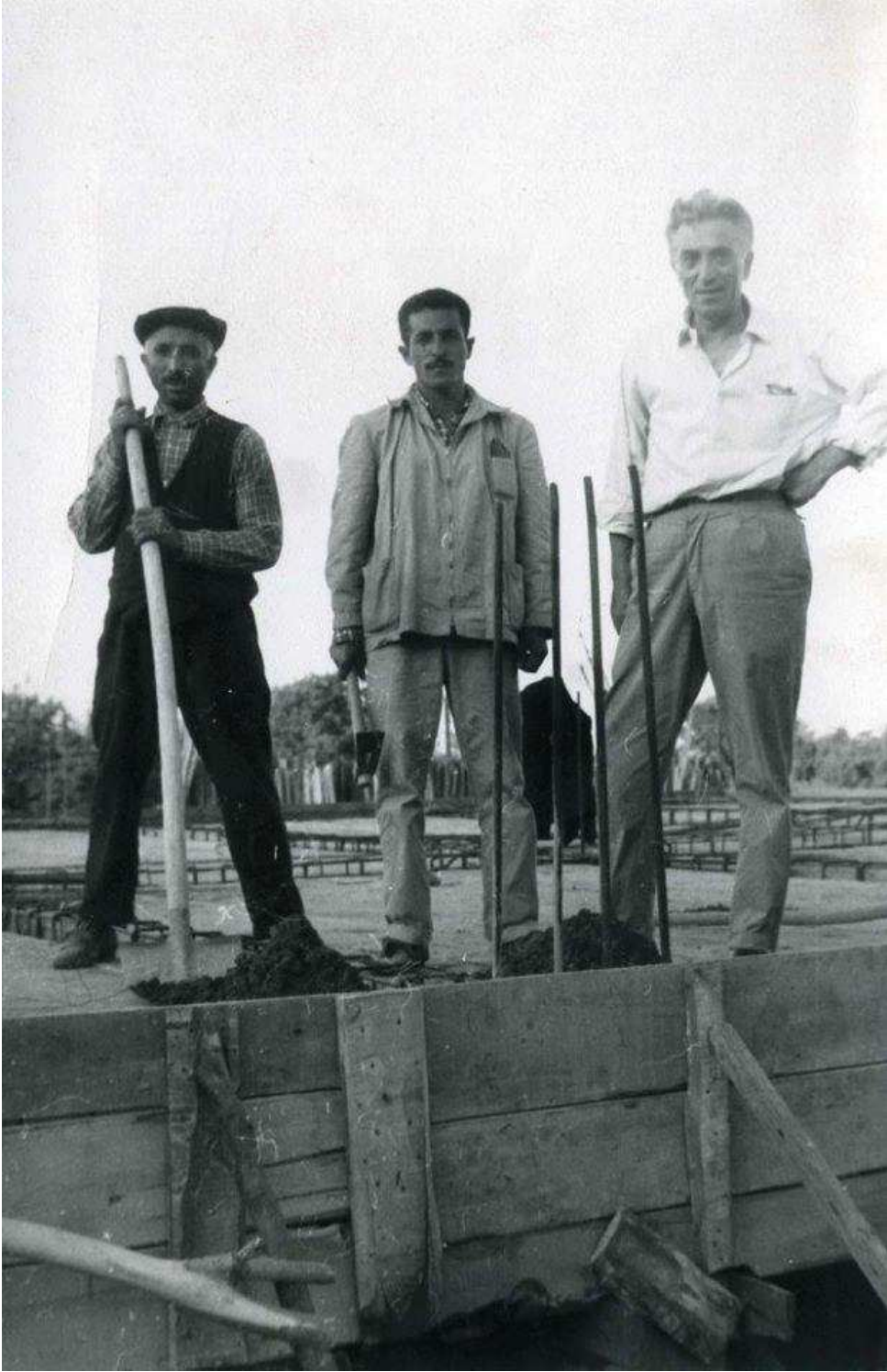

EK-15: Akşehir Meydanı**EK-16: Hükümet Binası**

EK-17: Halkevi Binası

EK-19: Akşehir Lisesi

EK-20: Kütüphane Temel Atma Günü

EK-21: Hastanenin Günümüzdeki Hali

EK-22: Akşehir Otobüsü

EK-23: 1956 Akşehir'de Yaşanan Sel Hakkındaki Arşiv Belgesi

T. C.
BAŞVEKÂLET
KANUNLAR VE KARARLAR
Tetkik Dairesi

Karar Sayısı
4

KARARNAME

7750

Ekl: 1

Akşehir Kazasının Yenice, Mevlütü, Saray, Engili ve Ilgın Kazasının Çavuşçu Köylerinde selden ev, ahır ve samanlıkları hasar gören ve muhtaç durumda buldukları anlaşılan, ilişik listede adları yazılı 49 alıye, ev, ahır ve samanlıklarını yeniden inşa veya tamir ettirebilmeleri için hizalarında gösterilen miktarlarda ceman (122-yüzyırmiki) metre küp kereste veya muadili (203-ikiyüzüç) metre küp tomruk verilmesi; Ziraat Vekâletinin 10/7/1956 tarihli ve 4894-117/-3658 sayılı yazısı üzerine, 3116 sayılı kanunun 5653 sayılı kanunla değiştirilen 17 nci maddesine göre, İcra Vekilleri Heyetince 3 / 8 /-1956 tarihinde kararlaştırılmıştır.

REİSİCUMHUR

Başvekil	Devlet Vekili	Devlet Vekili VE, Milli M.V.V.	Devlet Vekili	Devlet Vekili
Adliye Vekili	Mâli Müdafese Vekili	Dahiliye Vekili VE Hariciye V.V.	Hariciye Vekili	Maliye Vekili
Maarif Vekili	Nafza Vekili	İkt. ve Ticaret Vekili	Sih. ve İc. Maa. Vekili	Güm. ve İnh. Vekili
Ziraat Vekili	Münakaşat Vekili	Çalışma Vekili	İşletmeler Vekili	

Dosya No:

46-42

1429

080 18 01 02 143 65 19

EK-24: Ankara'ya Giden Heyet

Pazar ve Perşembe günleri çıkar 27 Aralık 1953 Pazar

ANKARAYA GİDEN HEYETİMİZ

Memleket hesabına yüklü muafakiyetler kazanıldı
Cumhur Başkanımız ve Başbakanımız şehrimize
davet edildi Mebuslarımız Davamızda bizimle

BERABERDİRLER

Heyetimizin Cumhur Başkanımız tarafından kabulleri:
(Sağdan itibaren Rahmi Şirvanlı, İsmail Küçük, Cumhur Başkanımız Celâl Bayar, Başyazarımız Nadir Benderlioğlu, Avukat Mustafa Necmi Örgü ve Atif Gürsoy.)

Ankaraya giden heyetimiz aldığı vazifeyi yüz aklı ile ifa ederek döndü. Şu işler temin edilmiş bulunmaktadır.

1 — Akşehirin vilâyet olması.

2 — Hastanemize askarı (50) bin lira tırmülü dahilinde yardım.

3 — Sanat enstitümünün motoreculuk şubesi ve eğer bütçe darlığı olursa bir motor tamir atelyesi.

4 — Meydan mahallesinde inşa edilecek ilk okula müessesata yardım

(Devamı Sayfa 2 de)

Günün Sakaları

EK-25: Belediye Başkanı Ahmet Büyükeren'in Adnan Menderes'e çektiği telgraf

Devlet ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ
P T T U. M.

(Örnek : IEB, 1)

Devlet telgraf muhaberatından, delays mesuliyet kabul etmez.

Devlet ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ
P T T U. M.

5.1.58

TELGRAF YOL

Adres : Yıldıran
Sayın Adnan Menderes
Baş vekil
Antalya

Servis İşaretleri

Sıra No	İlk merkez	No.	KELİME	VERİLDİĞİ Tarih	Saat	RESİM	ORTA MERKEZ	ALINDIĞI Tarih	Saat	İMZA
102	Alapeli	38	31	5-7-58	15-45	BUSUSI	Antalya	5-7-58	16-13	MSB

Antalya dönüsünde lütfen Akpelisililer Aziz Reisi Cumhurbaşkanı yüksek şahsiyetini dört gözle ve hasretle beklemektedirler saygularıyla aşk ederin Akpelisilileri için dinlenişini istihang ederin.

Belediye Reisi
Ahmet Büyükeren

1-

EK-26: Nasreddin Hoca Günü Kutlamaları

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : ASLAN, Merve
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri : 01.08.1993 Körfez
Telefon : 0543 602 26 89
E-mail : merve.kgsl@gmail.com

Eğitim

<i>Derece</i>	<i>Eğitim Birimi</i>	<i>Mezuniyet Tarihi</i>
Yükseklisans	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	2020
Lisans	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	2015
Lise	Yarımca Lisesi	2011

İş Deneyimi

<i>Yıl</i>	<i>Yer</i>	<i>Görev</i>
------------	------------	--------------

Yabancı Dil

İngilizce